

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	ΣΕΛΙΣ
1. Δ. ΜΠΑΤΣΗ : Γιατί δέν άρχισε ή άνοικοδόμηση	281
2. » Τό διδαγμα του Γληνού	282
3. Ν. ΚΙΤΣΙΚΗ : Έπιστήμη—Άνοικοδόμηση	284
4. Κ. ΣΑΚΑΝΤΑΝΗ : Στέγη —Σπόρος — Αύτοδικίηση (Τά έπει- γόντα προβλήματα του χωριού)	288
5. Δ. ΚΙΣΚΥΡΑ : Γύρω από την άξιοποίηση των λιγνιτών της χώ- ρας μας	289
6. Η. ΗΛΙΟΥ : Η ιδιοκτησία του ύπεδάφους	293
7. ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ : Οι κεντρικές άρχές για ένα μεταβατικό οικονομικό πρόγραμμα	295
8. Π. ΚΟΚΚΑΛΗ : Σκέψεις για την όργάνωση των Νοσοκομείων	297
9. Κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ : Ο άναλφαβητισμός και ή άγραμματοσύνη στην Έλλάδα	300
10. Σ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ : Ένεργειακή άξιοποίηση, Έθνική Τράπεζα και άλλα μερικά	303
11. Α. ΚΡΙΑΡΗ : Η δυνατότητα επέκτασης της καλλιέργειας σή- μερα	308
12. Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ : Σύγχρονα προβλήματα διατροφής	312
13. Δ. ΜΕΞΗ : Πρακτικά ζητήματα Σωφρονιστικής	315
14. Ε. Π. : Οι έργασίες της Έταιρείας «Έπιστήμη - Άνοικοδόμηση»	320
15. Βιβλιογραφικό δελτίο	320

ΑΘΗΝΑ 31-12-1945 — ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ

13-14

"ANTAEUS,"

FORTNIGHTLY REVIEW DEVOTED TO THE STUDY
OF THE PROBLEMS OF REHABILITATION
AND RECONSTRUCTION

CONTENTS

Why hasn't reconstruction begun Glinos teaching Science-Reconstruction Housing - Seeds - Self - government (The urgent problem of the countryside) On the utilisation of our country's lignite The property of the underground Basic principles of a transitory economic programme Thoughts on the organisation of Hospitals. Illiteracy and Ignorance in Greece Utilisation of Energy, National Bank etc. The possibility of extending cul- tivation to day Contemporary problems of ali- mentation Practical measures of penitence The works of the Society «Science- Reconstruction» Book Reviews	D. Batsis D. Batsis N. Kitsikis K. V. Sakandanis D. Kiskyras I. Iliou A. Angelopoulos P. Kokkalis K. Sotiriou S. Stavropoulos A. Kriaris S. Calogereas D. Mexis E. P.
---	--

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧ. ΓΥ. ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Αχόρα

ΗΜΕΡΟΜ. 24-10-81

ΑΡΙΘ. 30350

"ANTÉE,"

REVUE BIMENSUELLE POUR L'ETUDE
DES PROBLÈMES DE LA RECONSTRUCTION
SOMMAIRE

Pourquoi l'œuvre de reconstruc- tion n'a pas encore commen- cé. L'exemple de Glinos Science et reconstruction Domicile-Semence-Administration populaire (Problèmes urgents du village) De l'utilisation du lignite en Grèce La propriété du sous sol Principes généraux d'un program- me économique transitoire. Réflexions sur l'organisation des Hôpitaux L'analphabétisme et l'ignorance en Grèce De l'utilisation de l'énergie, Ban- que Nationale, etc. La possibilité de l'extension de la culture aujourd'hui. Problèmes d'alimentation con- temporains Mesures pénitentielles pratiques Les travaux de la Société «Science- Reconstruction» Bulletin des livres	D. Batsis » N. Kitsikis K. V. Sakandanis D. Cisciras H. Helion A. Angelopoulos P. Coccalis K. Sotiriou S. Stavropoulos A. Kriaris S. Calogéria D. Mexis E. P.
---	--

Συνδρομές:

Για έξη μήνες δραχ. 4.000 Για τρεις μήνες δραχ. 2.000

Για τις Τράπεζες και τους Όργανισμούς το χρόνο δραχ. 20.000

Διαφημίσεις:

Όλοκληρη σελίδα δραχ. 50.000 Μισή σελίδα δραχ. 25.000

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α'.

ΑΡΙΘ. 13-14

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1 9 4 5

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 — ΤΗΛΕΦ. 21 - 066

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΔΡΑΧΜΕΣ 500

ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ 1945

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΑΡΧΙΣΕ Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ!

Πότες ίσως στο διάστημα της εκατοντάχρονης ζωής της ύστερ' από την απελευθερωτική επανάσταση του 1821, η χώρα δεν ρημάχτηκε τόσο συστηματικά και δεν έπαθε τέτοια καταστροφή σε έμψυχο και άψυχο υλικό όπως στη τρίχρονη κατοχή 41-44 από τον εξωτερικό φασισμό και τον εσωτερικό συνεργάτη του: την δοσίλογη ελληνική ολιγαρχία του πλούτου.

Πότες ακόμα ίσως ο πόθος του ελληνικού λαού για ζωή καλύτερη από κάθε είδους έθνική υποδούλωση και κοινωνική έκμετάλλευση δεν στάθηκε μεγαλύτερος.

Πότες η θέληση του ελληνικού λαού να πάρη στα χέρια του της τύχες του δεν εκφράστηκε τόσο άποφασιστικά όσο στον απελευθερωτικό αγώνα κατά του φασισμού και στους συνεχείς δημοκρατικούς αγώνες του μετά το διώξιμο του ξένου κατακτητή.

Πότες η άποσύνθεση και η ανικανότητα της άρχουσας τάξης, της ελληνικής χρηματιστικής ολιγαρχίας δεν δειχτηκε τόσο φανερά όσο στη τελευταία δεκαετία της επικράτησής και της συντριβής του φασισμού στη χώρα μας.

Ο ελληνικός λαός είχε αρχίσει να κάνει πράξη το ιδανικό της δικιάς του πραγματικής δημοκρατίας κι' όλος στο διάστημα του απελευθερωτικού αγώνα στις περιοχές που κρατήθηκαν λεύτερες από το κατακτητή. Θεσμοί λαογέννητοι σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, από τη διοίκηση και την οργάνωση του λαού στη παραγωγική του προσπάθεια, ως τη δικαιοσύνη, την υγεία και τη πρόνοια, ως και αυτή τη λαϊκή δημιουργία στο θέατρο και στην τέχνη, άρχισαν να βάζουν τα θεμέλια και να στερεώνουν την ανοικοδόμηση της χώρας απ' το λαό και για το λαό. Την ανοικοδόμηση που θα γινότανε η σύνθεση των ζωντανών δυνάμεων του λαού και των παραγωγικών πηγών της χώρας σ' ένα ανώτερο επίπεδο κοινωνικής δημιουργίας. Την ανοικοδόμηση που θα συντρίβε την πολιτική έξουσία της άρχουσας τάξης των έκμεταλλευτών και θα βάζε τις προϋποθέσεις-ανοίγοντας και το δρόμο με τη βαθειά μεταβολή στις τεχνικοοικονομικές συνθήκες—για να γίνει μια μέρα η Ελλάδα από μια καθυστερημένη, ξεσηκωμένη χώρα, χώρα που σ' αυτήν θ' άνθισαι και θα πραγματοποιηθεί το ιδανικό του σοσιαλισμού, το αίτημα των λαών όλων των χωρών!

Τη πορεία όμως αυτή του λαού για την ανοικοδόμηση της καινούριας του ζωής ήρθε να την εμποδίσει μ' όλα τα δπλα που μπόρεσε να διαθέσει και με την ξένη βία ή ίδια η τάξη που εγκαθίδρυσε πρώτα το φασισμό στη χώρα μας και που βοήθησε έπειτα τον ξένο κατακτητή στο έργο του.

Το έτος 1945 είναι το έτος που θα μείνει χαραγμένο στη μνήμη του ελληνικού λαού σαν έτος της εξόρμησης των αντιδραστικών δυνάμεων της χώρας για μια καινούρια υποδούλωσή του σ' ένα καινούριο καταπιεστικό καθεστώς!

Το έτος 1945 είναι έτος αγώνων του λαού κατά του καθεστώτος της ξανασταθεροποίησης από τις αντιδραστικές δυνάμεις του τόπου, των ίδιων συνθηκών έκμετάλλευσής του όπως και πριν το πόλεμο!

Τα μέσα που χρησιμοποίησαν οι σκοτεινές δυνάμεις έναντιόν του λαού και της ανοικοδομητικής του προσπάθειας είναι πολλών ειδών:

Η τρομοκρατία, η σωματική βία, οι φόνοι, οι διωγμοί πληθυσμών στην ύπαιθρο, οι κατά δεκάδες χιλιάδες φυλακίσεις των αγωνιστών της έθνικής αντίστασης, η παρεμπόδιση της εκδήλωσης του δημοκρατικού φρονήματος με το λόγο και το τύπο, η λογοκρισία, η έξουσίαση του κρατικού μηχανισμού από τα δοσίλογα στοιχεία, η δημιουργία μ' ένα λόγο αστυνομικού κράτους, ήτανε τα μέσα της ώμης εξόντωσης του αγωνιζομένου λαού για τις ελευθερίες του.

Τις πράξεις αυτές όχι μόνο ανέχτηκαν αλλά και προστάτησαν σε βάρος του λαού οι μεταδεκεμβριανές «Υπηρεσιακές» κλπ. κυβερνήσεις. Τις πράξεις αυτές μ' όλες τις «επαγγελίες» του το δημοκρατικό «κέντρο» δεν πήρε τα μέτρα να τις ματαιώσει ουσιαστικά και γίνεται έτσι συνεπύθνο κι' αυτό με τη σειρά του για το σημερινό κατάντημα της χώρας.

Αλλά ως περάσουμε στον οικονομικό τομέα. Έδώ τα συγκροτήματα του τραπεζοβιομηχανικού κεφαλαίου και των μεγαλεμπόρων, προχώρησαν θαρραλέα στην αξιοποίηση της οικονομικής και κρατικής τους δύναμης πάνω στο λαό. Η μέθοδός τους είχε σαν σκοπό πρώτα να χρησιμοποιήσουν τους πόρους του εσωτερικού και τα έφοδια πούρχοταν απ' το εξωτερικό για τη δημιουργία υλικών αποθεμάτων που θα κόστιζαν όσο το δυνατό κάτω απ' την αξία τους. Δεύτερο: Να μεταγορίστούν τ' αποθέματα αυτά για την παραγωγή εμπορευμάτων στις ποσότητες και με το ρυθμό που θα τους εξασφάλιζαν προνομιακή μονοπωλιακή διοχέτευση στην αγορά με τιμές ληστρικές. Η κίνηση της παραγωγής ήτανε απλώς μέσο για την πραγματοποίηση των επιδιώξεών τους αυτών. Τρίτο: Να κρατήσουν στα δυνάτωτερα χαμηλά επίπεδα την τιμή της εργατικής δύναμης, μεταβάλλοντας ξανά τον εργαζόμενο λαό σ' ένα κοπάδι σκλάβων που δουλεύει με μισθούς πείνας για την «ανασυγκρότηση» του κεφαλαίου τους.

Το χρηματιστικό κεφάλαιο εξακολουθώντας την πα-

ΤΟ ΔΙΔΑΓΜΑ ΤΟΥ ΓΛΗΝΟΥ

«... Η οικονομία που στηρίζεται στο κέρδος και στην εκμετάλλευση της εργασίας ανθρώπων, κλείνει μέσα της αντιθέσεις, που οδηγούν με καταναγκασμό σε ανταγωνισμούς και σε πολέμους. Μόνο μία οικονομία που θα ρυθμισθεί απόλυτα σε κοινοχρηματική βάση που δε θα είναι οικονομία κέρδους και εκμετάλλευσης, που θα παράγει όσο χρειάζεται το σύνολο και θα κατανέμει τη παραγωγή ανάλογα με τις ανάγκες όλων εκείνων που συμμετέχουν σ' αυτή, μόνο αυτή μπορεί να κόψει σύρριζα τις αιτίες των ανταγωνισμών και των πολέμων. Η κατάργησή τους προϋποθέτει την κατάργηση του καπιταλισμού. Αν όλο αυτό το κολοσσιαίο προτσές μπορεί να συντελεστεί χωρίς πολέμους και επαναστάσεις τότε μόνο μπορεί να είναι βέβαιη ή ελπίδα, πως ο πόλεμος δεσποτικά θα διαγραφεί σαν μέσο διακανονισμού των διακανονισμών.

Ο πόλεμος άρχισε τους προϊστορικούς χρόνους με την εγκαθίδρυση της ιδιοκτησίας των μέσων που παράγουν τα υλικά αγαθά (γής, ζώων, ανθρώπων, εργαλείων μηχανών) και θα τελειώσει όταν θα εγκαθιδρυθεί σ' όλη τη γη η κοινοχρηματική των μέσων της παραγωγής.

Ετσι θα κλείσει ο κύκλος της εκμετάλλευσης, της άρπαγής, της αιματοχυσίας, του δλέθρου και της βαρβαρότητας και θα βασιλεύει ειρήνη πάνω στη γη ειρήνη και δικαιοσύνη. Οι παλαιοί Αργοναύτες ξεκίνησαν για ν' αρπάξουν το Χρυσόμαλλο Δέρασ! Από τότες όλοι οι λαοί μάχονται και σφάζονται γι' αυτό. Επει-νού που θα καταρθώσουν να εξαφανίσουν το Χρυσόμαλλο Δέρασ! από τη γη θα είναι οι Αργοναύτες που θα σώσουν την ανθρωπότητα από τον όλεμο. Ποιοί θα είναι αυτοί;» (*)

Δ. ΓΛΗΝΟΣ

Οι λίγες γραμμές αυτές γράφονται για τη δεύτερη επέτειο του θανάτου του Δημήτρη Γληνού, που το έργο του και η προσωπικότητά του σφράγισε μια δόκλκη περίοδο της νεοελληνικής ιστορίας, της ιστορίας της πάλης του αγωνιζόμενου λαού μας για το λυτρωμό του απ' τη κοινωνική, έθνική και πνευματική σκλαβιά.

* Από το τέλος του πρώτου μέρους της «Τριτολογίας του Πολέμου» και από το κεφάλαιο με τον τίτλο: «Το Χρυσόμαλλο Δέρασ». Είναι το ανέκδοτο έργο που έγραψε ο Δ. Γληνός έξοχως στη Σαντορίνη το Σεπτέμβριο του 1938. Το βιβλίο κυκλοφορεί αυτές τις μέρες από την Έκδοτική Έται- ρία «Τα Νέα Βιβλία» Α.Ε.

ληγά του τακτική του παρασιτισμού που πλουτίστηκε με την «πείρα» της μαύρης αγοράς δεν έκανε τίποτ' άλλο στο έτος που πέρασε παρά να εκγεταλλεύεται με τις πιο άρπακτικές έξωοικονομικές μεθόδους την οικονο-μία της χώρας. Κατάρθωσε να κουρελιάσει κάθε προ-σπάθεια ή «πρόγραμμα» έλέγχου της οικονομίας που θα στρεφόταν εναντίον των συμφερόντων του. Κατώρ-θωσε να πάρει στην κατοχή του τις περισσότερες ύλες της ΟΥΝΡΑ και να 'ς κάνει ά κ ρ ι β ό ε μ π ό ρ ε υ-μ α. Γέμισε τις αποθήκες με το εμπόρευμα αυτό και το προϊόν της πούλησης των λίγων ειδών πούδωσε στην κατανάλωση σε ληστρικές τιμές το μετάτρεψε σε χρυσό.

Τα στόκ και το χρυσάφι του. Αυτά ή ανε οι δυο μοχλοί για τη ρύθμιση της οικονομικής ζωής κάτω απ' την κυριαρχία του. Οι τιμές των εμπορευμάτων και του συναλλάγματος ήτανε τα μέσα για τον έκβιασμό των λύσεων που το συνέφεραν στον οικονομικό και πολιτικό τομέα.

Ετσι ματαίωσε τον εφοδιασμό της οικονομίας και του λαού με τα πρώτα απαραίτητα είδη της παραγω-γικής και ατομικής κατανάλωσης για την ανασυγκρό-τηση της χώρας.

Ταυτόχρονα η οικονομική олигархία με τις κυβερ-νήσεις της, χτύπησε και την αγρότερη και πολυτιμώ-τερη ζωντανή δύναμη της χώρας την εργατική της δύ-ναμη δημιουργώντας άμεσα και έμμεσα τις συνθήκες για την εξαθλίωσή της. Το εισόδημα των εργαζόμενων στρωμάτων μειώθηκε στα κατοχικά επίπεδα και κάτω απ' αυτά:

α) Με το πληθωρισμό, β) Τη πτωτική καμπύλη των μισθών και μεροκάματων, γ) Τη βαρεία φορολογία στα είδη κατανάλωσης, δ) Τις χαμηλές τιμές των αγρο-τικών προϊόντων.

Ετσι εξάρθρωσε την παραγωγή και έφριξε στην ανεργία και στο μαρσμο των εργαζόμενο λαό τσακί-ζοντας το βιωτικό του επίπεδο.

Απ' την πλευρά της χρηματιστικής και μαυραγορί-τικής олигархίας αυτά σημαίνουν: Απόσχιση κάθε οικονομικού βάρους της ανασυγκρότησης, γλύτωμα των δοσιλογικών περιουσών και κερδοσκοπία σίγουρη στα έμπορεύματα και στις έπενδύσεις του χρυσού και των αξιών του χρηματιστηρίου.

Απ' την πλευρά της ανοικοδόμησης σημαίνουν: Πα- ραγωγική αδράνεια, Ανεπάρκεια μέσων παραγωγής

Ο «Ανταίος» θέλει νάχει τη φιλοδοξία ότι θα υπο-ρέσει σύντομα να συμβάλει με δσες δυνάμεις διαθέτει στην ανάπτυξη του έργου του πνευματικού αγωνιστή, του δασκάλου, του πρωτοπόρου μυαλού στη σύλληψη του νοήματος της αληθινής ανοικοδόμησης της Έλ-λάδας.

Ο Γληνός άφησε βαρεία κληρονομιά σε μας τους νεώτερους τη συνέχιση ενός πολύπλευρου έργου τόσο για τη θεωρηση και την ανάπτυξη σε σωστή βάση των χαρακτηριστικών της έθνικής και κοινωνικής ζωής της

και κατανάλωσης και σε στοιχειώδεις ακόμη ποσότητες. Διάλυση των παραγόντων της οικονομικής ζωής κα' ανάπτυξη με την αποκλειστική έμπορομειστική-σπεκου λάντικη δράση του κερδοσκοπικού κεφαλαίου.

Εξάρτηση της οικονομίας από τα ψήφουλα της εξω-τερικής «βοήθειας» και νέκρωση του παραγωγικού της δυναμικού.

Πίσω του επιπέδου των εργαζόμενων σε σημείο που δεν επιτρέπει την ανασυγκρότηση των δυναμειών του έμφυχου υλικού που είναι η βασικότερη προϋπό-θεση της ανοικοδόμησης.

Οι πιο πάνω γενικές διαπιστώσεις δείχνουν πως μα-ταιώθηκε το 1945 η ανασυγκρότηση και αποκατάσταση της Χώρας από τις έχθρικές προς το λαό δυνάμεις της αντιδραστικής άρχουσας τάξης του τόπου.

Νομίζουμε ότι μετά τις διαπιστώσεις αυτές που βγαίνουν από τη τραγική πείρα του χρόνου που μας πέρασε και άπαντούν στο έρώτημα ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΑΡΧΙΣΕ Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ, πρέπει να μη μείνει κανείς έπι-στήμονας, κανένα στέλεχος της ανοικοδόμησης που να μην κάνει πίστη του ότι ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΛΑΟ ΚΑΙ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ δεν μπορεί να νοη-θεί ούτε θεωρητικά ούτε πρακτικά, γιατί σημαίνει μονά-χα ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

Είναι καιρός να διαλυθεί η δεισιδαιμονία των «έπι-στημονικών» προλήψεων που τοποθετούν την «έπιστή-μη» και την τεχνική καθ' έαυτάς. Έξω από την ύπηρε-σία συγκεκριμένων κοινωνικών επιδιώξεων και τις κά-νουν «υπερκοινωνικές» αλλά στην ουσία αντικοι-νωνικές λειτουργίες.

Στον καινούργιο χρόνο που ανοίγεται μπροστά μας, ως ενόσωμε όλοι τις δυνάμεις μας με τον εργαζόμενο λαό κι' ως γίνουμε συντελεστές της προσπάθειάς του ο καθένας στον τομέα του.

Ενας δρόμος ανοίγεται μπροστά μας για να λευ-τερώσουμε τη Χώρα από τα δεσμά της κοινωνικής και έθνικής εκμετάλλευσης: ο δρόμος που θα φέρει το λαό συντομώτερα στη πραγματοποίηση των δημοκρατικών του επιδιώξεων.

Ετσι μονάχα θ' αρχίσει και στη χώρα μας ύστερ από διάστημα δουλείας γενεών δόκλκλων ή πραγμα-τική, ή αληθινή Ανοικοδόμηση της Έλ-λάδας!

Δ. ΜΠΑΤΗΣ

χώρας μας, όσο και για τη μέθοδο και το δρόμο της δημιουργικής μεταβολής τους.

Το δεύτερο στοιχείο του έργου του Γληνού που δι-νει τη διαλεκτική ένότητα στη σύνθεση θεωρίας και πρά-ξης μέσα στη συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικό-τητα της Ελλάδας πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα απ' τον κάθε μελετητή των συγκεκριμένων προβλημάτων της ανοικοδόμησης της. Γιατί ο Γληνός όπως πολύ σωστά παρατηρήθηκε ένοιωσε τη βαρεία σημασία του ρόλου ενός πραγματικού ά ν α γ ε ν ν η τ ή που δεν του φτά-νει η στατική μελέτη της πραγματικότητας αλλά άγω-νίζεται ταυτόχρονα και για τη μετατροπή της.

Ο Γληνός μετουσίωσε τη διαλεκτική του σκέψη μεσ' τα προβλήματα της κοινωνικής πραγματικότητας και συλλαβαίνοντας το σωστό νόημα της κοινωνικής ζωής και την ζωντανή αλληλουχία των φαινομένων, της ζή-τησε να βρεί και να δώσει τις λύσεις που θάλυναν τις αντιθέσεις κάθε φορά οδηγώντας σε μια δόλοπλευρη καινούρια της σύνθεση.

Και μελέτησε σ' όλους τους τομείς τα προβλήματα της νεοελληνικής πραγματικότητας ο Γληνός. Και ακόμα σπουδαιότερο, αποκατάστησε τη συνοχή και την ένότητα τους σαν κοινωνικών λειτουργιών μεσ' τη πο-ρεία για το καινούριο κοινωνικό γίνεσθαι. Και είδε ο Γληνός το λαό δυναμικό φορέα και μοναδικά ζωντανό παράγοντα για την άναστήλωση και την πρόκοπή τους.

Η δουλειά του Γληνού έδωσε καρπούς στη μελέτη της διαλεκτικής φιλοσοφίας και του διαλεκτικού ιστο-ρικού υλισμού, της κοινωνιολογίας, της παιδείας, του γλωσσικού ζητήματος, και στην αναζήτηση πρακτικών λύσεων για τα πιο ζωντανά προβλήματα (πολιτικά—έ-θνικά—οικονομικά) της μετάβασης της Ελλάδας στη καινούργια κοινωνική και πολιτιστική της ζωή.

Το έργο αυτό του Γληνού και το παράδειγμα της ζωής του δίνουν δυο πολύτιμα διδάγματα για το σω-τίσσο ανατολισμό της νεοελληνικής επιστημονικής σκέψης:

Πρώτο: ότι το σημερινό καθέ-σ-ως της «έπιστημης» πνευματικής ζωής που υποβαστάζει τα σάπια θεμέλια της παρασιτικής και αντιδραστικής άρχουσας τάξης στην Έλληνική κοινωνία δεν αφήνει πια κανένα περι-θώριο σ' ένα πραγματικό προοδευτικό έπιστήμονα για γόνιμη δουλειά στα πλαίσια της σημερινής πραγματι-κότητας που ιστορικά χρεωκόπησε όριστικά και

Δεύτερο (που είναι η άλλη όψη του πρώτου): ότι οποιαδήποτε δημιουργία πνευματική, επιστημονική κ. ά. που να μην τοποθετείται στη σωστή αντίληψη και θεώ-ρηση (για δράση) της κοινωνικής πραγματικότητας και που να μην εξυπηρετεί το συμφέρον του λαού για τη μετατροπή της, είναι καταδικασμένη όχι μόνο να μη συμβάλει στη πρόοδο, αλλά και να βοηθάει στην επι-σοδορόνηση, στην αντιδραστικότητα και το λιγότερο στον κοινωνικό άνεδαφισμό.

Δεν μπορεί να υπάρξει δηλαδή πραγματική έπιστη-μονική σκέψη που μεθοδολογικά, ιδεολογικά και ουσια-στικά να καταλήξει σε λύσεις. Έξω από το συμφέρον του λαού και εναντίον του. Γιατί η έπιστήμη είναι κοι-νωνική λειτουργία και όχι άθροισμα συλλογιστικών και γρηφικών παραστάσεων και νοημάτων τελειών για τον έαυτό τους, και σαν τέτοια η έπιστήμη δεν μπορεί παρά να έντάσσεται άρμονικά με τις άλλες κοινωνικές λειτουργίες στην εξυπηρέτηση του συνό-λου των προοδευτικών δυνάμεων που κινούν και άνα-πτύσσουν τη κοινωνική ζωή σαν οι κύριοι μοχλοί της. Και τέτοιες δυνάμεις δεν είναι άλλες από τον λαό που δουλεύει και παράγει τον υλικό και τον πολιτι-στικό πλούτο.

Και φτάνουμε σ' ένα άλλο σημείο που οι έπιστήμο-

νες κι' οι δουλευτές της ανοικοδόμησης πρέπει βασικά να προσέξουν.

Το σημείο αυτό άφορά την ένότητα και την ίσοτι-μία, ή πιο άκριβόλογα το Ισοδύναμο της συμβολής του κάθε έπιστημονικού τομέα στο έργο της ανοικοδόμη-σης σαν συνθετικού συνόλου ποσοτικά και ποιοτικά όλων των έπι μέρους κοινωνικών συντελεστών για την άνάπλαση της χώρας.

Η οδύτατα δυνατή χρήση της διαλεκτικής μεθόδου από το Γληνό δείχνει άκριβώς στη πράξη και τη θεω-ρία, ότι δεν χωράν «άξιολογήσεις» έπιστημονικών κλά-δων από τα πριν δοσμένες, δεν είναι δηλ. παραδεκτές δ ι α κ ρ ί σ ε ι ς που να τονίζουν τη σημασία ενός κλά-δου σε βάρος των άλλων.

Αυτό είναι ένα υπόλειμμα του στατικού Ιδεαλισμού που ξεχωρίζοντας το νοϋ από την ύλη, το υποκείμενο από το άντικείμενο, και τη θεωρία από τη πράξη, σπάζει την ένότητα των έπιστημονικών κλάδων σαν κοινωνικών λειτουργημάτων και ύψώνει κάθε φορά έ-ναν απ' αυτούς πάνω απ' τους άλλους μεταβάλλοντας τον σε ύ π ε ρ κ ο ι ν ω ν ι κ ή λειτουργία. (όπως άκρι-βώς κάνει όταν υποτάσσει και «άξιοποιεί» την «ύλη» μέσα στο «πνεύμα»).

Για τη χώρα μας ιδιαίτερα με τη καθυστερημένη ανάπτυξη της «άκαδημαϊκής» σκέψης πούμενε προσκολ-λημένη στα σκουριασμένα καλούπια του καντιανού Ιδανλισμού και του γερμανικού νεοιδανλισμού με τις φασιστικές παραφύδες του δεν είναι συμπτωματικό τ' ότι άναπτύχθηκαν λογίων λογίων μορφές τέτοιες «θεωρίες».

Εχουμε Τ ε χ ν ο κ ρ ά τ ε ς που θεοποιούν την Τεχνική και τη βάζουν πάνω από το «ευτελές υλικό» που τη δημιουργεί και που υποτάσσουν στα (θεία) «κε-λεύσματα» της κάθε άλλης κοινωνικής—πολιτικής δράσης. Εχουμε από την άλλη ά γ ρ ο τ ι σ τ ε ς που βλέπουν την ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής μονόπλευρα και αν-τιδραστικά με την χρησιμοποίηση ξεπερασμένων μορ-φών άγροτικής οικονομίας, έχουμε γ ε ω π ο λ ι τ ι-κ ο υ ς που ζητούν να βρεί η χώρα το «εδαφικό» της υπόβαθρο» για να ζήσει, έχουμε έ μ π ο ρ ο ι κ ο ν ο-μ ι σ τ ε ς που ζητάνε να ζήσει η χώρα μονάχα σαν έμπορος και μεσίτης της Ανατολικής Μεσογείου και με μετανάστευση του «πλεονάζοντος» πληθυσμού. «Ε-χουμε κι' άλλες πολλές ποικιλίες που παρουσιάζονται στην έπιστήμη με αξιώσεις «έναν θεωριών» και που ξεκινούν από την ίδια ρίζα της πολιτικής αντιδραστι-κότητας και της λαθεμένης κοινωνικοφιλοσοφικής το-ποθέτησης. Οι «θεωρίες» αυτές δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να διασπούν την ένότητα της έπιστήμης στην άν-τιμετώπιση των προβλημάτων της ανοικοδόμησης.

Δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να ματαιώνουν στην ουσία τη λύση των πρακτικών της ζητημάτων δίνον-τάς τους λαθεμένη και άνεδαφική—έξωκοινωνική και άντικοινωνική τοποθέτηση.

Το έργο του Γληνού με τη συνθετική του πολυμέ-ρεια πρέπει να σταθεί οδηγός στο περιεχόμενο και στη μέθοδο για τη μελέτη της κοινωνικής ζωής σ' όλες της τις εκδηλώσεις.

Στους Έλληνες έπιστήμονες που θέλουν να σταθούν πραγματικοί συντελεστές του έργου της ανοικοδόμη-σης άπομένει ν' αξιοποιήσουν το διδάγμα του Γληνού για την κοινωνικότητα και την ένότητα των κλάδων της έπιστήμης σαν κοινωνικής λειτουργίας στην ύπη-ρεσία του λαού.

Αυτός είναι ο μοναδικός δρόμος που θα κάνει ά π ό-κ τ η μ α τοϋ λαοϋ την έπιστήμη για να μπορεί τότες κι' η ίδια ν' άνυψωθεί σε ά ξ ι ο και δ η μ ι-ο υ ρ γ ι κ ό συντελεστή της ανοικοδόμησης.

Δ. ΜΠΑΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

(Εισαγωγική διάλεξη στους σκοπούς της Έταιρείας «Επιστήμη-Ανοικοδόμηση» που δόθηκε την Κυριακή 30 Δεκεμβρίου 1945 στο θέατρο «Βρεττάνια»).

1. Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Η άσκηση της επιστήμης δεν είναι κοινωνικό πρό- νόμιο, μα κοινωνικό λειτούργημα, που έχει σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών του λαού. Δεν είναι ανεκτό τα επιστημονικά μας ιδρύματα να μένουν ξένα από τη ζωή, από την ελληνική πραγματικότητα, ασυγκίνητα στον παλμό της λαϊκής θέλησης για τα μεγάλα προ- βλήματα της ανοικοδόμησης, με το πρόσχημα ότι καλ- λιεργούν την καθαρή επιστήμη. Σκοπός της καλλιέρ- γειας της επιστήμης και της λειτουργίας των ανωτέ- ρων ιδρυμάτων είναι να δημιουργήσουν τους επιστή- μονες που θα είναι ικανοί να κατανοήσουν τα προ- βλήματα αυτά, να τα λύσουν, να σταθούν πρωτοπόροι στους αγώνες του λαού για την επιβολή των δρθών λύσεων.

Ο λογιωτατισμός που υπάρχει σήμερα περισσότε- ρα παράποτο, ή μοιρολατρική υποταγή στην παράδοση, ή ψευδοφίση που σκεπάζει τις απλούστερες έννοιες με φράσεις βαρύγδουπες και δυσνόητες σε μια γλώσσα ψεύτικη και αντιλαϊκή, μια επιστημοφάνεια που σκο- τίζει τις πιο προδής αλήθειες, ή εκτός τόπου και χρόνου από καθέδρας διδασκαλία χωρίς καθόλου να λαβαίνονται υπόψη οι ελληνικές συνθήκες και τα έλ- ληνικά προβλήματα, αποτελούν χαρακτηριστικά της προσαπάθειας να μένει ή ανώτερη παιδεία ένας κόσμος κλειστός, χωρίς καμιά επαφή με τις λαϊκές μάζες και τα προβλήματά τους. Η συντηρητική κοινωνία και τα ιδρύματά της ζήτησαν να χωρίσουν την επιστήμη από το λαό και το πέτυχαν.

Δε δεχόμεστε αριστοκρατία του πνεύματος, όπως δε δεχόμεστε αριστοκρατία του πλούτου και της γέν- νησης. Θέλουμε όλα τα αγαθά, υλικά και πνευματικά, για το λαό, μια επιστήμη διάχυτη σαν πανίσχυρο όπλο επικράτησης, επιβίωσης και άμυνας, έναντι των κιν- δύνων της πνευματικής αποπλάνησης και υλικής εκ- μετάλλευσης που τον περιτοιχίζουν.

Η παιδεία δεν μπορεί ν' αποτελέσει προνόμιο των δλίγων. Πρέπει ν' απλώνεται σ' ολόκληρο το λαό, να φέρνει σ' επαφή με τον πολιτισμό το τελευταίο χωρι- τόπαιδο, να δημιουργεί απ' όλα τα λαϊκά στρώματα στελέχη με πνευματική αυτενέργεια. Δεν είναι ανεκτός ο ευγενισμός, όπως λ. χ. τον επιδιώκουν τ' αγγλικά κολλέγια, δηλαδή ή έντατική και λεπτολόγα ψυχική και πνευματική καλλιέργεια των προνομιούχων παι- διών της ήγέτιδας τάξης. Μας ενδιαφέρει ή βαθιά είσ- δυση των προιώντων του πνεύματος, των επιστημονι- κών ανακαλύψεων, των έργων τέχνης στη λαϊκή μάζα, όπου είναι βέβαιο ότι θα βρούν πολύτιμους δέκτες και δάχουν καρποφόρα φύτρωση.

Δεν φαντάζομαι ότι αυτά που είπαμε μπορούν να δημιουργήσουν την έντύπωση ότι τα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα καλλιεργούν την καθαρή επιστήμη ή ότι μι- μούνται τ' αγγλικά κολλέγια στη μόρφωση των προ- νομιούχων της ζωής. Αν και τέτοια κολακευτική πα- ρεξήγηση δεν είναι καθόλου πιθανή, πρέπει να τονι- στεί ότι οι καθηγητές μας νιώθουν τον προορισμό τους πολύ πεζότερα στη δημιουργία επαγγελματιών, εκμεταλλευτών του λαού και όχι θεραπευτών των ά- ναγκών του. Και ο κόσμος άλλως τε συνήθισε να προσβλέπει στα ανώτατα ιδρύματα σαν σε καταφύγια μιας προνομίουχου νεολαίας, για την απόκτηση των έ- φοδιων της επαγγελματικής επιτυχίας. Μα είναι δί- καιο ν' αναγνωριστεί πως μεγάλο μέρος της νεολαίας αυτής, ξέφυγε από την αποπνικτική νωση ή ατμόσφαι- ρα του Πανεπιστημίου και του σπιτιού, κι' έδωσε δείγ- ματα υπέροχης ψυχικής και πνευματικής ανωτερότη- τας. Αποτελεί κι' αυτό ένα από τα θαύματα της έλ- ληνικής φυλής.

Θα νομίσει κανείς ότι όταν μιλώ μ' αυτό τον τρό- πο, έννοο ή αποκλειστικά το Πανεπιστήμιο, που έχει μακρόχρονη παράδοση αγώνων για την επιβολή μιας αντιλαϊκής παιδείας, που σε κάθε περίπτωση φάνηκε κατώτερο από τις προσδοκίες του Έθνους. Αλλά και τ' άλλα ανώτατα ιδρύματα και τα πιο συνδεμένα με την πράξη και την τεχνική δεν ανταποκρίθηκαν κα- λύτερα στην επιταγή να ασχοληθούν με τα ζωντα- να προβλήματα του λαού.

Το Πολυτεχνείο που έχει πέντε Άνωτατες Σχολές για την κατάρτιση μηχανικών συγκοινωνιακών, υδραυ- λικών, λιμενικών, μηχανολόγων, ηλεκτρολόγων, χημι- κών, μεταλλειολόγων, μεταλλουργών, αρχιτεκτόνων, αγρονόμων, μένει άμετοχο και ασυγκίνητο στη δίψα του ελληνικού λαού για μόρφωση, στον πυρετό του για κατανόηση των μεγάλων προβλημάτων της επι- στήμης, της φύσης και της ζωής, στις προσπάθειές του για απαλλαγή από την εξαθλίωση που τον κατε- δίκασε ο πολιτικαντισμός 120 χρόνων. Όλος ο κόσμος σήμερα μιλεί, συζητεί, γράφει για ενεργειακό πρόβλη- μα, για μεταλλευτικό πλούτο, για βαρεία βιομηχανία, για ηλεκτροχημικές βιομηχανίες, για το ξιναχτίσιμο των χωριών μας και για την αγροτική επένδυση, για έγγειοβελτιωτικά υδραυλικά έργα, για το λιμάνι του Πειραιά, για τις συγκοινωνίες, κανείς όμως καθηγη- τής του Πολυτεχνείου, έξον από μια δυό εξαίρεσεις, δεν νόμισε υποχρέωσή του να καταπιαστεί με τη διαφώ- τιση του λαού πάνω στα ζητήματα αυτά και στη λύ- ση των προβλημάτων του. Τα περιοδικά, τα οικονομι- κά, κοινωνικά, τεχνικά, είναι γεμάτα από μελέτες και

άρθρα, αλλά μάταια θ' αναζητήσει κανείς τις υπογρα- φές των επιστημονικών μας κορυφών, που ισχυρίζον- ται ότι είναι οι καθηγητές του Πολυτεχνείου.

Αποτέλεσμα της αναχρονιστικής σύνθεσης και κα- κής λειτουργίας των πνευματικών μας ιδρυμάτων ήταν οι πενιχροί καρποί τους. Σήμερα δεν υπάρχουν άρκε- τοι ρωμαλέοι μελετητές των πολυάριθμων δυσκόλων προβλημάτων μας, άφοσιωμένοι στη λαϊκή υπόθεση, ικανοί να μετουσιώσουν τα διδάγματα της επιστήμης και της πείρας σε έργα που θα εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του λαού. Υπάρχει όμως μεγάλος αριθμός προδ παντός νεαρών επιστημόνων που έχουν όλη τη διάθεση της προσαρμογής τους στις απαιτήσεις των λαϊκών συμφερόντων, που ίσως δε διαθέτουν σήμερα σημαντικά επιστημονικά εφόδια, αλλά που μπορούν και θέλουν να τ' αποκτήσουν. Είναι μια μάζα εύπλα- στη και ένθουσιώδης, που με τη νέανική της πίστη και αγνότητα μπορεί ν' αποβεί εξαιρετικά χρήσιμη στον τόπο. Δικαιολογεί τις καλύτερες ελπίδες. Οι λοι- ποί είναι εγωιστές, επαγγελματίες και καιροσκόποι που δεν μπορούν να προσφέρουν τίποτα το αξιόλογο στην επιστήμη και στο κοινωνικό σύνολο.

2. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΠ. ΑΝ.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο το όχι βέβαια πολύ έν- θαρρυντικό, έβδομηντα περίπου επιστήμονες όλων των κλάδων αποφάσισαν την ίδρυση της επιστημονικής εταιρείας νεοελληνικών προβλημάτων με τον τίτλο «Επιστήμη - Ανοικοδόμηση» ή σε συντομία ΕΠ. ΑΝ. που σχηματίζεται από τ' αρχικά γράμματα των δύο λέξεων. Αν όμως θεωρηθούν τα γράμματα αυτά σαν αρχικά της λέξης επανάσταση δε θα υπάξει ανακρί- βεια. Γιατί πράγματι πρόκειται για επανάσταση όλ- λων εμπνευσμένων πατριωτών επιστημόνων που με ακλόνητη πίστη και αίσιοδοξία για το έργο που ανα- λάβαιναν, θέλησαν ν' αφιερώσουν όλο τους τον επι- στημονικό εξοπλισμό, όλη τους τη δημιουργική ικανό- τητα για την πατρίδα και το λαό. Η επανάσταση αυτή στρέφεται κατά του πολιτικαντισμού και της προχειρολογίας, κατά του αντιεπιστημονικού χειρι- σμού των προβλημάτων της ανοικοδόμησης κατά της εκμετάλλευσης της επιστήμης από τους δλίγους σε βάρος των πολλών. Επιδιώκει να προσγειώσει την επιστήμη στην καθημερινή ελληνική πραγματικότητα που την χαρακτηρίζει ή εξαθλίωση, ή διπλοδορομικό- τητα, τα πρωτόγονα μέσα της παραγωγής, ή απεμπό- ληση με μηδαμινά ανταλλάγματα του φυσικού μας πλούτου, που ούτε ξέρομε τί αξίζει, ή αγνοία των κι- νήσεων και προόδων του γύρω μας κόσμου. Να ζων- τανέψει την οικονομία μας που αδρανεί στην αξιο- ποίηση του ορυκτού πλούτου, του ενεργειακού πλού- του, του άλιευτικού πλούτου, στη δημιουργία στοι- χειώδους βιομηχανικής παραγωγής, στη βελτίωση της γεωργικής παραγωγής. Έχει σκοπό ν' αποτινάξει τον επιστημονικό μαρασμό που κάνει το έθνος να σιγοπε- θαίνει, ν' αρνιέται τη βιωσιμότητά του και που φέρ- νει τον οικονομικό και κοινωνικό μαρασμό. Να κατα- λύσει το δογματισμό των επιστημών και την απομό- νωσή τους από τη ζωντανή πραγματικότητα, να δη- μιουργήσει στενό σύνδεσμο των επιστημόνων με την υπόσταση του Έθνους και με τη πορεία του προς ανώτερους σχηματισμούς πολιτικής και κοινωνικής

ζωής. Να καταργήσει τις παρωπίδες που εμποδίζουν να βλέπει ή μια επιστήμη την άλλη, να καταστήσει φανερή την ένότητά τους και την ανάγκη συνεργα- σίας επιστημόνων ποικιλότατης προέλευσης για την εκπόνηση άρτιων μελετών που να εξυπηρετούν το κοι- νωνικό σύνολο κατά τον προοδευτικότερο τρόπο. Να επικαλεστεί τη σύμπραξη μηχανικών, γεωπόνων, για- τρών, οικονομικών, για τη μελέτη και την εκτέλεση έργων έγγειοβελτιωτικών, που είναι ταυτόχρονα και εξυγιαντικά, τη σύμπραξη αρχιτεκτόνων και γεωπόνων για την ίδρυση αγροτικών οικισμών, σύμφωνα με τη καλλιεργητική ιδιομορφία κάθε περιοχής, τη σύμπρα- ξη ενεργειακών μηχανικών λ. χ. μηχανικών καυσίμων, χημικών βιομηχανών, οικονομολόγων για την ίδρυση βιομηχανιών κ.τ.λ. Να εκτείνει τη δράση τους σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, να συν- τονίσει όλες τις εθνικές δυνάμεις σε μια οργανωμένη προσπάθεια για το ανέβασμα του Έθνους από τη χα- μηλότατη στάθμη που τόφερε ή δικτατορία και ο κα- τακτητής στο ανώτατο επίπεδο οικονομικής ακμής, ήθικου, πνευματικού και τεχνικού πολιτισμού και να επιδιώξει ν' αποβεί ο σύμβουλος της ανοικοδόμησης με την ενδύτατη σημασία του ορισμού.

Να βρει τις άμεσες λύσεις των έ- πειγουσών αναγκών που ανήκουν σ' ένα στάδιο μεταβατικό και οι όποιες δε θα δεσμεύουν τις οριστικές λύ- σεις που από τώρα θα προγραμμα- τισθούν. Οι οριστικές αυτές λύσεις θ' αφορούν προβλήματα θεμελιώδη για την ύψωση του πολιτισμού και για την εκμετάλευση του πλούτου μας με τα πιο σύγχρονα τεχνικά μέσα, για το ριζικό μετασχηματι- σμό της οικονομίας μας, για την τοποθέτηση της Έλ- λάδας σε ανώτερα επίπεδα πνευματικού, υλικού και πολιτικού βίου, θα προδιαγράψουν τη με- τάβασή μας στο σοσιαλισμό. Όλες οι επιδιώξεις αυτές προσωρινές και οριστικές θα έντα- χθούν σ' ένα σχέδιο πολύχρονης περιόδου που θα χα- ράξει τις γενικές γραμμές της εκπολιτιστικής και εθνι- κοοικονομικής προσπάθειας και θα δίνει την προοπτι- κή της εξέλιξης της χώρας μας.

Τέλος μέσα στους σκοπούς της εταιρείας είναι ή πλατιά διαφώτιση του λαού πάνω στα προβλήματα της ανοικοδόμησης, με διαλέξεις, έκδοση περιοδικών, άλλες δημοσιεύσεις, εκθέσεις σχετικά με τα δικά μας ζητήματα αλλά και τις ανοικοδομήσεις ξένων δημο- κρατικών κρατών. Η διαφώτιση αυτή θα γίνεται όχι μόνο για τη φύση των προβλημάτων, αλλά και για τις προτεινόμενες λύσεις. Αυτό αποτελεί βασική υποχρέω- σή της μια και οι μελέτες αυτές θ' αφορούν αποκλει- στικά τα λαϊκά συμφέροντα και ο λαός θα κληθεί μια μέρα να γίνει ο πρωτομάστορας του ανοικοδομητικού έργου.

Διατρέχω τον κίνδυνο να θεωρηθώ σαν ούτοπι- στής, σαν όνειροπόλος που βοσκοται στα σύννεφα, μακριά από τις περιορισμένες δυνατότητες μιας ομά-δας καλοπροαίρετων επιστημόνων που επιδιώκουν να επιτελέσουν ένα τεράστιο έργο χωρίς άχθονα και πλού- σια μέσα. Αλλ' ο σκοπός μας είναι να τονίσουμε την εξαιρετική σημασία της προσπάθειας μας να πείσουμε και άλλους επιστήμονες να μας βοηθήσουν, εκείνους που είναι άξιοι να λάβουν μέρος στην υπέροχη αυτή

εξόρμηση, να επιτύχουμε την ηθική και υλική άρωγή του κράτους και τη στέγασή μας σε χώρους που αυτό θα μας δώσει να επιτύχουμε επίσης την παραχώρηση των στατιστικών του, των μελετών του για μια καινούργια έπεξεργασία. Το τελευταίο αφορά ιδιαίτερα τα Υπουργεία Δημοσίων Έργων, Μεταφορών, Γεωργίας, Εθνικής Οικονομίας που έχουν μελέτες χρησιμοποιήσιμες ύστερα από αναθεώρηση και απαλλαγή από τις οικονομικές τους βάσεις, που πολλές φορές είναι ή εταιρική εκμετάλλευση των προβλεπόμενων έργων και γενικά ή εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο. Το κράτος οφείλει να μάς υποβάλει με την δόλοπλευρη άναγνώριση και υποστήριξη του εφόσον, χωρίς πραγματικό δικαίωμα, ιδιοποιείται τίτλους εξυπηρέτησης των λαϊκών συμφερόντων και των δημοκρατικών ιδανικών. Βέβαια δεν φτάνουμε ως το σημείο να πιστεύουμε ότι το κράτος αυτό με τη σημερινή του οργάνωση θ' άγκαλιάσει την Έταιρεία μας μ' όλη τη θέρμη που της αξίζει πως θα υιοθετήσει πλήρως τις υποδείξεις μας και τις μελέτες μας, όταν το κράτος αυτό δεν άναγνώρισε ακόμη μια από τις μεγαλύτερες εξορμήσεις του ελληνικού λαού στην πολυχλιόχρονη ιστορία του, το κίνημα της Εθνικής αντίστασης. Παρ' όλους όμως αυτούς τους δικαιολογημένους φόβους για τη συνάντηση δυσκολιών θα προχωρήσουμε με πίστη στο έργο μας. Είναι τόσο σημαντικό να παρασκευάσουμε το έδαφος πάνω στο οποίο θα ορθωθεί πανώρια ή καινούργια Ελλάδα, ώστε κανείς πραγματικός επιστήμονας που πιστεύει στην ιερότητα του λαϊκού αγώνα δεν θ' άρνηθεί να μάς βοηθήσει.

Η επιστημονική έταιρεία νεοελληνικών προβλημάτων, «Επιστήμη - Άνοικοδόμηση» έχει προγόνους που δεν πρέπει ν' άγνοήσουμε.

Η πρώτη προσπάθεια επιστημόνων να καταπαύσουν κατά ένα τρόπο συντονιστικό με την έπλωση των νεοελληνικών προβλημάτων σημειώθηκε το 1932 χάρη στην πρωτοβουλία του Τεχνικού Επιμελητηρίου. Τότε 50 περίπου επιστήμονες κυρίως οικονομικοί και τεχνικοί με τη συμμετοχή πολιτικών της καριέρας και αυτού του Βενιζέλου, ζήτησαν σε διαλέξεις να διαφωτίσουν το ελληνικό κοινό στην οικονομική σημασία των μεγάλων τεχνικών ζητημάτων, ιδιαίτερα των παραγωγικών έργων Μακεδονίας που βρίσκονταν σε έκταση την εποχή εκείνη. Η προσπάθεια αυτή είχε μεγάλη επιτυχία από την άποψη ενδιαφέροντος του κοινού και έπληρέσαν τις σκέψεις του πολιτικού κόσμου κατά τρόπο προαγωγικό της ορθής αντιμετώπισης των συζητηθέντων ζητημάτων.

Στη διάρκεια της κατοχής πολλές επιτροπές του Τεχνικού Επιμελητηρίου εργάστηκαν φιλότιμα. Οι επιτροπές αυτές ήσαν α) για την έποικιστική και οικιστική πολιτική, β) για την υδραυλική και θερμική ενέργεια, γ) για τα παραγωγικά έργα και το δασικό πλούτο δ) για τη βιομηχανία και μεταλλευτικό πλούτο, ε) για τις συγκοινωνίες, στ) για τη τηλεπικοινωνία. Στις επιτροπές αυτές πήραν μέρος και άλλοι επιστήμονες εκτός μηχανικών οικονομολόγοι, γεωπόνοι, δασολόγοι, χημικοί. Επίσης στη κατηγορία των επιτροπών αυτών άνήκει ή «Έταιρεία Χωρονομικών Μελετών».

Στους μήνες Μάιο και Ιούνιο του φετινού χρόνου 286 ή «Όμοσπονδία Τεχνικών Επιστημόνων και Ειδικών»

οργάνωσε μερικές δημόσιες διαλέξεις για το ενεργειακό, τον δρυτικό πλούτο της εκβιομηχάνιση της χώρας, τη μεταλλουργία, το λιγνιτικό, τα κοινωνικώς θέματα κ.λ.π. Άν και είσηγήση και φραστικές κορώνες μερικών ομιλητών τόνιζαν τη φτώχεια της χώρας, την έλλειψη βιωσιμότητας και ύμνοσαν τη φασιστική θεωρία του ζωτικού χώρου, ύπηρεξαν ομιλητές που ομολόγησαν τίμια και χωρίς περιφράσεις τις μεγάλες δυνατότητες πλουτολογικής ανάπτυξης της Ελλάδας.

Άλλά ο πραγματικός πρόδρομος της Έταιρείας ΕΠ. ΑΝ. υπήρξε ή Ο.Μ.Σ.Α. δηλαδή ή «Όργάνωση Μελετών Σχεδιοποιημένης Άνοικοδόμησης».

Οι βάσεις της δουλιάς της Ο.Μ.Σ.Α. μπήκαν στην κατοχή, μετά τον Μάη του 1944 που ή προοπτική της σύντομης άπελευθέρωσης έβαζε σάν έπείγον το καθήκον στους συνειδητούς και προοδευτικούς επιστήμονες να μελετήσουν τα προβλήματα της ανάπτυξης της χώρας και της άνοικοδόμησής της σε δημοκρατικά θεμέλια.

Η προσπάθεια των επιστημόνων της Ο.Μ.Σ.Α. ήταν ή πρώτη που ζήτησε ν' άγκαλιάσει δόλοπλευρα τα πολυμερή και ποικίλα θέματα και ζητήματα της άνοικοδόμησης σε μια ένια μορφή για την κατάρτιση ενός προγράμματος ένιαίου που χρονικά θ' άπαιρνε τη μορφή του σχεδίου της άνοικοδόμησης της χώρας και ιδιαίτερα στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια.

Η έννοια του σχεδίου, που ήθελε να δώσει μορφή οργανωτική στην προσπάθεια της άνοικοδόμησης σε λαϊκές βάσεις, έγινε ή κατευθυντήρια γραμμή για τη συγκέντρωση των κατασπιριμένων μελετών σε μια οργανική ένότητα. Γι' αυτό και ονομάστηκε: οργάνωση μελετών σχεδιοποιημένης άνοικοδόμησης (ΟΜΣΑ).

Στην Ο.Μ.Σ.Α. συγκροτήθηκαν τομείς μελέτης όλων των θεμάτων που έχουν σχέση με την άνοικοδόμηση. Τέτοιοι τομείς είναι: ο οικονομικός, ο άγροτικός, ο τεχνικός, ο εκπαιδευτικός, ο υγειονομικός, ο νομικός.

Βλέπουμε έτσι ότι δεν περιορίστηκε ή εργασία της σε μια μονόπλευρη θεώρηση των προβλημάτων με το πρίσμα του ενός ή του άλλου τομέα (τεχνικού ή άγροτικού ή οικονομικού κλπ.), αλλά άπλώθηκε ισόμερα σε όλους τους τομείς.

Η δουλιά που έγινε ως την άπελευθέρωση είχε σκοπό να συγκεντρώσει μια πρώτη σειρά επιστημόνων που θα άποτελούσαν τα στελέχη για την πιδέρα ανάπτυξη της εργασίας. Πράγμα που έγινε. Καί μετά την άπελευθέρωση παρουσιάζεται σάν επιστημονικό πιάσωμα το οποίο ιδρύει τμήματα και έγγραφει με πλατιά στρατολογία μέλη από τους κύκλους των προοδευτικών επιστημόνων.

Τόν περυσινό Δεκέμβρη ή εργασία της Ο.Μ.Σ.Α. άνακόπηκε.

Η Ο.Μ.Σ.Α. στο λιγύχρονο διάστημα των εργασιών της ίδρυσε παράρτημα και στη Θεσσαλονίκη.

Έκτος από μικρές μονογραφίες σε οικονομικά, άγροτικά και υγειονομικά θέματα που κυκλοφόρησαν πολυγραφημένα και δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Νέα Ελλάδα», ή συμβολή των επιστημόνων της Ο.Μ.Σ.Α. παρουσιάζεται στις μελέτες που δημοσιεύτηκαν στον «Άνταίο». Το φυτόριο των νέων επιστημόνων της Ο.Μ.Σ.Α. στάθηκε ένας από τους βλαπτικούς πυρήνες

που κινήθηκε με πρωτοβουλία για την ίδρυση και την λειτουργία της ΕΠ.ΑΝ.

Ένας άλλος πρόδρομος της ΕΠ.ΑΝ. είναι ή ομάδα νομικών της Π.Ε.Ε.Α. που κατά το διάστημα της κατοχής εργάστηκε σημαντικά. Παρουσίασε ένα τεράστιο—χωρίς υπερβολές—έργο. Σημειώνουμε δύο εργασίες, τις βασικές: Τον κώδικα της Λαϊκής Δικαιοσύνης και τον Κώδικα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Άκόμη ή ομάδα των νομικών της Π.Ε.Ε.Α. έπεξεργάστηκε και τα σχέδια δύο άλλων Κωδίκων—του Ποινικού Κώδικα και ιδιαίτερα του Άστικού Κώδικα. Στο έργο αυτό των νομικών της Π.Ε.Ε.Α. συμπορεύονται άρμονικά τόσο το στοιχείο της επιστημονικής έπεξεργασίας όσο και το στοιχείο της εξυπηρέτησης των λαϊκών συμφερόντων. Έδώ άκριβώς φανερώνεται ή επιστήμη σάν κοινωνικό λειτουργήμα.

Επίσης σημαντικό είναι το έργο της Επιτροπής Λειτουργιών της Μέσης και Δημοτικής Παιδείας, που κατά το διάστημα της κατοχής άνάλαβε να μελετήσει τα προβλήματα της Παιδείας και τα άμεσα και τα άπώτερα, μέσα σε μια Λαϊκή Δημοκρατία. Όσο ξέρουμε ή επιτροπή αυτή, διαιρεμένη σε υποεπιτροπές, πιάστηκε να μελετήσει την οργάνωση της Παιδείας στην προσχολική και στην σχολική περίοδο του α' και β' βαθμού, το πρόγραμμα, τη διοίκηση κ.λ.π. Το έργο της δεν ολοκληρώθηκε, είναι όμως κι' αυτό μια προεργασία που θα βρει την ολοκλήρωσή της μέσα στην ΕΠ.ΑΝ.

Άναφέρονται επίσης δύο επιστημονικές οργανώσεις της κατοχής την Επιτροπή για την μελέτη της άνώτατης εκπαίδευσης και την όμοσπονδία συνδέσμων γεωπόνων της Ελλάδας. Η τελευταία εργάστηκε άποδοτικά και κατέληξε σε αποφάσεις για πολλά έπείγοντα ζητήματα της γεωργίας.

Όλες αυτές οι προσπάθειες των προοδευτικών επιστημόνων που άρχισαν από την κατοχή είχαν για άποτέλεσμα την ίδρυση της ΕΠ.ΑΝ.

Η συνέλευση των ιδρυτικών μελών της ΕΠ.ΑΝ. συνήλθε φέτος στις 3 του Σεπτεμβρίου. Διάφοροι από τους ιδρυτές μίλησαν πάνω στους σκοπούς της «Επιστημονικής Έταιρείας για τη μελέτη των νεοελληνικών προβλημάτων» και στο τέλος ή συνέλευση όρισε προσωρινό διοικητικό συμβούλιο από τους κ. κ. Καθηγητή Καββάδα για πρόεδρο, καθηγητές Κόκκαλη και Δεσποτόπουλο για αντιπροέδρους, καθηγητή Κιτσίκη για Γενικό Γραμματέα, οικονομολόγο Μπάτση για ταμία και καθηγητή Άγγελόπουλο, γεωπόνο Γιαννόπουλο, δικηγόρο Ήλιο, καθηγητή Καλογερά, οικονομολόγο Μάξιμο, Ιατρό Πάγκαλο, γεωπόνο Παπάζογλου, μηχανικό Σταυρόπουλο, παιδαγωγό Σωτηρίου για συμβούλους. Τους έδωσε την έντολή να συντάξουν καταστατικό και έσωτερικό κανονισμό πάνω στις βασικές άρχες που άναπτύχθηκαν και υιοθετήθηκαν από τη συνέλευση, πράγμα που έγινε. Το καταστατικό εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο και ή Έταιρεία εργάζεται πια σάν άναγνωρισμένο σωματείο.

Το καταστατικό καθόρισε σα σκοπούς της Έταιρείας:

α) Κά έρευνά και να μελετά τα οικονομικά, τεχνικά, και κοινωνικά προβλήματα, που έχουν σχέση με την άνόρθωση και άνοικοδόμηση της Χώρας, με μοναδικό σκοπό να εξυπηρετήσει το Λαό και να βοηθήσει ν'

άξιοποιηθούν άδέσμευτα οι παραγωγικές δυνάμεις του τόπου μέσα στα πλαίσια της δημοκρατικής εξέλιξης και της εθνικής και οικονομικής άνεξαρτησίας βασισμένης στο πνεύμα της διεθνούς συνεργασίας.

β) Να έπεξεργάζεται και να προτείνει θετικές λύσεις σ' όλα τα παραπάνω προβλήματα που θα μπορούν να χρησιμεύσουν στις Κρατικές ύπηρεσίες που θα διαχειρίζονται υπεύθυνα και μ' έντολή του Λαού τα Έθνικά και Οικονομικά ζητήματα της χώρας.

γ) Να διαφωτίζει τους επιστήμονες και διανοούμενους άπάνω στα προβλήματα που μελετά και έρευνά ή Έταιρεία.

δ) Να εκλαϊκεύσει όσο μπορεί πλατύτερα και βαθύτερα τα μεγάλα και σπουδαία προβλήματα, τα σχετικά με την άνοικοδόμηση της Χώρας, καθώς και τις λύσεις που προτείνει διαφωτίζοντας όλους όσους θα κληθούν να συνεισφέρουν την πολύπλευρη εργασία τους στο άνοικοδομητικό έργο. Έτσι ο Έλληνικός λαός θα συνειδητοποιήσει ξεκάθαρα τα ζητήματα και θα υποστηρίξει θεληματικά και άποφασιστικά την πραγματώσή τους.

ε) Να συντονίζει και να ένοποιεί τις προσπάθειες όλων των επιστημόνων που άτομικά ή όμαδικά κατρίνονται με παρόμοιες μελέτες.

στ) Να έντάσσει τις μελέτες που θα εγκρίνονται τελικά άπ' την Έταιρεία σ' ένα οργανικό ένιαίο πρόγραμμα που θ' άποτελέσει τη βάση για ένα σχέδιο άνοικοδόμησης της χώρας.

Ο έσωτερικός κανονισμός προβλέπει ότι για την καλύτερη έρευνα και μελέτη των προβλημάτων που άποτελούν το άντικείμενο εργασίας της Έταιρείας, τα μέλη της κατανέμονται στους έπτά τομείς:

Τομέας 1ος (Τ 1)—Οικονομικά.

2ος (Τ 2)—Άγροτική και Άλιευτική Οικονομία.

3ος (Τ 3)—Τεχνικά έργα—Οικισμός—Συγκοινωνίες.

4ος (Τ 4)—Βιομηχανία.

5ος (Τ 5)—Υγεία—Κοινωνική Πρόνοια.

6ος (Τ 6)—Δίκαιο—Όργάνωση Πολιτείας.

7ος (Τ 7)—Εκπαίδευση—Πνευματική άγωγή.

Οι τομείς καθοδηγούνται από τριμελή ή καθένας Επιτροπή, που όνομάζεται Επιτροπή Τομέα ή Τομεακή Επιτροπή.

Για τον καταρτισμό του προγράμματος εργασίας συγκοιτείται από ΔΣ έπιταμελής Επιτροπή που τα μέλη της προτείνονται άνα ένα από κάθε τομέα και εγκρίνονται από το Διοικητικό Συμβούλιο.

Η Επιτροπή αυτή σε συνεργασία με τις επιτροπές τομέα (ΕΤ) καθαρτίζει το πρόγραμμα εργασίας.

Η κατανομή των θεμάτων γίνεται με άπόφαση του Δ. Σ. ύστερα από πρόταση της επιτροπής προγράμματος και σε συνεργασία με τις επιτροπές τομέα, σε κύκλους μελέτης που περιλαμβάνουν όμοιόμορφα ζητήματα και μελετητές από μια ή περισσότερες ειδικότητες όσους θα χρειαστούν.

Κάθε άπό τα ζητήματα αυτά εξετάζεται άπό έναν ή περισσότερους μελετητές που άποτελούν το Συνεργείο Μελέτης Θεμάτων (ΣΜΘ). Οι μελετητές ύποδεικνύονται από τις Επιτροπές Τομέων.

Έτσι κάθε κύκλος μπορεί ν' άποτελείται από ένα ή περισσότερα συνεργεία μελέτης θέματος.

ΣΤΕΓΗ-ΣΠΟΡΟΣ-ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

(Τὰ ἐπείγοντα προβλήματα τοῦ χωριοῦ)

Ἡ τραγωδία τοῦ Ἑλλήνα Ἀγρότη συνεχίζεται. Καὶ πέρασαν δέκα πέντε ὁλόκληροι μῆνες ἀπὸ τότε πὺ δὴ ἤχησαν οἱ κατακτητές. Ἐφυγαν ὅμως αὐτοὶ κ' ἔμειναν οἱ μαθητές τους.

Γιατί, πὼς ἄλλοιῶς νὰ ἐξηγήσει κανεὶς, πὼς ὁ ἀγροτικός μας πληθυσμὸς θὰ περάσει καὶ τὸν ἕκτο χειμῶνα στὴ σειρά, μ' ἐνάμισιο ἑκατομμύριο ψυχές ἀστεγες στὸ ὑπαίθρο, μὲ τὰ μισὰ χωράφια ἀσπαρτά, μὲ τὸ σύνολο τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ γυμνὸ καὶ ἀνυπόδητο;

Εἶναι οἱ ἀγρότες μας ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας, ποὺ δώσε τὰ πάντα γιὰ τὴ λευτεριά καὶ μιὰ καλλιτέρη ζωὴ τοῦ Ἑθνους. Καὶ γι' ἀνταμοιβὴ χιλιάδες ἀπὸ τοὺς ἀγνοοῦς ἀγωνιστὰς τοῦ χωριοῦ σπίζουν στὶς φυλακές, μὲ μοναδικὴ αἰτία τοὺς ἀγῶνες τους, ἀκριβῶς γιὰ τὴ λευτεριά. Ἐκατοντάδες χιλιάδες γυρίζουν στὰ βουνὰ καὶ στὶς πόλεις διακόμενοι σὰν ἀγρίμια, μακριὰ ἀπὸ τὴν παραγωγικὴ τους δράση, κ' ὅσες μέρες ἔχουν οἱ μῆνες πὺ διαβήκαν, τόσα καὶ διπλὰ ἀγροτικά σπιτία ἔκλεισαν ἀπὸ τὸ ὁλοφάνο μαχαίρι τῶν συνεργατῶν τοῦ κατακτητῆ καὶ τῶν προσατῶν τους...

Κι' ὅμως ὁ ἀγροτικός μας λαὸς δὲν λύγισε, δὲν ὑποτάχθηκε καὶ στοὺς καινούργιους τυράννους. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀτσαλώθηκε, πυρῶν ἔμελλε στὴ φωτιά τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα, βαφτισμένη μέσα στὸ αἷμα τῶν παιδιῶν του. Καὶ θὰ νικήσει καὶ στὸν καινούργιο τοῦ ἀγῶνα. Στὸν ἀγῶνα γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἀπελευθέρωση ἀπ' τ' ἀπομεινάρια τοῦ κατακτητῆ καὶ ἀπὸ τοὺς ντόπιους καὶ ξένους ὑποστηρικτὰς του. Θὰ νικήσει, γιατί πρέπει νὰ ζήσει καὶ νὰ δουλέψει. Γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρο. Γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ τὴν προκοπὴ τῆς Ἑλλάδας πὺ τοῦ ἀνήκει. Καὶ κείνο πὺ ζητεῖ θὰ τὸ πετύχει. Θὰ τὸ πάρει μὲ τὸ σπαθὶ του, μὲ τοὺς ἀγῶνες του.

Στέγη ζητεῖ ὁ ἀστεγὸς ἀγροτικός πληθυσμὸς. Στέγη γιὰ νὰ σκεπάζει τὴ φαμίλια του. Στέγη γιὰ νὰ συμμαζε-

ψει τὰ κουρέλια πὺ ἀπόμειναν ἀπὸ τὸ φτωχὸ νοικοκυριὸ του. Στέγη γιὰ νὰ τὴν κάνει ὀρητήριον τῆς παραγωγικῆς του ἐξόρμησης. Δὲν εἶναι ζητιάνος ὁ ἀγρότης μας. Εἶναι παραγωγός. Εἶναι κείνος πὺ παράγει τὰ πιδ βασικά ἀγαθὰ γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑθνους ὁλόκληρου. Καὶ ὅστε, ῥα ἀπὸ ἕναν ἀτέλειωτο χρόνον, βρίσκεται ἀκόμα ἀστεγός. Καὶ στέγη γιὰ τὸν ἀγρότη μας σημαίνει λίγες ὁκάδες καρφὰ καὶ λίγοι μεντεσέδες, μερικὲς πῆχες πισσόχαρτο, πέντε λαμαρίνες, μερικὲς ἑκατοντάδες κεραμίδια καὶ τοῖβλα. Κι' ἀντὶς γι' αὐτὰ, ὡς τώρα, τοῦ ἐξασφάλισαν ὡμορφα καὶ μεγαλεπήβολα σχέδια στὰ χαρτιά, μερικοὺς τόννους χαρτί τῆς γραφειοκρατίας, πὺ ἐξοδεύτηκαν γιὰ νὰ σκεπάζουν ὅχι αὐτόν, ἀλλὰ τὴν ἀμάθεια, τὴ στενοκεφαλιά καὶ—γιατί ὅχι—τὴν ἀπάτη τῶν διορισμένων, ἀπὸ τοὺς μὴ Ἑλληνες καὶ ἀντέλληνες ἐπιδρομεῖς, δῆθεν προσατῶν του. Ἄν ἔχουν ἐξασφαλιστεῖ τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ στεγαστικά ἐφόδια, ἡ προσωρινὴ στέγαση τῶν καμμένων μας ἀγροτικῶν σπιτιῶν θάχε τελειώσει ἀπὸ καιρό. Γιατί ἡ ζωντάνια κ' ἡ δυναμικότητά τοῦ ἀγρότη μας βγαίνει ἀπὸ πηγὲς ἀστείρευτες.

Σπόρους ζητεῖ ὁ ἀγρότης μας. Γιὰ σπείρει τὰ χωράφια του. Νὰ τὰ σπείρει γιὰ νὰ ζήσει αὐτὸς κ' ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Δὲν ζητεῖ νὰ τοῦ στείλουν τυλιγμένα σὲ χρυσόχαρτα τ' ἀποφάγια ξένων τραπεζῶν. Θέλει νὰ βγάλει ὁ ἴδιος τὸ ψωμί του, τὸ δικό του νόστιμο ψωμί, τὸ ἀλατισμένο μὲ τὸν ἰδρώτα του. Τὸ παραγωγικὸ ἔνστικτο τοῦ ἀγροτικοῦ μας λαοῦ, τοῦ λέει, πὺ τότε μόνον θ' ἀρχίσει ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς χώρας μας, ὅταν ὅλος ὁ λαὸς μας ριχτεῖ στὴ δουλειά, παράγει ὁ ἴδιος τὴν τροφὴν του. Κι' ὅτι δικαιοῦται νὰ πάρει ἀπὸ τὰ ἔνδοξα ἔθνη, ἀπὸ τοὺς συμμάχους του, πὺ μαζὶ τοὺς θυσίασθηκε, ὅτι τοῦ πέφτει νὰ πάρει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, πὺ τοῦ κατὰστρεψαν τὴ χώρα του, νὰ τὸ πάρει ὅχι σὰν καθημερινὸ φαί, ἀλλὰ σὰν μέσα παραγωγῆς πὺ θὰ τὸν βοηθήσουν

(Συνέχεια στὴ σελίδα 319)

μησης καὶ νὰ τὶς συντονίζει γιὰ τὴν κατάστρωση ἑνὸς τέτοιου σχεδίου.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ πὺ εἶπαμε, τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας ἀγκαλιάζει ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ τόπου οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ, τὴ σημερινὴ καὶ τὴ μελλοντικὴ. Ἡ Ἑταιρεία μὲ τοὺς μελετητές της θὰ ὑποδείξει λύσεις τόσο γιὰ τὰ ἐπείγοντα προβλήματα πὺ δὲν περιμένουν, ὅσο καὶ θὰ καταρτίσει μελέτες οἰκονομικῆς ἀνασυγκρότησης πὺ θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμοστούν σὲ τακτὴ προθεσμία μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια. Μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι τὸ δεύτερο εἶναι τὸ κύριο ἔργο της. Πολλὲς φορὲς οἱ μελέτες αὐτὲς θὰ καταδικάζουν τὰ προσωρινὰ μέτρα, θὰ συνιστοῦν τὴν ἐξαφάνιση τῶν ἔργων πὺ κρήνη ἀπαράιτητο πρόχειρα νὰ κατασκευαστοῦν. Προσωρινὲς καὶ ὀριστικὲς λύσεις θὰ ἐνταχθοῦν στὸ πολὺχρονο σχέδιο πὺ θὰ προσδιορίζει τὴν τάξη πὺ θ' ἀκολουθήσει ἡ ἀνοικοδομητικὴ προσπάθεια, γιὰ μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη περίοδο λ. χ. πεντάχρονη, ἐνῶ μέσα σ' αὐτὸ λεπτομερειακὰ μονόχρονα ἢ καὶ ἀκόμη συντομώτερα σχέδια θὰ καθορίζουν συγκεκριμένα ἐκπολιτιστικά, παραγωγικά, βιομηχανικά, γεωργικά καὶ κάθε λογῆς ἔργα.

Τὸ β' μέρος τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Ν. Κιταίκη πὺ ἀφορᾷ τὶς ἄμεσες δυνατότητες λειτουργίας βαρεῖας βιομηχανίας στὴν Ἑλλάδα, θὰ δημοσιευθῇ στὸ ἐπόμενο φύλλο.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΛΙΓΝΙΤΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

Ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη ἀρχισε νὰ προκαλεῖ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον στὴν Ἑλλάδα κυρίως μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιο πόλεμον. Ἡ δυσκολία τῆς ἀπόκτησης ξένου κάρβουνου κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου μᾶς ἔκανε νὰ προσέξουμε περισσότερο τὰ κάρβουνα τοῦ τόπου μας καὶ νὰ τοὺς δώσουμε ἀξία, ὁ δὲ φόβος μήπως στὸ μέλλον βρεθοῦμε πάλι χωρὶς κάρβουνο ὥθησε ἀργότερα τοὺς ἐπίσημους ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ δυνατό τῆς χρησιμοποίησης τοῦ λιγνίτη μας καὶ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς του. Οἱ εἰδικοί (18) (*) πὺ μελέτησαν τὸ ζήτημα αὐτὸ κατέληξαν στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ λιγνίτης μας χρησιμοποιούμενος ἐν μέρει σὲ φυσικὴ κατάστασις κ' ἐν μέρει σ' ἐξευγενισμένη μορφή, μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ σ' ἀρκετὲς περιπτώσεις ἐπωφελῶς τὸ λιθάνθρακα ἑτόνισαν μάλιστα, ὅτι ἡ ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη ἐπιβάλλεται καὶ γιὰ τὸ λόγο, ὅτι ἔτσι θὰ πετύχουμε μείωση τῆς ἐξαγωγῆς συναλλάγματος, θὰ δοθεῖ δουλειὰ σὲ χιλιάδες ἀνέργους κλπ. Δυστυχῶς ὅμως παρουσιάστηκαν καὶ κεί οἱ ἀντιρρήσεις καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις, πὺ πάντα ἀναφέρονται στὰ ζητήματα ἀξιοποίησης τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας μας. Ἐτοὶ ἐπρόβλεψαν μερικοὶ (18), ὅτι πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ξέρουμε τί ἀποθέματα ἔχουμε γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη καὶ τί ἀποθέματα ἔργασίας γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσήν του. Ἡ γνῶσις ὅμως τοῦ συνόλου τῶν ἀποθεμάτων τοῦ λιγνίτη θ' ἀπαιτοῦσε, ὅπως τοὺς ἀπάντησε ὁ καθηγητὴς Κτενάς (17, 18), πολλὰ χρόνια καὶ δὲν θὰ βοηθοῦσε ἐξ ἄλλου σὲ τίποτα. Ἐκείνο πὺ εἶχε σημασία ἦταν, ὅτι τὰ κοιτάσματα πύχαν βεβαιωθεῖ τότε ἐπαρκῶς γιὰ τὴν ἰδρυση πλείστον βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων κατεργασίας τοῦ λιγνίτη. Τὴ στάσι, πὺ τήρησε τὸ ἐπίσημο κράτος στὸ ζήτημα αὐτὸ τὴν καταλαβαίνει κανεὶς εὐκόλως, ἂν λάβει ὅπ' ὅψει του, ὅτι ἡ παραγωγή τοῦ λιγνίτη ἐλαττώθηκε ἀργότερα ἀντὶ ν' ἀδελθῇ.

Πιδ ὅστερα (τὸ 1932) μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῆς δραχμῆς ἀπὸ τῆς χρυσῆς βάσης, πὺ ἐπέφερε αὐξηση τῆς τιμῆς τοῦ ἀγγλικοῦ κάρβουνου σὲ σύγκριση μὲ τὸ λιγνίτη, τὸ ζήτημα τοῦ λιγνίτη τέθηκε ξανά ἐπὶ τάπητος. Στὸ μεταξὺ οἱ πρόοδοι τῆς ἀξιοποίησης τοῦ λιγνίτη στὶς ἄλλες χώρες ἔχουν κινήσει σὲ πολλοὺς ζωηρὸ ἐνδιαφέρον κ' ἔτσι τὴ φορὰ αὐτὴ τὸ ζήτημα τοῦ λιγνίτη ἐξετάστηκε μὲ μεγαλύτερη αἰσιοδοξία. Γεννήθηκαν κοντὰ στὰ ἄλλα καὶ σκέψεις γιὰ παραγωγή ὑγρῶν καύσιμων (πετρέλαιο, βενζίνη) καὶ ἀντικατάσταση ὅλων τῶν ξένων καύσιμων μὲ ντόπια προϊόντα (10, 13). Τὸ μόνο πὺ θὰ πρεπε νὰ συζητηθῇ ἦταν τὸ ζήτημα κόστους παραγωγῆς. Κι' ἐδῶ παρουσιάστηκαν οἱ ἀντιγνώμεις. Μερικοὶ διετύπωσαν τὴ γνώμη (4), ὅτι οἱ λιγνίτες μας διαφέρουν ἀπ' τοὺς γερμανικοὺς, πὺ ἔχουν χρησιμεύσει ὡς πρώτη ὕλη γιὰ παραγωγή καύσιμων προϊόντων ἀνώτερης ποιότητος, κ' ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλμιαστε τόσο αἰσιοδοξοῖ γιὰ τὴν ἀξία τοῦ λιγνίτη μας. Ἐτοὶ παραμελήθηκε ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀξιοποίησης τοῦ λιγνίτη.

Λίγο καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον οἱ σχετικὲς μελέτες τοῦ καθηγητῆ Κέ γ κ ε λ (6) ἔφεραν καινούρια αἰσιοδοξία στὸ ζήτημα τοῦ λιγνίτη, ὅστε σήμερα μετὰ τὸ δεύτερον παγκόσμιο πόλεμον νὰ παρουσιάζονται μὲ περισσότερες ἐλπίδες. Δυστυχῶς φανερώνονται πάλι οἱ αἰώνιες ἐπιφυλάξεις κ' ἀμφιβολίες. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά διατυπώνεται, ὅτι τ' ἀποθέματα τοῦ λιγνίτη εἶναι λί-

γα (*) καὶ δὲν θ' ἐπαρκέσουν γιὰ τὶς μελλοντικὲς μας ἀνάγκες κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅτι ὁ λιγνίτης μας δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐξευγενιστεῖ σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὅστε νὰ μπορέσῃ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ξένο κάρβουνο. Ἀπλάθῃ ἀρχισε ἤδη ἀπὸ τὰ τώρα τὸ λιγνιτικὸ ζήτημα νὰ παίρνει στραβὸ δρόμον. Σήμερα ὅμως ἐπιβάλλεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ νὰ δοθῇ μιὰ ὀριστικὴ λύσις στὸ πρόβλημα αὐτὸ. Ὁ λιγνίτης λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς του σημασίας γιὰ τὸν ἐθνικὸ πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελεῖ ἕνα κοινὸ λαϊκὸ πρόβλημα κ' ὁ ἑλληνικὸς λαός, πὺ ἀρχισε νὰ δείχνει ἄμεσον ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματα τῆς χώρας, θὰ μποροῦσε νὰ συντελέσῃ ἀποτελεσματικὰ στὴ λύση τέτοιων προβλημάτων, πὺ πρὶν θεωροῦνταν ἄλυτα. Ἡ ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη καὶ τῶν ἄλλων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας μας δὲν μπόρεσαν νὰ προκόψουν μέχρι σήμερα γιὰ τὴ συζήτησή τους περιοριζόταν σὲ στενὸ πάντοτε κύκλον ἐπιστημῶν καὶ τεχνικῶν, πὺ ἐργάζονταν μάλλον γιὰ τὰ συμφέροντα ἐταιριῶν, παρὰ γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ.

Τὸ ὅλο ὅσπερ ζήτημα παρουσιάζεται σὰν πρόβλημα ποιότητος κυρίως παρὰ ποσότητος, ἡ ποσοτικὴ ἐπάρκεια, κ' ἀπὸ τὶς γνωστὲς ἐμφανίσεις μόνον, μπορεῖ νὰ προσεφληθεῖ γιὰ ἕνα μακρὸ διάστημα, ὅστε μόνον τὸ πρόβλημα τῆς ποιότητος νὰ ἔχει ἀκόμη τὴ θέση του. Εἶναι τέτοιοι οἱ λιγνίτες μας, πὺ νὰ μποροῦμε νὰ τοὺς προσδώσουμε τὰ προσόντα πὺ ἀπαιτεῖ ἀπ' τὴν καύσιμη γενικὰ ὕλη ἡ ἐπωφελὴς χρησιμοποίησή τους στὴ βιομηχανία; Ἐτοὶ θὰ μποροῦσε νὰ διατυπωθεῖ. Ἀς δοῦμε λοιπὸν ποιά εἶναι ἡ ποιότητά του, οἱ δυνατότητες ἐξευγενισμοῦ καὶ τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ γενικὰ κατεργασίας του, ὅστε νὰ ἐλμιαστε σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσουμε τὸ ἐπωφελὲς τῆς ἀξιοποίησής του.

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΛΙΓΝΙΤΩΝ ΜΑΣ

Ὁ λιγνίτης γενικὰ παρουσιάζει σὲ σύγκριση μὲ τὸ λιθάνθρακα πολλὰ ἐλαττώματα (1, 10, 16, 15). Ἡ θερμαντικὴ του δύναμη εἶναι μικρότερη ἢ δὲ περιεκτικότητά σὲ τέφρα καὶ ὕγρασία μεγαλύτερη, ὅστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ, ἔτσι ὅπως εἶναι σὲ φυσικὴ κατάστασις, στὴ ναυτιλία, σιδηροδρόμους κλπ. Ὁ λιγνίτης παρουσιάζει ἀκόμη μικρὴ ἀντοχὴ στὶς ἀτμοσφαιρικές ἐπιδράσεις κ' ἔτσι ἀποσπάρθεται πολὺ εὐκόλως, ὅταν βγαίνοντας ἀπὸ τὴ γῆ στεγνώνει λίγο στὸν ἀέρα, στὴ δὲ μεταφορὰ τρίβεται καὶ σπάζει πολὺ εὐκόλως. Στὴ καύση κομματιάζεται γρήγορα καὶ τὰ κομμάτια πέφτουν ἄκαυτα στὴ σταχτοδόχη, ἐνῶ συγχρόνως προκαλεῖ ἀφόρητη δυσσομία καὶ γρήγορα βλάβες στοὺς ἀτμολέρητες ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης περιεκτικότητος θειαφίου. Ἐτοὶ ἕνα μεγάλο ποσοστὸ τοῦ λιγνίτη τόσο στὸ ὄρυχεῖο, ὅσο στὴ μεταφορὰ, ἀποθῆκευση καὶ χρῆσις πηγαίνει χαμένο, πράγμα πὺ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα ἕνα μεγάλο κόστος γιὰ πραγματικὰ χρησιμοποιοῦμενον λιγνίτη.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ λιγνίτης μπορεῖ σ' ἀρκετὲς περιπτώσεις ν' ἀντικαταστήσῃ ἐπαξίως τὸ λιθάνθρακα καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἐπωφελῶς, ὅπως γίνεται ἐν μέρει καὶ στὴν Ἑλλάδα, στὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς ηλεκτρικοῦ ρεύματος, τοιμεντοποιῶν κλπ. Στὶς ξένες γδρες, κ' ἐκεῖνες ἀκόμη πὺ διοθέτουν ἄφθονα κοιτάσματα λιθάνθρακων, ἡ χρησιμοποίησις τοῦ λιγνίτη δὲν περιορίζεται μονάχα σ' αὐτὰ πὺ ἀναφέραμε ἀλλὰ ἐπεκτείνεται στὴν οἰκιακὴ θέρμανση, σιδηροδρόμους

(*) Ὅπως ἀναφέραμε στὸ 10ο τεῦχος τοῦ Ἀνταίου, τὰ ἀποθέματά μας σὲ λιγνίτη ξεπερνᾶν τὸ ἕνα δισεκατ. τόνους, ὅτλ. ἐπαρκῶν νὰ καλύψουν τὶς ἀνάγκες μας γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια.

(*) Οἱ ἀριθμοὶ πρὸναι μέσα στὶς παρενθέσεις παραπέμπουν στὴ βιβλιογραφία.

Σκοπὸς τοῦ τομέα σχεδίου καὶ συντονισμοῦ θὰ εἶναι νὰ ἐντάσσει τὶς μελέτες σ' ἐνιαῖο σχέδιο ἀνοικοδό-

κλπ. Καί τοῦτο δὲν ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ λιγνίτες αὐτοὶ εἶναι καλότεροι ἀπὸ τοὺς δικούς μας, ἀλλὰ στὸ ὅτι μὲ εἰδικὴ ἐπεξεργασία ἀφαιροῦνται ἀπὸ τοὺς λιγνίτες οἱ ἀχρηστες γιὰ τὴ καύση οὐσίες (τέφρα, νερό, θειάφια κλπ.) κι' ἔτσι αὐξάνοντας τὸ ποσοστὸ τῶν καυσίμων οὐσιῶν τοῦ λιγνίτη καλλιετερεύει ἡ ποιότητά του. Γιὰ νὰ γίνῃ φανερό, ὅτι οἱ δικοὶ μας λιγνίτες δὲν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς γερμανικῶν καὶ βουλγαρικῶν, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦνται σ' εὐρεῖα κλίμακα παραθε-
τούμε μερικὲς χημικὲς ἀναλύσεις σὲ λιγνίτες, διαφόρων περιοχῶν.

Προέλευση	Μένιμος άνθρακας	Υδρογόνο	Υγρασία	Τέφρα	Θερμαντικὴ δύναμη
Βαυαρία	49,99	3,69	15,75	13,54	4965
Βοημία	52,42	4,16	16,55	13,67	4785
Σαξωνία	27,21	2,13	53,14	7,52	2245
Ρηνανία	24,98	1,77	51,61	11,53	1890
Πέρνικ	42,30	—	11,90	6,90	4700
Μαρίτσα	12,50	—	20,60	18,70	2900
Μπούργα	26,10	—	14,25	16,50	4200
Κορώνη	28,20	—	22,30	3,00	4072
Μέγαρη	41,50	3,85	14,20	22,42	3505
Κύμη	53,01	4,00	13,24	12,05	4557
Ἀλιβέρι	19,02	—	39,40	9,62	(νεκρὸς) 3433
Μπροῦμα (Κλ.)	30,10	—	26,60	3,60	4279
Ἀμύνταιο	27,60	—	20,30	1,80	4744
Βεύη	30,60	—	20,60	20,60	4481
Σέρρες	34,90	—	19,70	6,20	4492
Κύμη	48,85	4,24	10,03	3,00	5500

(κυρ. λιγν.)

Τ' ἀποτελέσματα τῶν χημικῶν ἀναλύσεων σὲ γερμα-
νικοὺς λιγνίτες μποροῦν σὲ γενικὲς γραμμὲς νὰ συνο-
ψισθοῦν κατὰ τὸ Geigel (19) στὰ ἑξῆς: Ἡ τέφρα φτάνει
ἀπὸ 1 ἕως 50 %, ἡ ὑγρασία σὲ 11—59 %, τὸ θειάφι ἀπὸ
0,23—5,15 %. Οἱ πλούσιοι σὲ βιτουμένια (*) λιγνίτες
ἀποδίδουν κατὰ μέσο ὄρο 24 %, πίσσα, εἰδὼ οἱ ἄλλοι
μέχρι 5 %, περίπου. Ἡ θερμαντικὴ δύναμη τῶν λιγνιτῶν
Βοημίας, Βαυαρίας εἶναι 4600—5000 θερμίδες εἰδὼ αὐ-
τῶν τῆς Σαξωνίας καὶ Ρηνανίας μόλις 2500—4000 θερμ.

Οἱ βουλγαρικοὶ λιγνίτες (23) παρουσιάζουν ἀνάλογα
ποσοστὰ τέφρας καὶ ὑγρασίας ὅπως οἱ γερμανικοί. Ἡ
περιεκτικότητα σὲ θειάφι εἶναι μεγαλύτερη ἀπ' ὅτι
στοὺς γερμανικοὺς 2,11—4,5 %, καὶ πλέον, ἡ δὲ θερμαν-
τικὴ τοῦ δύναμη 2900—5500 θερμ.

Οἱ δικοὶ μας λιγνίτες ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιεκτικό-
τητα σὲ τέφρα καὶ ὑγρασία δὲν διαφέρουν κατὰ μέσο
ὄρο ἀπὸ τοὺς γερμανικοὺς καὶ βουλγαρικοὺς. Ἡ θερ-
μαντικὴ τῶν δύναμη (3500—5500 θερμ. (5,6) εἶναι ἀνα-
λόγως τῆς περιοχῆς μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀπὸ αὐτὴ
τῶν γερμανικῶν καὶ βουλγαρικῶν. Σ' ἐκεῖνο πού δια-
φέρουν οἱ λιγνίτες μας ἔναντι τῶν γερμανικῶν κι' ἐν
μέρει τῶν βουλγαρικῶν εἶναι ἡ περιεκτικότητα σὲ θει-
άφι, πού φτάνει ἀπὸ 1,25 (Ἀμύνταιο Βεύη) μέχρι 9,13 %
(Σέρρες) εὐτυχῶς ὅμως τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν λιγνι-
τῶν μας (Δυτ. Μακεδονία) ἔχει μικρὴ περιεκτικότητα
σὲ θειάφι. Ἡ μεγάλη περιεκτικότητα τῶν λιγνιτῶν μας
σὲ θειάφι φαίνεται ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὴν ὑπαρξὴ πλού-
σιων καίμενων ἀσβεστολιθικῶν ἀποθέσεων. Στὴν περιε-
χτικότητα σὲ βιτουμένια οἱ λιγνίτες μας δὲν ὑστεροῦν
τῶν γερμανικῶν καὶ ὑπερτεροῦν κατὰ μέσο ὄρο τῶν
βουλγαρικῶν (22), ἡ ἀπόδοση σὲ πίσσα φτάνει στοὺς
λιγνίτες Σερρών—Κύμης κατὰ μέσο ὄρο 10 %, (16) στοὺς
λιγνίτες τῆς περιφερείας Φλώρινας—Κοζάνης κυμαί-
νεται ἀπὸ 6—10 % (Προάστειο) μέχρι 40 %, περίπου (Βεύη—
Ἀμύνταιο, Ἀχλάδα). Οἱ λιγνίτες Σμύλας (Ὀλυμπία) καὶ
Δραγνίτσας (Κατερίνη) δίδουν 8—8,5 % πίσσα, τῆς Τα-

νάγρας 5,7 % καὶ τοῦ Ἀλιβερίου 4,5 %. Δηλαδή σχεδὸν
ὅλοι μας οἱ λιγνίτες, ἀπὸ ἀποψη περιεχτικότητας σὲ
βιτουμένια, ξεπερνοῦν τοὺς κοινοὺς γερμανικοὺς λιγνί-
τες καὶ κατατάσσονται στὴν κατηγορίαν τῶν ἀποστάξι-
μων λιγνιτῶν (Schwielkohlen) πού εἶναι ἐξαιρετικὴ γιὰ τὴ
καθιστᾷ δυνατὴ τὴν παραγωγὴ καυσίμων ὑγρῶν ἀπὸ
τὸ λιγνίτη μας ὁ ξυλῖτης μάλιστα τῆς Φλώρινας φτάνει
κατὰ τὸν Κέγκελ 18 % σὲ πίσσα δηλ. ἔρχεται ἐφ' ὅμιλου
τῶν καλῶν γερμανικῶν. Ἐπειδὴ ἡ περιεκτικότητα
τῶν λιγνιτῶν μᾶς περιοχῆς σὲ βιτουμένια ἔχει σχέση
μὲ τὴ παλαιογεωγραφία καὶ εἰδικότερα τὴν παλαιο-
κλιματολογία αὐτῆς στὴν ἐποχὴ πού ἀνεπτύχθηκαν τὰ
φυτὰ, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν γένεση στοὺς λιγνίτες θὰ μπο-
ροῦσε κανεὶς, βασιζόμενος στὴν παλαιογεωγραφία τῶν
ἑλλ. χωρῶν ν' ἀναμένει καὶ ἄλλες ἐμφανίσεις λιγνιτῶν
πλούσιων σὲ βιτουμένια.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ φαίνεται, ὅτι οἱ ἑλλ. λιγνίτες ἐλάχι-
στα ὑστεροῦν τῶν καλῶν γερμανικῶν, ἀν μάλιστα πε-
ριοριστοῦμε στοὺς λιγνίτες τῆς Δυτ. Μακεδονίας, πού
ἔχουν λίγο θειάφι, εἶναι πλούσιοι σὲ βιτουμένια κι' εὐ-
ρίσκονται ὑπὸ εὐνοϊκὲς συνθήκες ἐκμετάλλευσης, τότε
αὐτοὶ συγκρίνονται καθ' ὅλα μὲ τοὺς καλλίτερους γερ-
μανικοὺς καὶ βουλγαρικοὺς λιγνίτες. Κατ' ἀρχὴν λοι-
πὸν μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε σ' ὅλους μας τοὺς λιγ-
νίτες τὴ μέθοδο ἐμπλουτισμοῦ καὶ πλινθοποίησης, ὅπως
στὶς ἄλλες χώρες, καὶ νὰ παράγουμε καύσιμα ὑλικά
ἀνώτερης ποιότητας πού μποροῦν ν' ἀντικαταστήσουν
τὸ ξένο κάρβουνο. Ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωση, πού θὰ
παρουσιαστοῦν δυσκολίες θὰ μπορέσουμε νὰ τὶς ὑπερ-
νικήσουμε εὐκόλα χάρις στὴν πλούσια πείρα πού ἔχουν
οἱ ἄλλες χώρες πάνω στὸν ἐξυπνετισμὸ τοῦ λιγνίτη.
Ἐδῶ ποτεῖται ν' ἀναφέρουμε, ὅτι οἱ βουλγαρικοὶ λιγνί-
τες πέρνουν στὴν ἀρχὴ ἐπὶ μακρῷ χρονικὸ διάστημα ἔδι-
ναν πλῆθος μικρῆς ἀντοχῆς χωρὶς μεγάλη πείρα στὴν
ἀγορά. ὥστε ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια σταμάτησε ἡ πλιν-
θοποίησις, ἀργότερα ὅμως χάρις στὴν καλλιτέρευσις ἐπεξερ-
γασίας εἶναι δυνατὸ νὰ κατασκευαστοῦν πλῆθος πολλῶν
καλῆς ποιότητας, ὥστε νὰ γεννηθοῦν σοβαρὲς σκέψεις
ἐξαιωνίῃ ἐξυπνετισμοῦ λιγνίτη στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι
ντροπὴ νὰ καθόμαστε ἄκονη σήμερον νὰ συζητῶμε ἀν
θὰ μπορέσουμε ν' ἀξιοποιήσουμε τὸ λιγνίτη μας, πού
ὅπως εἶδαμε εἶναι καλῆς ποιότητας, ὅταν οἱ ἄλλες χώ-
ρες ἀξιοποιοῦν ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ μόνον κατώτερο
ἀπὸ τὸν δικὸ μας λιγνίτη. Ἀλλὰ καὶ τὴ τῶρον, δηλαδή
εὐτελέστερο ὑλικὸ ἀπὸ τὸ λιγνίτη, μὲ περιεκτικότητα
σὲ νερὸ μέγιστο 90 %. Ἐκτός ἀπὸ τὴ Γερμανία, οἱ Σκαν-
διναβικὲς χώρες κατασκευάζουν ἀπὸ καιρὸ πλῆθος καὶ
κόκ ἀπὸ λιγνίτη ἢ δὲ Δανία καὶ Φιλανδία παράγει καὶ
βενζίνη.

ΕΞΕΥΓΕΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΙΓΝΙΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΥΤΟΥ

Ἡ ἀξέση τῆς θερμαντικῆς ἀπόδοσης τοῦ λιγνίτη
ἐπιτυγχάνεται:

α) Μὲ τὴν ἐλάττωσις τῆς ὑγρασίας σὲ φυσικὴ κατὰ-
στασις οἱ λιγνίτες μας ἀνάλογα μὲ τὴν προέλευσίν τους
δελεχνοῦν 10 - 50 % ὑγρασία, πού μπορεῖ ν' ἀφαιρεθεῖ μὲ
κατάλληλη ἀποξήρανση, ὁπότε αὐξάνει, ὅπως ἀναφέ-
ραμε πρὶν πάντων τὸ ποσοστὸ τῶν καυσίμων οὐσιῶν τοῦ
λιγνίτη καὶ συνεπῶς ἡ θερμαντικὴ τοῦ δύναμη. Θέρ-
μανση μὲ κεκορεσμένους ἀτμοὺς (πίεση 8 - 20 ἀτμ.) καὶ
κατόπιν ἐλάττωσις τῆς πίεσης καὶ ἀερισμὸς ἔχει σάν
ἀποτέλεσμα ξήρανση τοῦ λιγνίτη χωρὶς νὰ καταστραφεῖ
ἡ συνοχὴ του. Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἡ ὑγρασία μπορεῖ νὰ
κατέβῃ ἀπὸ 50 % στὰ 15 % μὲ ἀνάλογη ἀξέση τῆς
θερμαντικῆς δύναμης.

β) Μὲ τὴν ἀφαίρεση ἢ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῶν
ξένων προσμίξεων (οὐσίες διάφορες: ἀσβεστολιθικὲς,
ἀργιλλικὲς, πυριτικές, κοινῶς τέφρα), πού γίνονται σὲ εἰ-
δικὰ πλυντήρια. Στὴν περίπτωσις λιγνιτῶν πλούσιων σὲ
ἀσβεστολιθικὴ τέφρα, ὅπως εἶναι οἱ περισσότεροι ἐλ-
ληνικοί, ἡ τέφρα ἐκπλύνεται ἀποτελεσματικότερα μ' ἐκ-
χύλιση σ' ἀραιὰ διάλυση ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος (5 %).
Ἐτοί, ἡ περιεκτικότητά σὲ τέφρα τῶν λιγνιτῶν Φλώρι-
νας, Κοζάνης, Τανάγρας ἀπὸ 14 - 17 % κατεβαίνει σὲ
1 - 2,5 %, ἐνῶ συγχρόνως ἡ θερμαντικὴ τοῦ δύναμη αὐ-
ξάνεται μέχρι 20 %. Ὁ Τριανταφυλλίδης, (13)
ἀναφέρει, ὅτι πέτυχε σημαντικὴ ἐλάττωσις τῆς τέφρας

τοῦ λιγνίτη μὲ μιὰ δική του μέθοδο, πού στηρίζεται στὴ
μηχανικὴ καὶ χημικὴ κατεργασία λιγνίτη σὲ μορφή σκό-
νης, ὅπου ἀπὸ τὴ διαφορά τῶν εἰδικῶν βαρῶν ξεχωρί-
ζει τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῆς τέφρας καὶ τοῦ θειά-
φιου. Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἡ τέφρα τοῦ λιγνίτη μπορεῖ
νὰ περιοριστεῖ σὲ 5 - 7 %, ἔναντι 8 - 10 % τοῦ ἀγγλικοῦ
γαϊάνθρακα καὶ τὸ θειάφι μόνον σὲ 0,05 % ἔναντι 0,5 - 1 %
πού παρουσιάζει τὸ ἀγγλικὸ κάρβουνο.

γ) Μὲ τὴ ξηρὰ ἀπόσταξη σὲ θερμοκρασία 500° ἢ σὲ
θέρμανση μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα δι-οξειδίου τοῦ ἀνθρακός
καὶ θερμοκρασία περίπου 300°, ὁπότε οἱ λιγνίτες ἀπαλ-
λάσσονται ἀπὸ τὶς ἀχρηστες οὐσίες (νερὸ, ὀξυγόνο,
ἄζωτο, θειάφι), ἀποδίδοντας καύσιμα ὑλικά ἀνώτερης
θερμαντικῆς δύναμης, 5,5 - 6 χιλ. θερμ. ἢ καὶ ἀνώτερα
ἀκόμη μέχρι 7 χιλ., ἀν τῆς ἀπόσταξης τοῦ λιγνίτη ἔχει
προηγηθεῖ ἀφαίρεσις τῆς τέφρας (Κέγκελ). Λιγνίτες ἀπὸ
τὸ Μήλεση, πού ὑπέστησαν βαθμιαία ξήρανση καὶ κα-
τόπιν ἐξανθράκωση ἔδωκαν καύσιμα ὑλικά ἀνώτερης
θερμαντικῆς δύναμης κατάλληλα γιὰ σιδηροδρόμους
κλπ. (40).

Ἡ ἀξέση τῆς ἀντοχῆς τοῦ λιγνίτη στὶς ἀτμοσφαι-
ρικὲς ἐπιδράσεις καὶ ἡ στερεότητα, συνοχὴ τῶν μορίων
τῆς λιγνιτικῆς ὕλης κατορθώνεται ο) ὡς ἔνα σημεῖο μὲ
τὶς πρὶν πάντων κατεργασίες ἔτσι μὲ τὴν ἀφαίρεση τῆς
τέφρας καὶ τὴν ἐξανθράκωση τῶν λιγνιτῶν μᾶς μπο-
ροῦμε νὰ ἐπιτύχουμε ὑλικά μεγάλης ἀντοχῆς στὶς
ἀτμοσφαιρικὲς ἐπιδράσεις, β) μὲ τὴν πλινθοποίησις. Λι-
γνίτες πού ἔχουν προηγουμένως κονιοποιηθεῖ καὶ ξη-
ρανθεῖ φέρονται σὲ εἰδὴ καὶ πιεσθῆρα, ὅπου κατὰ ἀπὸ
πίεση πολλῶν ἀτμοσφαιρῶν συνήθως μὲ προσθήκη μιᾶς
συνδετικῆς ὕλης, δένουν πλῆθος μεγάλης στερεότητας.
Πλινθοποίησις τοῦ λιγνίτη γίνονται πρὶν καὶ στὴν Ἑλ-
λάδα κυρίως σὲ λιγνίτες Κύμης καὶ Ὠρωποῦ σὲ ἀνα-
λογία 72 % λιγνίτη, 8 % ξηρόπιστα καὶ 20 % σκόνη
λιθάνθρακα, τὰ δὲ προϊόντα τῆς πλινθοποίησης μὲ θερ-
μαντικὴ δύναμη 6 200 θερμ. ἦσαν κατάλληλα γιὰ ἀτμά-
μαξες σιδηροδρόμων κλπ. (12, 18). Στὸ ἐργοστάσιο μᾶ-
λιστα Ἀτλὰς πέτυχαν μὲ συγκολλητικὴ ὕλη ἀπὸ κολο-
βάνιο, ὑγρὰ καὶ ἐν μέρει κατὰ πίσσα πλῆθος μεγάλης
ἀντοχῆς στὶς ἀτμοσφαιρικὲς ἐπιδράσεις (2) Λίγο πρὶν
τοῦ πολέμου ἔγιναν σχετικὲς ἐρευνεὶ σὲ λιγνίτες δια-
φόρων ἐλληνικῶν περιοχῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες φαίνεται,
ὅτι οἱ λιγνίτες Κ. ζάνης, Φλώρινας, Τανάγρας ἀποδί-
δουν πλῆθος ἀξίας 4—4,5 χιλ. θερμ. ἀλλὰ λόγω τῆς με-
γάλης τῶν περιεκτικότητος σὲ ἀσβεστολιθικὲς οὐσίες
διογκώνονται ἄμα διαβροχῶν καὶ θριμματίζονται τὸ
ἴδιο καὶ οἱ λιγνίτες Σερρών—Παγγαίου, ἐνῶ πλινθο-
ποιοῦνται δυσκολότερα παρουσιάζουν τὴν αὐτὴ εὐαι-
σθησία στὸ νερὸ. Μὲ τὴν ἀφαίρεση ὥστόσο τῆς ἀσβε-
στολιθικῆς τέφρας —τὸ συνδυασμὸ δηλ. τῶν δύο μεθό-
δων—μποροῦμε ν' ἀπαλείψουμε τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ τῶν
λιγνιτῶν καὶ νὰ παρασκευάσουμε πλῆθος μεγάλης ἀντο-
χῆς, στερεότητας καὶ θερμαντικῆς δύναμης (μέχρι 5 000
θερμ. κατὰ τὸν Κέγκελ).

Ἡ ἀντοχὴ τοῦ λιγνίτη στὶς ἀτμοσφαιρικὲς ἐπιδρά-
σεις ἐπιτυγχάνεται τώρα τελευταῖα (25) μ' ἐμπότισμα
τῶν μπριγκεττῶν σὲ εἰδικὸ ἀραιὸ γαλάκτωμα, πού δὲν
μειώνει τὶς θερμαντικὲς ἰδιότητες τοῦ λιγνίτη. Ὁ Τριαν-
ταφυλλίδης ἀναφέρει, ὅτι κατάρθωσε νὰ παραγάγῃ
ὕλικά μεγάλης ἀντοχῆς στὶς ἀτμοσφαιρικὲς ἐπιδράσεις
καὶ συγχρόνως μεγάλης θερμαντικῆς δύναμης (7 000—
7 500 θερμ.) χρησιμοποιώντας γιὰ συνδετικὴ ὕλη ἔνα
γαλάκτωμα δικῆς του ἐπινοήσεως. Ἐκτός αὐτῶν ὑπάρ-
χουν κι' ἄλλοι μέθοδοι πλινθοποίησης καὶ γενικὰ ἐξευ-
γενισμοῦ τοῦ λιγνίτη γιὰ τὸ κύρος τῶν ὁπῶν μᾶς
ἐγγυᾶται ἡ πολὺχρονη πείρα στὸ ἐξωτερικόν. Ἐτοί μὲ
τὴ μέθοδο Dalkeskamp (βλ. Φάρνι), ὅπου πρὶν ἀπὸ τὴν
πλινθοποίησιν γίνεταί ἡμιαπόσταξη τοῦ λιγνίτη καὶ χοη-
σιμοποιεῖται ὡς συνδετικὴ ὕλη ψαλαεσμένον κάρβου-
νο, μποροῦμε νὰ ἐξασφαλίσουμε ὑλικά μεγάλῃ ἀντο-
χῆς καὶ στερεότητας μὲ θερμαντικὴ δύναμη 6 000 θερμ.
(ἐδῶ μάλιστα ἡ τέφρα ἐνεργώντας ὑπὸ ὀρισμένους προ-
ϋποθέσεις καταλυτικὰ ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζει ἀλλὰ
διευκολύνει τὴν καύση) Ἀξιοσημειωτὴ ἐπίσης μέθοδος
πλινθοποίησης εἶναι ἡ Lirgi-Krupp.

Γενικὰ ἡ πειραματικὴ ἐρευνα καὶ ἡ πείρα πάνω στὸ
ζήτημα τῆς πλινθοποίησης ἔδειξαν, ὅτι ἡ ἱκανότητα
ἐνός λιγνίτη γιὰ πλινθοποίησιν καὶ ἡ ἀντοχὴ τῶν προΐ-

όντων πλινθοποίησης ἔχουν στενὴν σχέση μὲ τὴν πετρο-
γραφικὴ σύστασις τοῦ λιγνίτη, πού προπολεμικὰ εἶχε
πολὺ λίγο προσοχῇ (20). Τὸ εἶδος τῶν δρυκολογικῶν
συστατικῶν ἐνός λιγνίτη, τὸ μέγεθος, μορφὴ καὶ σκλη-
ροτήτι τῶν κόκκων αὐτοῦ, ἡ ὕψις γενικὰ τοῦ λιγνίτη
καὶ οἱ ἀλλοιώσεις πού ἔχει ὑποστῇ παίζουν σπουδαῖο
ρόλο στὴν πλινθοποίησιν. Λιγνίτες λ. χ. πλούσιοι σὲ βι-
τουμένια, χονδρόκοκκοι ἢ σκληρόκοκκοι, λιγνίτες πού
τὰ μέρη τῶν παρουσιάζουν μεγάλη διαφορὰ σὲ περιε-
χτικότητα ὑγρασίας πλινθοποιοῦνται δυσκολότερα ἀπ'
ὅτι λιγνίτες πτωχοὶ σὲ βιτουμένια, λεπτόκοκκοι κλπ. Πρέ-
πει λοιπὸν ὁ τρόπος τῆς πλινθοποίησης νὰ συνεχιστεῖ ὅχι
μόνα μὲ τὴ χημικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν δρυκολογικὴ
ἐξέτασις τοῦ λιγνίτη. Ἐτοί μὲ κατάλληλο χωρισμὸ ἢ
ἀνάμειξη τῶν λιγνιτῶν μας, ξεχωριστὴ ἢ κοινὴ ξήρανση
κλπ. θὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιτύχουμε στοὺς περισσότε-
ρους τοῦλάχιστο λιγνίτες μας ἐπωφελεῖ πλινθοποίησιν.

Ἀπὸ τὴ σύγκρισις τῶν λιγνιτῶν μας, ὡς πρὸς τὴν
ποιότητα, μὲ βουλγαρικοὺς καὶ γερμανικοὺς καὶ ἀπὸ
τὰ σχετικὰ πειράματα ἐξευγενισμοῦ, πού ἔχουν γίνῃ
στοὺς ἐλληνικοὺς λιγνίτες, καταλήγουμε στὸ συμπέρα-
σμα, ὅτι μὲ τὴν πλινθοποίησιν καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ
λιγνίτη θὰ μπορέσουμε νὰ παράγουμε καύσιμα ὑλικά
(πλῆθος καὶ κόκ) μεγάλης θερμαντικῆς δύναμης (μέχρι
7.000—8.000 θερμ. κατὰ τὸν Κέγκελ) ἀρκετὴς στερεότη-
τος καὶ μεγάλης ἀντοχῆς στὶς ἀτμοσφαιρικὲς ἐπιδρά-
σεις, πού μποροῦν ν' ἀντικαταστήσουν παντοῦ τὸ λι-
θάνθρακα. Ἐδῶ ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε, ὅτι ὁ καθηγητὴς
Π. Ζιχαρίας (19) ὑποστηρίζοντας τὸ δυνάτο τῆς ἀξιο-
ποίησης τοῦ λιγνίτη, ἔγραφε τὸ 1919 «Δὸς μοι ἀρκού-
σαν ποσότητα ἀνθράκων (δηλ. λιγνίτη) καὶ ἱκανοποιῶ
πάσας σου τὰς ἀνάγκας».

ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΟ ΚΟΚ

Ἡ κατασκευὴ μεταλλουργικοῦ κόκ ἀπὸ λιγνίτες θὰ εἴ-
χε ἐξαιρετικὴ σημασία γιὰ τὴ χώρα μας, καθ' ὅσον τὸ
κόκ αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ βάση τῆς μεταλλουργίας σιδήρου.
Ὁ Κέγκελ ἀναφέρει, ὅτι τὸ κόκ ὀρίστης ποιότητας πού
βγαίνει ἀπὸ τοὺς λιγνίτες μας θὰ μπορούσε νὰ χρησι-
μοποιηθεῖ σὲ ἡλεκτρικὲς καμίνους σάν καύσιμο ἴσης
ἀξίας καὶ τὸ κόκ ἀπὸ λ. θάνθρακα. Τώρα τελευταῖα δια-
τυπώθηκαν μερικὲς ἀμφιβολίες γιὰ τὸ δυνατό τῆς πα-
ραγωγῆς μεταλλουργικοῦ κόκ ἀπὸ λιγνίτη, ὥστε νὰ
ἐπιρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι οἱ λιγνίτες μας δὲν μποροῦν νὰ
δώσουν μεταλλουργικὸ κόκ. Οἱ ἀμφιβολίες αὗτες, πού
προήλθαν ἀπὸ τὴ μὴ παραγωγὴ ἔως τώρα στὶς ἄλλες
χώρες μεταλλουργικὸ κόκ ἀπὸ λιγνίτη, ἐνισχύθηκαν τὸν
τελευταῖο καιρὸ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ πειράματα
πού ἔγιναν στὸ ἐρνοστάσιο ἀεριοφωτός τῆς Ἀθήνας
ἔδειξαν, πὼς ἐλάχιστοι μόνον ἀπὸ τοὺς λιγνίτες ἔδω-
καν κόκ, καὶ μάλιστα κοινῆς ποιότητας (9). Τὰ πειρά-
ματα ὅμως αὐτὰ ἀναφέρονται σὲ μιὰ μεμονωμένη πε-
ρίπτωσις παραγωγῆς κόκ ὅπου ὡς πρώτη ὕλη χρησιμο-
ποιοῦνται λιγνίτες σὲ φυσικὴ κατάσταση καὶ ἦταν ἐπό-
μενο ὅτι θὰ φτάναμε στὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ μετα, εἰ-
ριζόμενοι λιγνίτη μὲ μεγάλῃ περιεκτικότητά σὲ τέφρα,
ὑγρασία, θειάφι. Συνεπῶς δὲν μποροῦν νὰ μᾶς πληρο-
φορήσουν γιὰ τὸ κόκ πού θὰ παίρναμε, ἀν ἡ ἀπόσταξη
γίνεταν σὲ λιγνίτες πού ἔχουν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὶς οὐ-
σίες πού ἀναφέρουμε καὶ ἔχουν ὑποστῇ τὴν πλινθοποί-
ησις, δηλ. ὑλικά πού μοιάζουν μὲ τὸν λιθάνθρακα.

Ἀς δοῦμε τώρα κατὰ τὴν ἰδιότητα ἔχει τὸ κόκ πού
χρησιμεύεται στὴν ὀψικάνισιν καὶ ἀν μπορεῖ ὁ λιγ-
νίτης μας ν' ἀποχτήσῃ τὶς ἰδιότητες αὗτες. Τὰ χημι-
κη ποσοτικά ἐνός καλοῦ μεταλλουργικοῦ κόκ εἶναι
(19,20):

α) Θερμαντικὴ δύναμη 7500—8000 θερμ. Ἀνεξάρτητα
τοῦ ὅτι κατὰ τὸν Κέγκελ μὲ εἰδικὴ ἐπεξεργασία ὀρι-
σμένων λιγνιτῶν μας μποροῦμε νὰ ἐπιτύχουμε καύσιμα
τῶν 7500 8000 θερμ., ἡ ὕψηλὴ αὐτὴ θερμαντικὴ δύναμη
τοῦ κόκ δὲν εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητη, στὶς ὀψικάνι-
σους χρησιμοποιοῦνται μὲ ἀρίστη ἀπόδοση ξυλοκάρ-
βουνα πρὸ ὅλων ὅτι ἡ θερμαντικὴ τῶν δύναμη δὲν ξε-
περνᾷ τὶς 7000 θερμ. Ἐδῶ παράλληλα μὲ τὴν θερμαντικὴ
δύναμη παίζει ρόλο καὶ ἡ ταχύτητα καύσης τοῦ ξυλο-
κάρβου, πού εἶναι μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὴ τοῦ κόκ.
Ἐτοί καὶ στὴν περίπτωσις πού τὸ λιγνιτοκόκ ἔχει θερ-
μαντικὴ δύναμη μέχρι 7000 θερμ. ἀλλὰ μεγάλη ταχύ-

(*) Μὲ τὴ λέξη «βιτουμένια» χαρακτηρίζουν μερικὸι τὴ περιεκτικότητά
σὲ πίσσα καὶ πηκτικὰ ὑλικά (ἐλαφρά καὶ βαρὰ ἔλαια) συνήθως ὅμως θεω-
ροῦνται ὅτι τὰ διαλυτὰ συστατικὰ τῶν ἀνθράκων πού παίρνει κανεὶς ἀπὸ
τὴν ἐκχύλιση τῶν μὲ βενζόλη.

τητα καύσης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, στην ύψι-
κάμινο, έφ' όσον έχει τὰ ύπολοιπα άπαιτούμενα προ-
σόντα.

β) περιεκτικότητα σε τέφρα 6—9%. Σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη μπορεί η τέφρα στους δικούς μας λιγνίτες να κατέξει στα 5—7%. Κόκ από λιγνίτη του Προαστείου έδωσε κατά τον Κέγκελ 9% τέφρα. "Αν χρησιμοποιήσουμε για την παραγωγή κόνι λιγνίτη Αμυνταίου, θα έπιπχουμε μικρότερη ακόμη περιεκτικότητα σε τέφρα.

γ) περιεκτικότητα σε υγρασία 5%. Το κόκ από λιγνίτη προαστείου δίνει μόνον 3,5%.

δ) περιεκτικότητα σε θειάφι 1—1,25%. Αυτό μπορούμε να το επιτύχουμε χρησιμοποιώντας λιγνίτες Α-μυνταλού, που σε φυσική κατάσταση έχουν 1,25% θειάφι. Με την εξανθράκωση φεύγει ένα μέρος του θειαφιού ώστε μπορούμε να κατασκευάσουμε κόνι με την άνω περιεκτικότητα σε θειάφι, χωρίς αν αποδειχθεί βέβαιος ή μέθοδος Τριανταφυλλίδη, σύμφωνα με την οποία η περιεκτικότητα σε θειάφι κατεβαίνει σε 0,05%.

ε) άντοχή στη θλίψη όχι κάτω από 100 χλ)μα ανά τετρ. έκατοστό. Τό κόκ από λινιότη προσοτείου θφάνε 122 χ)μα ανά έκ', ένω άλλων περιογών μέγρι 150.

στ) Εξωτερική επιφάνεια κάπως πορρώδη ώστε ν' α-
ξήσει ή ταχύτητα καύσης. Αυτό μπορούμε νά τό επιτύ-
χουμε μέ κατάλληλη απόσταξη και εξαεθράκωση τοί-
λινίτη, συνήθως σέ χαμηλή θερμοκρασία. Αύξηση τής
ταχύτητας καύσης επιτυγχάνουμε επίσης, αν γιά τήν
παραγωγή κόκ, χρησιμοποιήσουμε λιγνίτες μέ μικρή
περιεχτικότητα σέ τέφρα (Αμύνταιο). Ή άξία τοῦ κό-
κ αὐτοῦ δέν ἔγκειται στό ὅτι τό ποσοστό τῶν ἀχρηστω-
σέων καύση οὐδέναι εἶναι μικρό αὐτό μπορούμε νά τό
ἐπιτύχουμε μέ τήν ἀραίωση τῆς τέφρας καί σέ ἄλλους
λιγνίτες, ἀλλά στό ὅτι (24) δέν χρειάζεται ἐδῶ νά μει-
ωθεί ή τέφρα μέ ὀδροχλωρικό ὀξύ, πού διώχνει ἀπό τήν
λιγνίτη τήν ὀργανική ἐνωμένη τέφρα, πού δρῶντα
καταλυτικά ὑποβοηθεῖ τήν καύση.

Στην ειδική περίπτωση χρησιμοποίησης του κόκ σ
 ηλεκτρική κάμινο, έπειδή ή θερμανση του μεταλλοματό
 γίνεται με ηλεκτρικό ρεύμα, μπορεί να χρησιμοποιηθε
 και κόκ όχι έξαιρετικής ποιότητας, όπως κόκ από τύρ
 φη. Έδωδ το κόκ χρησιμεύει κυρίως για την άναγωγ
 του δεξιδίου σε μεταλλικό σίδερο και γι' αυτό χρειά
 ζεται μικρότερη ποσότητα κόκ άπ' ότι στην ύψικάμινο.
 Έτσι ένδω στην ύψικάμινο χρειάζονται 1000-1200 κιλά
 κόκ για κάθε τόνο μεταλλικού σιδήρου (*), στην ηλεκτ
 ρική κάμινο απαιτούνται μόνο 350-400 κιλά κόκ.

Απ' όλα αυτά γίνεται φανερό, ότι το κόστος παρά-
γεται από τους λιγνίτες μας έπεται από ειδική κατε-
ργασία έκπληρώνει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις
που απαιτεί το μεταλλουργικό κόστος. Επομένως το πρό-
βλημα παραγωγής μεταλλουργικού κόστους δεν φαίνεται να
παρουσιάζει τεχνικές δυσκολίες. Το τεχνικό ζήτημα
παραγωγής μεταλλουργικού κόστους από λιγνίτη φαίνεται
ότι λύθηκε έντελώς στη Σερβία, όπου έπεται από μια
κράν έρευνα άπεφασίσθη το 1940 ή ίδρυση ενός έργο-
στασιού παραγωγής μεταλλουργικού κόστους από λιγνί-
τη (27). Στη Γερμανία, Αγγλία κλπ. όπου υπάρχουν
άφθονα κοιτάσματα λιθανθράκων ή παραγωγή μετα-
λλουργικού κόστους από λιγνίτες, είναι φυσικά άσύμφο-
ρη. Στη Σουηδία, Νορβηγία, όπου το ηλεκτρικόν ρεύμα είναι
φθινό προτιμάται για οικονομικούς λόγους ή ηλεκτρι-
κή καίνους από τη φυσική ύψικάνω. καθώς και στις
άλλες χώρες, όπου ή τιμή ενός ΩΧΒ ηλεκτρικού ρεύμα-
τος είναι μικρότερη από το ένα τέταρτο της τιμής το-
κιού μεταλλουργικού κόστους. Το μεταλλουργικό κόστος
χρησιμοποιείται στις ηλεκτρικές καμίνους στις χώρες
αυτές προέρχεται όπως αναφέραμε από τύρφη.

ΥΓΡΑ ΚΑΥΣΙΜΑ

*Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη μελέτη, μπορούμε από τους λιγνίτες μας να παράγουμε τα καύσιμα υγρά, που χρειάζεται η χώρα μας καθώς και

(*) "Αν ληφθεί όπ' όψη, ότι τά δικά μας σιδηρομεταλλεύματα, περίε-
χτικότητα σε σίδηρο 45-53%, είναι πολύ πλουσιότερα από τά ξένα α-
γλικά, γαλλικά, γερμανικά—πόδ δεν ξεπερνούν τά 32-35% σε σίδηρο,
πρέπει να λησυχιάζουμε σε μικρότερα ποσά τις ανάγκες μας για τη σιδη-
ρομεταλλουργία.

άλλα πολυτίμα βιομηχανικά προϊόντα, όπως παραφίνη, βενζόλιο, κρέζωτο, άμυνα κλπ. Η παραγωγή όλων αυτών θα γίνεται παράλληλα με την κατασκευή κόκ (άποσταξη). Στή Γερμανία, όπου η τεχνητή παραγωγή υγρών καυσίμων έχει κατ'έξοχην αναπτυχθεί, χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη άπόσταξη λιγνίτη με 6-7% περιεκτικότητα σε βιτουμένα. Έπομένως όλοι σχεδόν οι έλληνικοί λιγνίτες μπορούν να ύποστούν άπόσταξη και να δώσουν περίπου 10% βενζίνη, ή άπόδοση του λιγνίτη σε όγρα καύσιμα μπορεί ν'αύξησει άκόμη, αν ακολουθήσουμε τη μέθοδο, που έφαρμόστηκε λίγο πριν του πολέμου στο άνθρακωτικό έργο στήριον του Χάρκωβ, όπου χωρίς στην έμπόδιση ύπερθερμανσης των εδάσθητων ένώσεων στην ύψηλή θερμοκρασία, πέτυχαν μεγαλύτερη άπόδοση σε πίσσα, βενζόλιο κλπ. Μιά άλλη μέθοδος παραγωγής υγρών καυσίμων από λιγνίτη είναι ή ύδρογόνωσις αυτού. Με τη βοήθεια καταλυτικών σωμάτων (μέθοδος Fischer) ή με χρησιμοποίηση μεγάλων πιέσεων (μέθοδος Bergius) προστίθεται ύδρογόνο στις στερεές ύδρογονάνθρακες ουσίες του λιγνίτη που έχει σαν άποτέλεσμα τη μετατροπή τους σε ρευστά σώματα. Για την παραγωγή ενός τόννου βενζίνης άπαιτούνται κάπου 27 τόννοι λιγνίτη (21).

Ἡ βασικότερη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἐξαρτηθεῖ καὶ τὸ τεχνικὸ μέρος εἶναι τὸ χαμηλὸ κόστος παραγωγῆς τοῦ λιγνίτη. Μὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς τοῦ λιγνίτη σὲ τρόπον, ποῦ ἀπὸ οἰκονομικὴ πλευρὰ θὰ μπορέσει νὰ συναγωνισθεῖ τὸ λιθάνθρακα θ' αὐξήσει ἀσφαλῶς ἡ κατανάλωσή του σὲ φυσικὴ κατάσταση. Ἡ μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ λιγνίτη θὰ ἐπιτευχθεῖ α) μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξόδων λειτουργίας τῶν ἀνθρακορυχείων· αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ τὴν ὁργάνωσιν τῶν μεταλλείων καὶ τῇ συστημ. τικῇ τοὺς ἐκμετάλλευσιν, ὁπότε ἀποφεύγονται τὰ ἐξόδα, ποῦ δημιουργοῦν οἱ συχνῆς ἀποφράξεις τῶν στοῶν καὶ λοιπῆς ἀνωμαλίας τῶν ὀρυχείων, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴ μὴ συνεχῆ, ἀλλὰ κατὰ καιροῦς ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὀρυχείου. Εἰς πολλὰ λιγνιτορυχεῖα γίνεται μιὰ ἀντιεπι. στημονικὴ ἐκμετάλλευσιν, ὅπως διεπιστώσε ο Κέγκελ, καὶ ἕνα μεγάλον ποσὸ τοῦ λιγνίτη χάνεται χωρὶς νὰ λογαριάσουμε, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς αὐτῆς ἐκμετάλλευσιν ἐπέρχονται συχνὰ οἱ τόσο ἐπιζήμιες αὐταναφλέξεις τοῦ λιγνίτη.

β) Με την αύξηση της ημερήσιας απόδοσης του εργάτη, που θα γίνει με τη χρησιμοποίηση τεχνητών μέσων τόσο στην εξόρυξη όσο και στη μεταφορά και με την συν τῷ χρόνῳ ειδίκευση τῶν εργατῶν. Ἐτσι τὸ κόστος τοῦ λιγνίτη, ποὺ προπολεμικά (1938) κυμαίνονταν ἀπὸ 200 - 550 δραχ. ἔφτανε 750 δραχ. ἀνὰ τόνο, ποὺ κόστιζε ὁ λιθάνθρακας θὰ μειωθεῖ σημαντικά. Ὁ παρακάτω πίνακας ἀπὸ τέσσερα ὄρυχεῖα λιγνίτη, δείχνει ἀκριβῶς τὸ συσχετισμὸ τοῦ κόστους τοῦ λιγνίτη μετὰ τὴν ἡμερήσια ἀπόδοση τοῦ εργάτη.

Όρυχειο	ημερησ. απόδ. έργατη	τιμή λιγν. ανά τόνο
Φλώρινας	0 18 τόν.	550 δραχ.
Κύμης	0,29 »	340 »
Βεύης	0.48 »	267 »
Αμυνταίου	1.03 »	205 »

γ) με την ελάττωση των μεταφορικών, ως ένα σημείο, δηλαδή χώρια απ' την ανάπτυξη του απαιτούμενου δικτύου δικτύου, ή ελάττωση των εξόδων μεταφοράς θα προκύψει απ' τον εμπλουτισμό (εξήραση κλπ. του θα μειώσει σημαντικά το βάρος του λιγνίτη.

δ) με τη χρησιμοποίηση δηλ. την αξιοποίηση της σκόνης του λινιού, πού σήμερα κατά το πλείστον χάνεται άνώφελα· τούτο θα έπαιτχεθεί με την κατάλληλη πλινθοποίηση της ή καύση σ' ούτοια μορφή, όπως έφτυρόζεται και σέ μεγάλη κλίμακα στο έξωτερικό· Ο Κυριακός (8) αναφέρει, ότι με ξήρανση και κονιοποίηση του λινιού της Πτολεμαΐδος άποσει ένα παραχθεί κύσσιο υλικό (σκόνη λινιού) 6000—6500 θερμ. πού μπορεί κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί στα έργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, τσιμεντοποιία, σιδηροδρόμους και φωταέριο.

Μ' αυτό τὸν τρόπο μπορούμε νὰ προβλέψουμε, ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ λιγνίτη θὰ κατέβει ὁποσοδήποτε κατω ἀπὸ 100 προπολ. δραχμές.

Σχετικά με την αύξηση του κόστους απ' την επιβάρυνση του έξευγενισμού (ἀποξήρανση, ἀφάρωση τῆς τέφρας, πλινθοποίηση, ἐξανθράκωση κλπ.) τὸ ἐπὶ πλεόν ποσὸ δὲν ξεπερνάει κατὰ τὸν Κέγκελ τις 200 δρχ. προπ. κατὰ τόνονο ἐξευγενισμένου προϊόντος. Ἐτσι ἂν ὀπο- λούσουμε μὲ βάθος κόστους παραγωγῆς τοῦ λιγνίτη 100 ἔσ ω δρχ. ἀνά τόνον, προσέσουμε σ' αὐτὲς τις 200 ἢ 300 δρχ. μαζὺ μὲ τὴν ἀξία τοῦ ὕδρωλωρικοῦ δέξους ποῦ δὲν συνυπολογίζει ὁ Κέγκελ (μὲ τὴν ἀνάπτυξή βιο- μηχανίας καυστοχρῆς σόδας, ποῦ λογαριάζουμε νὰ ἐγ- καταστήσουμε στὴ χώρα μας, θὰ παίρνουμε τὸ ὕδρο- χλωρικὸ δξὺ ὡς ὑποπροϊὸν κι' ἔτσι θὰ μᾶς κοστίζει πολὺ φτηνὰ), 200 δρχ. ἀκόμη καὶ μέσο δρόμ τὴν ἀξία τοῦ ἐπὶ πλεόν λιγνίτη ποῦ θὰ χρειαστεῖ γιὰ τὴν παρα- γωγὴ ἑνὸς τόνου καύσιμου, μπορούμε νὰ κατασκευά- σουμε ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ κόκ ἀρίστης ποιότητος μὲ σύνολο 600—700 δρχ. ἢ τὸ πολὺ 700—800 δρχ. παραδο- τέον Πειραιᾶ, ἐναντι τῶν 1.200 δρχ. ποῦ θὰ μᾶς κο- στίξει ἡ εἰσαγωγὴ μεταλλουργικοῦ κόκ ἀπὸ τὸ ἔξωτε- ρικό. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλα τὰ κατώτερα προϊόν- τα ἐξευγενισμοῦ ποῦ τὸ κόστος τους καὶ στὴ χειρότερη περίπτωση θ' ἀντισταθμίζει μὲ σημαντικὴν σὲ ὄφελος διαφορά τὴν τιμὴ τοῦ εἰσαγόμενου λιθάνθρακα. Ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωσιν ἀκόμη—πράγμα ἀπίθανο—ποῦ ἡ τιμὴ τοῦ ἐξευγενισμένου λιγνίτη θὰ φθάσει τὴν τιμὴ τοῦ λιθάνθρακα, πάλι θὰ συνέφερε ἡ ἀξιοποίηση τοῦ λιγνίτη μας, γιατί θὰ εἴχαμε ὄφελος ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μείωση ἐξαγωγῆς συναλλάγματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὅτι θὰ δορεῖ ἐνσῶντα σὲ νηλιᾶδες ἀνέργους μας.

“Όσον αφορά τὸ κόστος τῶν ἐργοστασίων πλινθοποίησης καὶ γενικά ἐξευγενισμού τοῦ λιγνίτη, ὁ Τριανταφυλλίδης ἀναφέρει ὅτι διὰ τὴν πλινθοποίησην 75 χιλ. τόν. λιγνίτη θὰ χρειαστοῦν 40.000 λίρες. Ὁ Φόρμι δέχεται δαπάνη 2 ἐκ. μάρκων (περίπου 80 ἐκ. προπολ. δρχ.) γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ἡμιαποτάξης, πλινθοποίησης καὶ συμπίκνωσης προϊόντων ἀπόσταξης 140 χιλ. τόν. λιγνίτη. Στὴ Νοτιοσλαβία ὑπελόγησαν τὸ 1940 δαπάνη 200 ἐκ. δηνάρια (περίπου 500 ἐκ. δρχ.) γιὰ τὴν ἱδρυση ἐργοστασίου παραγωγῆς μεταλλουργικοῦ κόκ, στὴ δὲ Γαλλία διετεθήσαν 80 ἐκ. φρ. γιὰ τὴν ἐγκατάσταση παραγωγῆς συνθετικῆς βενζίνης ἀπὸ λιγνίτες, δυστυχῶς δὲν ἀναφέρονται καὶ τὰ ποσὰ λιγνίτη ποὺμποροῦν νὰ κατεργαστοῦν. Ἡ δαπάνη ἐγκαταστάσεων παραγωγῆς βενζίνης μὲ ὑδρογόνωση τοῦ λιγνίτη εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη. Στὴν Ἰταλία λογάριαζαν τὸ 1910 γιὰ τὴ παραγωγή 20—25 χιλ. τόν. ὑγρῶν καύσιμων μὲ τὴ μέθοδο Fischer 150 ἐκ. λιρέττες — ὥστε γιὰ τὰ πρῶτα τουλάχιστο χρόνια τῆς ἀνοικτοδότησης τελείως ἀσύμφορος. Συνολικὰ ἡ ἀξιοποίηση 3 ἐκ. τόν. λιγνίτη ποὺ θὰ χρειαστοῦμε περίπου γιὰ τὶς ἐνεργειακὰς μᾶς ἀνάγκες, θὰ μᾶς στοιχίσει 15—2 δισεκ. προπολ. δρχ. “

ΗΛΙΑ Φ. ΗΛΙΟΥ, Δικηγόρου

Η ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΔΑΦΟΥΣ

1. Είναι δοσμένο ότι, στο σημείο που έχουν σημε-
 ραπτωχθεί οι παραγωγικές δυνάμεις, η σχέση της ατομι-
 κής ιδιοκτησίας δημιουργεί συχνά εμπόδια στην παρα-
 γωγή, συνεπώς και στην ανοικοδόμηση. Θάλεγε λοιπόν
 κανένας ότι στον τομέα του μεταλλευτικού πλούτου της
 χώρας, δεν υπάρχει αυτό το φένο, μια και ο νόμος μας
 «κ α τ' ά ρ χ η ν» δεν αναγνωρίζει την ιδιοκτησία του
 υπεράδελφου, ακριβέστερα δηλαδή, όριζε ότι το υπέδαφος,
 σαν τέτοιο, δεν ανήκει στον κύριο της γης, κι όσο δεν έχει
 διαπιστωθεί πώς κλείνει ένα μεταλλείο που μπορεί να γί-
 νει αντικείμενο προσοδοφόρας εκμετάλλευσης, δεν ανήκει
 σ' ε κ α ν έ ν α ν. Όμως ενώ έτσι, άρνητικά, δεν παρο-
 ριάζεται σαν εμπόδιο για την πληρέστερη έρευνα και για

σης των δρυχείων του λιχνίτη τότε ή συνολική δαπάνη θ' άνελεθει τό πολύ σέ 2-2,5 δισεκ. δραχ., μέ τη δαπάνη όμως αὐτή πού θα γίνει μιά φορά, θα γλυτώνου- με κάπου 1,5 δισεκ. δραχ. τό χρόνο πού δίνουμε στό έξωτερικό γιά καύσιμα υλικά.

Τὸ γενικὸ μᾶς συνεπῶς συμπέρασμα εἶναι α) ἡ ποιότη-
τητα τῶν λιγνιτῶν εἶναι τέτοια ποῦ μπορούν 1) νὰ χρη-
σιμοποιηθῶν ἐν μέρει σὲ φυσικὴ κατὰσταση (ἐργοστά-
σια παραγωγῆς ἡλεκτρικοῦ ρεύματος, σιδηροδρόμους
περιοχῆς ὀρυχείων κλπ.). Ἡ κατανάλωση τοῦ λιγνίτη
σ' αὐτὴ τὴ μορφή θά παγίωθεῖ, ὅταν πωλεῖται σὲ τυ-
ποποιημένη μορφή, ἡ ἄξια δηλ. νὰ εἶναι ἀνάλογη τῆς
θερμαντικῆς δυνάμεις, περιεχτικότητος σὲ τέφρα κλπ.
2) νὰ ὑποστοῖν ἐξευγενισμό σὲ τρόπο ποῦ νὰ συναγω-
νίζονται ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦς λιθάνθρακες.
Ἀπὸ τοῦς λιγνίτες μᾶς μπορούμε ἀκόμη νὰ φτιάσουμε
μεταλλουργικὸ κώκ, ὕγρα καύσιμα (βεζζίνη, πετρέλαιον)
γὰ ὅλες μᾶς τῆς ἀνάγκες καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα—
βεζζόλη, παραφίνη, ἀμυωνία κλπ.— σ' ἀρκετὴς ποσότη-
τες, β) τὸ κόστος τοῦ λιγνίτη τόσο σὲ φυσικὴ κατὰ-
σταση ὅσο καὶ σ' ἐξευγενισμένη μορφή μπορεῖ νὰ κα-
τέβει χαμηλὰ, ὥστε ὄχι μόνο νὰ συναγωνίζεται τὸ λι-
θάνθρακα ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρεται σιὸ κοινὸν σὲ πολὺ
φτηνὴ τιμῇ.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ

1) Α. Ἀντωνιάδης, Τεχνικὴ τευχ. 18|19 (1944).—2) Ἰ. Δάλλας, Ἔργα τευχ. 118 (1928).—3) Π. Ζαχαρία α) Ἀρχιμηθὺς 1919 καὶ 1923. β) Τεχνικὰ Χρον. τευχ. 14 (1932).—4) Α. Ζώτου α) Ἔργα τευχ. 64 (1928) β) Τεχνικὰ Χρον. τευχ. 25 (1933).—5) Γ. Κελαϊτίδου Τεχν. Χρονικὰ 1932.—6) Κέγκελ Τεχνικὰ Χρον. τευχ. 159 (1939).—7) Δ. Κισκύρας, Ἀνταίος τευχ. 10 (1945).—8) Κυριακοῦ, Τεχν. Χρονικὰ 9 (1944).—10) Θ. Παπαγιαννοπούλου, Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος 11-2-1932.—11) Σακελλαρίου, δοσιῶς 16-10-1932.—12) Ι. Σολωμοῦ, Ἔργα τευχ. 158 (1931-32).—13) Τ. Τριανταφυλλίδη, α) Ἐρχασία 1932 σ. 816 καὶ 1013, β) Οἶκον. Ταχυδρόμος 4 9-1932.—14) Φάρνι, Τεχν. Χρον. τευχ. 62 (1934) τευχ. 88-89 (1935) τευχ. 1938.—15) Θ. Χαριτάκη, Ἔργα τευχ. 25 (1926).—16) Α. Χρυσοχοϊδοῦ, Οἶκον. Ταχυδρ. 21-8-1932.—17) Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Κασσιμῶν, πόρσιματα, ἐκθέσεις καὶ ὑπομνήματα τοῦ μεταλλ. τμήματος, ἐπιμελεία Γ. Γεωργαλᾶ, Ἀθῆναι 1920.—18) Ἔργασαι Πολυτεχνικοῦ Συλλόγου, Ἀρχιμηθὺς 1919 καὶ 1923.—19) C. Geigen, Handbuch d. Eisen u. Stahlgiseerei, 1er Bd. 1925.—20) Gmelins, Handbuch d. anorg. Chemie, Eisen A. 3. Berlin 1930.—21) W. Gothan, Kohle. (Beyschlag Krusch Vogt), Lagerstätten 3, 1). Stuttgart 1937.—22) Grecian Mining and Development Co LTD, Problems of the Grecian Iron Industry 1930.—23) Huberfelner n. a. Bulgarische Kohle Stutgard 1931.—24) Hoch u. Engelfried. Braunkohle 38 (1939) 581.—25) Klebart, δοσιῶς 455.—26) M. Schochardt, Grundlagen der ungew. Brannkohlen patrographie, Halle, 1943.—27) St. f. prakt. Geologie 1940.

την πιο σωστή έκμετάλλευση του υπεδάφους ή ατομική ιδιοκτησία, ενώ δεν είναι υποχρεωμένη η Πολιτεία να πα-
λαίψει, ν' ανατρέψει και να εξουδετερώσει την αντίθεση
«εκτεταμένων δικαιωμάτων» και θα μπορούσε, έχοντας λεί-
τερα τὰ χέρια, νὰ δημιουργήσει μεθοδολογικά το νομικό καθε-
στώς σχετικά με την ιδιοκτησία και την έκμετάλλευση του
υπεδάφους, που είναι πιο πρόσφορο γιὰ τὴν ανάπτυξη
τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, ὥστόσο ἡ μεταλλευτική νο-
μοθεσία, μὲ ὅλες τῆς τίς διατάξεις, τείνει ἀποκεντρωμένη
στὸ νὰ ἐκκλίνει τὸν πλοῦτο τοῦ υπεδάφους στὴν πλου-
τοκρατικὴ ὀλιγαρχία, στὸ ὄνομα δῆθεν μιᾶς—εὐλογη-
τῆς—ἀλλ' ὅμως—προστασίας τῶν εὐρετῶν μεταλλείων, κι' ἀκόμη
νὰ ἐπιτρέπει, ὅπως ἔχει γίνῃ ἔως τώρα, τὴν ἀρπαχτικὴ κο-

δηστική εκμετάλλευση του υπόγειου πλούτου προς άνω-
πολόγιστη ζημία της οικονομίας της χώρας,

2. Ίδου με δυο λόγια το νομικό καθεστώς σχετικά με
τά μεταλλεία.

α. Ο κύριος του εδάφους δεν είναι ιδιοκτήτης και του
υπεδάφους.

β. Όποιος ζητήσει πρώτος, το δικαίωμα να ένεργήσει
μεταλλευτικές έρευνες οόποια δήποτε περιοχή, άρκει να
μην ξεπερνάει τις 10000 στρέμματα. Έτσι αυτός άποχτά
μιά προνομιακή θέση.

γ. Αν οι έρευνες καταλήξουν, μέσα σε μιά όρισμένη
προθεσμία, σε έπιτυχία, γίνεται ο εύρετης, άκολουθώντας
κάποια διαδικασία, μεταλλαιοκτήτης. Από κεί και περα
προβάλλει σε όλη της την έκταση ή άτομική ιδιοκτησία
του μεταλλείου περιορισμένη, ή αλήθεια, θεωρητικο όμως
δμως μόνο, από την άποχρέωση να μη διακοπεί ή εκμε-
τάλλευση πάνω από 4 χρόνια, όμως κι ο περιορισμός αυ-
τός μπορεί, σύμφωνα με το νόμο, να καταστρατηγηθεί
κατά τóσους τρόπους, ώστε δεν έχουμε σχεδόν περίπτωση
να κηρυχθεί έκπτωτος ο μεταλλιοκτήτης ενός προσοδοφο-
ρου μεταλλείου.

δ. Και στο διάστημα των έρευνών και στο διάστημα
της μεταλλιοκτησίας ο κύριος του εδάφους δεν μπορεί
να παρεμποδίσει τον έρευνητή ή το μεταλλιοκτήτη. Έχει
μόνο δικαίωμα ν' άποζημιωθεί για τή σιέρηση του είσο-
δήματος που ύφίσταται, αν καταπατείται το κτήμα του.
Ακόμα, ύστερ' από την παραχώρηση της μεταλλιοκτησίας,
ο νόμος προβλέπει περιπτώσεις που άναγκαστικά παρα-
χωρεί ο κύριος της γής την ιδιοκτησία του ή τή χρησίμα
μέρη της στο μεταλλιοκτήτη.

ε. Τέλος ο μεταλλιοκτήτης καθόλου ή σχεδόν καθό-
λου δε δεσμεύεται στο να κάνει μεθοδική εκμετάλλευση
του μεταλλείου. Και ειδικά στην εκμετάλλευση του εδά-
φους είναι μεγάλος πειρασμός για τον έπιχειρηματία να
ριχτεί σε μιά άρπαχτική εκμετάλλευση, εξορυσσοντας τή
πρώτα στρώματα χωρίς να φροντίσει νάφήσει τούς όγκους
που είναι άπαραίτητοι για τή ύποστηρίξη των στωών
κλπ. για τήν πιο πέρα εκμετάλλευση όλου του μεταλλείου
που μπορεί να κτείνεται σε βάθος και σε πλάτος. Έτσι
σκεπάζεται ή πρώτη έκταση με σκουριές και γίνεται δύ-
σκολη ή και οικονομικά άδύνατη άργότερα ή πιο πέρα
εκμετάλλευση του κύριου όγκου του μεταλλείου.

3. Η νομοθεσία μας λοιπόν, ξεφευγοντας από τó αυ-
στηρό Ρωμαιο Δίκαιο, που άνακηρύσσει τον κύριο της
έπιφανείας ιδιοκτήτη και του υπεδάφους, φαίνεται πως
ζωτανεύει από τήν άρχή της προστασίας του εύρετη του
μεταλλείου. Έχει όμως να παρατηρηθή πρώτα πρώτα πως
ο εύρετης του μεταλλείου δεν είναι πάντα άξιοπροστα-
τευτος, γιατί πλάι στους πρχματικούς εύρέτες, που ά-
κούραστοι και φιλέρευνοι, σπρωγμένοι από κάποιον δι-
βλαβερó για τήν όλόκληρη τυχοδιωκτισμό, Δον Κιχώτες της
έμμονης ιδέας τους ρίχνονται στο κυνήγι του μεταλλείου,
τσακίζονται, ξεδιάζονται, χρεώνονται σπαταλόν τις περι-
ουσίες τους, γνωρίζουν τó κόσμου τις άπογοητεύσεις και
κάποτε καταλήγουν στο να άνακαλύψουν ένα προσοδο-
φόρο μεταλλείο, έχουμε μιά όγκώδη πλειονότητα τύπων
που δεν είναι εύρέτες, άλλα άπλci δ η λ ω τ έ s μεταλ-
λείων, μυρίζοντας κάτι, και καλού κακού, άμα δεν έχει
προηγηθή κανείς άλλος, πετάνε μιά δήλωση μεταλλευτι-
κών έρευνών, άποκτούν μιά προτεραιότητα και, πάρεργα
και έντελώς άνέξοδα (δηλ. με δαπάνη που πορίζονται πε-
ριορίζοντας τή μικροέξοδα τους) στέλνουν ένα δείγμα στο
Χημείο, κι αν αυτό φανή ένδιαφέρον κάνουν έργασίες έ-
ρευνητικές. Έτσι στην περίπτωση που ή έρευνά τους κα-
ταλήξει σε θετικά άποτελέσματα, τó νάποχτήσουν, γιαυτό
τό λόγο, τήν ιδιοκτησία του υπεδάφους, τή μεταλλιοκτη-
σία, φαίνεται σαν παροχή ύπερμετρα δυσανάλογη προς
τ ή άσημαντη προσπάθειά τους.

5. Η πρώτη κατηγορία, οι άληθινοί εύρέτες κι όχι οι
άπλοι δηλωτές, είναι αλήθεια άξιοπροστατευτοί. Και στις
Χώρες όπου νομοθετικά ή ιδιοκτησία του υπεδάφους ανή-
κει στο Κράτος, όπως στη Σοβιετική Ένωση, άπονέμεται
ουσιαστική προστασία στους εύρέτες μεταλλίων άνάλογη
με κείνη που δίνεται στους έφευρέτες. Γιατί κρίνεται σαν
παραγωγική προσφορά στο σύνολο ή συστηματική κατ'
έπαγγελμα άπασχόληση με τήν άνακάλυψη μιάς πλουτο-
παραγωγικής πηγής της χώρας. Τό ίδιο προστατεύονται
κι από τις νομοθεσίες των χωρών που κατ' άρχήν αναθέ-

τουν σένα δημόσιο όργανισμό τή συστηματική διενέργεια
μεταλλευτικών έρευνών οόλη τή χώρα.

Όμως αυτή άκριβώς είναι ή δεύτερη και καίρια πα-
ρατήρηση που πρέπει να γίνει πάνω στη μεταλλευτική μας
νομοθεσία, ότι δηλ. ενώ φαίνεται πως σιηρίζεται πάνω
στην άρχή της προστασίας του εύρετη μεταλλίων, δεν
του παρέχει καμιά ουσιαστική προστασία παρά τον ά-
φήνει κι αυτόν καθώς και τον πλούτο του υπεδάφους έρ-
μαιο στην εκμεταλλευτική μανία της πλουτοκρατικής όλι-
γαρχίας. Και τóτο γιατί τó έλληνικό κεφάλαιο, προσανα-
τολισμένο στις παραιοτικές έμπορικές άπασχολήσεις κι ά-
ποφευγοντας συστηματικά τήν άνάπτυξη των παραγωγι-
κών δυνάμεων της χώρας, δεν έπιδίδεται, κατά κανόνα,
στις έρευνες για τήν άνακάλυψη μεταλλίων. Αφήνει στους
φτωχούς όνειροπόλους ξαφνικού πλουτισμού να κάνουν
τά έξοδα και τούς κόπους της έρευνας. Αν άποτύχουν,
τά έξοδα τούς βαρύνουν. Αν πετύχουν, έδω είμαστε.
Πώς θα εκμεταλλευθή τó μεταλλείο ο εύρέτης του; Θα
βγει σε άναζήτηση κεφαλαίου. Θα προβληθούν χίλιες δυ-
σκολίες. Θα παζαρευτεί και τó τελευταίο έκατοστό του
ποσοστού του. Έκεί που νόμιζε πως άγκάλιασε τó όνει-
ρευτό του ποσό, θα βλέπει ο εύρέτης πως χάνεται μέσ'
άπο τή χέρια του ο πλούτος. Θα συνθηκολογήσει με
άπιστευτα μικρά ποσοστά συμμετοχής στο κεφάλαιο ή με
ιδρυτικούς τίτλους. Και δεν είναι μόνο αυτό. Αν ή δου-
λειά πάει μπρός, μιά Γεν. Συνέλευση των μετόχων, δηλ.
μια μονομερής ένέργεια των χρηματοδοτών, θα δεκα-
πλασιάσει ή θα εικοσπλασιάσει τó κεφάλαιο κι έτσι, μιά
κι ο εύρέτης δε θα μπορεί να συνεισφέρει άνάλογα, θα
κατεβεί τó ποσοστό της συμμετοχής του 10 ή 20 φορές
πιο κάτω άπ' ότι άρχικά είχε συμφωνήσει. Αν πρόκειται
για ιδρυτικούς τίτλους, θα εξαγορασθούν σύμφωνα με τó
νόμο. Έτσι ή άλλως θα φύγει άπ' τή μέση με πενταρο-
δεκάρες. Σήν καλύτερη περίπτωση ο μεταλλιοκτήτης δε
θα μετασχει στην έγαιρία, άλλα θα νοικιάσει τή δικαιώ-
ματά του μέσα γελοίο νοίκι.

6. Βλέπουμε λοιπόν ότι ή άρχή της προστασίας του
εύρετη πρώτα πρώτα δεν είναι πάντα σωστή, και έπειτα,
όπως καταλήγει μέσα στην Έλληνική οικονομική πραγμα-
τικότητα δεν είναι είλικρινής.

Πρέπει να δοίμε άκομα, ότι ή άρχή αυτή δεν είναι ή
προέχουσα για τó κοινον συμφέρον. Ο άξιος προστασίας
εύρετης, μπορεί να προστατευθεί κάτω από όποιοδήποτε
νομικό καθεστώς. Και να προστατευθεί ουσιαστικά, άπο-
τελεσματικά, λ χ. να προστατευθεί με τήν παροχή σαυτόν
ένος πάλου ή κλιμακωτού ποσοστού πάνω στην εκμετάλ-
λευση, ανεξάρτητα από τó μέγεθος της συμμετοχής του
κεφαλαίου. Δεν είν' άνάγκη να προστατευθεί με μιά όνο-
μαστική άπνομη δικαιώματος μεταλλιοκτησίας που άπό
τά πράγματα είναι ύποχρεωμένος να τó άπαλλοτριώσει.

Αυτό όμως, ή προστασία του εύρετη, δεν είναι τó βα-
σικό για τήν πλουτοπαραγωγική άνάπτυξη της Χώρας,
για τήν άνοικοδόμηση της Έλληνικής Οικονομίας.

7. Η άνακάλυψη του όρυκτού μας πλούτου δεν μπορεί
νάει για πάντα άφημένη στην τύχη και στον τυχοδιωκτι-
σμό. Είναι δικαίωμα και ύποχρέωση του Λαϊκού Κράτους.
Ένα Ίνστιτούτο μεταλλευτικών έρευνών, όργανισμός Κρα-
τικός που θα δουλέψει πάνω σε καθορισμένο σχέδιο, με
βάρη ένα γεωλογικό διάγραμμα, προς τήν πληρέστερη έ-
πεξεργασία του όποιου θα προχωρεί συστηματικά, με
συνεργεία έρευνών κλπ. όπως ή σημερινή τεχνική θα μπο-
ρούσε να ύποδειξει καλύτερα. Έρευνες ιδιωτών, σε περιο-
χές όπου δεν θάχει προχωρήσει άκόμα ή έργασία του Ίν-
στιτούτου Μεταλλευτικών Έρευνών, πρέπει ν' άναγνωρι-
σθεί ότι γίνονται προς τó δημόσιον συμφέρον και είνον
δικαίωμα σε μιά ουσιαστική προστασία. Αυτό πρέπει να
ναι ή πρώτη άρχή που θα θεμελιώσει ένα νέο νομοθετικό
καθεστώς για τήν ιδιοκτησία του υπεδάφους.

8. Άμα ή έρευνα καταλήξει σε άποτελεσμα, τó μεταλ-
λείο, άφού είναι άδέσποτο, πρέπει ν' ανήκει στην Πολι-
τεία, σαν έκπροσώπηση του συνόλου Έτσι άποφεύγεται
δριστικά, στον τομέα αυτό, ή δημιουργία της παραγωγικής
σχέσης της άτομικής ιδιοκτησίας που είναι παράγοντας
συχνά άνασχολικός της παραπέρα οικονομικής και κοινω-
νικής πρόοδου.

9. Η εκμετάλλευση του μεταλλείου μπορεί να γίνεται
άπό αυτοδιοικούμενες κρατικές έπιχειρήσεις, ή να παρα-

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητή Πανεπιστημίου

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τις μέρες αυτές ο καθηγητής κ. Άγγ. Άγγελόπουλος
κυκλοφορεί μιά νέα του μελέτη με τόν τίτλο: «Τά πρώτα
οικονομικά μέτρα (ένα μεταβατικό πρόγραμμα)». Ο κ.
Άγγελόπουλος είχε τήν καλωσύνη να μās παραχωρήσει τή
δημοσίευση του πιο κάτω τμήματος της μελέτης του αυ-
τής, που αναφέρεται στις κεντρικές αρχές του μεταβατικού
οικονομικού προγράμματος.

1. Τό οικονομικό πρόγραμμα της μετ α β α τ ι κ ή s
περίόδου, πείπει να βασίζεται σε όρισμένες κεντρι-
κές αρχές που άποτελούν πεία σήμερα αξιώσεις
του λαού και που άκόμα άποτελούν ιστορική άνάγκη,
γιατί, διαφορετικά κάθε πρόγραμμα, που θα θελήση ν'
άγνοηση τις βασικές αυτές αρχές, είναι προωρισμένο
ν' άποτύχη.

Οι κεντρικές αυτές αρχές, που διέπουν τή μέτρα
που θα εκθέσουμε στη μελέτη αυτή, είναι οι ακόλου-
θες π έ ν τ ε.

ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Η ΕΡΓΑΣΙΑ

2. Π ρ ώ τ η βασική κεντρική άρχή ένός τέτοιου οί-
κονομικού προγράμματος πρέπει να είναι ή έ ρ γ α-
σί α. Μόνο με τήν έργασία θ' αύξήσουμε τήν παρα-
γωγή, θα εξυγιανουμε τή δημόσια οικονομικά, θα στα-
θεροποιήσουμε τις τιμές και τó νομισμα και θα βελ-
τιώσουμε τó βιωτικό επίπεδο του λαού. Έργο συνε-
πώς της Κυβερνήσεως πρέπει να είναι ή καταρτίση
ένός προγράμματος γ ε ν ι κ ή s έ ρ γ α σ ί α s, ένός
σχεδίου «πλήρους άπασχολήσεως», που θα κινητοποιη-
θή ο παραγωγικός μηχανισμός της Χώρας, θα φτιαχ-
θούν οι όδρομοι και τή γεφύρια, θα άνοικοδομηθούν τή
κατεστραμμένα χωριά και θα δοθή έργασία στους
άνέργους και σε όλους που μπορούν να δουλέψουν.
Πρέπει να πιστεύουμε καλά ότι ή βάση της άνοι-
κο ο μ ή σ ε ω s της χώρας είναι ή έ ρ γ α σ ί α,
πως τó μέγεθος της παραγωγής και τó εισοδήματος
μιάς χώρας προσδιορίζεται από τήν έργασία, που μπο-
ρεί ή χώρα αυτή να διαθέσει, πως καμιά άνασυγκρό-
τηση δε μπορεί να γίνει χωρίς ή πατεϊά συμμετοχή
του έργαζόμενου λαού. Πως καμιά σταθεροποίηση του
νομισματος δεν μπορεί να κρατηθή αν δεν βασισθή
στη παραγωγική έργασία. Κ ά λ υ μ α τ ο υ ν ο μ ί-
σ μ α τ ο s μιάς χώρας δεν είναι ούτε ο Χρυσός, ούτε
τό συνάλλαγμα, ούτε μόνο οι πιστώσεις, άλλα ή πα-
ραγωγική έργασία που γίνεται στη Χώρα.
Αν δεν ύπάρχη παραγωγή τίποτα δεν στέκεται ούτε
προϋπολογισμός, ούτε νομισμα, ούτε Κυβέρνηση. Κατά
συνεπεία βάση του πρώτου μεταπολεμικού προγράμ-
ματος πρέπει να είναι ή έ ρ γ α σ ί α και σκοπός του
ή α ύ ξ η σ η της παραγωγής. Καθώς κατά

χωρείται από τó Λαϊκό Κράτος, σε ιδιωτικές έπιχειρήσεις.
Πάντα όμως πρωταρχικός όρος της εκχώρησης θάνα να
άποφεύγεται ή άρπαχτική εκμετάλλευση, που μπορεί συχ-
νά να συμφέρει στον προσωρινό έκδοχά της δουλειάς,
μά είναι πάντα βλαβερή στο κοινωνικό σύνολο.

10. Η άποφασματική προστασία και άσφάλιση των
μεταλλωρύχων, ή λήψη όλων των μέτρων ύγείας και άσφα-
λείας αυτών που έργαζονται σε μεταλλεία ή περιθαλ-
ψη κι ή άποζημίωση για τήν άτυχήματα είναι μιά άλλη βα-
σική άρχή μιάς συγχρονισμένης μεταλλευτικής νομοθεσίας.

Αυτές είναι νομικά ή θεμελιακές γραμμές, άδρόστα
σχεδιασμένες, μιάς νέας ρύθμισης των σχέσεων ιδιοκτη-
σίας του υπεδάφους, στην ύπηρεσία της Άνοικοδόμησης
της Χώρας.

τήν διάρκεια της κατοχής «ο άληθινός πατριωτισμός
συνίστατο, στην ά ν τ ί σ τ α σ η κατά των γερμανών»,
σήμερα «ο άληθινός πατριωτισμός συνίσταται, όπως το-
νίσθηκε πριν λίγες μέρες στη Συντακτική Συνέλευση
της Γαλλίας, σ τ ή ν α ύ ξ η σ η της παραγωγής».

Η χώρα μας διαθέτει άφθονη άνθρώπινη έργασία,
που παραμένει άχρησιμοποίητη ή χρησιμοποιείται άνε-
παρκώς. Κύρια, συνεπώς, φροντίδα της Κυβερνήσεως
είναι να καταρτίση τó συντομότερο ένα π ρ ό γ ρ α μ-
μα γ ε ν ι κ ή s έ ρ γ α σ ί α s, που θα εκτείνεται σε
όλους τούς κλάδους της παραγωγής, που θα δώσει
δουλειά σε όλους και θα έμπνευση στο λαό τήν έμπι-
στοσύνη πως π η γ ή τ ή s ε ύ η μ ε ρ ί α s ε ν ό s τό-
που είναι ή έργασία και όχι ή κερδοσκοπία και ο πα-
ρασιτισμός.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΗ

3. Δ ε ύ τ ε ρ η κεντρική άρχή πρέπει να είναι ή
κατάλληλη ο ρ γ ά ν ω σ η της παραγωγής και γενι-
κά της οικονομίας. Τό ζήτημα της οργάνωσης της πα-
ραγωγής και της διανομής των αγαθών είναι π ρ ω-
τ α ρ χ ι κ ή s σημασία. Γιατί χωρίς κατάλληλη οργά-
νωση και τó καλύτερο οικονομικό πρόγραμμα θα άπο-
τύχη. Άλλως τε ή πρόσφατη πείρα στην Έλλάδα μās
έδιδε τó πόσο όλες οι προσπάθειες για μιά άνασυγ-
κρότηση της Χώρας άπέτυχον, γιατί έκτός των άλλων,
παραμέλησαν ή δεν πρόσεξαν όσον έπρεπε τόν παρά-
γοντα της οργάνωσης της παραγωγής. Και έτσι πα-
ρουσιάστηκε αυτό τó δξύμωρο σχήμα από τó ένα μέ-
ρος οι άποθήκες και τή λιμάνια να είναι γεμάτα από
τά έφόδια της Ούνρτ και από τó άλλο μέρος τή έργο-
στάσια να μη δουλεύουν, ο λαός να μη παίρνει τή έφό-
δια και ή κερδοσκοπία να όργιάζει.

Η οργάνωση της παραγωγής που πρέπει να κάνει
τό Κράτος σήμερα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να
έ ξ υ π η ρ ε τ ε ι π ρ α γ μ α τ ι κ ά τó λαό και όχι
τous βιομηχανούς και γενικά τή ιδιωτικά συμφέροντα.
Η βιομηχανία σήμερα στην Έλλάδα, δίκαια ή άδικα,
έχει δυσσημισθεί. Βρίσκεται υπό τó βρος μιάς κατη-
γορίας πως δεν μπορεί ν' ανταποκριθή στις σημερι-
νές έπιτακτικές άνάγκες τού τόπου. Αντί να έπιστρα-
τευθή και «να τεθή στην ύπηρεσία του συνόλου» όπως
οι έκπρόσωποι της δήλωσαν, άποδείχτηκε άνίκανη για
τήν έγκαίρη βιομηχανοποίηση των πρώτων ύλων, που
της παραδόθηκαν από τήν Ούνρα και άφησε τήν έντύ-
πωση στον πολύ κόσμο πως κινήθηκε περισσότερο άτο-
μικά. Δε μπορούμε τή στιγμή αυτή να πούμε αν
φταίνει μόνο οι βιομήχανοι ή φταίει κατά μεγαλύτερη
ίσως άνάλογα και τó Κράτος, με τήν άνυπαρέξία της
πολιτικής του, με τήν άνικανότητα των ύπηρεσιών του,
με τήν έλλειψη προγράμματος. Τι φταίει στο κάτω
κάτω ο βιομήχανος όταν έρχεται τó Κράτος και τó
δωρίζει σχ δόν τις πρώτες ύλες και τή καύσιμα και
τόν άφίνει έλεύθερο να πωλήσει τή είδη αυτά στην
έλεύθερη αγορά; Θα έπιζητήσει φυσικά να κερδίσει.
Αυτή είναι ή δουλειά του. Τήν εύθύνη για όλη αυτή τήν
άναρχία τήν φέρνουν, κατά πρώτο λόγο, οι έκπρόσωποι
του Κράτους.

Έκείνο που θέλουμε τή στιγμή αυτή να τονίσουμε
είναι πως δε μπορεί να συνεχιστεί και στο μέλλον τó
ίδιο σύστημα οργάνωσης της παραγωγής. Χ ρ ε ι ά-
ζ ο ν τ α ι ν έ ε s κατευσθύνσεις. Πρέπει πρό-
παντός να ύπάρξει πραγματικός έ λ ε γ χ ο s. Ο έλεγ-
χος πρέπει να είναι πλήρης, συνειδητός με άρχή και
τέλος. Γιατί έλεγχος από έλεγχο διαφέρει. Για να εί-

ναι αποτελεσματικός ο έλεγχος πρέπει να γίνεται με σύστημα και όχι συμπτωμικά. Πρέπει να εκτείνεται σε όλες τις εκδηλώσεις της οικονομικής ζωής. Στη παραγωγή, στη διανομή, στις πιστώσεις και πρό παντός στις τιμές. Άλλα δεν αρκεί μόνο να έχει ο έλεγχος. Έφ' όσον κινούμεθα στα πλαίσια της σημερινής καπιταλιστικής οικονομίας, όπου τα μέσα της παραγωγής ανήκουν στους ιδιώτες, ο έλεγχος δεν είναι αποτελεσματικός, αν το κράτος δεν μπορεί να παρεμβαίνει και να θέτει τέρμα σ' ένδεχομενο συμποτάρισμα από τους ιδιώτες επιχειρηματίες. Το κεφάλαιο, που είναι συνθησισμένο και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, στην απόληψη μεγάλων κερδών, είναι πιθανό, στη περίπτωση του περιορισμού από μέρους του Κράτους των κερδών του να αντιδράσει και να προτιμήσει το κλείσιμο των εργοστασίων του, όπως συνέβη και συμβαίνει σε μεγάλη κλίμακα σήμερα. Άλλα μία τέτοια ενέργεια αποτελεί συμποτάρισμα του έργου της κοινωνίας. Τά έργοστασία σε μέρα είναι μέσα κοινωνικού λειτουργήματος. Δεν ανήκουν στους κατά σύμπτωση ιδιοκτήτες, αλλά στην κοινωνία. Στην υπηρεσία της οποίας βρίσκονται. Δεν είναι συνεπώς ανεκτή από το σημερινό Κράτος ή μη χρησιμοποίηση των παραγωγικών μέσων για ολονόητε λόγον, παραβλάπτοντα ένδεχομένως τα ιδιωτικά συμφέροντα. Έφ' όσον δε το ζήτημα της κρατικοποίησης είναι ζήτημα γενικότερης πολιτικής σημασίας, που δεν μπορεί να εφορμάσει μία Κυβέρνηση που δεν έχει ένα τέτοιο πρόγραμμα έγκεκριμένο από το λαό, πρέπει το Κράτος να έχει το δικαίωμα της επιτάξεως των έργων και της χρήσης της χρησιμοποιήσεως των προς εξυπηρέτησιν του κοινωνικού συνόλου. Το μέτρον της επιτάξεως θεωρείται σήμερα ως αναγκαίο μέτρο για τη μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής. Η επίταξη, όμως, για ν' αποβεί αποτελεσματική, πρέπει να είναι οργανικό τμήμα του οικονομικού προγράμματος και όχι συμπτωμاتیκό μέτρο, που θα εφορμάζεται στη περίπτωση που θ' αντιδρούν οι εργοδότες. Πώς θα πρέπει να γίνει ειδικότερη ή οργάνωσις της παραγωγής θ' ασχοληθούμε πιο κάτω στο σχετικό κεφάλαιο «περί παραγωγής».

ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

4. Τρίτη κεντρική αρχή πρέπει να είναι η σταθερότητα των τιμών και του νομίσματος.

Ένας από τους κύριους αντικειμενικούς σκοπούς της οικονομικής πολιτικής πρέπει να είναι να σταθεροποιήσουμε τις τιμές, το νόμισμα και ύστερα τα ήμερομισθία. Χωρίς νομισματική σταθερότητα, χωρίς σταθερότητα τιμών και ήμερομισθίων δεν μπορεί να αποδοθεί το έργο της ανοικοδομήσεως. Δεν μπορεί να υπάρξει κόστος παραγωγής, δεν μπορεί να λειτουργήσει επιχείρηση, γιατί το νόμισμα παύει να ασκεί τη βασική του λειτουργία του μέτρου των αξιών.

Πρέπει ο καθένας να ξαίρει ότι το σημερινό του εισόδημα έχει την ίδια αγοραστική δύναμη με το αύριο και με το μεθαύριον του. Πρέπει, με άλλους λόγους, με τις 100 δραχμές που διαθέτει σήμερα να μπορεί να αποκτήσει τα ίδια αγαθά και αύριο και στο μέλλον προσεχές μέλλον. Να μη συμβαίνει δηλ. εκείνο που γίνεται σήμερα με το πληθωρισμό, όπου οι 1000 σημερινές δραχμές ισούνται αύριο με 700 χθεσινές, μεθαύριο με 500 προχθεσινές και ούτω καθεξής. Εκείνο που προπαντός προέχει είναι η σταθερότητα. Σκοπός της πολιτικής του κράτους δεν είναι να κατεβάσει τις τιμές από τα φυσιολογικά τους επίπεδα, δηλ. να κάνει αντιπληθωρισμό, αλλά να τις σταθεροποιήσει.

Σημασία δεν έχει αν η χρυσή λίρα έχει 40, 50 ή 60 χιλιάδες δραχμές. Σημασίαν και μάλιστα καθαρά αλφειώδη σημασίαν, έχει να είναι η τιμή της λίρας περίπου σταθερή και να μην έχει σοβαρές διακυμάνσεις ούτε προς τα επάνω ούτε προς τα κάτω. Σκοπός μας, πρέπει να είναι, καθώς ετόνιζε στην τελευταία του εισηγήση για το προϋπολογισμό ο Υπουργός των Οικονομικών της Εργατικής Κυβερνήσεως στην Αγγλία Ντάρλτον πως θ' αποφυγούμε τα δύο μεγάλα κακά το πληθωρισμό

και τον αντιπληθωρισμό, όσο επιζήμιος είναι δια την οικονομία ο πληθωρισμός, άλλο τόσο επιζήμιος είναι και ο αντιπληθωρισμός. Η πείρα από τη μεταπολεμική πολιτική του α' παγκόσμιου πολέμου έδειξε το μεγάλο κακό που έκανε στην παγκόσμια οικονομία η πολιτική του αντιπληθωρισμού. Σήμερα πιά όλα τα Κράτη ξαίρουν το σωστό δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουν.

Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΘΥΣΙΑ, ΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5. Τέταρτη κεντρική αρχή πρέπει να είναι η ισοτιμία στη θυσία, δηλ. η δίκαιη συμμετοχή όλων στα δημόσια βάρη. Η εφαρμογή της αρχής αυτής έχει τεράστια ψυχολογική σημασία και πρέπει ν' αποτελέσει το βάθος κάθε οικονομικής πολιτικής. Η ικανοποίηση των σημερινών αναγκών της ελληνικής οικονομίας, που βγαίνει καταστρεμμένη από ένα βαρύ και σκληρό άγωνα, στον οποίον προσέφερε η Ελλάδα το πάλιν, συνεπάγεται θυσίες όλων και μάλιστα θυσίες μεγάλες. Οι θυσίες όμως πρέπει να είναι οι ίδιες για όλους και άναλογες με την οικονομική άντοχή του καθενός. Η φορολογική πολιτική του Κράτους πρέπει να θεμελιωθεί στη βασική αυτή αρχή. Αυτό είναι βασική αξίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Ισότητα όμως θυσίας δεν υπάρχει όταν τα βάρη φέρουν μονάχα οι λαϊκές μάζες και όχι οι οικονομικά ισχυροί. Όταν οι φόροι πληρώνονται αλλά με κριτήρια κάθε άλλο παρά δίκαια και όρθης φορολογίας. Ισότητα θυσίας δεν υπάρχει όταν οι μόνιμοι διαθέτουν μία περιωρισμένη αγοραστική δύναμη που δεν φτάνει ούτε για τη στοιχειώδη συντήρησή τους, ενώ οι άλλοι έχουν απεριόριστη αγοραστική δύναμη, και όχι μόνον προκαλούν τους άλλους με τον τρόπο της διαβιώσεώς τους, αλλά ανατρέπουν και τη γενικότερη οικονομική ισορροπία. Με κατάλληλη φορολογία, με αναγκαστική αποταμίευση, με καθιέρωση γενικότερου δελτίου διανομής πρέπει να εξουδετερώνονται οι κίνδυνοι μιάς υπερβολικής αγοραστικής δυνάμεως, που θα έχουν όρισμένα πρόσωπα ή όρισμένες κοινωνικές τάξεις. Όταν όλοι βλέπουν και νοιώθουν ότι η συμμετοχή στα δημόσια βάρη είναι δίκαιη για όλους, δέχονται ευχαρίστως τη θυσία που τους ζητείται. Η ανισότητα δημιουργεί καταστάσεις, που οδηγούν σε άλλες έξελξεις.

Η ισοτιμία στη θυσία συνεπάγεται και ισοτιμία στην απόλαυση. Η διανομή των βασικών αγαθών για τη ζωή πρέπει να γίνεται κατά τέτοιον τρόπον που να εξασφαλίζεται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις ένα ελάχιστο όριο ζωής, έπαρκές για μία στοιχειώδη και αξιοπρεπή διαβίωση.

Η δημοσιονομική πολιτική όχι μόνο πρέπει να διαρρυθμισθεί κατά τρόπον που να εξασφαλίσει στο Κράτος τ' αναγκαία έσοδα για τη κάλυψη των τακτικών και απαραίτητων αναγκών, και να σταματήσει ο ένεργομένος πληθωρισμός, αλλά πρέπει να διευρυνθεί από απόψεως αποστολής. Πρέπει να έχει υπ' όψει της το σύνολο της έθνικής οικονομίας και όχι μόνο τη δημοσία οικονομία. Πρέπει να φροντίζει για την αξιοποίηση όλων των παραγωγικών πηγών της χώρας και να δημιουργεί τόσες δαπάνες, όσες μαζί με τις δαπάνες της ιδιωτικής οικονομίας χρειάζονται για να υπάρξει εργασία για όλους τους ανθρώπους που ζούν στη Χώρα.

Η ΣΥΜΜΑΧΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

5. Πέμπτη, τέλος, κεντρική αρχή πρέπει να είναι η επιδίωξη της συμμαχικής ενίσχυσεως στο άνωτατο δυνατό όριο ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης ικανοποίηση των έθνικών δικαίων της Ελλάδος και κατά πρώτο λόγο εις ότι αφορά τον οικονομικόν τομέα. Αυτό θα γίνει με κατάλληλη εξωτερική πολιτική της Ελλάδος που θα έμπνευση έμπιστοσύνη σε όλους τους συμμάχους μας, που θα παρουσάση τα δίκαια αιτήματα της Χώρας μας κατά τον καλλίτερο δυνατό τρόπο και θα εξασφαλίσει το μέγιστον της επιτυχίας.

Ειδικότερα θα πρέπει να επιδιώξουμε με την υποστήριξη όλων των συμμάχων α) στο ζήτημα των επανορθώσεων που είναι ζωτικής σημασίας για την Ελλάδα και έρχεται στην πρώτη γραμμή από απόψεως

σπουδαιότητας, β) στη μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη ενίσχυση της Ούνρα, γ) στη χορήγηση συμμαχικών ενισχύσεων που θα συντελέσουν στην αποκατάσταση του παραγωγικού μηχανισμού της Χώρας και δ) στη χορήγηση δανείων εκ μέρους διεθνών οργανισμών για την αξιοποίηση των παραγωγικών πηγών της Χώρας.

Η Ελλάδα που η συμβολή της στον πόλεμο αυτό υπήρξε ανεκτίμητη, όπως οι ίδιοι οι σύμμαχοι τόσες φορές έπίσημα, διακήρυξαν, δικαιούται, αν μη τι άλλο να ζητήσει τουλάχιστον, κατά πρώτο λόγο, τα οικονομικά εκείνα μέσα για να επανορθώσει τις πολεμικές ζημιές που έπαθε σε έκταση δση σχεδόν καμιά άλλη Χώρα της Εύρώπης. Πρέπει δε ν' αντιληφθούμε καλά πως τη μόνιμη αποκατάσταση και επαναλειτουργία της οικονομίας μας πρέπει να επιτύχουμε με τις επανορθώσεις και με τη συμμαχική ενίσχυση γενικά, μόνο δε τη γενικότερη ανασυγκρότηση, που θ' αφορά την αξιοποίηση των παραγωγικών πηγών που περικλείει η Χώρα, πρέπει να επιδιώξουμε με έξωτερικά δάνεια. Το ξένο κεφάλαιο είναι χρήσιμο μόνο όταν πρόκειται να διατεθεί για την πραγματική εξυπηρέτηση του λαού και της οικονομίας.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑ

6. Αυτές είναι οι πέντε κεντρικές αρχές, στις

ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΚΚΑΛΗ, Καθηγητή του Πανεπιστημίου

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ

Μία απ' τις προϋποθέσεις για να αποκτήσουμε σωστή υγειονομική οργάνωση είναι να κατορθώσουμε με τις υπάρχουσες δυνατότητες να αξιοποιήσουμε την γιατρική αντίληψη που παρέχεται σήμερα σαν δημόσια υπηρεσία.

Με την δημιουργία τέτοιων πρότυπων υγειονομικών υπηρεσιών, που θα χρησιμοποιούν σαν υπόδειγμα και θα εμπνεύσουν έμπιστοσύνη στις λαϊκές τάξεις κάνουμε ένα σημαντικό βήμα και στον τομέα αυτόν της ανοικοδόμησης απ' τον οποίο τόσο πολύ εξαρτάται η παραγωγική ικανότητα του λαού μας και έπομένως η ευημερία και η προκοπή του.

Έτσι αυτόματα παρουσιάζεται το πρόβλημα της καλύτερης λειτουργίας των νοσοκομείων και πολυιατρείων που αποτελούν τα θεμέλια της υγειονομικής οργάνωσης σαν ένα απ' τα πείδι άμεσα. Έκει κρίνεται πραγματικά και η πραχτική απόδοση της Ιατρικής αντίληψης σαν δημόσιας υπηρεσίας.

Μπορούμε να πούμε ότι τα νοσοκομεία μας και τα πολυιατρεία εκπληρώνουν έστω και κατά προσέγγιση τον προορισμό τους αυτό, ότι δηλ. προσφέρουν σε όσους καταφεύγουν την ολοκληρωμένη εκείνη γιατρική και νοσηλευτική βοήθεια, ώστε ο έρρωστος να έχει το αίσθημα ότι βρίσκει εκεί ότι χρειάζεται και ότι εξαντλούνται όλες οι έπιστημονικές δυνατότητες για να αποκτήσει την υγεία του. Βέβαια όχι, αντίθετα είναι αναμφισβήτητο, ότι στην τελευταία δεκαετία κάτω απ' τις γνωστές συνθήκες της μεταξικής, κατοχικής και μεταδεκεμβριανής αθλιότητας έχει συντελεστεί ένα ξεχαρβάλωμα και αυτόν των λίγων νοσοκομείων όπως ο Ευαγγελισμός και το νοσοκομείο του Έρυθρου Σταυρού τα οποία παλαιότερα ικανοποιούσαν κάπως τις στοιχειώδεις απαιτήσεις. Δεν πρόκειται να αναλύσουμε τις βαθύτερες άφορμες της τραγικής ανεπάρκειας των νοσοκομείων που και αυτή σε τελευταία ανάλυση είναι μια έκδηλωση της γενικής καθυστέρησης όπως σε όλους τους τομείς των κοινωνικών εκδηλώσεων. Περιοριζόμαστε να σημειώσουμε, ότι βρισκόμαστε και σήμερα—ένα χρόνο μετά την άπελευθέρωση—σε μία συνεχιζόμενη πορεία απάθλωσης και ότι τη στιγμή που διατυμπανίζονται σκέψεις και προγράμματα για ολοκληρωτική κρατικοποίηση της γιατρικής δεν είμαστε σε θέση να παρουσιάσουμε ούτε ένα

ποίεις πρέπει να βασισθώ σήμερα το οικονομικό πρόγραμμα για να βγάλω την ελληνική οικονομία από το σημερινό της αδιέξοδο.

Για να πραγματοποιηθώ όμως ο βασικός αυτός σκοπός πρέπει το οικονομικό πρόγραμμα, που θα εφαρμοσθώ να πληροί όρισμένους όρους,

α) τα πρώτα μέτρα που θα εφαρμοσθούν ν' αναφέρονται στην άμεση μεταβατική περίοδο,

β) τα μέτρα αυτά να βρίσκονται σε άρμονία με τη μελλοντική οικονομική πολιτική, που θα ακολουθηθώ για τη γενικότερη ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας,

γ) τα μέτρα αυτά ν' αναφέρονται σε όλες τις πιδ πάνω βασικές όρχες και όχι μόνο σε μερικές απ' αυτές. Χρειάζεται με άλλους λόγους ολοκληρωμένο πρόγραμμα με συνοχή και συνέπεια, που να άπλώνεται σε όλες τις εκδηλώσεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Διαφορετικά το πρόγραμμα θ' αποτύχη.

Γι' αυτό το πρόγραμμα των πρώτων μέτρων πρέπει να γίνει με προσεκτική μελέτη και προπαρασκευή από τις άρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και να συντονισθώ τελικά από την Έπιτροπή Οικονομικού Συντονισμού που θ' αποτελείται από τον Άντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως και τους Υπουργούς των Παραγωγικών Υπουργείων.

πολυιατρείου που να λειτουργεί άνθρωπινά. Και ξαναλέμε, ότι έν όση δεν είμαστε σε θέση να οργανώσουμε τα νοσοκομεία και πολυιατρεία που υπάρχουν δεν μπορεί να γίνεται λόγος για υγειονομική οργάνωση της χώρας.

Άς εξετάσουμε έπομένως το συγκεκριμένο αυτό πρόβλημα προσπαθώντας να διατυπώσουμε όρισμένες βασικές θέσεις.

1) ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η ίδρυση και συντήρηση των νοσοκομείων και πολυιατρείων στηρίζεται στη κρατική ενίσχυση, στα έσοδα των νοσοκομείων απ' τα νοσήλεια, στα περουσικά στοιχεία απ' τα διάφορα κληροδοτήματα και δωρεές, στις εισφορές των διαφόρων κλαδικών ταμείων υγείας και των κοινωνικών ασφαλίσεων, στις εισφορές των δήμων και τέλος σε μερικές εισφορές από διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις. Έπιβάλλεται μία μελέτη για την συγκέντρωση όλων αυτών των στοιχείων της χρηματοδότησης των νοσοκομείων ώστε να έξορουμε πρώτα τι ξοδεύεται σήμερα σκόρπια και χωρίς κανένα συντονισμό. Θα αποδειχτεί τότε, ότι ξοδεύονται άρκετά χρήματα και πάντως άρκετά για να έχουμε μία στοιχειώδη νοσοκομειακή οργάνωση στην Αθήνα και στις κυριώτερες έπαρχιακές πόλεις. Απ' την παραπάνω ανάλυση των πόρων βλέπουμε ακόμα, ότι πουθενά δεν αντιπροσωπεύεται ο άγροτικός πληθυσμός που αποτελεί τα 2/3 των κατοίκων της χώρας μας. Έγκλημα, κατά σφάλματα έγιναν με την διάθεση των κληροδοτημάτων και δωρεών, τα οποία σπαταλήθηκαν για να δημιουργηθούν νοσοκομεία για τις εύπορες τάξεις. Τέτοια χτυπητά παραδείγματα έχουμε με το νοσοκομείο του Έρυθρου Σταυρού το Μαιευτήριο της Έλενας Βενιζέλου, το Άντικαρκινικό Ινστιτούτο και τελευταία με το Σισμανόγλειο νοσοκομείο.

Μελλοντικά πρέπει να υπολογίζουμε σαν τους κύριους οικονομικούς πόρους για την ίδρυση και συντήρηση των νοσοκομείων α) την συνεισφορά των κοινωνικών ασφαλίσεων. Με την πρόβλεψη, ότι ο θεσμός αυτός θα έπεκταθεί και θα διοικηθεί άποκλειστικά άπ' τους σίμεδότες του, δηλ. άπ' τους εργαζομένους θα δημιουργηθούν σημαντικοί πόροι β) τους άγροτικούς συνεταιρισμούς υγείας γ) τις

299

Ο ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ Η ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην πατρίδα μας, στην ώραία Ελλάδα, όπου ανθίσει η φιλοσοφία και έλαμψε το φως της επιστήμης, θριαμβεύει και σήμερα ο αναλφαβητισμός και η αγραμματοσύνη. Έκατοντάδες χιλιάδες άντρες και πάνω από ένα εκατομμύριο γυναίκες, ύστερα από 120 χρόνια ελεύτερης πολιτικής ζωής, δεν ξέρουν ούτε να διαβάσουν, ούτε να δοκιμάσουν την υπογραφή τους. Και το κακό έγινε ακόμη χειρότερο στις ημέρες μας. Ο αναλφαβητισμός απλώθηκε και στην πρώτη μετασοχολική ηλικία. Τέσσερα χρόνια μαύρης σκλαβιάς. Χιλιάδες δημοτικά σχολεία έμειναν κλειστά. Οι μεταδεκεμβριακές κυβερνήσεις πύκνωσαν το πνευματικό σκοτάδι. Έπαψαν, μετάθεσαν, κυνήγησαν, φυλάκισαν τους λειτουργούς της παιδείας, που πήρανε μέρος στο τιμημένο κίνημα της έθνικης αντίστασης. Χιλιάδες σχολεία καμένα, έρειπώμένα, ληστευμένα, έπιταχτα. Κανένα μέτρο, καμιά φροντίδα να λειτουργήσει η παιδεία. Το κύμα του αναλφαβητισμού ογκώνεται.

Είναι αλήθεια, πως το ελληνικό Κράτος, μόλις ιδρύθηκε, θέσπισε την υποχρεωτική φοίτηση όλων των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών, στα δημοτικά σχολεία. Με το νομοθετικό διάταγμα του 1834 καθόρισε έφτάχρονη υποχρεωτική δημοτική παιδεία. Και από τότε η υποχρεωτική φοίτηση πολλές φορές νομοθετήθηκε. Όμως το ελληνικό Κράτος ποτέ δεν ενδιαφέρθηκε πραγματικά για την έφαρμογή της. Η κυρίαρχη τάξη κρατούσε συνειδητά το λαό στο πνευματικό σκοτάδι. Ο ίδιος ο Υπουργός της Παιδείας Κ. Γόντικας έμολογεί στην εισηγητική του έκθεση στα έγκαιρα νομοσχέδια του 1929, πως η υποχρεωτική φοίτηση δεν εφαρμόστηκε υπό την πίεση της κρατούσης τάξης. Έμεινε λοιπόν η υποχρεωτική φοίτηση απλή, παραπλανητική υπόσχεση, στο χαρτί, όπως και τόσα άλλα.

Ας ιδούμε τι μας λένε οι αριθμοί. Παραθέτω μερικούς στατιστικούς πίνακες:

Κάτοικοι	Παιδιά που φοίτησαν	Ποσοστό στους κατ.	Πόσα παιδιά δέ φοίτησαν (%)
1855	998266	3,6 %	113464
1860	1096810	4,1 %	121391
1866	1325479	3,9 %	146282
1873	1437026	5,1 %	140992
1879	1679775	4,7 %	172517
1889	2187208	4,4 %	229279
1901	2200000	8,6 %	140097
1907	2191836	9,1 %	127341
1930	6250000	10,8 %	257250

Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα

	Ανδρες	Γυναίκες	Μέσος όρος
1907	40,48%	79,49%	59,56%
1920	32,09%	67,20%	49,67%
1928	23,47%	57,47%	40,72%

Αναλφάβητοι κατά ηλικία στα 1928

Χρονών	Ποσοστό
55-59	56,8%
50-54	55%
45-49	51,7%
40-44	50,6%
35-39	45,8%
30-34	39,8%
20-24	31,7%
15-19	29,6%
13-14	21%

(1) Ο πίνακας αυτός καθώς και ο δεύτερος και ο τρίτος είναι παρμένοι από τα «Πρακτικά Συνεδριάσεων Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου» 1931 σελ. 72, 73, 92.

Στους γονείς των παιδιών που γεννήθηκαν έχουμε αναλφάβητους.

	πατέρες	μητέρες
1931-1934	16 %	60,5%
1935-1938	13,2 %	55 %

Στους γάμους που έγιναν στα 1937 έχουμε αναλφάβητους.

	Αντρες	Γυναίκες
Στα χωριά	9,4%	43,4%
Στις πόλεις	4,7%	13,2%
Στο σύνολο	7,6%	31,7%

Συγκριτικός πίνακας αναλφαβητισμού

Χώρα	στα 1930 σε χιλίους κατοίκ.	1 αναλφ. ανά 8
Σουηδία	»	»
Φιλανδία	»	»
Ενωμένες πολιτείες Αμερικής	»	»
Γαλλία	» 1931	» 15
Βέλγιο	» 1930	» 51
Ιταλία	» 1931	» 59
Βουλγαρία	» 1934	» 216
Γιουγκοσλαβία	» 1931	» 313
Ισπανία	» 1920	» 448
Πορτογαλλία	» 1930	» 460
Ελλάδα	» 1928	» 602
Τσαρική Ρωσία	» 1914	» 418
Τσαρική Ρωσία	» 1932	» 810
Σοβιετ. Ρωσία	» 1932	» 120

Στη Γερμανία, Νορβηγία, Δανία, Ελβετία, Αγγλία, καθώς και στη Σοβιετική Ρωσία στα 1940 δεν υπάρχουν αναλφάβητοι.

Ας σταθούμε μία στιγμή στους αριθμούς αυτούς. Βλέπουμε:

α'. Πώς η Ελλάδα μαζί με δυο τρία άλλα Εύρωπαικά Κράτη έχει τα πρωτεία στον αναλφαβητισμό. Μένει αρκετά πίσω και από τη Βουλγαρία. Ιδιαίτερα πρέπει να προσέξουμε τη Σοβιετική Ρωσία. Το δίταγμα είναι πολύτιμο. Ένώ στην Τσαρική Ρωσία ο αναλφαβητισμός έφτανε σε 81%—σε μερικούς μάλιστα λαούς της ανέβαινε στα 97%—δέκα χρόνια έπειτα από την επικράτηση της Οκτωβριανής επανάστασης κατέβηκε στα 12% και σήμερα, όσο ξέρουμε, έχει ολότελα ξεριζωθεί, ενώ σε μας ζει και βασιλεύει.

β'. Βλέπουμε ακόμη πως στις γυναίκες, στις Έλληνίδες, ο αναλφαβητισμός είναι δυο και τρεις φορές μεγαλύτερος απ' ό,τι είναι στους άνδρες. Ός τα 1900 από τα παιδιά που φοιτούσαν στα σχολεία, και προπάντων στα χωριά, πολύ λίγα ήταν κορίτσια. Υπάρχει μάλιστα η πληροφορία, πως ως τα 1880 σχεδόν κανένα κορίτσι από την υπαίθρια χώρα δε φοιτούσε σε σχολείο. Βλέπουμε ακόμη πως από τις γυναίκες που στα 1935—1938 έγιναν μητέρες, οι μισές και παραπάνω είναι αναλφάβητες. Τι θλιβερές συνέπειες έχει το φαινόμενο αυτό και για την ανατροφή των παιδιών και για τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία και γενικά για τον πολιτισμό μας, το καταλαβαίνει ο καθένας μας.

γ'. Βλέπουμε ακόμη, πως ο αναλφαβητισμός είναι περισσότερο περιεχόμενος στα χωριά. Οι αγρότες μας είναι βυθισμένοι στην άμορφωσι. Η ζωή εκεί είναι πρωτόγονη. Οι χωρικοί ζουν μέσα στην εξαθλίωση, μέσα στη λάσπη και τη βρώμα. Οι άρρωστες τους θερίζουν, ή έλκονοσία τους πηρουναί, οι προλήψεις τους τυραννούν. Πυκνό το πνευματικό τους σκοτάδι. Το ελληνικό Κράτος ποτέ δεν ενδιαφέρθηκε να τους δώσει τη χαρά της μόρφωσης, το φως της επιστήμης. Τους άφησε ανυπεράσπιστα θύματα στα χέρια των έμμεταλλευτών τους.

δ'. Βλέπουμε ακόμη πως ως τα 1890—έξηντα ολόκληρα χρόνια έπειτα από την επανάσταση του 1821, τα % των παιδιών, το λιγότερο, δεν πατούσαν το πόδι τους στο σχολείο. Μα και από τότε ως σήμερα έκατοντάδες χιλιάδες παιδιά κάθε χρόνο τροφοδοτούν με καινούργιο αίμα τον αναλφαβητισμό. Στα 1928 στα παιδιά ηλικίας 13-14 χρονών το ένα πέμπτο—21%—είναι αναλφάβητα. Στα 1930 πάνω από 250 χιλιάδες παιδιά δε φοίτησαν στο σχολείο. Και μη νομίζει κανείς, πως σήμερα έχει λιγοστέψει ο αναλφαβητισμός. Στα 1940 με τον μετρίτερο υπολογισμό, το ποσοστό του αναλφαβητισμού στη χώρα μας δεν μπορεί να ήταν μικρότερο από 33%. Και ήρθαν τα χρόνια της μαύρης σκλαβιάς. Αν θυμηθούμε πως τα περισσότερα σχολεία έμειναν κλειστά—σε ορισμένες περιφέρειες ιδιαίτερα στην ανατολική Μακεδονία και Θράκη δεν άνοιξαν διόλου—και εξακολουθούν να μένουν κλειστά εκατοντάδες σχολεία, και έπειτα από το διώξιμο του βάρβαρου κατακτητή, και αν θυμηθούμε ακόμη, πως και όσα σχολεία άνοιξαν λειτούργησαν μέσα στις πιο χειρότερες συνθήκες—ούτε τα μισά παιδιά δε φοιτούσαν—θα ιδούμε μπροστά μας το νέο κύμα του αναλφαβητισμού, που πάει να πνίξει στην άμορφωσι τη χώρα μας. Και ενώ αυτή είναι η κατάσταση, οι φωτιστές μεταδεκεμβριανοί Υπουργοί της Παιδείας, οι καθηγητές στο Πανεπιστήμιο Μπαλάνος και Οικονόμου για ένα μόνο φρόντισαν, πως να κλείσουν και άλλα σχολεία με τον άγριο διαγμό που εξαπόλυσαν έναντι των λειτουργών της παιδείας.

Μα δεν είναι μόνο ο αναλφαβητισμός. Στην πατρίδα μας θριαμβεύει και η αγραμματοσύνη. Οι έπισημες στατιστικές του Κράτους μας λένε, πως από τα παιδιά που γράφονται στο δημοτικό σχολείο, τα μισά περίπου σταματούν τη φοίτησή τους πριν τελειώσουν την τέταρτη τάξη, και μόλις το ένα τρίτο τελειώνουν το εξαχρονο δημοτικό. Και αυτό θα έλπει, πως ένα μεγάλο ποσοστό παιδιά δε φοίτησαν παραπάνω από δυο τρία χρόνια. Στο διάστημα αυτό, φυσικά, μόλις θα έμαθαν να κουτσοδιαβάζουν και να σκαλίζουν την υπογραφή τους. Μα ας ρίξουμε μία ματιά στους έπισημους αριθμούς.

Από τα παιδιά που γράφτηκαν, δε φοίτησαν

στά	1933	75
»	1934	78
»	1935	75
»	1936	82
»	1937	88
»	1938	91

Ας παρακολουθήσουμε καλύτερα τη διαρροή.

Σχολική χρονιά 1930-31 (1) γράφτηκαν

Στην περιφέρεια	Κεφαλληνίας	α' τάξη	δ' τάξη
»	Κόνιτσας	2548	1053
»	Κέρκυρα	838	359
»	»	4417	1519
σε προάστεια Αθήνας	»	1614	1119
σε σχολεία Αθήνας	»	5606	3919
στην περιφέρεια Μεσολογγίου	»	2797	1312

Σχολική χρονιά 1937-38 σ' όλη την Ελλάδα

Φοίτησαν	Εμείναν στην ίδια τάξη
α' τάξη	231.087
β' »	180.655
γ' »	169.743
δ' »	140.432

Από τους δυο τούτους πίνακες βλέπουμε, πως περίπου τα μισά παιδιά απ' όσα γράφτηκαν στην α' τάξη δε φτάνουν στην δ' τάξη, δεν τελειώνουν δηλαδή ούτε αυτό το κακομοιριασμένο τετράχρονο δημοτικό σχολείο. Στις αγροτικές μάλιστα περιφέρειες λιγότερο και από τα μισά! Βλέπουμε ακόμη, πως η μεγαλύτερη διαρροή γίνεται από τη α' στη β' τάξη, που θα έλπει, πως χιλιάδες παιδιά δε φοιτούν παρά μόνο λίγους μήνες στο σχολείο και φυσικά δε μαθαίνουν τίποτε. Στην α' τάξη στα 1937—38 φοίτησαν 231 χιλιάδες και στη β' τάξη 180.000, πενήντα χιλιάδες λιγότερα. Πόσα παιδιά θέλετε να έμειναν στην ίδια τάξη. Η στατιστική του

(1) «Πρακτικά Ανωτάτου Εκπ. Συμβουλίου σελ. 288.

Υπουργείου μας λέει πως δεν προβάστηκαν από την α' τάξη 70.126 παιδιά (31 %). Μα το ποσοστό αυτό είναι τρομακτικό (%). Κανονικά δεν έπρεπε να είναι παραπάνω από 8 %, το πολύ δηλαδή 20.000 παιδιά. Οι άλλες λοιπόν 50.000 θα είπεί, πως δε φοίτησαν κανονικά ούτε τον ένα χρόνο, και χωρίς άλλο τα περισσότερα από αυτά διάκοψαν τη φοίτησή τους. Βλέπουμε ακόμη πως σημαντική είναι η διαρροή και από τη β' στην γ' τάξη—άνεβαίνει στα 10 %—και από την γ' στην τέταρτη τάξη—κι έδω άνεβαίνει στα 10-12 %.

Το συμπέρασμα βγαίνει μόνο του. Δίπλα στις εκατοντάδες χιλιάδες αναλφάβητους, έχουμε και στρατό άμετρητο αγράμματους.

Η αγραμματοσύνη όμως απλώνεται λίγο πολύ και σ' όλους τους άλλους, που τελείωσαν το δημοτικό σχολείο και δεν πήγαν παραπάνω, ή δε μορφώθηκαν μόνοι τους. Μα για το ζήτημα τούτο θα ξαναμιλήσω σε άλλο μου άρθρο πλατύτερα.

Για να έχτιμήσουμε, όμως σωστά την κατάσταση, δεν πρέπει να μας ξεφύγει και κάτι άλλο, πολύ σπουδαίο. Ο αναλφαβητισμός και η αγραμματοσύνη δεν κατανέμονται αναλογικά στους νοικοκυραίους και στους φτωχούς. Φωλιάζουν στη φτωχολογιά. Γιατί η σπουδαίτερη αιτία, που τα προκαλεί είναι η φτώχεια. Αξίζει να σταθούμε λίγο και να εξετάσουμε το ζήτημα τούτο. Ρωτάω λοιπόν: Από ποιά στρατολογούνται οι αναλφάβητοι και οι αγράμματοι; Έξω απάντηση στο έρώτημα τούτο θα μας τη δώσει η έρευνα στο πρόβλημα: Γιατί τα μισά ελληνόπουλα δεν πηγαίνουν στο σχολείο; Γιατί πολλοί γονιοί δεν στέλνουν διόλου τα παιδιά τους να μάθουν γράμματα, ή τα στέλνουν ένα δυο χρόνια το πολύ, αφού μάλιστα είναι υποχρεωμένοι από το νόμο και τιμωρούνται, άμα δεν τα στέλνουν; Πολλές είναι οι αιτίες. Μα για όλες ευθύνεται το Κράτος. Αξέπεραστοι είναι οι φραγμοί, που έβαλε στη μόρφωση των παιδιών του λαού.

α'. Τα παιδιά μίσησαν το σχολείο. Τα παιδιά δεν αγάπησαν το δάσκαλο. Τα διδακτήρια σταύλοι και τρώγλες τα περισσότερα. Ακόμη και σήμερα μας λείπουν πάνω από 7.000 διδακτήρια. Το σχολείο φυλακή. Βάρβαροι και απαρχαιωμένες οι μέθοδοι της διδασκαλίας. Πένθιμη και άσκητική η σχολική ζωή. Τα μαθήματα άγγραφα. Έξωτερική πειθαρχία και δουλική υποταγή. Καμιά πρωτοβουλία στα παιδιά. Ο δάσκαλος δεσποφύλακας. Ξυλοδαρμός και τρομοκρατία.

β'. Ο δουλευτής λαός δε βρήκε ικανοποίηση από το σχολείο, που του είχε προσφέρει το Κράτος. Παραπεταμένο και κακομοιριασμένο το δημοτικό σχολείο. Έξαθλιωμένος, ακατάρτιστος ή μισομορφωμένος ο δάσκαλος. Το δημοτικό σχολείο δεν ανταποκρίθηκε στον προορισμό του. Δεν εξυπηρέτησε ούτε τις υλικές ούτε τις πνευματικές ανάγκες του λαού. Το πρόγραμμα του άσυγχρόνιστο και άπολιθωμένο. Μεσότητος αδιαπέραστος χωρίζει το σχολείο από τη ζωή. Ο λογισματισμός έχει απλώσει τα πλοκάμια του και στο δημοτικό σχολείο, ταμπουρωμένος στο μεσαιωνικό φρούριο της καθαρεύουσας. Ο στείρος έγκυκλοπαιδισμός πουκλώνει το μυαλό των παιδιών με γνώσεις ασύνδετες εκκρέμασες και ασυνάρτητες, άχρηστες και άχρησιμοποίητες. Θλιβερό μά σωστό, πως και τα παιδιά που τελειώνουν το δημοτικό σχολείο βγαίνουν στη ζωή με λίγα κολυβογράμματα, μα ακατάρτιστα για τη ζωή με ξεθωριασμένα κουρέλια γνώσεις για να σκεπάζουν την άμαθειά τους.

Φυσικό, ένα τέτοιο σχολείο να μην το έχτιμήσουν οι γονιοί. Δεν έβλεπαν τη χρησιμότητά του. Το παιδί του φτωχού αγρότη, το ίδιο θα φυτοζωούσε και την ίδια απόδοση θα είχε στη δουλειά του. είτε είχε, είτε δεν είχε τελειώσει το δημοτικό σχολείο. Μεγάλη η θυσία και άσημαντο το κέρδος. Αρκετό λοιπόν να πάνε τα παιδιά ένα δυο χρόνια στο σχολείο και να μάθουν να κουτσοδιαβάζουν και να κουτσογράφουν. Όλα τα άλλα άχρηστο βάρος. Ποιος πάλι παύει για όλα αυτά; Το Κράτος, που ποτέ δεν θέλησε να μορφώσει τα παιδιά

(2) Όσα παιδιά γράφονται, μα η δεν φοιτούν διόλου, ή κακοφοιτούν, γράφεται στο γενικό έλέγχο πως «απορρίπτονται».

του λαού και να τα εξοπλίζει για τη ζωή. Το Κράτος που είχε βάλει για κύριο σκοπό του δημοτικού σχολείου να προετοιμάζει τα παιδιά εκείνα που θα πήγαιναν στο γυμνάσιο. Το Κράτος λοιπόν που είχε υψώσει τη δημοτική στη μέση παιδεία.

γ. Τρίτη και σπουδαιότερη αιτία: Η οικονομική εξαθλίωση του λαού. Ποτέ με την σκυλιά δουλιά, δεν μπόρεσε ο δουλευταίος λαός να υψώσει το βιοτικό του επίπεδο, ποτέ δεν μπόρεσε να χορτάσει ψωμί. Πείνα και κακομοιριά. Η πλατιά μάζα του λαού δεν είχε τα οικονομικά μέσα να μορφώσει τα παιδιά της. Και το θλιβερότερο, για να τα βγάλει πέρα ο αγρότης και ο εργάτης και να μπορέσει να ζήσει την πολυμέλη οικογένειά του, μόλις το παιδί του έκλεινε τα όχτω χρόνια, το έβαζε στη δουλιά. Το κορίτσι το κρατούσε σπίτι να βοηθάει τη μητέρα, να ντατεύει τα μικρότερα αδελφάκια τις ώρες που η μητέρα ήταν έξω από το σπίτι στη δουλιά, να βοσκάει τη γίδα και τα κατσίκια, ή το έβαζε υπηρέτριά της σε κανένα νοικοκυρόσπιτο. Το αγόρι πάλι βοηθούσε τον πατέρα ή ξενοδούλευε κι' αυτό—υπηρέτακος, λούστρος,—για να βγάλει το μεροκάματό του. Το παιδί λοιπόν από την πιο τρυφερή του ηλικία ήταν οικονομικός παράγοντας.

Τι έκανε το Κράτος μπροστά στην τραγική αυτή κατάσταση; Τι μέτρα πήρε για να βοηθήσει τα φτωχά παιδιά να μορφωθούν, να χαρούν τη χαρά και να αναπτύχουν άρμονικά; Ψήφισε νόμους για την υποχρεωτική φοίτηση στο σχολείο και με τις άψυχολόγητες τιμωρίες και τα προστίματα πεισμάτων ακόμη περισσότερο τον άμορφωτο γονιό και τον έφερνε πολύ συχνά αντιμέτωπο σ' ο δάσκαλο. Έτσι βάθαινε πιο πολύ το χάσμα. Το ελληνικό Κράτος δε χτύπησε το κακό στη ρίζα του. Δε φρόντισε ποτέ του πραγματικά για τη διατροφή των παιδιών, δε φρόντισε για το ντύσιμό τους, για την υγεία τους. Παχιές μόνο υποσχέσεις, που δεν τις πραγματοποιούσε «έλλείψει πόρων» όπως έλεγαν οι υπουργοί της Παιδείας. Πού είναι οι βρεφοκομικοί σταθμοί; Πού είναι οι παιδικοί σταθμοί και τα καλά οργανωμένα νηπιαγωγεία. Πού είναι τα μαθητικά συστήματα; Η δέν ξερούμε πως λειτουργήσαν τα λιγοστά που ιδρύθηκαν; Πού είναι η παιδική ιατρο-θήκη, που τόση ρεκλάμα έγινε όταν ιδρύθηκε στο χαρτί; Πού είναι τα παιδικά ιατρεία και οι συμβουλευτικοί σταθμοί; Μετριοιούνται στα δάχτυλά σου υπάρχουν, προκαλύμμα της εγκληματικής αδιαφορίας του Κράτους. Όλο τέτα παραπεταμένο το δημοτικό σχολείο. Ήταν, βλέπετε, το σχολείο του «χυδαίου δχλου».

δ. Η δημοτική παιδεία ποτέ δεν ήταν δωρεάν. Το Κράτος πολλές φορές έδωσε επίσημα την υπόσχεση, πως θα κάνει τη δημοτική παιδεία δωρεάν. Ποτέ όμως δεν τήρησε την υπόσχεσή του. Γνωστή η δικαιολογία. Δεν είχε τα υλικά μέσα. Μα κάτω από τη δικαιολογία αυτή βλέπουμε καθαρά τη συνειδητή ποθέση να μην κρατήσει το λόγο του. Από τα 1834 που πρωτοιδρύθηκε η δημοτική παιδεία ως τα 1885 πλήρωναν οι γονιοί δίδαχτρα «μηνιαίως». Έπειτα τα χαρτόσημα τα ένημα με προφάσεις τάχα εξυπηρετικές για το λαό, ποτέ δεν έλειψαν από το δημοτικό σχολείο. Δίπλα σ' αυτές τις ειδικές φορολογίες, η προαιρετική, στην ού-οία όμως υποχρεωτική συνδρομή στο σχολικό ταμείο οι συνεισφορές για διάφορους άλλους σκοπούς, τα έ-ξοδα για τις άραιες σχολικές εκδρομές και τώρα τε-λευταία το δώρο της μοναρχοφαστικής δικτατορίας της 4 Αυγούστου, η ειδική φορολογία των παιδιών για τα μαθητικά συστήματα, που ξέρουμε πόσο κακολει-τούργησαν. Έπάνω σ' αυτά η γραφική ύλη, η σάκα, η πλάκα, τα τετράδια, οι κλωστές για το κέντημα, τα μολύβια και τόσα άλλα καθημερινά μικροέξοδα. Και επάνω απ' όλα τα πανάκριβα σχολικά βιβλία, και οι άλλες φυλλάδες, που έμειναν το ίδιο πανάκριβα και με τον «Οργανισμό για τα σχολικά βιβλία» που ίδρυσε η δικτατορία της 4 Αυγούστου, για να ελαφρύνει τάχα τους φτωχούς γονιούς. Πού να βρεί ο φτωχός εργάτης και αγρότης να πληρώσει όλα αυτά, τα βαριά για την τσέπη του, έξοδα;

ε. Το Κράτος στα 120 χρόνια της ελεύτερης ζωής μας δεν ίδρυσε παρά με το σταγονόμετρο δημοτικά

σχολεία. Ακόμη και σήμερα έχουμε στις πόλεις τρο-μαχτικό στρίμωγμα των παιδιών στα δημοτικά scho-λεία. Έχουμε τάξεις με 100 και 110 παιδιά. Η μέση αναλογία παιδιών σε κάθε δάσκαλο φτάνει σε μας τον αριθμό 61 ενώ στη Σουηδία στο 20, στην Έλβετία στο 29, στο Βέλγιο στο 28 και στη Βουλγαρία αναλογούν σε κάθε δάσκαλο μόνο 38. Και όμως το υπουργείο της Παιδείας 15 τώρα χρόνια φωνάζει πως έχουμε «περίσ-σειαν διδακτικού προσωπικού». Το Κράτος δε συγκινιέ-ται, δεν ιδρύει καινούργια σχολεία. Φυσικά στα άσφυ-χτικά αυτά σχολεία φοιτούν τα φτωχά παιδιά. Τα πλου-σιόπαιδα έχουν τα δικά τους σχολεία, τα ιδιωτικά που λειτουργούν πολύ πιο άνετα, και με καλύτερες συνθήκες.

Στά χωριά η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη. Σκεφθείτε πως στα 8211 δημοτικά σχολεία που είχαμε στα 1938 περίπου τα 5000 ήταν μονοτάξια, δηλαδή scho-λεία με ένα δάσκαλο.

Σκεφθείτε ακόμη πως την ίδια χρονιά στα 1938, 3800 χωριουδάκια και μικροσυνοικισμοί δεν είχαν δικό τους σχολείο και ούτε έχουν ως σήμερα. Σε πολλά πάλι χω-ριά δε λειτουργεί το σχολείο τους, είτε γιατί είναι ά-στεγο—στα 1938 είχαμε 281 άστεγα σχολεία—είτε γιατί δεν είναι διορισμένος δάσκαλος. Και τα χωριά αυτά, όπου δεν υπάρχει ή δε λειτουργεί το σχολείο, είναι φυσικά, τα πιο άπομα, τα πιο φτωχικά, όπου κατοι-κούν φτωχοί αγρότες και κτηνοτρόφοι, που δουλεύουν σκληρά και δεν μπορούν να φάνε ένα κομμάτι μομπό-τα. Έχουμε ακόμη στη χώρα μας, στις όρεινες περι-φέρειες, όπως στην Εύρυτανία, και κάμποσα άλλα χω-ριά, που η μιά άκρη τους απέχει από την άλλη δυο και τρεις ώρες δρόμο. Σ' όλα λοιπόν αυτά τα χωριά που θα στείλουν οι γονιοί τα παιδιά τους να μάθουν γράμ-ματα; Στά πιο κοντινά χωριά; Μα ή συγκοινωνία είναι πρωτόγονη και το πιο κοντινό σχολείο απέχει 2 και 3 και 4 ώρες ποδαρόδρομο. Πώς θα πηγαίνουν τα ξυπό-λυτα παιδιά τους με τη βροχή, όταν ξεχειλίζουν τα πο-τάμια και γεφύρια δεν υπάρχουν, ή το χειμώνα που κλείνονται οι κατικόδρομοι μήνες από το χιόνι; Και τί θα τρώνε τα παιδιά αυτά μακριά από τα σπίτια τους; Μαθητικά συστήματα δεν υπάρχουν. Και πως μπο-ρούν να περπατούν 4-5 ώρες να πηγαίνονται κά-θε μέρα; Το συμπέρασμα βγαίνει μόνο του. Η υπο-χρεωτική δωρεάν δημοτική παιδεία είναι μόνο στο χαρτί, για να σκεπάζει την άπονη του Κράτους για τα παιδιά του λαού. Και πρέπει να κινιζόταν από ντροπή οι «άρμοδοι», όταν μιλάνε για υποχρεωτική φοίτηση, τη στιγμή που 4000 το λιγότερο χωριά και χωριουδά-κια δεν έχουν δικό τους σχολείο, και τα σχολεία που υπάρχουν λειτουργούν μέσα στις πιο έλαινες συνθήκες.

Από που λοιπόν στρατολογούνται στην πιο μενάλη πλειοψηφία οι αναλφάβητοι και οι αγράμματοι; Από την πλατιά μάζα του λαού, από την αγροτιά και την εργατιά. Όστε και η δημοτική παιδεία είναι προνόμιο των λίγων, των νοικοκυραίων, των πλούσιων. Αυτοί, προνομιοχόι στα υλικά αγαθά, που τα παράγει με τον ιδρώτα του ο δουλευταίος λαός, γεύονται και τα πνευ-ματικά αγαθά, και πρώτα απ' όλα την παιδεία.

Η σύντομη έρευνα για τις αιτίες του αναλφαβητι-σμού μας δείχνει τι πρέπει να γίνει για να χτυπηθεί το κακό στη ρίζα του. Για να ξεριζωθούν από τον τόπο μας ο αναλφαβητισμός και η αγραμματοσύνη πρέπει το Κράτος χωρίς καμμία πρόφαση, να ιδρύσει τα scho-λεία που λείπουν, να ανοίξει και στο τελευταίο άπομα-ρο χωριουδάκι σχολείο, και να πυκνώσει τα σχολεία στις πόλεις, για να μπορούν οι δάσκαλοι να δου-λεύουν μέσα σε καλύτερες συνθήκες. Χρειάζεται ακό-μη να λυθεί το άλυτο ως σήμερα διδακτηριακό πρό-βλημα, και να αποκτήσει το κάθε χωριό και η κάθε πο-λιτεία το άνετο, απλό, και συγχρονισμένο για τις ανάγκες της λαϊκής παιδείας σχολικό χτίριο, χωρίς εξωτερική πολυτέλεια και επιβίση. Χρειάζεται ακόμη να υψωθούν κοινωνικά και οικονομικά οι λειτουργοί της δημοτικής παιδείας και να μορφώνονται πολυ-πλευρά για να ανταποκρίνονται στο υψηλό εκπολιτι-στικό και μορφωτικό έργο τους. Ός σήμερα το Κρά-τος μορφώνει λειψά το δάσκαλο, για να τον πληρώνει

και φτηνά. Πρέπει ακόμη το Κράτος να οργανώσει την προστασία της νηπιακής και παιδικής ηλικίας, να εν-διαφερθεί πραγματικά και όχι με άπατηλες υποσχέ-σεις, για την υγεία, τη διατροφή και το ντύσιμο των φτωχών παιδιών. Πρέπει να ιδρυθούν και να λειτουργ-ήσουν πραγματικά δλοιοι οι περισχολικοί θεσμοί, μα-θητικά συστήματα, σχολικά λουτρά, παιδικές έξοχές, παιδικά ιατρεία, βρεφοκομικοί και παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία. Χρειάζεται ακόμη να γκρεμισθούν τα σινικά τείχη που χωρίζουν το σχολείο από τη ζωή. Το δημοτικό σχολείο να αποκτήσει την αυτοτέλειά του και να προσαρμοσθεί στις υλικές και πνευματικές ανάγκες του λαού. Να αλλάξει το σχολαστικό και άπολιθωμένο πρόγραμμά του. Να χτυπηθεί κατακέ-φαλα ο λογιολατρισμός και ο στενός εγκυκλοπαιδι-σμός. Να γκρεμιστεί το μεσαιωνικό φρούριο της καθα-ρεύουσας. Με δυο λόγια να ξεκαθαρίσει η μουχλια-σμένη ατμόσφαιρα του σχολείου, να μπει μέσα ο ήλιος της ζωής μας, η χαρά της δημιουργικής δράσης. Να υψωθεί το δημοτικό σχολείο σε πολιτιστικό κέντρο, απ' όπου θα ακτινοβολεί το φως της επιστήμης. Να γίνει κυψέλη δημιουργικής παραγωγικής εργασίας. Χρειάζον-ται και τόσα άλλα που για να γίνουν δλ' αυτά βα-σική προϋπόθεση είναι να αλλάξει ούριζα η εκπαιδε-υτική πολιτική του Κράτους και να γίνει η παιδεία μας αληθινά λαϊκή, από αντιλαϊκή που είναι ως σήμερα. Α ό της της αντιλαϊκής πολιτικής συ-νέπεια είναι, όπως είδαμε, και ο αναλφα-βητισμός και η αγραμματοσύνη που παραδέρνει τον ελληνικό λαό.

Μπορεί το σημερινό Κράτος να πραγματοποιήσει τη ριζική εκπαιδευτική αναγέννηση, όπου επάνω θα βα-σιστεί και η αληθινή νεοελληνική πνευματική αναγέ-νηση; Η έκαιονταχρονη εκπαιδευτική πολιτική του Κρά-τους δεν μας επιτρέπει να το ελπίζουμε. Μόνον άμα ο ελληνικός λαός πάρει την έξουσία στα χέρια του και κάνει την παιδεία άργανο για την υλική και πνευματική του εξέγωση, μόνον άμα θεμελιωθεί και στον τόπο μας η γνήσια λαϊκή Δημοκρατία, μόνον τότε θα δημιουρ-γηθούν όλες οι ευνόικες συνθήκες για να πραγματοποι-ηθεί και να προκόψει η εκπαιδευτική αναγέννηση.

Μά ως την ημέρα εκείνη δεν πρέπει να μένουμε με σταυρωμένα τα χέρια. Κάμποσα μπορούν να γίνουν. Και τα πρώτα μέτρα που πρέπει να παρθούν είναι τα ακόλουθα:

1. Να ιδρυθεί στο υπουργείο της Παιδείας ιδιαίτερη υπηρεσία, θα έλεγα, ξεχωριστή «Διεύθυνση» για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και της αγραμματο-σύνης. Έργο της θα είναι: α) Να εξακριβώσει πόσοι

είναι οι αναλφάβητοι και οι αγράμματοι οι ενήλικοι 20—50 χρονών και οι ανήλικοι 13 20 χρονών. β) Να φροντίσει να γραφούν και να τυπωθούν τα κατάλληλα διδακτικά βιβλία για τους αναλφάβητους. Να φροντί-σει ώστε το κόστος τους να είναι όσο μπορεί, μικρό-τερο. Να λειψουν, φυσικά, τα ένσημα, και όλες οι άλ-λες φορολογίες. γ) Να συντάξει τις σχετικές οδηγίες για τον τρόπο της διδασκαλίας. δ) Να καταρτίσει τα αντίστοιχα προγράμματα. και ε) Να συντονίσει τον άγωνα «κατά του αναλφαβητισμού».

2. Να λειτουργήσουν άμέσως σχολεία για τους αναλφάβητους και αγράμματους κληρωτούς και τους έφιδρους, που όηρητούν στο στρατό.

3. Να ιδρυθεί σε κάθε εργοστάσιο σχολείο για τους αναλφάβητους και αγράμματους εργάτες. Τα έξοδα της λειτουργίας, τα έξοδα για τα βιβλία, τη γραφική ύλη κ.τ.λ. θα βαρύνουν τον εργοδότη. Φυσικά οι ώρες της διδασκαλίας—6 ώρες το λιγότερο την εβδομάδα—θα εί-ναι ώρες εργασίας και θα πληρώνονται.

4. Παρόμοια σχολεία να ιδρύσουν και οι γεωργικοί συνεταιρισμοί.

5. Κάθε εργατικό και βιοτεχνικό σωματείο να θεω-ρήσει πρωταρχικό χρέος του το ξεριζώμα του αναλ-φαβητισμού στα μέλη του, να πρωτοστατήσει στον άγωνα, και να ασκήσει έντονη πίεση στο Κράτος, ώστε να σπάσει την αδιαφορία ή τη γραφειοκρατική κωλυ-σιεργία του.

6. Οι δήμοι, οι κοινότητες να πάρουν μέρος στον άγωνα, και ιδιαίτερα να βοηθήσουν οικονομικά για να χορηγηθούν δωρεάν τα βιβλία, η γραφική ύλη στους άπορους.

7. Γιατροί, δικηγόροι, παπάδες, φοιτητές, σε κάθε χωριό να στρατολογηθούν για τα σχολεία των αναλ-φαβήτων, στην αρχή όσοι θέλουν, μά, άμα το καλέσει η ανάγκη και υποχρεωτικά.

8. Οι διάφοροι σύλλογοι και ιδιαίτερα οι προοδευ-τικές οργανώσεις της νεολαίας να προσφέρουν τα μορ-φωμένα μέλη τους για δασκάλους στα σχολεία των ενήλικων αναλφαβήτων.

9. Οι λειτουργοί της παιδείας να αναλάβουν τη δι-δασκαλία στα σχολεία των ανήλικων αναλφαβήτων.

10. Το Κράτος να παραχωρήσει άμέσως τα σχολικά χτήρια για τη λειτουργία των σχολείων για τους αναλ-φάβητους, και να χορηγήσει, άς είναι και μικρά, κάποιο έπιδομα στους δασκάλους για τη πρόσθετη αυτή εργασία.

Η μάχη «κατά του αναλφαβητισμού» πρέπει να αρχί-ση άμέσως. Όλοι οι λειτουργοί της παιδείας, όλοι οι μορφωμένοι νέοι όλοι όσοι πονούν το λαό, πρέπει να πάρουν μέρος στη σταυροφορία αυτή. Το βερίθ του αναλφαβητισμού πρέπει να κτυπηθεί κατακέφαλα.

ΣΤΑΥΡΟΥ Ν. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Μηχανικού

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΡΙΚΑ

Απάντηση στο Μηχανικό κ. Θ. Ραυτόπουλο

Στο φύλλο αριθ. 11 του «Ανταλόν» δημοσιεύθηκε με τον τίτλο «Οι λίμνες Δασσαρητίας κι η ελληνική οικονομία» ένα άρθρο - κριτική του συνεργάτη μας μηχανικού κ. Σ. Ν. Σταυροπούλου άπάνω σέ άρθρο του μηχανικού κ. Θ. Γ. Ραυ-τοπούλου δημοσιευμένο με τον τίτλο, «ένα οικονομολογι-κόν πρόγραμμα με άρνησιν των Έθνικόν Δικαιών» στο «Ελληνικόν Αίμα» της 19 - 10 - 45. Δύο άρθρα ακόμη του κ. Ραυτοπούλου επακολούθησαν με τον τίτλο «Κομμουνιστικά βιομηχανικά σχέδια και εθνικά ενεργειακά διακδικήσεις» στα φύλλα των 29 - 10 - 45 και 5 - 11 - 45 της βδομαδιά-τικής έφημερίδας «Ελλάς», άπάνω σέ το ίδιο θέμα, που άφο-ροδός άπόψεις του Ν. Ζιχαριάδη ανακοινώμενες σέ το Συ-νέδριο του Κ.Κ.Ε. «Ο «Ανταλόν» σαν περιοδικό έπι-σημονικό που ζητεί να προάγει την μελέτη των θεμάτων

για την άνοικοδόμηση του τόπου δεν μπορούσε να μή λάβει μέρος στή συζήτηση για το ζωτικό αυτό θέμα που περιστρέ-φεται στη δυνατότητα ή όχι αύξησης των ελληνικών διαθεσι-μοτήτων σέ λευκόν άνθρακα και έχει άμεση σχέση με το ζήτημα της βιωσιμότητας. Στο φύλλο μας αριθ. 12 δημοσιεύθηκε άπάντηση του κ. Ραυτοπούλου προς τον κ. Σταυροπούλο και παρακάτω δημοσιεύουμε την άνταπάντηση του κ. Σταυροπούλου. Έπαναλαμβάνουμε και άλλη μία φορά, πως οι σήτες μας είνε άνοιχτες για τις εργασίες κάθε μελετητή, που θα μπορούσε με έπιστημονικά επιχειρήματα να ύπο-στηρίξει τις άπόψεις του.

Είμαι υποχρεωμένος να δηλώσω πως, από την καθαρή τεχνική πλευρά, εκτιμώ ιδιαίτερα το πνεύμα του μηχανικού κ. Θ. Ραυτοπούλου, την εργατικότητα του και τη συμβολή

του στη μελέτη των προβλημάτων για την εθνική αξιοποίηση, με την υπόδειξη τεχνικών λύσεων από μέρους του και την προβολή θεμάτων που δημιουργήσαν κλίμα γόνιμης έρευνας και παρότρυναν κι άλλους επιστήμονες να κατέβουν στον — κατά τεκμήριο τουλάχιστον — εύγενικό στίβο της πνευματικής άμιλλας. Έτσι βλέπουμε ο κ. Ρ. είχε ένας τεχνικός πρωτοπόρος στην Ελλάδα. Μά η καθαρή τεχνική, όντας ταξιδιωτικά επιστήμη, είχε ουσιαστικά μια φυσική επιστήμη; Συνιστά δηλαδή μόνη της, εκτός τόπου και χρόνου και πλαισίου, ένα πλήρες και υ πο σ τ α τ ό «είναι»; Θά μου επιτρέψει ο κ. Ρ. να το άμφισβητήσω. Δεν υπάρχει κανένα «είναι» εκτός τόπου και χρόνου και πλαισίου στη φύση. Για να υπάρχει κάτι, είναι τοποθετημένο κάπου, μέσα σ' ένα πεδίο που το έπηρεάζει και επηρεάζεται απ' αυτό και σε κάθε χρονική στιγμή έχει τη δυνατότητα μιας τιμής, παραβολής δηλαδή προς μια άλλη φυσική ή συμβατική τιμή — μονάδα. Κι έτσι μάς γίνεται αίσθητο όχι πια σαν Κάτι μ' άσάν Είναι. Τούτο δεν είναι δογματισμός αλλά αποτέλεσμα παρατήρησης επί των φυσικών φαινομένων. Τό γεγονός θά μπορούσαμε να τ ό νο μ ά σ ο υ μ ε «νόμο του πεδίου» και εύκολα βεβαιωνόμαστε πως ισχύει παντού, σ' όλα τα φαινόμενα. Ένώ ο όρος «αντικειμενικότητα της επιστημονικής κρίσης» με την έννοια που θέλει να τ ο υ δώ σ ο υ μ ε κ. Ρ. είχε νόημα και μάλιστα δόγμα που ανατρέπεται εύκολα στο φως της διαλεκτικής. Γιατί δεν υπάρχει ά φ α ι ρ ε μ έ ν η από τα όλικά της βάρβα αντικειμενικότητα στα τεχνικά ζητήματα. Η τεχνική λοιπόν, γίνεται φυσική επιστήμη — κι όχι μαθηματικά λογουχάρη — μόνον αν θεωρηθεί μέσα στο πεδίο της, που είναι οι παραγωγικές σχέσεις. Αυτή ή άλλη είναι χιλιοετημένη και δεν άμφισβητείται παρά μόνο από τούς μεταφυσικούς κι απ' όσους έχουν «ιδίαις ψυχικάς και ιδεολογικές προκαταλήψεις», εκείνο δηλαδή ακριβώς που μου κατηγορεί ο κ. Ρ. με τ ό ά ρ θ ρ ο του «άντιγνωμία επί της εθνικής ενεργειακής διεκδικήσεως» στο περασμένο φύλλο τού «Ανταύου».

Η έρευνα άπάνω στις παραγωγικές σχέσεις της εποχής μας στην Ελλάδα, έμένα μ'έν με οδήγησε στη διαπίστωση, πως είναι φυσικά όριμες να λυθούν για να ανασυνδεθούν σε άρτιότερη μορφή με καθολική παρεμβολή τού λαϊκού παράγοντα ενώ τόν κ. Ρ. προφανώς, στο αποτέλεσμα ότι είναι στερεές, άπόρριπτες και γερό ύπερσπιν για τεχνικά έργα άπάνω σε κεφαλαιοκρατικά πρότυπα. Δεν πρόκειται λοιπόν για κανένα είδος «προκατάληψης» μά για καταστάλαγμα — έπισταμένου λέω εγώ — έπιστημονικού έλέγχου της δυναμικότητας τού κοινωνικού πεδίου από μέρους μου και αναγνώρισης ότι, όποια έρευνα άπάνω σ' άλλα δεδομένα, είναι ματαιόπονη ένασχόληση που δεν ταιριάζει σε τεχνικών επιστήμονα. Ο κ. Ρ. κατάληξε στο αντίθετο αποτέλεσμα. Η εξέλιξη τού κοινωνικού φαινομένου στο παγκόσμιο χωρικό πλαίσιο, θά δείξει ποιος έχει δίκιο. Αν πάλι ο κ. Ρ. μιλεί χωρίς να έπιχειρήσει την ίδια έρευνα σαν έπι στήμονας ή έγγινώσει άπαξίως με την έπιχειρήσει, τότε εκείνος δογματίζει και συνεπόμενα σ' εκείνον πρέπει ν' άποδοθεί ή μοιφή της ιδεολογικής προκατάληψης.

Αυτά για την τοποθέτηση των συζητητών. Όσο για την αίχμη: «ό δημοτικιστής τεχνικός που βρίσκει τόν καιρό να βυθίζεται στη σπουδή της έτυμολογίας των αρχαίων όνομάτων», έχω να έξηγήσω τούτο εις τόν κ. Ρ. Δεν υπάρχει δημοτικιστής και δημοτική! αυτά είναι συζητητικά σχήματα πολύ παλιάς εποχής, κατάλληλα να χρησιμοποιούνται πια μεταξύ παραγερασμένων κυριών και άξεπταχτων νέων κομμενών, στις καλοδεχούμενες γωνίες των σαλονιών. Υπάρχει μία και μόνη ελληνική γλώσσα ή νεοελληνική γλώσσα, που μιλάει ο κ. Ρ. στο σπίτι του, που μιλούσαν στο σπίτι τού πατέρα του και που χρησιμοποιεί ο ίδιος στις συνηθισμένες του κοινωνικές σχέσεις. Η καθαρεύουσα και ή λεγόμενη γλώσσα των έφημερίδων, αυτά τα είδη έπεσεράντο με τα όποια εκπαιδευτήριαμε στα σχολεία και που τ ά χ ρ η σ ι μ ο τ ο υ σ ι ν ά κ ο μ ή στην Ελλάδα πολλοί — μεταξύ αυτών και ο κ. Ρ. — στη γραφή και τις πλατύστες με τ ό κοινό έπαφές, σαν είδος κυριακάτικο να πούμε κοστούμι έπαρχιωτών νοικοκυραίων, είναι ιδιώματα «πεποιημένα», άκαταλαβίστα και άντιλαϊκά και δεν είναι σωστό να τ ά μεταχειρίζονται πια οι επιστήμονες, εκτός αν έχουν πάθει έτσι από τη χρήση τους, που να ξέχασαν τη μητρική τους γλώσσα. Τό γεγονός, πως τ ό Σύνταγμα κι οι Νόμοι είναι γραμμένοι στο πρώτο απ' αυτά, δεν είναι στοιχείο άρκετό για να τούς κάνομε χρήση κι έμεις κι οι συνταγές των γιατρών είναι γραμ-

μένες γαλλικά μά παίρνει κανείς τ ό φάρμακο για να γιαντρευθεί! δεν καταπίνει τη ... συνταγή. Η σπουδή πάλι της αρχαίας γλώσσας και έτυμολογίας, δε νομίζω πως μπορεί να είναι για κατηγορία, γιατί έχγεται σαν καθήκον καθενός Έλληνα επιστήμονα όταν μπορεί, να μαθαίνει τ ό μηχανισμό της γλώσσας που γράφτηκαν τ ά πνευματικά άρτοσυργήματα των παλιών κατοίκων τού Τόπου μας. Έπιμεμπτο θά ήταν τ ό αντίθετο: Να μαθαίνεις όχι από ελληνικές πηγές μά από ξένων γλωσσών κείμενα, πως άπάρχουν τέσσερες λίμνες στα βορειοδυτικά, σύνορα της Χώρας και να τις λές, πότε λίμνες Δασσαρετίας και πότε λίμνες Δασσαρετίας, χωρίς ιδιαίτερο έλεγχο μά άπλως παρασυρμένος από την ξενόγλωσση γραφή.

Και τώρα πάμε παρακάτω. Τά σχέδια έξηλεκτρισμού στην Ελλάδα, μπορούν να διαιρεθούν σε τέσσερες κατηγορίες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι μελέτες που παύρουν τα στατιστικά προηγούμενα μάς καθυστερημένης χώρας όπως ή Ελλάδα και κινούνται άπάνταστα συντηρητικά πάνω σ' αυτά, ζητώντας με λύσεις καθαρά μπαλοματίδικες ν' άντιστεταίσουν τ ά προβλήματα της στιγμής. Οι μελέτες τους, δυσπιστώντας προς τ ό μέλλον, άποφεύγουν να περιλάβουν έγκαταστάσεις, που θά είχαν και την έλάχιστη χρονική προπορεία άπέναντι στις ύφιστάμενες την εποχή της μελέτης άνάγκες. Τύπος αυτής της κατηγορίας είναι οι άπόψεις γηραιού συναδέλφου, δεινού πολέμου παντός πρωτοπόρου στην Ελλάδα από τού μακρότη Γενθδουνιά μέχρι τόν κ.κ. Ρ. Ρεζοπούλου και Ρεζοπούλου που, παρ' όλη τη συμπάθεια που μου έμπνεί σαν παλαίμαχος, άντιπροσωπεύει στους καιρούς μάς, τ ά ύπολείμματα τού πνεύματος της φροκώστανας παλιότερης εποχής. Στη δεύτερη οι μελέτες εκείνων που έπι δώκουν, αν είναι δυνατόν με μά μεγάλη πηγή τού μόνη της ν' άντιμετωπίζει για ένα διάστημα τις περισσότερες άνάγκες και μ' ένα δίκτυο, απ' την άρχή μεγάλης δυνατότητας, να ξαπλώσουν την ενεργειαν αυτής της πηγής σ' όλην τη Χώρα. Βασικά καταναλωτικά κέντρα που μπορούν να πληρώσουν άκριβότερα τ ό ρεϋμα και να άποσβέσουν στα σίγουρα τούτο τ ό τεράστιο έφάπάζ δίκτυο είναι, ή Αθήνα, ή Θεσσαλονίκη και δυό τρεις άλλες μεγάλες πόλεις. Με άσύδοτη έγκατάσταση των βιομηχανιών γύρω στις πόλεις τούτες, με προστατευτισμό των βιομηχανιών, με άσύμμετη έπαύληση της αστικής εύμαρσίας, θά αύξάνει συνεχώς ή καταναλωτική τους ικανότητα και κατά συνέπεια ή άπορρόφηση καλοπληρωμένης ήλεκτρικής ενεργειας. Αν τ ό δίκτυο είναι μόνον — αντίθετα απ' ό,τι ύποστηρίζουν οι σύγχρονοι διεθνείς δικτυολόγοι — στα βιβλία τους και τ ά δημοσιεύματά τους — δεν ένδιαφέρει. Η Αθήνα, ο κανακάρος μάς, ο πλούσιος πελάτης, φθάνει να μ'έν ένοχληθεί και γκρινιάζει. Τού βάζουμε λοιπόν τόν ταμευτήρα Άνθηδώνας με διπλό κύκλωμα από κεί ως την Αθήνα. Η πρόταση αυτή είναι ή κατεχόχην κεφαλαιοκρατική λύση. Γιατί δεν ξεκινάει από τ ά άνέβασμα της ενεργειας και παραγωγικής στάθμης της Χώρας, αλλά προαντ ός από την άσφαλή έξυπνρήτηση των κεφαλαίων που θά διατεθούν την έκδηλα, την ολοφάνερα άσφαλή έννοια, εκείνη που περιλαμβάνει μεγάλους καταναλωτές που μπορούν να άκριβοπληρώνουν, όπως άκριβοπληρώναν και προπολεμικά. Είναι τ ό σχέδιο της Έθνικής Τράπεζας. Σχέδιο που διακοσμείται από νεοβιομηχανικές και άγροτοαξιοποιητικές φιοριτούρες για να άντιμετωπίζει τ ά άλλα μά που έχει μια κεντρική μελετημένη γραμμή: Τήν εύκολη και υπεριούρηνη άπόσβεση των κεφαλαίων με ύψηλά κέρδη, ώστε να μπορεί να άναληφθεί τ ό έργο σαν κεφαλαιουχική έπιχειρήση ιδιωτών. Στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι μελέτες εκείνων που ζήτησαν να άποκλείσουν όσο μπορούν τη χρήση θερμικών εργοστασίων και να έξυπνρήτουν όλην την Ελλάδα, με τις ύδραυλικές της δυνάμεις. (Αίσιος ο πόθος τους, γιατί ή χρησιμοποίηση της θερμικής ενεργειας για θέρμανση έχει άπόδοση στην κατανάλωση 50% ως 85%, ενώ ή μετατροπή της σε ήλεκτρισμό άποδίδει τ ά άλλα μά που έχει τ ά 11% ως 25% και σε μηχανικό έργο πολλές φορές, όπως στις άτμάμαξες σιδηροδρόμων, στα 4% και κάτω. Έξ άλλου ή ύδραυλική ενεργεια είναι άνεξάντλητη και δε συνδέεται με ποσότητες άποθεμάτων καυσίμων ούτε με συνδυασμούς τού εισαγωγής από άλλες χώρες). Αυτοί άντιμετώπισαν τ ό θέμα όχι με άρχική κατασκευή ενός πανελλαδικού δικτύου, αλλά με σχεδιοποιημένη βαθμιαία ένταξη των διαφόρων ύδραυλικών πηγών στην έξυπνρήτηση των άναγκών τού Τόπου και άλληλοσύνδεσή τους εκ των ύστερων σ' ένα τελικό εθνικό δίκτυο, όπως έγινε και στις άλλες χώρες και

ιδίαιτερα στην Έλβετία. Έτσι έξασφαλίζεται ή κατασκευή δικτύου με όσο τόν δυνατόν λιγότερο μεγάλη τάση, για τόν περιορισμό των άπολειών που συνεπάγονται οι πολύ μεγάλες τάσεις και έπιτρέπεται με τ ό ίδιο περίπου κόστος ή κατασκευή διπλού κυκλώματος, σύμφωνα με τούς δοθόδους κανόνες της ήλεκτρικής τεχνικής. Τύπος αυτής της κατηγορίας είναι οι καλύτερες προτάσεις τού ειδικού δικτυολόγου κ. Γ. Ρεζοπούλου. Στην τέταρτη τέλος κατηγορία περιλαμβάνονται οι εργασίες των μελετητών που κινήθηκαν από κυρίως ύδραυλικά ένδιαφέροντα. Δέσμευση των ύδραυλικών ρευμάτων και έγκλιση τούς; για τήν άποφυγή πλημμυρών και άπελευθέρωση καλλιεργητικών γαιών, έξασφάλιση άρδεύσεων και άποστραγγίσεων και σε συνδυασμό μ' αυτά, παραγωγή ήλεκτρικής ενεργειας που θά προστεθεί σε τυχόν ύφιστάμενες παραγωγές από θερμική πηγή για να έξυπνρήτουμε τις ήλληνικές άνάγκες, ύπάρχουσες και νεοδημιουργούμενες. Τήν κατηγορίαν αυτήν άντιπροσωπεύουν οι εργασίες περιόδου κατοχής τού πολιτικού μηχανικού κ. Ν. Χωραφά. Συνδυασμοί των διαφόρων αυτών άπόψεων έγιναν άρκετοι. Ο πιδ πιτυχημένος ως τώρα, κατά την ταπεινή μου γνώμη, είναι εκείνος που άπόδωσε ή τελική συνεργασία των κ. κ. Γ. Ρεζοπούλου—Ν. Χωραφά με βοήθεια τού χημικού κ. Άν. Πεληγιάννη και είναι ο μόνος που ή πιδ πέρα έπεξεργασία του θά δώσει τις καταλληλότερες λύσεις μέσα στην έξελικτική πορεία που θά πάρουν οι ήλληνικές άνάγκες στο προσέχες μέλλον.

Ο κ. Ρ. είναι όπαδός — και πνευματικός πατέρας καθώς φαίνεται — τού σχεδίου Έθνικής Τράπεζας. Γιατί δεν άρέσει σε μάς αυτό τ ό σχέδιο; Είπαμε γιατί από φυσικού του είναι άντικοινωνικό. Είναι μελετημένο με βάση την έξυπνρήτηση τού κεφαλαίου και μόνον. Αν τ ό ποσό που θά διατεθεί, χρησιμοποιηθεί για τήν άξιοποίηση μιας πηγής μεγάλης και για τήν κατασκευή τού δικτύου που δε χρειάζεται αυτό καθεαυτό άμέσως μά που άπαιτείται για τή μεταφορά απ' την πηγή στα μεγάλα καταναλωτικά κέντρα, θά στενοχωρηθούν ίσως από κεφάλαια διευθέτησης των άλλων ποταμών μάς για γεωργικούς και καλλιεργητικούς λόγους μά κυρίως θά διαθέσουμε τούς μεγάλους και σίγουρους καταναλωτές, που είναι τ ά κέντρα Πρωτεύουσας και Θεσσαλονίκης, άποκλειστικά για τήν έξυπνρήτηση έργου που είναι πιδ πολύ άνέσεων και λιγότερο παραγωγής. Ένώ αν κινήσουμε άλλως τ ά έργα, με προοπτική κύρια την έξυπνρήτηση της παραγωγής και με οικονομικό ταμτόνι άπόσβεσης τ ά μεταφοράς, θά άξιοποιήσουμε περιόχες της ύπαιθρου και θά έγκαταστήσουμε βαριά βιομηχανία και με τ ά πριν άνύπαρκτη εισοδήματα που θά προκύψουν από κεί, θά έννομήσουμε τις δυνατότητές μάς για τήν πανελλαδική όλοκληρή των έργων. Τελικά βέβαια θά φθάσουμε — κι έχει τελρομο — σ' ένα καθολικό ένιαίο δίκτυο με άξιοποιημένες όλες τις ύδραυλικές πηγές και με διευθετημένες τις κοίτες, ώστε να άπνουν τα ρέματα να είναι καταστράσια και να γίνουν συντελεστές εύμμερας. Δεν έχει όμως σημασία μόνον ή τεχνική διαμόρφωση αλλά και ή ένδιάμεση πορεία προς αυτήν και τ ά συμπεράσματα που συνάγει κανείς για τή τελική διαμόρφωση, αν πάρει τήν πορεία αυτήν ύπόψη του. Για τέτοιας μορφής άλληλένδεση λύσεων χρειάζονται πολύ μεγάλα φθηνά κεφάλαια, που θά βρεθούν χωρίς κερδοσκοπικούς συνδυασμούς τού είδους των συμβάσεων Πάουερ και Ούλεν και Φαουντένσιον και Μόνε κ.ά. Μά ή Έθνική Τράπεζα δεν μπορεί να ένταχθεί σε παρόμοιες γραμμές γιατί ούτε ή ίδια διαθέτει τόσα κεφάλαια ούτε να τοποθετήσει τ ά έργα αυτή μπορεί στη διεθνή αγορά, γιατί δε μπορεί να ύποσχεθεί γι' αυτά μεγάλες έξυπνρήσεις, ούτε τελικά, σαν κεφαλαιοκρατικός οργανισμός, έχει κανένα λόγο να ταχθεί προς τήν πλευρά σχεδίου που θά έξασφαλίσει στους κεφαλαιοδότες νόμιμο διεθνή τόκο μόνον κι όχι ληστρικό και στους μεσίτες κανένα άξιόλογο κέρδος. Γιατ ό κι ο κ. Ρ. έκπρόσωπος τεχνικών των προθέσεων της; τή μά φορά ζήτη ή άλλη βίλοχαι τις λίμνες Δασσαρετίας με τ ά υπεργία δισεκατομμύρια χιλιοβατώρες τούς τ ό χρόνο, όποτε μέσα στις ολιγοήμερες και χρηματιστικές δυνατότητες της Έθνικής Τράπεζας να ιδεί πραγματοποιούμενο τ ό πνευματικό του έργο. Είναι άξιόμμεπτον αυτό; Άπό τήν κεφαλαιουχική πλευρά ίσως όχι. Ίσα ίσα, οι προτάσεις τού κ. Ρ. άποτελούν ένα ρο σ ο σ γ ε ι ο μ έ ν ο κ α π ι τ α λ ι σ τ ι κ ό σ χ έ δ ι ο ά π ο ι κ ι α κ ο υ τ ύ π ο υ. Μά από τήν πλευ-

ρά τού φτωχού λαού που θά κληθεί στο τέλος να πληρώσει; Ο κ. Ρ. δεν είναι μόνο σύμβουλος της Τράπεζας όμως. Είναι κι ένας — τ ό λέω αυτό τελείως άνεπιφύλακτα — καλός και μελετημένος κι έμπειρος μηχανικός. Πολλές από τις προτάσεις του — όπως της ύδρευσης Αθηνών και άρδευσης τού άττικού πεδίου — είναι και ένδιαφερόντες και έπιτυχείς. Μά κάνει πάρα πολλές προτάσεις βιαστικά και ένδεχόμενο είναι να πέφτει σε τεχνικά λάθη, που άλλα τ ά άναίρεται με νεότερες προτάσεις μά άλλα τ ά ύποστηρίζει, σαν να ήσαν όρθες θέσεις, πεισματικά. Ένα από τ ά τελευταία είναι τ ό μονό δίκτυο. Ο ύποφαινόμενος δεν είναι Boucher, όπως πολλοί όρθα παρατηρεί ο κ. Ρ. Δεν είναι καν δικτυολόγος. Μή όντας λοιπόν δικτυολόγος, άπευδύνηθηκα στο «φίλον συνάδελφον» κ. Ρεζοπούλου, ειδικό δικτυολόγο, συγγραφέα άπάνω σ' αυτό τ ό θέμα κι άξιον ύψηλότη στο Πολυτεχνείο μιας της έδρας «Κεντρικών Σταθμών παραγωγής ήλεκτρικής ενεργειας, Μεταφοράς και Διανομής αυτής» και τόν ρώτησα τότε που πρωτοείδα τόν κ. Ρ. να προτείνει δίκτυο μόνου κυκλώματος: «κ. Π. σύ που είσαι ο ειδικός δικτυολόγος που ξέρω, δε μου δίνεις τήν πολύτιμη συμβουλή σου άπάνω στην πρόταση τού κ. Ρ.; Γιατί εγώ με τ ά λίγα που έχω διαθέσει μένω στην έντύπωση πως τ ά κεντρικά δίκτυα ενός τόπου που έχει μηχανικούς έλέγχου στα ύπουργεία του, κατασκευάζονται με διπλό κύκλωμα». Κι ο κ. Π. μου άπάντησε, ότι είναι κι αύτός της ίδιας γνώμης, στο σημείο αυτό, με τόν άμαθι έμένα. Έπεισθηκα στα λόγια τού ειδικού, ξέροντας πως κι ο κ. Ρ. δεν είναι ειδικός δικτυολόγος. Χαίρω λοιπόν ιδιαίτερα, μαθαίνοντας έπίσημα από τόν κ. Ρ. ότι τ ό εθνικό δίκτυο τού σχεδίου Έθνικής Τράπεζας, τ ό έπεξεργάστηκε διαπεπής Έλληνας ήλεκτρολόγος και είμαι σε άναμονή τού ποτε θά βγει ο ήλεκτρολόγος από τή μετριόφρονη άνωνυμία του, να τού ύποβάλω κι αύτό τ ό ίδιο έρώτημα. Έλπίζω πως ή άνωνυμία αυτή δε θά βαστήξει τολών καιρό, σήμερα που διψάει ο τόπος από τ ά φώτα και τήν εργασία των ειδικών και που τ ό άδωτο λγκόγυτο ενός τίμιου ανθρώπου μπορεί να παρεξηγηθεί κιόλας, μά και ζούμε στην εποχή που οι μόνιμοι — κατά τεκμήριο — έχοντες συμφέρο να βιοούν λάθες, είναι οι ένεργοί τεταρτοανγουςτιανοί κι οι δοσίλογοι της κατοχής.

Θά μπορούσα να βρω κι άλλα λάθη στις προτάσεις τού κ. Ρ., όπως ή ήλεκτροποίηση των Σ.Π.Α.Π., καθώς τήν προβλέπει ο ίδιος. Μά ή συζήτηση θά έβγαίνει από τ ά όρια της επιστημονικής ήρεμίας και θά ήταν χωρίς νόημα γιατί είναι άπαιτόν ο κ. Ρ. να έχει άναθεωρήσει, στο μεταξύ, τις άπόψεις του. Τό καλύτερο απ' όλα — και τ ό σοβαρότερο — είναι να ρθει πρώτα στη δημοσιότητα, σε τελική μορφή, τ ό σύνολο των μελετών της Έθνικής Τράπεζας, να μάς πει ο κ. Ρ. ποιές από τις άπόψεις των μελετών αυτών ύποστηρίζει και να έπακολουθήσει ή συζήτηση μεταξύ των ειδικών. Έτσι, θά προέλθουν συμπεράσματα κατασταλαγμένα και θά διαφωτισθεί και ή κοινή γνώμη άπάνω στην έξυπνρήτηση τού ούσιαστικού μέλλοντος τού έθνους. Άλλιώς θά μένομε σ' ένα κουβεντολόι χωρίς θετικά έρείσματα. Γιατ ό εύχομαι κι εγώ — μαζί με τόν κ. Ρ. — να έξοικονομήσει τ ό ύπουργείο τύπου, από τόν εις τήν πολιτολογία άφειδώς διατιθέμενον τυπογραφικό χρόνο, ολίγας δεσμίδας, για να τυπώσει ή Έθνική Τράπεζα τις εργασίες των μελετητών της άνκαι νομίζω, πως ένα τέτοιο ίδρυμα θά μπορούσε να πληρώσει να βρει τ ό χαρτί που τού χρειάζεται στη «μάση αγορά», τή στιγμή που ο πρώτος φτωχός διάβολος, για να χαρίσει τ ά διανοήματά του στο κοινό, κάνει τ ό ίδιο πράμα από τ ό ύστερόμιά του.

Όστόσο, μέχρι που να δημοσιευθούν και συζητηθούν δημόσια οι εργασίες αυτές τουλάχιστον, δε μπορούν να μειωθούν οι ύποψίες μάς πως ή Έθνική Τράπεζα — άκριβώς έπειδή έβροθήσε εύπ ό τας σκληράς συνθήκας της κατοχής, τήν έργασαν Έλλήνων επιστημόνων — έτοιμάζει πάλι κάποιον πλεχτάνη μεγάλη, άνάλογη πρό εκείνης που μάς συνήθισαν ως τ ά σήμερα. Γιατί μέχρι τώρα, αυτήν τήν κ. Γουάρρεν της Έθνικής μάς οικονομίας, τή γνωρίζαμε να πρωτοστατεί στη σύναψη ληστρικών εθνικών δανείων για να κερδίσει άνήθικτο μεγέθος προμήθειες και μεσιτείες, να πατρονάει χονδροεμεταλλευτικές έπιχειρήσεις, να δανείζει με τοκογλυφικές συμφωνίες για να καταπνεί στο τέλος, τ ά σπία και τ ά εργοστάσια και τις μικροεπιχειρήσεις των δυστυχισμένων που έπεσαν στα νύχια της, να είναι πρωτοπαλίκρο της συμμορίας των έκμεταλλευτών που άπέρχαν οι μεγάλες Τράπεζες στην Ελλάδα κι ούτε μά φορά δεν είδαμε

Περιοχή	Α.Σ. Αγ.Θ.	Θέσεις υδροληψίας	Επίλεκτες Λεκάνες απορροής	Μέσο υψόμετρο	Χρηστική περιοχή σε μ.βλ.	Χρόνος παροχής σε μ.βλ.	Εκτατομύρια του πλάνα	Σύνολο ΧΒΔ	Σύνολο ΧΒΔ
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1	Νέστος	Πατάδες	3905	700	43,50	580	717 000 000	1 626 000 000
	2	Χείμαρρος Σερρών	Πηγές Μ. Προδρόμου	490	395	43,50	1		
	3	Βάλτος Αίνας	Αίνας	700	21	5,5	122		
	4	Πηγές Μαρά	Πηγές	700	21	5,5	6		
	5	Αγ. Βασιλίου (Δοράδας)	Πηγές	700	21	5,5	3		
	6	Κεφαλαρά Δοξιάτου	Πηγές	700	21	5,5	5		
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7	Αλιάκμονας	Κορομηλιά (Καστοριάς)	4900	910	62	30		
	8	»	Παλ.άλωνα	5900	6110	74	466		
	9	»	Καναβιότονα	6110	2014	77	470		
	10	»	Μ. Προφήτη Ηλία	2014	300	77	390		
	11	»	Αγ.α	300	297	4,45	38		
	12	»	Εδεσσα	297	299	4,45	35		
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	13	»	Εμπλουτ. από Όστροβο	297	299	6	102		
	14	»	Ν. ούσσα	297	299	6	61		
	15	»	Βέρροια	297	299	6	34		
	16	Πηνειός Ι	Κρύα Βρύση	862	1070	13	23		
	17	Σουφιάδα (Νέφερο)	Χαλαμπεύει	142	730	1,50	26		
	18	Σοφάδινις	Δαμάσι	200	800	2,60	15		
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	19	Εσφιάς	Βαγινέζι	1465	710	17,50	31		
	20	Πηνειός ΙΙ	»	320	3720	12	30		
	21	Α. Νέφερος (Όλύμπου)	Μεγαλο χορδ	320	3720	12	27		
	22	Λίμνη Κάρλα	Κρεμνιστά	320	3720	12	30		
	23	Καλαμαριά	Παρενέζα	320	3720	12	30		
	24	Γοργοπόταμος Ι	Παρενέζα	320	3720	12	30		
ΗΠΕΙΡΟΣ	25	Λοδύρος	Σμύνη	848	814	0,20	11		
	26	Ανθοδούσα Πηγές	Ανθ.άλωνα	814	320	2,50	15		
	27	Βελιστά	Μ. Βαγινάροβας	814	320	2,50	50		
	28	Καλαμάς Ι	Φαμίλια	814	320	9,10	70		
	29	»	»	814	320	12	146		
	30	»	»	814	320	12	130		
ΝΕΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	31	Λοδύρος	Μεγαλο χορδ	814	320	4,30	740		
	32	»	Κρεμνιστά	814	320	4,30	258		
	33	»	Παρενέζα	814	320	4,30	325		
	34	Λοδύρος	Παρενέζα	814	320	4,30	325		
	35	»	»	814	320	4,30	325		
	36	»	»	814	320	4,30	325		

απ' τα χέρια της, έργο πραγματικής εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης. Γι' αυτό δεν αποκλείεται και μετά τη δημοσίευση των μελετών, ή όλη πολιτεία στην ελληνική ανοικοδόμηση του κακού αυτού ιδρύματος να είνε τέτοια, ώστε να ξεπροβάλει μέσαθ' της, γι' άλλη μια φορά, όλόφτυστη ή μορφή του Σάβλου που περιμένει, με λαμπρά μύτια άπληστα καρφωμένα στα χείλη του άρχοντα-δικαστή της Βενετίας, την επιδίκαση της λίτρας σάρκας που του έξασφάλιζε το όμολόγο το.

Άλλά νι επανέλθωμε στις λίμνες Δασσαρητίας που είνε το κεντρικό σημείο της άρθρογραφίας του κ. Ρ. Στο άρθρο μου του άρ. 11 φύλλου του «Ανταίου» είχα παρατηρήσει πως «κάνεις δέ μπορεί να φαντασθεί σ τ ή Β α λ κ α ν ι κ ή συνοριακή έργοστάσια από τα όποια θα έξαυτάται ή ένεργειακή ζωή μάς χώρας-της Χώρας μας-χωρίς περιφρούρησή τους ύ π ό κ ε φ α λ ο κ ρ α τ ι κ ά κ α θ ε σ τ ώ τ α, από έδαφική ζώνη ασφάλειας κλπ.» Ο κ. Ρ. με παραπέμπει στα συνοριακά ύδροηλεκτρικά έργοστάσια του Ρήνου, στο έργο του Kitler, ή στα σχέδια του πανευρωπαϊκού ηλεκτρικού δικτύου, για να μου εξηγήσει ότι δεν είνε τίποτα νέο και περίεργο ή εγκατάσταση συνοριακού ηλεκτοπαραγωγού έργοστασίου στην Έλλάδα. Θά μπορούσε ακόμη να με παραπέμψει στο Νιαγάρα πού, την ένεργειά του, μοιράζονται άδελφικά οι «Ενωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τον Καναδά, στο όποιον Καναδά αυτή ακριβώς ή πτώση δίνει το μεγαλύτερο ποσοστό της όλικής ηλεκτρικής του ένεργειας. Δεν ένόμισα ποτέ πως είνε αδύνατη ή ύπαρξη συνοριακών έργοστασίων. Σε κάποιο περιοδικό θά είχα και διαβάσει γι' αυτό κάποτε. Είπα ότι δεν είνε δυνατόν σ τ ή Β α λ κ α ν ι κ ή, με τις αλχημικές διαφορές που καλλιεργούνται μεταξύ των λαών της κ α τ α π ό τ ό α σ τ ι κ ό κ λ ι μ α, να σταθεί τέτοια λύση χωρίς όρισμένες άλλες διευθετήσεις ασφάλειας και νομίζω πως δεν παίρνω άπάντηση σ' αυτόν το συλλογισμό με την πολύμηνη ύπόδειξη του κ. Ρ. Πολύ περισσότερο εν' αδύνατο, άν ή πρόκληση της κυριότητας των ένεργειακών πη ώ ν γίνει δυναμικά, με έπιβολή των νικητών προς τους ήττημένους. Η Βουλκανική ήταν παντοτε ένας πολιτικός χώρος υπό πίεση. Όσο βιαϊότερες λύσεις πετυχαίνει κανείς, τόσο αυξάνει την πιεστική επί-σ τημη και μεγαλώνει τις άφορμές των άντεκδικητικών επιθυμιών. Θά θέλαμε και θά επιδιώκαμε μέσα σ' αυτή τη διαρκώς ήλεκτριζόμενη άτμόσφαιρα, κάτι πέρα από τα φυσικά και αναγνωρισμένα άπ' όλους έδαφικά μας δικαία; Θά ζητούσαμε ν' αποκτήσουμε άποσπώντας από την Αλβανία, το χρήσιμο για την ένεργειακή εκμετάλλευση των λιμνών, αλβανικό έδαφος της Δασσαρητίας; Πρέπει να περιφρουρή-σ ο μ ε το άπόκτημά μας βαζοντας τα φράγματα και τα έργο-στάσια ηλεκτοπαραγωγής έκτός βολής κανονιού και βρίζοντας μια γραμμή συνοριακή που να μπορεί στρατιωτικά να κρατηθεί, ώστε να μη φθάσει το έχθρικό πυροβολικό σε λίγες ώρες τα φράγματα. Η πλησιέστερη στα τωρινά σύνορά μας γραμμή που άνταποκρίνεται σ' αυτές τις συνθήκες είνε ή γραμμή Δίφρας-Τιράνων. Ξέρει πολύ καλά ο κ. Ρ. ότι με τις όριδες των μεγάλων διαμετρημάτων καταστρέφονται τα φράγματα, ένώ με τις αεροπορικές βόμβες αυτό είνε δυσκο-λώτατο, όταν ύπάρχει μάλιστα καλή άντιαεροπορική άμυνα.

Ας πούμε όμως πως έγινε ό,τι έγινε και τακτοποιήσαμε το ζήτημα με τους Αλβανούς. Δεν ύπάρχει άλλος να έρω-τηθεί άπάνω στην αξιοποίηση των λιμνών; Να ανατρέξωμε λίγο στην πρόσφατη ιστορία. Όταν ή ελληνική κυβέρνηση έξήτησε να ποτίσει την περιοχή Δοιράνης από την όμώνυμη λίμνη, πού είνε συνοριακή, ή τότε γιουγκοσλαβική κυβέρ-νηση άρνήθηκε με χίλιες δυο προφάσεις και το έργο δεν έγινε: οι γύρω περιοχές καταδικάσθηκαν στο μαρτύριο Ταν-τάλου, να έχουν τη λίμνη δίπλα τους και να μη μπορούν να ποτίσουν τα χωράφια. Όταν έπίσης έξήτησεν ή Έλλάδα να κάνει έργα στον Έβρο για να άνεβάσει την δεξιά του όχθη και να σφραγίσουν την πεδιάδα του Σουφλιού από τις πλημμύρες, οι Τούρκοι διεφώνησαν άνκαι ή προς αυτούς άριστερη όχθη ήταν μέτρα ψηλότερη από τη δεξιά. Και τα έργα δεν έγιναν και ή παραγωγή της Θράκης κινδυνεύει, κάθε έποχή που αρχίζουν να λιώνουν τα χιόνια στο Ρίλο.

Ανάλογη περίπτωση παρουσιάζεται και στη Δασσαρητία. Η Πρόστα είνε τριεθνής και ή Όχριδα αλβανογιουγκοσλα-βική. Καθώς ή ένεργειακή αξιοποίηση των νερών είνε πα-ρεμβαση στη φυσική διάταξη των λιμνών, θά πρέπει να ρω-τηθεί και ή Γιουγκοσλαβία και να συμφωνήσει, για να έκ-τελεσθεί όποιοδήποτε έργο. Θά συμφωνήσει ή βορινή μας

γειτόνισσα και με ποιά άντάλλαγμα; Γιατί άν δε συμφωνή-σει, θά γίνει έκείνο που ακριβώς φοβάται και πολύ όρθά ο κ. Ρ. Θά παραμείνουν οι λίμνες άνεμετάλλευτες όπως παρήμεναν ως τώρα επί Ιταλικής κατοχής άνκαι ή έμπορική κερδοσκοπία και οι φασιστικές ανάγκες της προπολεμικής Ιταλίας θά ίκανοποιούντο άριστά από μια εγκατάσταση παραγωγής έκεί, αλουμινίου με δαλματικό βωξίτη. Η κα-λύτερη βάση συμφωνίας είνε να πάρωμε τη μισή ένεργεια έμεις και τη μισή ή Γιουγκοσλαβική Συμπολιτεία. Να λοι-πόν τι άντιπροσώπευει στην πράξη ή πρόταση για την προ-σάρτηση στην Έλλάδα της αλβανικής περιοχής των λιμνών: πεντακόσια έκατομύρια χιλιοβάτρες. Γιατί άν αντί να γί-ναι μεταξύ δύο κρατών συμφωνία εκμετάλλευσης των πτώ-σεων γίνουι τριεθνής, χωρίς προσαρτήσεις και με έλεύθερη συμμετοχή της Αλβανικής Πολιτείας, το πολύ να πάρει ή Αλβανία το 1/3 της όλικής ένεργειας, ή διαφορά δέ μεταξύ μου και ενός τρίτου των τριών δισεκατομμυρίων, είνε πεν-τακόσια έκατομύρια. Για μια τέτοια διεκδίκηση πρέπει να έξορμήσει ή ελληνική διπλωματία, κάνοντας φυσικά ύποχω-ρήσεις σε άλλα σημεία-γιατί τίποτα δεν παίρνεις χωρίς ανταλλάγματα στο διεθνή πολιτικό στίβο-κατά τη γνώμη των προσαρτητών της Δασσαρητίας. Αυτό όνόμασα «βίος τοφ φτωχού» στο άρθρο μου του προπερασμένου φύλλου του «Ανταίου». Το ένα δισεκατομμύριο ηλεκτρικές μονάδες που θά έστερείτο ή Αλβανία, για να πάρωμε έμεις το μισό. Μά δεν το χρειάζεται μου άπαντάει ο κ. Ρ. ή Αλβανία αυτό το ποσό. Έγω το λέγω ότι ούτε ή Γιουγκοσλαβία χρειάζεται το μερτικό της. Χρειάζονται όμως και ή μια και ή άλλη ένα τημά από την ηλεκτρική αυτήν ένεργεια και κάποια άποξημωση για το ύπολοιπο, με εύνοϊούς για μάς βέβαια όρους, μια και είνε κατά τα διεθνή νόμιμα δικό τους. Πώς θά έπιτευχθούν αυτοί οι εύνοϊκοι όροι; Οι σοσιαλιστές έχουν την άπάντηση έτοιμη και με το σοσιαλισμό λύνονται αυτόματα τα τέτοια ζητήματα γιατί ο σοσιαλισμός θεωρεί άναγκαίο συστατικό του στοιχείο την αλληλοκατανόηση και την αλληλοαναγνώ-ριση των δικαιωμάτων των διαφορών λαών. Για τούτο είνε αυτόνόητο να ύπολογίζει ή Έλλάδα στις λίμνες Δασσαρη-τίας με εκσοσιαλισμένη Βουλκανική, ένώ δεν είνε καθόλου το ίδιο πράγμα μέσα στην άτμόσφαιρα φόβου, μίσους, ρα-διουργίας και ύποψιών, με τη βοήθεια της όποιος ή διεθνής κεφαλαιοκρατία κρατούσε σε ύπανάπτυξη τους λαούς της Χερσονήσου.

Και τώρα πάμε στην τελευταία αίτίαση του κ. Ρ. ότι παραγώρισα την πνευματικήν πρωτοπορεία της τεχνικής όμά-δας της Έθνικής Τράπεζας άναφορικά με ύποδείξεις της και έργασίες άπάνω στην παραγωγική δυναμικότητα του Τόπου. Όμολογώ πως με λυπεί κατάκαρδα ή άπόδοση τέτοιας μοι-φής, έμένα που πιστεύω πως δ καθένας έχει δικαίωμα επί όλης της δουλειάς του και πως κάθε κατάχρηση σε βάρος του είνε σωστή κλοπή. Έκείνο που έτόνισα είνε ότι όχι όλα αλλά τα περισσότερα στοιχεία με τα όποια οι διάφοροι κα-ταρτίζομε τις ύδροηλεκτρικές μελέτες μας, όφειλονται σε προσεγασία των όηρησιών του Δημοσίου και συγκεκριμένα του Γραφείου Μελετών Υδραυλικών Έργων της Γεν. Διευ-θύσεως Δημοσίων Έργων του Υπουργείου Συγκοινωνίας. Στην άπέναντι σελίδα, παραθέτω πίνακα των πύο τελευ-ταίων υδρολογικών στοιχείων που πρό καιρού το ΓΜΥΕ είχε την καλωσύνη να μου διαθέσει, με την ίδια έλευθερία και καλή θέληση που τα διαθέτει σε κάθε πολίτη. Απ' αυ-τόν φαίνεται ότι τον Αλιάκμονα τον έμελέτησε νομομηχα-νικός του Κράτους για λογαριασμό της Έθνικής Τράπεζας. Το ίδιο συνέη και για τον Αχελώο. Με μόνη τη διαφορά πως ή μικρή άμοιβή που διάθεσε ή Τράπεζα για ν' άποξη-μώσει τα συνεργεία καταμετρήσεων, δεν πληρώνουν την έργασία για να τη μεταφέρουν στην κυριότητα της, τόσο περισσότερη, όσο με ρητή διάταξη καθορίζεται πως κάθε δουλειά των μηχανικών του Δημοσίου που γίνεται μέσα στο πλαίσιο της όηρησιακής τους περιοχής, άνηκει στο Δημοσί-ο και μόνο στο Δημοσίο και πούθενά άλλου. Ούτε ή πρωτο-βουλία της μελέτης άνηκει στην Τράπεζα. Απλώς αυτή, έχοντας άνάγκη από στοιχεία για τις μελέτες της, προσε-φέρθη να καταβάλει τα λίγα έξοδα για την άναθεώρηση, συμπλήρωση και συστηματοποίηση καλύτερων υδρολογικών παρατηρήσεων και καταμετρήσεων είτε του Δημοσίου, είτε άλλων ιδιωτών (Δαβίδ, Cooper κλπ.). Απ' όν πίνακα αυ-τόν φαίνεται ή δυναμικότητα της Χώρας μας ότι άνεβαίνει στα 5,075 δισεκατομμύρια χιλιοβάτρες το χρόνο και ίσως και παραπάνω (οι τελευταίες έργασίες του κ. Ν. Χωραφά

ἀνεβάζουν την χρονιάτικη ενέργεια του Αΐδων με φράγμα χαμηλό σε 280.000.000 ΧΒΩ αντί των 162.000.000 του πίνακα (Κοιτ. «Τεχνική» Φ. 30-31) ενώ στο προπροηγούμενο φύλλο του «Ανταίου» μιλούσα για 4 δισεκατομμύρια, αποβλέποντας στις κυριότερες πηγές ενέργειας. Σημειώνω ακόμη πως άλλοι μηχανικοί έχοντας υπόψη ότι δεν έχει ολότετρα έρευνήσει η ελληνική υδραυλική δυνατότητα, μιλούν για ακόμη μεγαλύτερους αριθμούς (Δαβίδ με τις όρεινες πηγές, Κρίστης με εκμετάλλευση του «Αχλαδόκαμπου κλπ»). Για τις μελλοντικές ελληνικές πιθανότητες σε ενεργειακή εξυπηρέτηση, τόσο από επιχώριες όσο κι από βαλκανικές δυνατότητες, μιλώ στο δεύτερο μέρος του άρθρου μου «Θέσεις ενεργειακής πολιτικής» που το πρώτο του μέρος δημοσιεύεται στο επόμενο φύλλο του «Ανταίου».

Τελειώνοντας έχω να παρατηρήσω, πως ο Ισχυρισμός του κ. Ρ. ότι μόνο με την ενέργεια Δασσαρητίας μπορούμε να υπολογίζουμε σε ηλεκτροβόρες βιομηχανίες, καταδικάζει την Ελλάδα στο διηνεκές να μένει αποικιακός εξαγωγέας με-

ταλλοφόρων δρυκτών, μια και δεν είνε τέλος πάντων στη δική μας μόνο θέληση ή κατά την επιθυμία μας εκμετάλλευση της ενέργειας αυτής. Εύτυχος που άλλοι μελετητές απόδειξαν με αριθμούς—που όσο φρονούμε τα ζητήματα τόσο γίνονται ευνόικότεροι—ότι παρά τον Ισχυρισμό τουτον και ο «Αγελώος» και ο «Αλιάκμονας» θα δώσουν ενέργεια αρκετά φθηνή και για μεταλλουργία ελαφρών μετάλλων και για σιδηρομεταλλουργία και για συνθετικά άζωτικά παρασκευάσματα και ότι τα τελευταία, που είνε από έμπορικη πλευρά ευαίσθητα στην τιμή του ρεύματος, θα έξακολουθούν να κατέχουν ελεύθερα τη θέση τους στην αγορά και όταν η Αίγυπτος με την ολοκληρωτική εκμετάλλευση των φθηνών πτώσεων του Ασσουάν θα μπορεί να πλημμυρίσει τις μεσογειακές περιοχές με άμμιωνικά λιπάσματα. Αρκεί η εκτέλεση των έργων στην Ελλάδα να γίνει γιὰ τὸ λαὸ καὶ με τὸ λαὸ καὶ ἐνὸς τῆς καθολικῆς εὐθυμερίας καὶ να μὴν πάρει τὴ μορφή κερδοσκοπικῆς καὶ ἐκμεταλλευτικῆς ἐπιχείρησης, ὅπως τόσες ἄλλες στὸ παρελθόν. «Ε, αὐτὸ τὸ ἐλπίζουμε βάσιμα.

ΑΡΙΣΤ. Ι. ΚΡΙΑΡΗ, Γεωπόνου

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

«Η δυνατότητα μεγάλης επέκτασης της καλλιέργειας υπάρχει και σήμερα, και παρουσιάζεται ολοφάνερα σ' όλες τις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας.

Παντού όπου κι' αν στρέψη κανείς το βλέμμα στην ύπαιθρο βλέπει, άλλου μεγαλύτερες άλλου μικρότερες, εκτάσεις ακαλλιεργήτες ανάμεσα στις καλλιεργημένες ή γύρω από αυτές, επίσης δάση και δασώδεις περιοχές, που η τεχνική και οικονομική εξέτασή τους καθορίζει επιβεβλημένη τη γεωργική τους εκμετάλλευση.

Δεν υπάρχει περιφέρεια αγροτική στην πατρίδα μας, από τη μικρότερη κοινωνική ομάδα παραγωγής, το χωριό, ίσαμε τη μεγαλύτερη φυσική ενότητα περισσότερων χωριών ή Κοινοτήτων, που να μη συναντούμε τέτοιες εκτάσεις περισσότερο ή λιγώτερο σημαντικές, περιοχές δλόκληρες ακόμη που χρειάζονται ως προς πορείας για να τις διασχίσουμε.

1. ΠΟΙΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

«Η μη επέκταση της καλλιέργειας σε εκτάσεις που ανήκουν τεχνικά - οικονομικά στην ειδική γεωργική εκμετάλλευση, οφείλεται σε μια από τις παρακάτω αιτίες ή και σε σύγχρονη ύπαρξη περισσότερων από τις αιτίες αυτές.

α) «Ο Ιδιοκτήτης δεν μπορεί να τις καλλιεργήσει».

«Η αδυναμία αυτή παρουσιάζεται στους μικρούς εν γένει Ιδιοκτήτες και οφείλεται κατά βάση σε λόγους οικονομικούς, στην εκμετάλλευση δηλαδή του μικροϊδιοκτήτη αγρότη από τις άλλες με καλλίτερη οικονομική και πολιτική οργάνωση τάξεις (Εμπόριο, Βιομηχανία, Τραπεζικό κεφάλαιο), που δεν αφήνουν άνοιξη και ζωτικότητα αρκετή ώστε να επεκτείνει την καλλιέργειά του σε εκτάσεις παραγωγικές που του ανήκουν, αναλαμβάνοντας τα σημαντικά βάρος της εκχέρσωσης και ίδιου της επιβαλλόμενης, δεινροοικονομικής συχνά, χρησιμοποίησής τους.

«Η οικονομική εκμετάλλευση άσκειται, όπως αναφέραμε («Ανταίο», σελ. 234), στη μὲν ειρηνική περίοδο με τη διαφορά των τιμών των γεωργικών προς τα βιομηχανικά προϊόντα και προς τις άλλες παραγωγικές και κοινωνικές υπηρεσίες (έμπορικες, μεταφορών, φορολογία, ιατρική περίθαλψη κ.λ.π.), εκδηλωμένη εντονότερα στις «αγροτικές κρίσεις», στη δε πολέμικη περίοδο με τη καταστροφή του νοικοκυριού του αγρότη μικροϊδιοκτήτη λόγω του πολέμου (επίταξη ζώων, επιστροφή, διατιμήσεις γεωργικών προϊόντων κ.λ.π.).

«Ως προς τη σπουδαιότητα των μη καλλιεργουμένων εκτά-

σεων, η περίπτωση αυτή περιλαμβάνει μικρά εν γένει κομμάτια γης, που λόγω όμως του μεγάλου αριθμού των μικροϊδιοκτητών συγκροτούν σημαντική συνολικά έκταση.

Συνηθισμένη είναι επίσης η εγκατάλειψη της μη δεινροοικονομικής - κηπουτικής έκτασης της νάνου και της πολύ μικρής Ιδιοκτησίας σε χέρσο κατάσταση, λόγω αναγκαστικής απασχόλησης του μικροϊδιοκτήτη σε ξένη εργασία για την εξασφάλιση της συντήρησης, που δεν του παρέχει ή δική του Ιδιοκτησία.

«Αρκετά σοβαρός λόγος αδυναμίας επέκτασης της καλλιέργειας είναι επίσης η ανώμαλη κατάσταση που επικρατεί συνήθως στο χωριό, με τις φιλονικίες και τις συγκρούσεις μεταξύ των χωρικών εξ αιτίας των ανοργάνωτων παραγωγικών και κοινωνικών συνθηκών, που αποθαρρύνουν τον αγρότη και τον ρίχνουν σε μοιρολατρική εγκατάλειψη, μακριά από συστηματική προσπάθεια επέκτασης της καλλιέργειάς του.

«Αρκετό στή χώρα μας με την αρκετά χαμηλή υγιεινή κατάσταση της ύπαιθρου και με την έλλειψη κάθε κοινωνικής πρόνοιας για τον αγρότη, η αδυναμία του να επεκτείνει την καλλιέργειά του μπορεί να οφείλεται επίσης κατά ένα ποσοστό στην εξαθλίωση του μικροπαραγωγού ύστερα από ατυχήματα οικογενειακά (αρρώστιες - θάνατοι).

Μια περίπτωση έντελως αντίθετου χαρακτήρα από τις άνωφερθείσες είναι εκείνη που η καλλιέργεια δεν επεκτείνεται σε χέρσες εκτάσεις, κι' ακόμα εκτάσεις καλλιεργούμενες αφήνονται να χερσώνουν, λόγω έλλειψης εργατικών χεριών. Παρουσιάζεται σε περιορισμένο ποσοστό στις αγροτικές οικογένειες όλων των κατηγοριών, όταν χάνουν από λόγους ποικίλους (θάνατος, μετανάστευση, φυγοδικία κ. ά) τα εργαζόμενα μέλη τους ή την τεχνική διεύθυνσή τους. Αυτές οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις μένουν σε τέτοια κατάσταση—επειδή κανένας Νόμος δεν επιβάλλει στους διαχειριστές τους την καλλιέργεια της διαθέσιμης γης—μέχρις ότου περάσουν οι γεννησιοεργές αιτίες της αναφερθείσας ειδικής κατάστασής των, εφόσον δε αυτό δεν κατορθώνεται διαλύονται.

Σπανιότερη σχετικά είναι η περίπτωση που ο αγρότης δεν επεκτείνει την καλλιέργειά του συναισθανόμενος την έλλειψη ορισμένων τεχνικών γνώσεων—ιδίως δεινροοικονομικών και κηπουτικών—και αναμένοντας με την πάροδο του χρόνου, βλέποντας τους άλλους, να τις αποκτήσει γιὰ να βάλει μπροστά τη δουλειά».

Πολύ πιο σπουδαία επίδραση έχει η έλλειψη συγκοινωνιακών μέσων που να διευκολύνουν τη μεταφορά της μελλοντικής παραγωγής του, καθώς και η έλλειψη συμφέροντος—δχι ληστροικής—έμπορικῆς οργάνωσης γιὰ τὴ διάθεση τῶν προϊόντων του.

β) «Ο Ιδιοκτήτης δεν έχει ανάγκη να τις καλλιεργήσει».

«Η περίπτωση αυτή παρουσιάζεται στη μέτρια και στη μεγάλη αγροτική Ιδιοκτησία.

Στη μέτρια Ιδιοκτησία γιατί ο Ιδιοκτήτης μη έχοντας Ισχυρή οικονομική πίεση να εκμεταλλευθεί όλες τις γαίες που του ανήκουν, αφήνει εκτάσεις παραγωγικές ακαλλιεργήτες, χρησιμοποιώντας τις συνολικά ή μερικά σαν βοσκές, για να τις μοιράσει στα παιδιά του να τις εργασθούν όταν σχηματίσουν δικές τους οικογένειες. Μπορεί όμως επίσης και να τις αφήνει, έτσι για να τις πουλήσει όταν βρει συμφέροντα τιμή εφόσον—κι' αυτό συμβαίνει συχνά στον τόπο μας—αποβλέπει να εγκαταλείψει το χωριό και να κατέβει στην πόλη για να ζήσει σαν άνθρωπος κι' αυτός».

Στις μεγάλες Ιδιοκτησίες η εγκατάλειψη σημαντικού ποσοστού παραγωγικών εκτάσεων σε χέρσο κατάσταση, οφείλεται στην ανικανότητα ή αδιαφορία του Ιδιοκτήτη για την αγροτική περιοχή του, έφ' όσον αυτός έχει πια μετατραπεί σε αστό (βιομήχανο, έμπορο, πλούσιο ελεύθερο επαγγελματία, εισοδηματία), εν αναμονή συνήθως και εδώ συμφέροντας τιμής για τη πουλήσή της. Όπως δε αποδείχνει ο Δ. Σεργιάλ (Πολιτική Οικονομία, Αθήνα 1939, σελ. 310) συμφέρουσα πούληση για τον μεγαλοϊδιοκτήτη της γης είναι η πουλήσή της κατά μικρά κομμάτια σε μικροϊδιοκτήτες, γεγονός που καθυστερεί την εκποίηση της μεγάλης Ιδιοκτησίας λόγω της αδυναμίας των μικροϊδιοκτητών να προβούν σε τέτοιες αγορές (19).

Στην περίπτωση της μεγάλης Ιδιοκτησίας ανήκει και η εγκατάλειψη χέρσων (χρησιμοποιούμενων σαν βοσκών) εκτάσεων που μπορούσαν να καλλιεργηθούν από τους εργαζόμενους τα άγροκτήματα «μετοχήδες, σέμπρους, κολλήγους». Επειδή αυτοί δεν βλέπουν Ικανό συμφέρον στην επέκταση της καλλιέργειάς τους γνωρίζοντας πως την αύξηση της παραγωγής θα καρπωθή στο μέγιστο ο μη εργαζόμενος Ιδιοκτήτης της γης.

Τέλος η διατήρηση ακαλλιεργητών εκτάσεων παραγωγικών (δασικών συνήθως), μπορεί να οφείλεται και σε λόγους προσωπικής ευχαρίστησης του μεγαλοϊδιοκτήτη (χρησιμοποίηση του κτήματος για θερινή διαμονή κ.λ.π.).

γ) «Ο Ιδιοκτήτης «πρετιμά» να τις χρησιμοποιήσει για βοσκές».

Στη μεγάλη αγροτική Ιδιοκτησία, την ατομική και την Εκκλησιαστική, η εγκατάλειψη εκτάσεων ανώτερης παραγωγικότητας χέρσων ή δασικών ώστε να χρησιμοποιούνται σαν βοσκές, οφείλεται στην ανικανότητα ή αδιαφορία του Ιδιοκτήτη να τις εκμεταλλευθεί παραγωγικότερα, αρκετό όμως ενδιαφέρον ώστε να τις εκμεταλλεύεται σαν βοσκές με δικά του ή ξένα κοπάδια ζώων.

Στη συλλογική—κοινή Ιδιοκτησία, όταν δηλ. Ιδιοκτήτης είναι Κοινότητα ή Συνεταιρισμός, η μη καλλιέργειά τους οφείλεται κυρίως στην αδυναμία οργάνωσης της από κοινού ή για λογαριασμό όλων εκμετάλλευσής τους.

Την αδυναμία αυτή, όταν δεν την προκαλούν, την υποδυναμίζουν και την συντηρούν οι διάφοροι Ισχυροί παράγοντες του χωριού, που έχουν συμφέρον να μένει ανέκμεταλλευτη η εκτάση, για να τη σφετεριστούν κομμάτι—κομμάτι όταν βρίσκουν ευκαιρία, και για να την καταπατούν και την εκμεταλλεύονται ληστρικά σε κάθε περίπτωση, οι ίδιοι και τα όργανά τους.

δ) «Υπαρξη άμφισβήτησης για την κυριότητα της γης».

Σημαντικό ποσοστό καλλιεργησίμων εκτάσεων μένουν χέρσες είτε δικικές, ακόμη δε και καλλιεργούμενες αφήνονται να χερσώνουν, γιατί δεν είναι ξεκαθαρισμένο ποιος είναι ο Ιδιοκτήτης της γης.

Αυτό συμβαίνει και σε εκτάσεις της ατομικής Ιδιοκτησίας, για λόγους κυρίως κληρονομικών διαφορών, όπως και σε εκτάσεις της συλλογικής Ιδιοκτησίας (Μοναστηριακές, Κοινοτικές), που διεκδικούνται μεταξύ Μονών και χωριών, είτε μεταξύ Κοινοτήτων.

(19) Η διάλυση της μεγάλης και μετοίχας αγροτικής Ιδιοκτησίας προς μέτριες και μικρές, συντελείται με βροδύτατο ρυθμό και αντιπροσωπεύει ασήμαντο ποσοστό Ιδιοκτητών επί του συνολικού αριθμού των, ενώ η διάλυση της νάνου, πολύ μικρής και της μικρής αγροτ. Ιδιοκτησίας γίνεαι πολύ γρηγορότερα και αντιπροσωπεύει μεγάλο αριθμό Ιδιοκτητών, λόγω δε τούτου περιλαμβάνει σημαντική συνολικά έκταση γης.

Οι μετασχηματισμοί σόλοι είν. έχουν ακόμη αναπτυχθεί σε σημείο να μεταβάλλουν αίσθητά την αναφερθείσα στο προηγούμενο κεφάλαιο κατάσταση της γης στην Ελλάδα. Πάντως την ακριβή σύγχρονη αναλογία των διαφόρων κτηνοτροφικών της αγροτικής εκμετάλλευσης μόνο μία συστηματική έρευνα ή απογραφή μπορεί να καθορίσει.

«Η έκρηκτικότητα στον καθορισμό του Ιδιοκτήτη, εκτός από την αδυναμία παραγωγικότερης χρησιμοποίησης των εκτάσεων αυτών, και εκτός από τη λήστευση των καλλιτέρων τιμημάτων από τον Ισχυρότερο αντίδικο όταν βοηθή την κατάλληλη ευκαιρία—είτε είναι άτομο αυτός (σχεδόν ποτέ βέβαια ο φτωχός αγρότης), είτε είναι συλλογικό πρόσωπο—, έχει σαν αποτέλεσμα και αλλεπάλληλους εμπαιδείς δικαστικούς αγώνες μεταξύ των διυφερομένων, που όχι σπάνια καταλήγουν σε «επί τόπου» ένοπλη ρήξη μεταξύ τους. «Ο πιο συνηθισμένος χάρος της διαφοράς και της ρήξης, εκτός από τα σύνορα και περισσότερο και από αυτά, είναι η περιοχή του νερού».

Βασική άποψη για την εκδήλωση αυτής της άνωμαλίας είναι η έλλειψη κτηματολογίου.

ε) «Εκτάσεις σε άγρανάπαυση».

Μεγάλο ποσοστό των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων αποτελούν οι άγρανάπαυσεις. «Όπως παρατηρούμε στην ύπαιθρο, μεισον άρ. 3 σελ. 205 του «Ανταίου», οι εκτάσεις αυτές καλλιεργούνται κάθε 2—5 χρόνια, επειδή όμως ισόποσες περίπου αφήνονται στη θέση τους σε άγρανάπαυση, στην πραγματικότητα αντιπροσωπεύουν μια έκταση γης που δεν καλλιεργείται ειδικά γεωργικά αλλά χρησιμοποιείται για βοσκή».

«Η διατήρηση των εκτάσεων αυτών εκτός συνεχούς καλλιέργειας οφείλεται κατά ένα μὲν ποσοστό στην παράδοση, στη δυσκολία δηλαδή του αγρότη ν' αλλάξει το σύστημα καλλιέργειάς του μέχρις ότου πεισθεί για το συμφέρον της μεταβολής, στην περίπτωση δε που έχει νειώσει αυτήν την ανάγκη στην άγνοιά του ν' αντικαταστήσει την άγρανάπαυση με αποδοτικότερο σύστημα εκμετάλλευσης» κατά ένα ποσοστό δε στην ανάγκη εξυπηρέτησης της έκτατικής Κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης που επικρατεί ακόμα στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας.

«Εκτός όμως από τους λόγους αυτούς, η διατήρηση των άγρανάπαυσεων στα καλλιεργητικά συστήματα της χώρας μας οφείλεται και σε ορισμένα μέτρα του Κράτους, όπως στην απαγόρευση επέκτασης της άμπελοφυτείας και της καπνοκαλλιέργειας και ιδίως στην άσκούμενη πολιτική της σιτάρκειας. Πραγματικά, με τις χορηγούμενες από το Κράτος προστατευτικές τιμές στη σιτοπαραγωγή, οι αγρότες εξωθούνται στο να διατηρούν και να επεκτείνουν την σιτοκαλλιέργειά τους, όποτε μη χρησιμοποιώντας εντατικό σύστημα καλλιέργειας διατηρούν χαμην της σιτοπαραγωγής αντίστοιχες άγρανάπαυσεις για να εξασφαλίζουν Ικανοποιητικές αποδόσεις από τους αγρούς των».

στ) Δυσμενείς συνθήκες εκμετάλλευσης».

Σημαντικές τέλος εκτάσεις εγκαταλείπονται χέρσες—πολλές φορές δε είναι αυτές η μπορούν να γίνουν από τις παραγωγικότερες—γιατί επί ένα μέρος της καλλιεργητικής περιόδου ή κατά χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα αναθρόιστα, υποφέρουν καταστροφικές ή το λιγώτερο έντονα βλαπτικές επιδράσεις, από την ενέργεια φυσικών παραγόντων (κυρίως του ανέμου και περισσότερο της περιόσεως ή της έλλειψης νερού), είτε εκδηλώσεων ανώμαλης κοινωνικής οργάνωσης (κλοπή, άγροκλήμια).

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι άνεμόδαρες, παραλιακές συνήθως και ήμιορειές περιοχές, οι ελώδεις εκτάσεις και τα τεράτρη. Στη δεύτερη δε, κυρίως οι περιοχές με σημαντική νομαδική κτηνοτροφία.

«Όταν οι εκτάσεις αυτές ανήκουν στη μεγάλη είτε στη μέτρια αγροτική Ιδιοκτησία, η μη εκτέλεση των απαιτούμενων έργων για την επέκταση της καλλιέργειας σ' αυτές μπορεί να οφείλεται στην αδιαφορία του Ιδιοκτήτη είτε στην έλλειψη τεχνικής Ικανότητας, λιγώτερο δε σε οικονομικές δυσκολίες».

«Όταν δε ανήκουν στη μικρή Ιδιοκτησία εκτός από την έλλειψη τεχνικής Ικανότητας και περισσότερο οικονομικής δυνατότητας, μπορεί να οφείλεται και στον μεγάλο τεμαχισμό της έκτασης, που δεν επιτρέπει την αποτελεσματικότητα ατομικού χαρακτήρα έργων βελτίωσης, αλλά επιβάλλει την επέκταση γενικών έγγειοβελτιωτικών έργων επί του συνόλου της έκτασης, όποτε η άσμφωνία μεταξύ των μικροϊδιοκτητών αποτρέπει βασικό εμπόδιο για την εκτέλεσή τους».

«Η πραγματική κατάσταση σχετικά με την επέκταση της καλλιέργειας στην ύπαιθρο παρουσιάζεται έτσι:

«Ενα ελάχιστο ποσοστό αγροτικών επιχειρηματιών, της μεγάλης αγροτικής εκμετάλλευσης (0,23 %), έχουν στην κυριότητα ή στην διαχείρησή τους μεγάλες εκτάσεις χέρσες είτε δικικές, στις όποιες μπορεί να επεκταθεί η καλλιέργεια» τις

έφινον όμως έξω από είδικά γεωργική χρησιμοποίηση, είτε τις εκμεταλλεύονται σαν βοσχές, για τους λόγους που έχθες-σαμε, άκόμα και έκτάσεις καλλιεργούμενες τις άφίνουν και χερσώνουν.

Τά έδάφη αυτά μπορεί να είναι από τα καλλίτερα της περιο-χής, μπορεί να βρίσκονται σε πυκνοκατοικημένη περιφέρεια που οι μικροπαράγωγοι της δέν άφίνουν ούτε κομμάτι διαθέ-σιμης γής άκαλλιεργήτο, που φτιάχνουν χωράφια κόβοντας τό βουνό, χτίζοντας τοίχους και κουβιλώντας τό χώμα. Αυτούς δέν τους ενδιαφέρει τό «ιερόν δικαίωμα της ιδιοκτησίας» κα-τοχυρώνεται από τό Σύνταγμα για τους «ταρξείας» που έα κατατατήσουν κανένα κομμάτι της «ιδιοκτησίας» τους, ύπόρ-χει ή «Αγοφυλακή, ή Χωροφυλακή, τά δικαστήρια, οι «Νόμοι».

Σε μικρότερο βαθμό ισχύουν τ' άνωτέρω για τους άγρο-τικούς επιχειρηματίες της μέτριας εκμετάλλευσης (3,77%). Και αυτοί κατέχουν τέτοιες γαίες (λιγώτερο δασικές), μικρότερες για τόν καθένα παρά στη μεγάλη εκμετάλλευση, που συγκε-ρούν δικως συνολικά σημαντική έκταση λόγω του μεγαλύτερου αριθμού των επιχειρήσεων. Για τους άγροτικούς επιχειρημα-τίες της μέτριας εκμετάλλευσης ή αντίθεση με τους άλλους άγρότες μικροπαράγωγους δέν παρουσιάζεται τόσο έντονη όταν καλλιεργούν καλά τις υπόλοιπες γαίες τους. «Επειδή όμως, από τ' άλλο μέρος, τά κτήματα αυτά είναι περισσότερα και σκορπισμένα σ' όλη τη χώρα, περισσότερος πληθυσμός συνολικά άντικρύζει τις άκαλλιεργήτες έκτάσεις τους, την ώρα που αυ-τός άγωνίζεται σκληρά ν' άποκτήση ή νά δημιουργήση γή για νά ζήσει, και ή σύγκριση είναι βαρύτερη όταν όλόκληρο τό κτήμα της μέτριας εκμετάλλευσης βρίσκεται σ' έγκατάλειψη.

Τρίτη κατηγορία αποτελούν οι άγροτικοί επιχειρηματίες της μικρής (λιγώτερο της μέτριας) άγροτικής εκμετάλλευσης, που δέν μπορούν ν' αξιοποιήσουν γεωργικά μικρά κομμάτια της εκμετάλλευσης τους που βρίσκονται σε χέρσο κατάσταση, επεκτείνοντας την καλλιέργειά τους σ' αυτά με την ένδεδειγ-μένη εκμετάλλευση. Αν τό κατορθώσαν θα είχαν αλ-τινητή αύξηση του κοινωνικού εισοδήματός τους και θα βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση. Αφίνουν όμως αυτά τά έδά-φη τους χέρσα και τά εκμεταλλεύονται σαν βοσχές γιατί εδέν έχουν τη δύναμη νά τά καλλιεργήσουν όπως χρειάζονται.

Αφετέρου ένα σημαντικό ποσοστό «μικρών» και «πολύ μικρών» άγροτικών επιχειρηματιών (που είναι σχεδόν πάντοτε και ιδιοκτήτες), μη έχοντας στη κατοχή διαχείρησή τους πρό-σφορο έδαφος για νά επεκτείνουν την καλλιέργειά τους, πια ζόμενοι από την ανεπάρκεια της καλλιεργούμενης γής, έκτός από την ένταση της καλλιέργειας στην οποία καταφεύγουν, αναγκάζονται νά καταβάλλουν τεράστια εργασία για νά ξε-χερλώσουν τις άγριες, κρημνώδικες, βορσχοπαρές έκτάσεις που τους άνήκουν και νά τις μετατρέψουν σε καλλιεργούμε-τες.

Τέλος μεγάλος αριθμός από τους μικρούς άγροτικούς ιδιο-κτήτες δέν έχουν καθόλου γή για επέκταση της καλλιέργειάς τους. Σε σπάνιες περιπτώσεις παρουσιάζεται σ' αυτούς ή δυ-νατότητα ν' άποκτήσουν, έω ζούν άμεσα τόν κίνδυνο νά χά-σουν κι' αυτή τη γή που έχουν.

Μαζύ οι τρεις τελευταίες κατηγορίες αποτελούν τη μεγί-στη πλειονότητα του άγροτικού πληθυσμού της Ελλάδας. Οι δουλευταί αυτοί της γής γνωρίζουν πολύ καλά την αξία της καλλιέργειας, κι' όσες τεχνικές έλλείψεις κι' αν παρουσιάζουν. Σε συνεώς αυξανόμενο ποσοστό έχουν καταλάβει πόσο άπο-δίδοι ή δεινροκομία και ή άμπελοργία στον κόσμο μας, πση άνυπολόγιστη αξία έχει τό νερό. Παραδύνουν όμως στις «άγριδες» και στις «χαλές» και ζούν στην άθλιότητα γιατί δέν τους δίνεται ή δυνατότητα νά επεκτείνουν την καλλιε-ργειά τους όσο μπορούν και όπως πρέπει.

Μπορεί βέβαια οι κρεμώδεις στά πλάγια και στους κρε-μνούς ταράτσες των δεινροφυτειών, των άμπελιών και των έτήσιων καλλιεργειών, νά προκαλούν τόν ελκρινή θυμασμό πολλών (έκτός από την εύκολότητα έπιδοκιμασία των μεγα-λοκτημάτων που βλέπουν νά προσκατεύονται έτσι οι πεδινές ιδιοκτήτες τους από τη διάβρωση των χειμάρρων). Για τους άγρότες όμως, και για κείνους που νεύθουν τη προσπάθειά τους — άνεξάρτητα από την ανάγκη συστηματοποίησης των καλλιεργούμενων επικλινών έδαφών και από τις έπιπλορίες για τη καταπάτηση δασικών περιγών — άντιπροσωπεύουν στη μεγάλη αναλογία τους ένα επιβαλλόμενο από την άμείλικτη ανάγκη ά γ ώ ν α δημιουργία καλλιέργη-σιμου έδάφους, άγώνα που θα μπορούσε ν' άποδόσει πολλάπλάσια, άν οι δουλευταί είχαν στη διάθεσή τους τη γή

που οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της Γεωργίας μας εγκαταλείπουν έξω από την ένδεδειγμένη χρησιμοποίηση.

2. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΔΥΝΑΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Η μελέτη των στατιστικών δεδομένων δέν παρέχει μόνο την έπιβεβαίωση της συνελεσθείσας επέκτασης της καλλιέρ-γείας, αλλά δίδει, στις γενικές τουλάχιστον γραμμές, και τη σύγχρονη δυνατότητα της επέκτασής της, σε συνδυασμό πάν-τοτε στενά με την άντικειμενική γνώση της πραγματικότητας στην Έλληνική ύπαιθρο.

Τήν επέκταση της καλλιέργειας εξετάζουμε κατά την έννοια της ένδεδειγμένης και δυνατής χρησιμοποίησης των διαφόρων κατηγοριών του έδάφους. Κατά την έννοια αυτή, ή επέκταση της καλλιέργειας συνεπάγεται την ένταση της Κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης και συνδέεται στενά με την ένταση της καλ-λιέργειας.

Επέκταση της καλλιέργειας μπορεί νά γίνει σημαντική και χωρίς μεταβολή στο έπικρατού, στη χώρα μας ούς ημα Κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, και χωρίς συστηματική ένταση της καλλιέργειας. Είναι όμως τόσο άναγκαία και δυνατή ή μεταβολή του Κτηνοτροφικού συστήματος της Ελλάδας, και είναι τόσο άναγκαία και δυνατή ή ένταση της καλλιέργειας, ώστε ή πραγματική άντιμετώπιση του προβλήματος νά έπι-βάλει την εξέτασή του σε συνδυασμό και με τις δυο άναφερ-θείσες ένδεδειγμένες εξέλιξεις.

Από την άποψη μιας τέτοιας συνδυασμένης άνέλιξης της Γεωργίας μας, διευκρινίζουμε πώς ή δυνατότητα επέκτασης της καλλιέργειας παρέχεται και από τις δυο κατηγορίες των μη εύρισκομένων υπό καλλιέργεια έδαφών:

- Από τις μη καλλιεργούμενες έκτάσεις.
- Από τις λοιπές παραγωγικές έκτάσεις.
- Ιδιαίτερη τέλος περίπτωση είναι ή άπόκτηση νέων έδαφών από άποξήρανση λιμνών.

Εξετάζουμε χωριστά τις ύπάρχουσες δυνατότητες για κάθε μία από τις άνωτέρω τρεις περιπτώσεις.

1. ΜΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Αυτές περιλαμβάνουν σύμφωνα με τη Στατιστική του 1939 τις: άγροναπαύσεις, λιμνώνες φυσικούς, βοσχές θανώνδεις και μη θανώνδεις καλλιεργήσιμες, τά τεταγνη, και τά έλη, άνε-χονται δέ σε 16 218 182 στρέμματα.

Εξαιρουμένης της κατ' ανάγκην ύπαρξης των έλών και των τεταγνων — λόγω της μη έκτέλεσης έργων για την άποξή-ρανσή τους — ή σκόπιμη διατήρηση των λοιπών κατηγοριών των «μη καλλιεργούμενων έκτάσεων» στά γεωργικά συστήματα της Ελλάδας όφείλεται στην καθυστέρηση της έντασης της καλλιέργειας και στο έφαρμολζόμενο σύστημα μη έντατικής κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, έξυπηρετεί δέ βασικά την Κτη-νοτροφία και συνδέεται άμεσα με τό πρόβλημά της.

Υπό τις κρατούσες στη χώρα μας συνθήκες γεωργοκτηνο-τροφικής παραγωγής, οι «μη καλλιεργούμενες έκτάσεις, κυρίως εξασφαλίζουν στην οικόσμη μέν και στη μόνιμη χωρική κτη-νοτροφία των πεδινών περιοχών τη νομή που ή παραγωγή των ζωοτροφικών προϊόντων δέν έπαρκει νά χορηγήσει, καθώς και τις είδικές έκτάσεις (γαννολεϊβαδα κλπ) που έχουν άναγκη, στη νομαδική δέ κτηνο-τροφία των ήμιωρειών και όρειών πε-ριοχών τη χειμερινή τροφή και τις άναγκαίες για διαχείμαση έκτάσεις (χειμωδιά).

Τό πρόβλημα όμως της Έλληνικής κτηνοτροφίας δέν είναι πρόβλημα ούτε έκτασης, ούτε ράσας, αλλά πρόβλημα νερού και έφαρμολγής του ένδεδειγμένου ζωοτροφικού συστήματος.

Με την επέκταση της άρδευσης και την συνεπεία τούτου άνάπτυξη της παραγωγής είδικών κτηνοτροφικών φυτών (μη-δικής κ.ά.), καθώς και της κηπευτικής και δεινροκομικής πα-ραγωγής που θα χορηγούν έπίσης σημαντικό ποσοστό ζωο-τροφών, και με τη γενίκευση της άμειψιστορίας με κτηνοτρο-φικά άγροσώδη και είδως ψυχανθή για παραγωγή χόρτου και σανού στο πρώτο στάδιο άνέλιξης της κτηνοτροφίας, και για καρπό στο στάδιο της έντατικής κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, μπορούμε νά εξασφαλίσουμε στις πεδινές περιοχές τροφές άρ-κες από περιορισμένη — άναλογικά — έκταση γής, για μία οι-κική βελτίωση της διατροφής των ζώων μας, δέ συνδυασμό δέ με τη λήψη και των λοιπών ένδεδειγμένων μέτρων (κατασκευή στεγάστρων, έπαρχιακών ψυγείων, συνεταιρικών τυροκομείων, μονίμων κοινοτικών ποιμνιστοσείων, κτηναγογική περίθαλψη

κλπ.), νά φθάσουμε στη δυνατή άνάπτυξη και βελτίωση της οικόσμη και της μόνιμης χωρικής κτηνοτροφίας (10).

Άλλα και στις ήμιωρειές και όρειες περιοχές, με την ύδρευση πυκνού δικτύου δεξαμενών, την άνάπτυξη της καλλιέρ-γείας των κτηνοτροφικών φυτών (μηδικής στις ύγρες περιφέ-ρειες, βίκου, ρόβης κλπ. στις άλλες) και με την ένταση της (χρήση λιπασμάτων είδως), με τη βελτίωση των βοσκών και τη δημιουργία δεινρολεϊμώνων, με τη χορήγηση συμπληρωμα-τικής τροφής τό χειμώνα από την αύξημένη έσοδεία της όρει-νης και της πεδινής παραγωγής. (σανού, καρπών, πυκνών ζωο-τροφών), και με τ' άναφερθέντα συμπληρωματικά μέτρα μπο-ρούμε νά φθάσουμε στο αυτό άποτέλεσμα (21).

Ο Ι. Τσουμής στο βιβλίο του: Τό ζωοτροφικό σύστημα εν Ελλάδι, γράφει χαρακτηριστικά: «Η παντοφόρος χώρα μας προνομίως έν τω συνόλω ως προς τάς φυσικές συνθήκας παραγωγής (κλίμα, έδαφος) παράγει σήμερα μεγάλας ποσότητας ζωοτροφών, δύναται δέ νά παράγη έτι περισσότερας κατά βούλησιν, ώστε νά διαθρήψη Ικανόν αριθμόν θρεμμάτων προς κάλυψιν των άναγκών των κατοίκων της εις ζωικά προϊόντα, χωρίς έκ τούτου νά μειωθή ή νά παρακωλυθή σημαντικώς ή παραγωγή των πολυτιμών άρτοποιησίμων σιτηρών. Η παραγωγή μάλιστα των πλειστών ζωο-τροφών παρ' ήμιν είναι εύ-θνητοτέρα εν σχέσει προς πολλές εύρωπαϊκός χώρας με άνθοδυσαν κτηνοτροφία» (22).

Ο Δ. Πάνου στη μελέτη του: Αί γεωργοοικονομική δυ-νατότητες των κτηνοτροφικών φυτών και ψυχανθών δια την Ελλάδα, γράφει: «Τό ποσοστόν της συμμετοχής των κτηνοτροφικών φυτών εις την γεωργικήν χρησιμοποίη-σιν του έδάφους άποτελεί τόν δεικτική της γεωργικής προόδου εις τό σύ-χρονον στάδιον της έντατικής Γεωρ-γίας. Η βαθμιαία εξέλιξις έκ του καλλιεργητικού συ-στήματος των σιτηρών προς τό βελτιωένον τοιοϋτον και άκόλουθως προς τό καλλιεργητικόν σύστημα της άμειψιστορίας έγένετο διά βαθμιαίας άντικαταστάσεως της άγροναπαύσεως με τεχνητούς λιμνώδας, διά της καλλιεργείας χορδοτικών κυρίως ψυχανθών έκ των οποίων ή Κ ηνοτροφία εξησφάλιζε την χονδροειδή τρο-φήν και μέρος του λευκάματος, και διά της καλλιερ-γείας κτηνοτροφικών σιτηρών προς χορήγησην συμπε-πκνωμένων τροφών.

Σήμερα άρχίζει διά τας προηγουένας χώρας νέα περίοδος έντατικωτέρας εκμεταλλεύσεως της Κτηνο-τροφίας, ήτις προϋποθέτει άφθονά τέρας και περιεκτι-κά τέρας εις λεύκωμα τροφάς, ατίνες έπιζητούνται νά προμηθευθούν τόσοι από την έντονωτέρα συμμετοχήν εις την σύθεσιν των τεχνητών λιμνώνων των ψυχαν-θών, όσον και διά της άντικαταστάσεως των κτηνοτρο-φικών σιτηρών διά καρποδοτικών ψυχανθών πολλοπλα-σίως περιεκτικώτερος εις όφομιώζιμον λεύκωμα. Ούτω ένθ' ό καρπός των κτηνοτροφικών σιτηρών (βρώμη, κριθά, σικάλεως) περιέχει κ. μ. 9. άφομοίωσιμον λεύ-κωμα 8%, ό κύμασι περιέχουν 19,3%, τά κτηνοτρο-φικά πια 17%, και ό έκθλιβείς καρπός της σόγιας 38,4%».

(20) Μία τέτοια εξέλιξη της οικόσμη και της μόνιμης χωρικής κτη-νοτροφίας, είναι άρχισι νά παρακολουθήται τά τελευταία πρό του πολέ-μου χρόνια στις πεδινές περιοχές του Νομού Χανίων.

(21) Βλέπε σχετικά εν έκτασι κυρίως: Ι. Τσουμής, Τα γεωργικά συ-στήματα εν Ελλάδι, Αθήναι 1936, σελ. 93 έφ. Επίσης του ίδιου: Τό ζωο-τροφικόν σύστημα εν Ελλάδι, Αθήναι 1939, σελ. 57 έφ. Δ. Πάνου: Αί γεωργοοικονομική δυνατότητες έκ των κτηνοτροφικών φυτών και ψυχα-θών δια την Ελλάδα, Αθήναι 1941 (άνέκδοτη).

Επίσης: Σ. Χασιώτη, Τα καλλιεργητικά συστήματα εν Ελλάδι, Αθή-ναι 1935, σελ. 696 έφ. και σελ. 746, Π. Δεκάζου: Τό κτηνοτροφικόν ζή-ναι της Ελλάδας, Αθήναι 1940, σελ. 51-56, Β. Χατζηδόου: Σκέψεις της γής Ελλάδας, περί τό τρόπου βελτίσεως της Κτηνοτροφίας με: Είς Δελ-τίον ΈΑΛ, Κτηνιατρικής Έταιρείας άρ. 2, Αθήναι 1934, Δ. Σωράκης: Νο-μική, μόνιμος και γεωργική κτηνοτροφία εν Ελλάδι, Αθήναι 1925, Χ. Μοκλίδης: Η Γεωργία της Ελλάδας, Αθήναι 1944, σελ. 31 έφ. C. Evelpidi: Les états Balkaniques, Paris 1930, σελ. 210-211, Adamits: Μέσα και τρόποι βελτίσεως της Κτηνοτροφίας της Ελλάδας, Είς Γεωργικά Χρονικά, Θεσ/νική 1934, τεύχ. 3-4, Χρ. Βασματζίδης: Κτη-νοτροφικά ζήτήματα, Είς Γεωργικά Χρονικά, Θεσ/νική 1934, σελ. 160 έφ. Τό ίδιον: Κτηνοτροφικά πρόβλήματα, Είς Άγροτική Οικονομία, τεύ-χος Δ', Αθήναι 1935.

(22) Στο άναφερθέν βιβλίο του Δ' Ι. Τσουμής περιγράφει τις παραγό-μενες και τις δυνατότητες νά παραχθούν στη χώρα μας ζωοτροφές. Από τη μελέτη του καταδεικνύεται ότι μόνον ή μεγάλη ποσότητα της άνα-πλής δυνατότητας παραγωγής τους σε έπαρκή ποσότητα για μία έντατική Κτηνοτροφία (Ζωοτροφικό σύστημα), αλλά και πώς οι περισσότερες παρα-χόμενες ή μπορούν νά παραχθούν στις έφημερικές περιχές της Ελλάδας όπω τό πρόβλημα της έντασης της Κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης παρου-σιάζεται δυσκολώτερο.

Επίσης ό Χρ. Βασματζίδης στη μελέτη του: Κτηνοτρο-φικά ζήτήματα, γράφει: «Είς όλόκληρον τόν κόσμο ο σπουδαιότερος σκοπός της γεωργίας είναι ή παρα-γωγή ζωοτροφών διά την πρόσθετον διατροφήν των ζώων. Υπολογίζεται ότι τό 1/10 μόνον των παρα-γομένων γεωργικών προϊόντων εις όλον τόν κόσμο καταναλλάσσεται άπ' εύθείας υπό των ανθρώπων, τά δέ υπόλοιπα 9/10 χρησιμοποιούνται προς πρόσθετον διατροφήν των ζώων. Παρατηρούμεν δέ ότι ένδ παν-ταχοϋ τό ζήτημα της παραγωγής ζωοτροφών άποτελεί μίαν ύπόθεσιν τεραστίας σημασίας διά την γεωργίαν, παρ' ήμιν μόνον τό 20% των διά την γεωργίαν χρησι-μοποιούμενων έκτάσεων καλλιεργείται διά την παρα-γωγήν ζωοτροφικών προϊόντων, εάν δέ έκ του ποσο-στόν τούτου άφαιρέσουμεν τόν υπό των γεωργών μας καταναλισκόμενον άραβόσιτον, τότε τό ποσοστόν τούτο καταρχεται εις 15%».

Η οίκική βελτίωση της Κτηνοτροφίας της χώρας μας θα αύξηση σημαντικά την προσφορά τροφών ζωικής προέλευσης, και έφόσον θα βελτιωθεί σύγχρονα ή οικονομική κατάσταση των εργαζομένων γάσεων — πρω-αρχική όφειτηρία, ή' άποτε-λέση τη δύστηνη βασική προϋπόθεση για την αύξηση της κατανάλωσης ζωικού λευκάματος από τόν εργατικό και άγρο-τικό πληθυσμό μας, που τόσο πάντοτε στερούνταν, και που σήμερα έχει άκόμα περισσότερο άνάγκη μετά τόν τρομαχτικό ύποσιτισμό λόγω του πολέμου και της κατοχής (23).

Αναλυτικά εξετάζοντας τις δυνατότητες μεταβολής στη χρησιμοποίηση των κατηγοριών των «μη καλλιεργούμενων έκτάσεων», κατά την έκτεθείσα έννοια της έντασης της Κτη-νοτροφικής εκμετάλλευσης και της έντασης της καλλιέργειας, παρατηρούμε τά έπόμενα.

1) Άγροναπαύσεις.

Οι άγροναπαύσεις καταλαμβάνουν 6 487.673 στρέμματα, που άντιστοιχούν στα 40% των μη καλλιεργούμενων και στα 25% των καλλιεργούμενων έκτάσεων.

Είναι γνωστό πώς οι άγροναπαύσεις άνήκουν σε άρχισι ή καθυστερημένα συστήματα εκμετάλλευσης της γής και πώς στη σύγχρονη Γεωργία έχουν άντικαταστήσει σ' όλες τις προηγ-μένες γεωργικά χώρες με πρόσφορο σύστημα άμειψιστορίας ή δεινροκομικής εκμετάλλευσης.

Εκτός από τις Βόρειες χώρες όπου οι άγροναπαύσεις κα-ταλαμβάνουν ελάχιστο ποσοστό των καλλιεργούμενων έδαφών, και στις Βαλκανικές καθώς και στις παραμεσόγειες χώρες έχουν περιορισθή σημαντικά και συνεχώς περιορίζονται.

Τήν εξέλιξη των άγροναπαύσεων κατά τη σχέση τους προς την καλλιεργούμενη έπιφάνεια, στις νυριώτερες χώρες της έν-τατικής Γεωργίας, στις Βαλκανικές και στις παραμεσόγειες, δίδει ό Πίνακας ΧΙ.

Από τόν Πίνακα ΧΙ προκύπτει ότι:

α) Στο θεωρούμενο εύρος σχετικά χρονικό διάστημα 1911-1939 όλες οι χώρες του Πίνακα παρουσιάζουν ελάττωση της σχέσης των άγροναπαύσεων προς τις καλλιεργούμενες έκτά-σεις. Η ελάττωση αυτή κυμαίνεται σε μεγάλα όρια. Όπως είναι έπίσης παρουσιάζεται μικρότερη στις χώρες που έχουν ήδη χαμηλή σχέση — έντατική Γεωργία (Νόμος μη άνάλογης άπόδοσης), καθώς και σ' εκείνες που ή γεωργική τους άνά-πτυξη παραεπιδίδεται από κοινωνικά αίτια: μεγαλύτερη δέ στις χώρες με καθυστερημένη Γεωργία, καθώς και σε κείνες που έμφανίζουν προοδευτική γεωργική εξέλιξη.

Μόνο ή Άγγλία παρουσιάζει στο θεωρούμενο χρονικό διά-στημα αύξηση, που έξηγείται σαν άποτέλεσμα της έντονης βιομηχανικής της εξέλιξης με συνέπεια σχετική εγκατάλειψη της Γεωργίας.

β) Κατά τό 1935-39 ή θεωρούμενη σχέση παρουσιάζεται χαμηλή, κάτω του 10%, άπ' τις Βαλκανικές και παραμεσό-γειες χώρες, στη Γιουγκοσλαβία και στην Ιταλία. Τό χαμηλό ποσοστό στις χώρες αυτές μαρτυρά περί της συνελεσμένης έντατικοποίησης της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Σχέση περί τό 10% παρουσιάζουν ή Βουλγαρία και ή Συ-ρία-Αίθιοπία.

Περί τό 25% ή Ελλάδα, άκόλουθον δέ ή Ιαπωνία με 34%, ή Τυννίδα με 50%, και ή Άλγερία με 66,7%. Τό υψηλό ποσοστό στις τελευταίες χώρες δέν μπορεί νά θεωρηθή σαν άναγκαίο και άναπόφευκτο έπακόλουθον των φυσικών συνθη-

(23) Υγιονομικό Όμιλου: Η διατροφή του λαού και ή άνοικοδό-μησις της χώρας. Άντιστοι, τεύχ. 3 και 7.

των τους, γιατί υπό τις ίδιες φυσικές συνθήκες άλλες μὲν χώρες (Ιταλία, Σουρία—Λίβανος) έχουν πολύ μικρότερα ποσοστά, άλλες δὲ παρουσιάζουν έντονη προσοδοευτική ελάττωση τῶν ἀγροναπαύσεών τους (Ισπανία, Τύνιδα, Βουλγαρία). Κατά συνέπεια τὸ ὕψος ποσοστού τῆς σχέσης τῶν ἀγροναπαύσεων πρὸς τις καλλιεργούμενες ἐκτάσεις στις χώρες αὐτὲς πρέπει ν' ἀποδοθῇ ὅχι σὲ ἐλλείψη δυνατότητας ελάττωσής του, ἀλλὰ σὲ καθυστέρηση τῆς έντασης τῆς γεωργικῆς ἐκμετάλλευσης

ἀπὸ διαφόρους λόγους (διαθέσιμες ἐκτάσεις γιὰ ἐκτατική ἐκμετάλλευση: Ἀλγερία—Τύνιδα, Κρατική ένίσχυση τῆς κλειστής οικονομίας, καθυστέρηση τῆς τεχνικῆς καὶ ὑφιστάμενες φεουδαρχικὲς σχέσεις ιδιοκτησίας καὶ ἐκμετάλλευσης τῆς γῆς: Ἰσπανία, Ἑλλάδα).

γ) Σημαντικὴ ελάττωση τῆς θεωρούμενης σχέσης—ἐξέλιξη πρὸς έντατικό σύστημα γεωργικῆς ἐκμετάλλευσης παρουσιάζουν ἡ Ἰσπανία, Τύνιδα, Βουλγαρία καὶ Ἰταλία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΙ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΝΑΠΑΥΣΕΩΝ (α')

	Σχέση πρὸς τις καλλιεργούμενες ἐκτάσεις % (α')				Διαφορά ±	
	1911(α)	(β)	1938	(β)	1911—1938	
Ἀγγλία (πλὴν Ἰρλανδίας)	2,3	1938	3,2	1911—1938	+ 0,9	
Σουηδία	10,8	1939	6,1	1911—1939	- 4,7	
Γερμανία	10,5	1938	1,8	1900—1938	- 8,7	
Γαλλία	10,8	1937	8,3	1910—1937	- 2,5	
Ἑλλάς	25,4	1939	24,8	1911—1939	- 0,6	
Γιουγκοσλαβία	5,4	1939	4,8	1927—1939	- 0,6	
Βουλγαρία	25,4	1938	12,7	1910—1938	- 12,7	
Ἰταλία	18,0	1937	6,9	1911—1937	- 11,1	
Ἰσπανία	64,2	1935	33,9	1908—1935	- 30,3	
Σουρία—Λίβανος	13,1	1936	11,5	1927—1936	- 1,6	
Ἀλγερία	68,7	1938(δ)	66,7	1924—1938	- 2,0	
Τύνις	102,0	1937	49,6	1911—1937	- 52,4	

(α) Ἀγροναπαύσεις, χλωρά λίπανσις, ἀγροὶ βοσκόμενοι. (β) Ἀγροναπαύσεις. (γ) Ἀγροναπαύσεις καὶ μὴ ἀναφερθεῖσαι καλλιέργειαι. (δ) Σὲ μόνον τῇ Βόρειοι Ἀλγερία τὸ 1936 ἡ σχέση ἦταν 65,8%. (Ann. Int. stat. agricole 1939—40, σελ. 1081).

Χαρακτηριστικά—ένδιαφέροντα δεδομένα τοῦ Πίνακα ΧΙ

(24) Βάσει στοιχείων ἀπὸ τις Γεωργικὲς ἀπογραφές τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1911 καὶ 1939, καὶ ἀπὸ τὸ Annuaire international de statistique agricole, Rome, τῶν ἐτῶν 1913—14, 1928—29 καὶ 1939—40. Γιὰ τὴν Τουρκία καὶ τὴν Ἀλβανία ἡ χρησιμοποίησις Διεθνῆς στατιστικῆς τοῦ 1939—40 δὲν παρέχει στοιχεῖα περὶ τῶν ἀγροναπαύσεων τους, δὲν ἀναφέρει δὲ καθόλου τὴν Παλαιστίνη, γιὰ αὐτὸ ἀναγκάζομαστε νὰ μὴ συμπεριλάβουμε τις τρεῖς αὐτὲς χώρες στὸν Πίνακα.

Ἐπίσης σημειώνουμε πὼς ἡ ἀναφερθεῖσα Διεθνὴς στατιστικὴ δὲν δίδει δυστυχῶς πάντοτε τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἐκτάσεων, ἀλλὰ εἰς μὲν τὸν τόμο τοῦ 1913—14 δίδει γιὰ τὰ ἐτῆ 1900—1911 τὸν χαρακτηρισμό: ἀγροναπαύσεις, χλωρά λίπανσις, ἀγροὶ βοσκόμενοι (ὁποσημείωση [α] τοῦ Πίνακα ΧΙ), εἰς δὲ τὸν τόμο τοῦ 1928—29 γιὰ τὴν Σουρία—Λίβανον δίδει τὸν χαρακτηρισμό: ἀγροναπαύσεις καὶ μὴ ἀναφερθεῖσαι (στὴν προηγούμενη κατάταξη τῶν ἐκτάσεων) γαῖες, (ὁποσημείωση [γ] τοῦ Πίνακα ΧΙ). Ἀντίθετα ὁ τόμος τοῦ 1939—40 γιὰ τὰ ἐτῆ 1935—39 καθορίζει σαφῶς τὴν κατηγορίαν: ἀγροναπαύσεις, ὅπως καὶ γιὰ τὸ 1927 τῆς Γιουγκοσλαβίας (ὁποσημείωση [β] τοῦ Πίνακα ΧΙ).

(25) Ἐπειδὴ δὲν περιλαμβάνουμε τις ἀγροναπαύσεις στις καλλιεργούμενες ἐκτάσεις ἡ θεωρούμενη σχέση εἶναι ἐξωτερικὴ, προκύπτει δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀναλογία: Καλλιεργούμενες ἐκτάσεις ἀνὲς ἀγροναπαύσεων: 100—ἀγροναπαύσεις: Χ. Στὴν περίπτωσιν πού προστίθενται οἱ ἀγροναπαύσεις στις καλλιεργούμενες ἐκτάσεις ἡ ἀναλογία εἶναι σημαντικὰ μικρότερη. Π.χ. γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1939 19,9% ἀντὶ 24,8%.

θεωροῦμε τὴ σημαντικὴ ελάττωση καὶ τὸ χαμηλὸ ποσοστὸ τῆς σχέσης ἀγροναπαύσεων πρὸς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ τὸ χαμηλὸ ποσοστὸ τῆς σχέσης αὐτῆς στὴ Σουρία—Λίβανον. Τὸ πρῶτον λόγῳ τῆς ὁμοιογενείας τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὴ Βόρειο Ἑλλάδα, τὸ δεύτερον λόγῳ τῆς ὁμοιογένειας τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σουρίας—Λίβανου πρὸς τὴ χώρα μας.

Πρέπει δὲ νὰ τονισθῇ πὼς οἷε ἡ Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Σουρία—Λίβανος, οἷε ἡ Ἰταλία ἔχουν ἐξαντλήσει μὲ τὰ χαμηλὰ ποσοστὰ τοῦ 1936—1939 τὴ δυνατότητα περαιτέρω ελάττωσης τῶν ἀγροναπαύσεων τους, τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐπέκτασης τῆς καλλιεργείας τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐπέκτασης τῶν δεινροδιδῶν καλλιεργειῶν.

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος τὸ τέλος τοῦ Κεφαλαίου καὶ τὰ Συμπεράσματα γιὰ τὴν ἐπέκταση τῆς καλλιεργείας στὴν Ἑλλάδα.

ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ

Διευθυντὴ τοῦ Σταθμοῦ Ἑρεῦνης Γεωργ. Τεχνολογίας Ὑπουργ. Γεωργίας

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Στὸ ἄρθρον πού δημοσιεύουμε πὸ πάνω περιέχονται τὰ κυριότερα μέρη τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Σ. Καλογερέα ἀντιπροσώπου τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ εἰς τὴν Ὄνδρα, καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λονδίνου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Συντηρήσεως τροφίμων, μέλος Διοικ. Συμβ. ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας: «Ἐπιστῆμη—Ἀνοικοδόμησις», πού δόθηκε τὸ περασμένο Νόεμβρον στὸ θέατρο Ἀργυροπούλου μὲρὸς σὲ ἐκλεκτὸ ἐπιστημονικὸ ἀκροατήριον καὶ σημείωνε μεγάλη ἐπιτυχία.

Ἦταν βαρὺ καθήκον γιὰ μένα νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκληση τῆς ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας «ΕΠΙΣΤΗΜΗ—ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ» νὰ κάμω εἰσήγησιν σὲ ἓνα τόσο σοβαρὸ θέμα πού ἡ ἔνωσις καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ συζητήσῃ δημοσίᾳ, δηλ. τὸ ζήτημα τῆς διατροφῆς τοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν πρόκειται γιὰ μίαν συνειδημένη διάλεξιν ἀλλὰ κυρίως γιὰ συζήτηση δημοσίᾳ ἐπὶ τῶν τρεχόντων προβλημάτων διατροφῆς πού ἀντιμετωπίζει σήμερον ἡ χώρα μας δέχτηκα νὰ ἔρθω ἐδῶ καὶ νὰ σᾶς πῶ, ὅτι ξέρω πάνω στὸ ζήτημα, μὴ καὶ εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαχειρισθῶ λίγο—πολύ καὶ ὑπεύθυνα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κράτους στὴν τελευταία περίοδο τὸ πρόγραμμα διατροφῆς σὰν ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ στὴν ΟΥΝΡΑ.

Προτοῦ μποῦμε στὰ σύγχρονα ζητήματα διατροφῆς κρίνω καλὸ νὰ σᾶς κάμω μίαν μικρὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὴν κατάστασιν ἀπὸ ἀπόψεως διατροφῆς τοῦ λαοῦ προπολεμικά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας. Ἐάν κρίνωμεν ἀπὸ τις ὑπάρχουσες σοποραδικές

μελέτες (Ἰωακείμογλου—Ἐλευθεριάδης—Καλογήρου, Λογαρά, Κρίκου κλπ.) θὰ βροῦμε, ὅτι ἓνα μεγάλο ποσοστὸ τοῦ λαοῦ μας, περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ 30%, προπολεμικά ὑποσιτίζονταν, τόσο ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν θερμίδων ὅσο καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ λευκόματος, ἰδίως ζωϊκοῦ. Αἰτία τῆς κακῆς αὐτῆς διατροφῆς δὲν εἶναι ἡ ἐλλείψη γνώσεων, ὅπως διατείνονται μερικοί, ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἡ κυρία αἰτία αὐτή, ἀλλὰ ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ εἰσοδήματος, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ μελέτες τῶν κ.κ. Εὐελπίδης, Κρίκου, τῶν Γεωπόνων τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας κλπ.

Ὅταν γιὰ μίαν στοιχειώδη διατροφή οἰκογενείας ὑπολογίζεται, ὅτι ἀπαιτοῦνται 20.000 προπολεμικὲς δραχμὲς τὸ χρόνο, εἶναι φανερό, ὅτι ὁ μέσος ὅρος μῆς γεωργικῆς οἰκογενείας δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῇ στὰ ἔξοδα διατροφῆς ἀφοῦ τὸ μέσον εἰσόδημα τῶν γεωργῶν μας ὑπολογίζεται, ὅτι δὲν ὑπερβαίνει τις 28.000 δραχ. τὸ χρόνο. Ἔτσι λοιπὸν ἐξηγεῖται γιὰ τὴν ἔρευνα, πού ἐνήργησε ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν μεταξὺ εἰκόσι χωρῶν ἐρχόμεστε οἱ τελευταῖοι, στὴν κατανάλωσιν γάλακτος, οἱ τελευταῖοι στὴν κατανάλωσιν αὐγῶν.

Δεύτερον χαρακτηριστικὸ σημεῖον στὴ διατροφή μας καὶ ὅχι μόνον στὴ δική μας διατροφή ἀλλὰ καὶ τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν ἀκόμη εἶναι ἡ μεγάλη διαφορὰ στὴν κατανάλωσιν τροφῶν μεταξὺ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν εὐπόρων τάξεων, τὸ ἴδιο μεταξὺ τοῦ ἀστικοῦ καὶ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ μίαν στατιστικὴν (Ἐλευθεριάδης) κατανάλωσιν κράτος βρέθηκε ὅτι στὰ χωριά καταναλίσκουν τὸ 1/6 περίπου τοῦ ποσοῦ κράτος πού καταναλίσκουν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀθήνας.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεπάρκειας διατροφῆς προπολεμικά στὴ χώρας μας εἶτανε κατὰ τὴ γνώμην τῶν ἐιδικῶν καὶ ἡ μεγάλῃ διάδοσις τῆς φυμπατώσεως (πού τελευταία ἐφθάσε σὲ ὅρια καταπληκτικὰ), ἡ αὐξημένη θνησιμότητα καὶ ἡ μικρὴ σχετικὰ διάρκεια τῆς ζωῆς (49 ἐτὴ μόνον).

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς ἡ διατροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατῆλθε σὲ πολὺ χαμηλὰ ἐπίπεδα. Ποῦ κρίσιμην περίοδον ἐμφανίζεται τὸ 1941, ὅποτε τὰ ὑπὸ τοῦ κρατοῦς χορηγούμενα τρόφιμα μόλις ἐκάλυπταν ποσὸν 204—610 θερμίδων, ὁ δὲ Δ.Ε.Σ. δὲν εἶχε ἀρχίσει νὰ λειτουργεῖ ἀκόμη. Τὸ σύνολον τῶν θερμίδων τις ὁποῖες ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἔπαιρνε κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴ ἦταν μεταξὺ 750 καὶ 900, τὸ δὲ ποσὸν τοῦ λευκόματος μεταξὺ 7 καὶ 28 γρ. (μελέται Λογαρά, Ἰωακείμογλου, Καλογήρου κλπ.).

Ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶταν ὁ ἐμφανισθεὶς λιμός, ὁ ὅποσις αὐξήσε τοὺς θανάτους, (χωρὶς νὰ παρουσιαστοῦν ἄλλες ἀρρώστειες καὶ ἐπιδημίες) στις παρακάτω ἀναλογίες στὰ μέρη ὅπου κατορθώθηκε νὰ συλλεχθοῦν κάποις ἀκριβῆ στοιχεῖα 1) Ἀθήνα, βάσει μὲν ληξιαρχικῶν στοιχείων στὸ τετραπλάσιον, βάσει ὅμως τῶν πραγματικῶν στοιχείων ἡ αὐξήσις ἀνῆλθε τουλάχιστον 5 1/2 φορές (μελέτες Βαλαώρα, Μαντέκου, Δήμητρα, Καλογήρου) 2) Πειραιεύς—Καλλιθέα—Ἀχαρνὰ στὸ πενταπλάσιον. 3) Ἀνατολὴ στὸ 20πλάσιο. 4) Στις περιοχὰς Αἰγίνης, τὸ 20—25% τοῦ πληθυσμοῦ ὑπέκυψε εἰς τὸν ἐκ πείνης θάνατον. Γιὰ τὴν κατάσταση αὐτὴ βαρεῖα εἶνε ἡ εὐθύνη τῶν τότε Κυβερνήσεων καὶ τῶν ἀνωτέρων ἐκείνων ὑπαλλήλων πού κατεῖχαν ἐπίκαιρες θέσεις στὰ Ὑπουργεῖα καὶ Ὁργανισμοὺς καὶ ὅχι μόνον δὲν ἀντέδρασαν στὰ μέτρα τῶν καταχτητῶν ἀλλὰ καὶ συνήργησαν στὴ συγκέντρωση τῶν προϊόντων, πού ἀπέβλεπε στὸ ν' ἀπογυμνώσῃ τὴν χώρα ἀπὸ τὰ τρόφιμα πού ὑπῆρχαν.

Ἀπὸ τὸ 3ο ἔτος τοῦ πολέμου τὸ βάρος τῶν παιδιῶν ἄρχισε νὰ ἐλαττώνεται κατὰ 25—35%, τὸ δὲ ὕψος ὑπολείποντανε περίπου κατὰ 2 ἐκ. τοῦ κανονικοῦ στὰ παιδιά ἡλικίας 10—14 ἐτῶν.

Ἀπὸ τὸν Μάρτιον τοῦ 1942, ἄρχισε, ὕστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ λαοῦ, πού θὰ μείνουν γιὰ πάντα στὴν ἱστορίαν, νὰ δίνεται ἐνίσχυσις σὲ τρόφιμα ἀπὸ τὸ Δ.Ε.Σ. Χάρη στὴν ἐνίσχυσιν αὐτὴν τὸ προηγούμενον ποσὸν θερμίδων αὐτῆς ἐπὶ τῆς βαθμυδῶν ἀπὸ 850 σὲ 870 τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1943. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς πού γίνηκαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἓνα σιτηρέσιον στοιχειώδους συντήρησης τὸ Κράτος χορηγοῦσε τὸ 4,2% τῶν θερμίδων, ὁ Δ.Ε.Σ. τὰ 36% καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὰ 60% δηλ. ἔπρεπε ν' ἀγορασθοῦν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερῃ ἀγορᾷ.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν σὲ τρόφιμα ἀπὸ τοὺς μισθωτοὺς εἶτανε φύσει ἀδύνατη ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι προπολεμικά τὰ ἔξοδα μῆς ἀνεπαρκοῦς διατροφῆς κάλυπταν ὁποσδήποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ 50% τοῦ

εἰσοδήματος. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι ὑπῆρχαν οἱ προϋποθέσεις τῆς διαθέσεως τῶν ἀναγκαίων χρημάτων γιὰ ἀγορὰ τροφίμων θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ προμήθεια τῶν γιὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἀφοῦ τὰ διαθέσιμα τρόφιμα δὲν ἐπαρκοῦσαν. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ε.Μ.—Ε.Α καὶ τῆς Ὄνδρας ἡ ντόπια παραγωγή σὲ τρόφιμα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1945 ὑπολογίστηκε ὅτι θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει μόνον 37% ἀπὸ τις θερμίδες πού θὰ ἦταν ἀναγκαῖες γιὰ τὸν πληθυσμό. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ἦταν ἀσφαλῶς μικρότερον κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς ἀφοῦ ἀπ' ἐνὸς οἱ ὅροι τῆς παραγωγῆς ἦταν χειρότεροι καὶ ἐξ ἄλλου μέγα μέρος αὐτῆς, τὸ ἐκλεκτότερον εἰς ποιότητα ἔπαιρναν οἱ καταχτητὲς γιὰ τὴν διατροφή τῶν στρατευμάτων κατοχῆς.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ εἶναι βέβαια εὐγνώμων στὸ Δ.Ε.Σ. καὶ δὲ θὰ ξεχάσῃ ποτὲ τὴ βοήθειαν πού τοῦ παρασχέθηκε κατὰ τὴν κρίσιμην αὐτὴν περίοδον, ἔχει ὅμως τὸ παράπονον ὅτι δὲν καταβλήθηκε ἐδῶ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους πού θὰ μπορούσαν νὰ τὸ κάμουν, ἡ προσπάθεια πού χρειάζονταν γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐδῶ τὸ γενικὸ δελτίον πού ἔβγαλε σὲ ἄλλες χώρες, ἀλλὰ παρουσιάστηκε σὲ μᾶς τὸ μοναδικὸ φαινόμενο νὰ μένουν οἱ μαυραγορίτες ἀσύνδοτοι, νὰ κρύβουν τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα, ὥστε οἱ μὲν πλουσιοὶ νὰ ἔχουν ὅλα σὲ ἀφθονίαν καὶ νὰ μὴ στεροῦνται ἀπὸ τίποτα, ὁ δὲ ὑπόλοιπος πληθυσμὸς κατέφυγε στις λαχανίδες καὶ τὰ χωρὶς λάδι παρασκευασμένα ὀσπρία γιὰ νὰ πολεμήσῃ τὴν πείνανα του.

Στὴν ἐλεύθερην Ἑλλάδα τῆς περιόδου αὐτῆς, ἂν καὶ δὲν γινόντουσαν οἱ διανομὲς τοῦ Δ.Ε.Σ. ὅπου ὅμως ὁ μαυραγοριτισμὸς δὲν ἐβρίσκει κατάλληλον ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνάπτυξίν του ἀλλὰ ἀντίθετα ἐκαλλιεργήθη τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν κατοίκων, ὁ λαὸς στερήθηκε βέβαια ἀπὸ πολλὰ πράγματα ἀλλὰ δὲν πείνασε στὸ βαθμὸ πού πείνασαμε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι καὶ κανένας δὲν πέθανε ἀπ' τὴν πείναν!

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ κατάσταση στὴν ὑπαίθρο, ἰδιαίτερα στις ὄρεϊνες περιοχὰς, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κρίσιμη. Στὴν Ἡπειρὸ ἰδιαίτερα, ὅπου ὁ Ε. Σ. καὶ ἡ Ε.Μ.—Ε.Α δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν δράσιν τους ἡ κατάσταση κατήντησε γιὰ ὁρισμένες περιοχὰς ἀτόχησιμα ἀτελειστικῇ. Γενικά παρατηροῦνται δειγμάτων χρόνιον ὑποσιτισμοῦ στις εὐπαθεῖς κατηγορίες πληθυσμοῦ (παιδιά, ἔγκυες γυναῖκες, θηλάζουσες μητέρες, ἀσθενεῖς κλπ.) καὶ στις περιοχὰς ἐκείνες πού δὲν κατορθώθηκε νὰ δοθῇ συμπληρωματικὴ μερίδα. Ἔτσι ἐμφανίζονται φαινόμενα ραχίτισμοῦ, ἐλάττωση βάρους, ἐκδηλώσεις δερματικῆς συνδεδεμένης με ἀβιταμίνωσιν, πρόωροι τοκετοί, ἀποβολὲς κλπ. (Α. Μέντελφορ, 24 Ἰουλίου 1945).

Ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ δικὰ μου ἀποτελοῦν τὸ πόρισμα μῆς ἐπιτροπῆς πού συστήθηκε τελευταία μὲ τὸ σκοπὸ τῆς μελέτης τῶν ζητημάτων τῆς διατροφῆς καὶ τῆς εἰσήγησιν στὴ Κυβέρνησιν τῶν ἐκείνοτε ἀναγκαίων μέτρων πάνω στὸ ζήτημα τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ στὴν ὁποία μετέχουν γνωστοὶ καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι ἐιδικοί.

Καὶ μὴ πού ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐπιτροπὴν διατροφῆς καλὰ θὰ εἶτανε νὰ σημειωθῇ ἐδῶ πὼς ἐπιτροπὲς τέτοιου εἶδους δηλ. μονομερῶς ἀποτελούμενες ἀπὸ ἐπιστήμονες καὶ μάλιστα κατὰ τῆς ἐκείνης ἐποχῆς ὅπως νὰ κάνουν ὁρισμένες διαπιστώσεις δὲν μποροῦν ὅμως νὰ προχωρήσουν πάρα πέρα καὶ στὴν οὐσία τοῦ ζητήματος δηλ. στὴν κινητοποίηση τῶν δυναμῶν πού χρειάζονται γιὰ τὴ λήψιν τῶν μέτρων πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ κακοῦ. Γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ παρόντων πού ὅμως ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν διατροφῆς γι' αὐτὸ καὶ ἡ δράσις τῆς περιέπεσε γρήγορα σὲ μαρσαδιὸ ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ στὸ σκοπὸ πού τὴν εἶχαν τάξει οἱ ἀνάγκες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ χρησιμότητά τῆς καταστάσεως τοῦ περῶναι ἡ χώρα μας.

Τὰ ζητήματα ἐκεῖνα πού κατὰ τὴν γνώμην μου θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἰδίως σήμερον, τῆς παραισωνῆς χειμῶνα, πού προμνηστέται χειμῶνας πείνας εἶναι τὰ ἑξῆς.

1) Ἐκκαθάρισις καὶ ἀναδιοργάνωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ. Οἱ ὑπηρεσίαι αὐτὲς πού δημιουργήθηκαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς περιλαμβάνουν στοὺς κόλπους τους καὶ στοιχεῖα ἀνάγκαν μὲ νοσοτροφία ἀκατάλληλη γιὰ τὸ σκοπὸ καὶ τις ἀπαιτήσεις τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Μία ἐπισκεψή μου στις διάφορες ἀποθήκες ὅπου συγκεν-

τρώωνται τα εισαγόμενα τρόφιμα της Ούνρα γενομένη κα-
τόπιν έντολης του τότε 'Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως κ.
Βαρβαρέσου έφερε εις φώς ένδιαφέροντα στοιχεία σχετικά
μέ την κατάστασιν των προϊόντων στις αποθήκες που έγγρά-
φσαν και σε μιά σχετική έκθεσή μου υπ' αριθ. πρωτ.
40235/8.8.45 δια τού 'Υπουργείου 'Εφοδιασμού από την οποίαν
ανάφερω μερικά αποτελέσματα. 'Η «γενική έντύπωση εκ των
αποθηκών είναι από πολλές απόψεις απογοητευτική. Οι
έντεταλμένοι διά την διατήρησιν των τροφίμων του λαού
ύστερα από πείραν τόσων έτών διαχειρήσεως φθαρτών τρο-
φίμων φορούνται άγνοούντες και τα στοιχειώδη. Είς την
έλλειψιν γνώσεων προστίθεται και η άδιαφορία των πλει-
στον υπευθύνων, άδιαφορία η οποία άσφαλώς έχει την ρί-
ζαν της εις την έλλειψιν έλέγχου και καθοδήγησεως. Συγκε-
κριμένως εις την άποθήκην Νικαίας η κατάσταση είναι
έξαιρετικώς κακή, άλευρα, ρεβύθια και σταφίδες εύρισκον-
ται από μίνας πολλούς σε φριχτή κατάσταση και το χειρό-
τερον, το προσωπικόν έχει εξοικειωθεί με την κατάστασιν
αυτήν, ώστε όχι μόνον δεν άσχολεῖται εις την θέαν του
σημήνους των έντόμων τα όποια πετούν από τους σάκκους
όταν πλησιάζουν προς τα εκεί, αλλά σπεύδει να μάς κα-
θησυχάσει, — δεν είναι τίποτα, μάς λέει ο βοηθός του προί-
σταμένου, είναι τα κουνούπια που συνηθίζουν να έρχονται
στις αποθήκες, — ενώ έπρόκειτο για τó γνωστόν λεπιδόπτε-
ρον που καταστρέφει κυριολεκτικώς τα ρεβύθια και για τó
οποῖον ούδὲ η παραμικρά περιέργεια έγεννήθη ποτέ εις
τους άρμοδιους ν' άσχοληθύν μαζί του. Τό ίδιο και με τó
άλευρι που είναι πλημμυρισμένο από καλάνδρα. Α. αυτό
είναι η ψείρα που τó γεννιά τó άλευρι μόνο του όταν μεί-
νει κάμποσο καιρό. Πρέπει να τó διαθέσουμε τó ταχύτε-
ρον. — Και ενώ κάνουν δημοπρασίες για να διαθέσουν τó
ψευδασμένο στάρι στους έμπορους, οι όποιοι θά τó διαθέ-
σουν στο κοινό άφου κανένας έλεγχος δεν παρακολουθεί
την διάθεσή τους, αφήνουν έν τούτοις και άρκετους σάκκους
από τó ψευδασμένο στάρι ως είδος μαγιά για τó νέο άλευρι
της 'Αμερικής που εισάγεται παραπλεύρως εις την ίδια
αποθήκη».

2) Δεύτερο σοβαρό σημείο είναι η έν γένει έπαφή του
Κράτους και του 'Υπουργείου 'Εφοδιασμού ιδιαίτερα με τις
άντιστοιχες υπηρεσίες της Ούνρα.

Η έν 'Ελλάδι άποστολή της Ούνρα είναι φυσικό να μη
είναι σε θέση να γνωρίζει και να κατανοεί τις άνάγκες μας
στο βαθμό που μπορούμε να τó κάνουμε έμεις αλλά και
ούτε να έχει τις ικανότητες να τις ικανοποιήσει χωρίς να
προηγηθεί κατάλληλη δική μας ένεργεια.

Αφού η Ούνρα σάν διεθνής οργανισμός αντιμετώπιζει
συνολικά τó πρόβλημα διατροφής ολόκληρης της Εύρώπης
και μάλιστα όλου του κόσμου, είναι φυσικό να προηγηθούν
στην προτίμησή της εκείνοι οι λαοί που έχουν την ικανό-
τητα να παρουσιάζουν τα αίτήματά τους κατά τρόπο περισ-
σότερο συγκεκριμένο και δικαιολογημένο. Στο σημείο αυτό
η δική μας συμβολή είναι τελείως απογοητευτική. 'Αντί να
υποδεικνύουμε στην Ούνρα τις πραγματικές άνάγκες μας
μέσα στα όρια των δυνατοτήτων ένισχύοντας τις καλές των
διαθέσεις και καταπολεμώντας τις τυχόν από εσφαλμένες
πληροφορίες ή άλλως πως δημιουργούμενες κακές των κα-
τευθύνσεις, αφήσαμε πλήρη και ολοκληρωτική πρωτοβουλία
στις υπηρεσίες της Ούνρα περιμένοντας να μάς λύσουν όχι
μόνον τα ζητήματα εκείνα για τα όποια θά είχαν κάθε άρ-
μοδιότητα με την συνεργασία μας πάντοτε, αλλά και εκεί-
να που εκφεύγουν τελείως της άρμοδιότητάς και του σκο-
πού της. 'Εάν δε ποτέ εκφράσουμε κάποια γνώμη άπάνω
στα ζητήματα αυτά, όχι σπανίως η γνώμη αυτή αντί να
μάς όφελήσει μάς ένθεται.

Τό τί μπορεί να αποδόσει μιά κατάλληλη διαχείριση των
ζητημάτων φαίνεται από δύο περιπτώσεις που μου έτυχε να
ένιμετωπίσω ο ίδιος κατά την περίοδο που ένίνετο η κα-
τάρτιση του προγράμματος διατροφής του βμήνου που μάς
έρχεται. Τό πρώτο εΐτανε ο ύπολογισμός της έπιτόπιας πα-
ραγωγής, η οποία ως γνωστόν άφαιρείται από τó σύνολον
των άναγκών της χώρας σε τρόφιμα, για να εύρεθεί τό πο-
σόν των τροφίμων που πρέπει να εισαχθεί. Οι ύπολογισμοί
της Ούνρα στο σημείο αυτό ήταν ύπερβολικά έξογκόμενοι
(είτε διότι οι χωρικοί μάς έλλείποντας να πάρουν από την
Ούνρα λιπάσματα φάρμακα κλπ. δίνουν μεγαλύτερους αριθ-
μούς για τις εκτάσεις που σπέρνουν, είτε διότι οι υπηρε-
σίες της Ούνρα δεν έξέρουν τους κινδύνους που διατρέχει η

παραγωγή μας κατά τα τελικά της στάδια και είναι έτσι
περισσότερο άπ' ότι πρέπει αισιόδοξοι.) Και έτσι άναβάνουν
την προβλεπόμενη παραγωγή της πατάτας μας σε 160.000
τόν. του λαδιού σε 104.000 τόν. του σίτου σε 550.000 τόν.
κ.ο.κ. 'Εχρηστάθηκε έντονος προσπάθεια και συλλογή στοι-
χείων από διάφορες υπηρεσίες για να κατορθώσουμε να
έλλατθούν οι προβλέψεις της Ούνρα στα κανονικά όρια.

Τό δεύτερο σημείο εΐτανε ο ύπολογισμός των άναγκών
της χώρας μας. Βάσει των κανονισμών της Κεντρικής 'Επι-
τροπής της Ούνρα οι άνάγκες του καθενός λαού σε θερμί-
δες λευκόμα κλπ. καθορίζονται με βάση την προπολεμική
κατανάλωση αυτού και τόν βαθμό του ύποσιτισμού που
ύπείσθη κατά την περίοδο του πολέμου. 'Ετσι μάς είχαν κα-
τατάξει και μάς μεταξύ των μετρίως ύποσιτισθέντων λαών
και μάς έκανόνισαν 15—22 γραμ. λευκόματος. Με κατάλ-
ληλη προσπάθεια και στοιχεία που προσεκομίσαμεν από
όπου ήμπορούσαν να εύρεθύν κατορθώθη ώστε η άρμοδια
ύπηρεσία της Ούνρα να πεισθεί ότι ο βαθμός ύποσιτισμού
της χώρας μας εΐτανε βαρύτερος από όσον έφαντάσθη στην
άρχή και να μάς άναγνωρίσει τó δικαίωμα στη λήψη 30
γραμ. ζωικού λευκόματος ήμερησίως ποσού που άναγνωρί-
ζει στους βαρέως ύποσιτισθέντας λαούς άσχετως προπολε-
κής καταναλώσεως. Τώρα εάν βέβαια η χορήγησις των 30
γραμ. ζωικού λευκόματος δεν έγινε στην πραγματικότητα,
όπως δεν ίσχυσε γενικά τó πρόγραμμα άναφορικά με τή
χορήγηση κρέατος τυρού και λίπους τούτο είναι ζήτημα που
έπείλεται και στο γεγονός, ότι στα είδη αυτά ύπάρχει με-
γάλη έλλειψις διεθνώς και εΐτανε δύσκολη η έδώ άπο-
στολή τους.

Τό τρίτο ζήτημα που ήθελα να τονίσω είναι η άνάγκη
της χρησιμοποίησεως των συνεταιρισμών και της συμμετοχής
των αντιπροσώπων του λαού γενικά, όχι μόνον στο έργο
της διανομής, για τó όποῖον θά ήταν οι περισσότεροι ένδε-
δειγμένοι μάς και τó κράτος άποδεικνύεται άνίκανο να ά-
σκήσει σοβαρό έλεγχο εκ των άνω, αλλά και γενικώτερα η
συμμετοχή των αντιπροσώπων του λαού είναι ένδεικτική
σε όλες τις κρατικές μας έκδηλώσεις, εάν θέλουμε να ζων-
τανέψουμε τόν κρατικό μας μηχανισμό από τόν λήθαργον
στον όποῖον τόν έχει βυθίσει η γραφειοκρατική μας όργά-
νωση και η τετραετής κατοχή. Για τα αντίληφθετε τόν κυ-
κεώνα στον όποῖον περιπλέκονται και τα άπλούστερα άκό-
μη ζητήματα άπάνω στο γενικό αυτό θέμα των εφοδίων μας
άναφορά τί γίνεται στο λιμένα Θεσσαλονίκης. 'Εκεί άπα-
σχολούνται και παρεμβαίνουν οι παρακάτω υπηρεσίες. Γε-
νικές άποθήκες, έλευθέρη ζώνη, ΕΦ-ΕΞ, έκτελεστική έπι-
τροπή νόμου 312, έπιτροπή γενικών διανομών, ΕΚΑ και
δεν ξέρω ακόμα και ποιοι άλλοι δροῖν χωρίς συντονισμένο
πρόγραμμα, αλλά κάθε μιά από τις υπηρεσίες αυτές άνε-
ξάρτητα και με γνώμονα τα στενά ύπηρεσιακά πλαίσια και
μικρόψυχα συμφέροντα της ύπηρεσίας τους χωρίς εύρύτητα
αντίληψεως και πλήρη κατανόηση του σκοπού. Τα ίδια συμ-
βαίνουν στο Βόλο και παντού.

Τό χειρότερο είναι ότι μέσα στη σύγχυση των διαφόρων
ύπηρεσιών έκμηδενίζεται και η εύθύνη και έτσι βλέπομεν
να φορτώνονται όργες σε άμφίβολη κατάσταση μέσα στο
καλοκαίρι για τα Τρίκαλα, Καρδίτσα κλπ. έν γνώσει ότι
θά καταστραφούν όπως και καταστρέφονται γιατί άπλού-
στατα καμιά από τις πολύνυμες αυτές άρχες δεν είχε την
άρμοδιότητα η δεν άνελάμβανε την πρωτοβουλία να τις
κρατήσει στο Βόλο και να τις μοιράσει στο πληθυσμό.

Στη Μακεδονία τ' αυτοκίνητα που μετέφεραν τα τρό-
φιμα στα χωριά δεν κατορθώναν να παραλάβουν στην έπι-
στροφή τα φορτία των παραγωγών, ροδάκινα, αϋλο, βερύ-
κοκα, κλπ. που έσάπιζαν κάτω από τα δένδρα και έγύρι-
ζαν άδεια γιατί κανείς δεν άπεφάνισε να επέμβει. Τό άστειό-
τερον άπ' όλα άν όχι και τó χειρότερον είναι να βλέπη κα-
νείς με τη σημερινή σπανιότητα των μεταφορικών μέσων
να φθάνουν στα διάφορα κέντρα από τó ένα μέρος τó
στάρι που θά διανεμηθί στο πληθυσμό και από τó άλλο
μέρος να φορτώνεται στάρι έπιτόπιας παραγωγής για έξα-
γωγή. 'Ολα αυτά συμβαίνουν και θά συμβαίνουν έφόσον
οι ύπηρεσίες μας είναι άνοργάνωτες και γραφειοκρατικές
χωρίς τó μηχανισμό εκείνο που τους έπιτρέπει να κινηθύν
αυτόματα όταν παρουσιάζονται έμπόδια. 'Ο μόνος τρόπος
να διορθώσουμε τó κακό αυτό, που εγώ τουλάχιστον βλέπω
για τη στιγμή είναι η άποκέντρωση άρμοδιότητων με συμ-
μετοχή του γνησίου λαϊκού παράγοντα στη λειτουργία και
τόν έλεγχο των διαφόρων ύπηρεσιών.

ΔΗΜΟΥ ΜΕΞΗ, Δικηγόρου

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ

(Όργάνωση φυλακών — Προστασία άποφυλακισμένων)

Για την άξιοδότηση κατάσταση των φυλακών στην
χώρα μας μιλήσαμε και σε προηγούμενο άρθρο μας
(βλ. «Ανταίος» Νο 4 της 8-7-1945, σ. 101—102), όπου
έγινε πλατύς λόγος για την άνάγκη μιάς λαϊ-
κής Σωφρονιστικής. Προτείναμε τότε — κι έξη-
γήσαμε τους λόγους — σχετικά με τó πρόβλημα των
φυλακών, την δημιουργία ενός νέου τύπου φυλακών:
των φυλακών — στρατοπέδων ή κέντρων
έργασίας. Στο σημείωμα που ακολουθεί, δίνουμε
άκριβως ένα άναλυτικό διάγραμμα της δι-
γνώσεως αυτών των φυλακών.

Οι φυλακές — κέντρα έργασίας, είναι ένας νέος θεσμός της
λαϊκής Σωφρονιστικής. Δεν έχει σχέση με τά ως τώρα γνωστά
Σωφρονιστικά συστήματα — τó άπομονωτικό, τó μι-
χτό ή τó προοδευτικό (1). Και τούτο γιατί ούτε με
την άρχή του έκφοβισμού συμβιβάζεται, ούτε και με την άν-
τίληψη της καταναγκαστικής σωτηρίας έργασίας των κατα-
δικών. 'Ακόμη δεν προβλέπει στάδια στην έκτιση της ποινής
για να καταλήξει στην άπόλυση με όρους άρχίζοντας άπ' την
άυστηρή άπομόνωση, όπως τó προοδευτικό σύστημα. 'Ετσι,
οι φυλακές — κέντρα έργασίας είναι ένας νέος σωφρονιστικός

θεσμός που θά πάρει την όριστική του μορφή μέσα στην
πράξη της λαϊκής άνοικοδόμησης. Τό βασικό του γνώρισμα
είναι: η όμαδική παραγωγική εργασία
των καταδικών σε συνεργασία κατά εί-
δικότητες, κάτω από συνθήκες άνάλογες με
των άλλων εργατών (όροι εργασίας, άμοιβή, όμι-
λίες, κάπνισμα, τραγούδι κλπ.). Τό γνώρισμά του αυτό είναι
κίβλας ένα σημείο πραχτικής έπαφής και συνδέσμου
με την λαϊκή μας άνοικοδόμηση γιατί φανερώνει: κανο-
νική προσφορά εργατικών χειρών. 'Ο,τι
άκριβως έλλειπε και λείπει από την τωρινή σωφρονιστική
μας «όργάνωση» που ίσα — ίσα την χαρακτηρίζει τó αντίθε-
το: ό άφανισμός της ζωικής ένέργειας
των καταδικών. 'Ισως μάς άντιτάξουν τó σχετικό
χωρό τού υπέρργρου Ποινικού μας Νόμου για τó «υποχρεω-
τικών της εργασίας των καταδικών» κι άκόμη την εργασία
που συντελείται στις άγροτικές φυλακές. Για να σβήσει κάθε
αυταπάτη σχετικά με την πραχτική άξια ενός τέτοιου ίσχυ-
ρισμού, άνάγκη να έπικαλεστούμε τους αριθμούς της έκκλη-
ματολογικής και Σωφρονιστικής Στατιστικής — όπως μάς τους
δίνουν οι παρακάτω ένδεικτικοί πίνακες (αριθμ. 1 και 2—8).

1. Γενική κίνηση της έκκληματοτικότητας (1928—1934).

Έτ η	Καταδικασθέντες γενικά							Υπότροποι				Υπολογιζόμενος πληθυσμός της χώρας στις 30/6 του ίδιου χρόνου
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Διαφορά		Σε 10 χιλ. κατ.		Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Σε 100 καταδικες	
				Απόλυτος αριθμός	Σε 100 καταδικες	Αναλογία	Διαφορά					
1928	50.365	3.202	53.837	+ 620	+ 1,2	87	- 1	13.351	177	13.528	25,1	6.204.684
1929	62.114	4.176	66.290	+12.453	+23,1	106	+19	17.723	276	17.999	27,1	6.274.930
1930	76.741	5.504	82.245	+15.955	+24,1	129	+23	19.276	308	19.584	23,8	6.350.550
1931	72.703	5.594	78.397	- 2.848	- 4,7	123	- 5	20.182	433	20.616	26,0	6.440.640
1932	77.671	10.592	88.263	+ 8.866	+11,2	136	+13	19.898	596	20.494	23,2	6.515.960
1933	86.534	12.477	99.011	+10.748	+12,2	150	+14	21.204	684	21.888	22,1	6.591.270
1934	86.469	11.088	97.557	- 1.454	- 1,5	146	- 4	22.105	907	22.812	23,4	6.688.160

(Βλέπε Έγκληματολογική Στατιστική 1935—Εισαγωγή VI. 'Αθήνα, 'Εθνικό Τυπογραφείο, 1938).

Τί βλέπουμε; 'Απ' αυτούς που καταδικάστηκαν τó 1934
(άτομα: 97.557), μόνο ένας έλάχιστος αριθμός — κάπου 2.500
(ανάμεσα τους και 97 γυναίκες), δηλ. μόνο τó 2,5 % ! — έρ-
γάστηκε μέσα στο 1935. 'Ο υπ' αριθ. 3 πίνακας που τó δεί-
χνει παραστατικά μάς φανερώνει άκόμη κι' άλλα χαρακτη-
ριστικά στοιχεία: έτσι έχουμε από τόν αριθμό των καταδι-
κων που έργάστηκαν ένα ποσοστό 58 % με εργασία συν-
ολική μόλις 150 ήμερών (15 % μέχρι 25 μέρες 10 % από
26—50 ήμέρες, 17 % από 51—100 και 16 % από 101—150

ήμ.). Και να λογαριάσει κανείς πως άπ' τις 2.536 καταδί-
κους που έργάστηκαν, οι 2173 ήταν βαρυνόμενοι με ποινές
από 5 χρόνια και πάνω! 'Ακόμη πρέπει να σημειωθεί και
τούτο: Πως τó συνολικό ποσό των άμοιβών — κερδών των
καταδικών ήταν όλο — όλο 773.165 δραχμές. Δηλαδή, τó ήμε-
ρομίσθιο των καταδικών μόλις έφτασε κατά μέσον όρο τις
2 δραχμές και 17 λεπτά! Κι' όμως την ίδια έποχή τó κοινό
ήμερομίσθιο πείνας των εργατών ήταν:

— Μαθητεύομενοι νέοι και νέες 15—20 δραχμές
— 'Ανεξιδεύοντες εργάτες ενήλικοι 50—80
— 'Ελδικνυμένοι τεχνίτες 120—170

'Ετσι, τó ήμερομίσθιο των εργαζομένων καταδικών — τó
«χορηγίον-δωρεά» σύμφωνα με τους όρισμούς της άκαδη-
μαϊκής έπιστήμης — άν πάρουμε σάν μέσο όρο τις 50 δρα-
χμές για τó κοινό ήμερομίσθιο των εργατών γύρω στο 1935,
δεν έφτανε ούτε τó 4 % των τελευταίων! 'Όσο για τó Κρά-
τος, τó κέρδος του από την άγρια εκμετάλλευση της εργα-
σίας των καταδικών ήταν 4.019.382 δραχμές, ενώ παράλ-
ληλα τó έξοδά του για τις φυλακές και την Ποινική Δι-
καισύνη μέσα στον ίδιο χρόνο έπέερασεν τó 125.000.000
δραχμές. Με άλλα λόγια, δεν μπορεί να γίνει σοβαρός λό-
γος για την εργασία των καταδικών στην 'Ελλάδα, παρά
μόνο ίσως για την άρνητική πλειοψηφία των έμ' ουσιών έκδη-
λώσεών της. 'Απεναντίας, όπως μάς δείχνει ο υπ' αριθμ. 2

μας. Ὑλικὸς δειχτὴς ἐδῶ, τὸ ἀδιάκοπο ἀνέβασμα τῆς ἐγκλη-
ματικῆς καμπύλης (βλ. τὸν ὑπ' ἀριθμ. 1 πίνακα) ποὺ χάρι-
α: στὴν ἀνυπαρξία κατάλληλης σωφρονιστικῆς ὀργάνωσης
καὶ β: στὴν ἔλλειψη ὡς σήμερα μᾶς λαϊκῆς ἀνοικοδόμησις,
ἐρχεται καὶ γίνεται μετὰ τὴν σειρά του ἕνας ἀκόμη συντελε-
στὴς τοῦ ἐγκλήματος!

Οἱ φυλακὲς—κέντρα ἐργασίας, φιλοδοξοῦν νὰ ἐπιτύχουν
ἀκριβῶς τὸ ἀντιθέτο. Σκοπὸς τους: ἡ-ἡθικὴ ἀνα-
μόρφωσις τῶν ἐγκληματιῶν καὶ ἡ ἐπι-
στροφή τους στὴν κοινωνία τῶν τι-
μίων ἀνθρώπων σὰν χρήσιμα μέλη τῆς
μέσῃ τῆς παρὰ γεικῆς τους ἐργασίας
στοὺς τομεῖς τῆς ἀνοικοδόμησις τοῦ
τόπου μας. Καὶ δὲν πορεῖται μόνος τους: προστα-
τευτικὴ σιὰ τους—ὅπως τὸ ξαναεἶπαμε (᾿Αντῆος; Νο 4)

Ε ν δ ε ι ξ ε ι ς	1 9 3 4						
	Ἀριθμὸς καταδικασμένων				Ἀναλογία σὲ 10 γιλ. καὶ ἡλικίας ἄνω τῶν 10 ἐτῶν		Ὑπότροποι
	Ἀπόλυτος			Ἀναλογία %	Κατοίκων γενικά	Ἀτόμων τῆς ἰατρικῆς κατηγορίας	
	Ἀνδρῶν	Γυναικῶν	Σύνολο				
Κάτω τῶν 14 ἐτῶν (πληθ. 461.365)	425	35	460				
14—19 (πληθ. 831.991)	9.084	791	9.875	12,0	16	119	12,2
20—29 (πληθ. 1.066.017)	29.298	2.830	32.128	35,9	52	300	26,6
30—39 (πληθ. 757.922)	2.0439	2.669	23.108	25,9	37	304	25,6
40 καὶ πάνω (πληθ. 1.677.386)	20.162	3.669	23.831	26,7	38	142	26,7
Ἡ λ ι κ ι α							
Γεωργία (πληθ. 1.293.398)	32.237	132	32.369	36	67	251	30,7
Κτηνοτροφία (πληθ. 182.243)	5.219	21	5.240	6	11	291	28,6
Βιομηχανία καὶ Βιοτεχνία (πληθ. 436.171)	9.664	197	9.861	11	20	224	20,8
Ἐμπόριο γενικά (πληθ. 208.497)	9.063	60	9.123	10	19	434	25,2
Μεταφορὲς γενικά (πληθ. 106.758)	6.424	12	6.436	7	13	585	30,7
Ἀνεπίδευτοι ἐργάτες (πληθ. 330.430)	8.433	189	8.622	9	18	261	24,9
Ἄλλα ἐπαγγέλματα (πληθ. 188.011)	6.351	456	6.807	7	14	353	15,3
Χωρὶς ἐπάγγελμα (πληθ. 2.069.212)	1.481	9.061	10.542	12	22	59	7,5
Φυγόποιοι	1.463	318	1.781	2	4	—	14,9

3. Ἔργασία καταδίκων.

[illegible]

316

(6) Βλ. και §§ 10 - 13 των κανόνων της Κ.Ε.Τ.
(7) Βλ. και §§ 14 - 21 των κανόνων της Κ.Τ.Ε.
(8) Βλ. και §§ 22 - 26 των κανόνων της Κ.Τ.Ε.
(9) Βλ. §§ 30 - 31 των κανόνων της Κ.Τ.Ε.

Αυτοδιατήρηση της εσωτερικής πειθαρχίας (10)—οί δυνατό-
τητες αυτοκριτικής να παρέχονται στους κρατούμενους απε-
ριόριστα. Αυτομόρφωση (11). Συνδρομή των κρατουμένων στις
εσωτερικές υπηρεσίες (βοήθοι μαγειρίου, γραφιάδες, λογι-
στές κλπ.).

— Θ. Σωφρονιστικό προσωπικό. Οί στρα-
τιωτικοί παύουν να έχουν την παραμικρή σχέση με την διοί-
κηση και τις εσωτερικές υπηρεσίες των φυλακών ή την φρου-
ράση τους. Τό προσωπικό των φυλακών είναι ειδικό σώμα
και αποτελείται από πρόσωπα με ανάλογη επαγγελματική-
τεχνική και επιστημονική κατάρτιση.

— Άλλη προϋπόθεση: Τό ήθος και ό χαρακτήρας των
Σωφρονιστών.

— α. Διοικητικό προσωπικό—Διευθυντές και Έπιθεω-
ρητές.

— β. Προσωπικό φρουράς—φύλακες και αρχιφύλακες.

— γ. Ειδικό προσωπικό—εκπαιδευτές, γιατροί, μηχανικοί
έργων κλπ.

— Απαραίτητη ή φοίτηση σε Άνωτάτη Σχολή
Σωφρονιστική, της κατηγορίας α' και ή μετεκπαί-
δευση της κατηγορίας γ'. Για τό προσωπικό φρουράς—
κατηγορίας β', αρκεί μία πρακτική—τεχνική κα-
τάρτιση σε Κατώτερη ή Μέση Σχολή
Σωφρονιστική.

— ι. Παρακολούθηση από τό Δικαστή-
ριο. Επιβάλλεται ή δογάνωση υπηρεσίας για την παρα-
κολούθηση της πορείας του άναμορφωτικού έργου στον το-
μέα της βελτίωσης των καταδικών. Δημοσιεύεται: Κοινή
έπιτροπή έλέγχου, από ποινικούς δικαστές και την
Σωφρονιστική Διοίκηση. Καθιερώνεται σύστημα άτομικών
φακέλων των καταδικών. Έπίσης: περιοδικές έπικρίσεις,
έπιθεωρήσεις, ψυχοπαθολογική, ψυχολογική κλπ. έγκλημα-
τολογική έρευνα των άτομικών περιπτώσεων κλπ. Κάθε φυ-
λακή—κέντρο εργασίας πρέπει να έχει και σταθμό πειραμα-
τικής έγκληματολογίας.

— ια. Άπόλυση. Οί κρατούμενοι άπολύονται και
πριν την έκδοση δόλκιμης της ποινής χωρίς όρουσ:
χρόνου, μελλοντικής διαγωγής κλπ. Ό πρώην έγκληματίας
άποδίδεται στην κοινωνία των τιμών ανθρώπων με πλήρη
τά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη. Μοναδική
προϋπόθεση: ή θετική γνωμάτευση της κοινής έπιτροπής
έλέγχου.

— ιβ. Προστασία των άποφυλακισομέ-
νων. Στις έδρες των περιφερειακών διοικήσεων ή και νο-
μαρχικών έπιτροπών της Λαϊκής αυτοδιοίκησης, συγγροτεί-
ται ένα Γραφείο Προστασίας των άποφυλακισομένων με
άπαραίτητη συμμετοχή: α. α. της Διεύθυνσης της φυλακής—
κέντρου εργασίας και ββ. των τοπικών έργοαυτοαλληλικών
οργανώσεων καθώς και των οργανώσεων κοινωνικής αλλη-
λεγγύης. Υποχρέωση του Γραφείου: ή παροχή εργασίας
στος πρώην έγκληματίες, που άποφυλακίζονται και ή επαγ-
γελματική τους άποκατάσταση.

Αυτό είναι τό γενικό διάγραμμα της εσωτερικής δογά-
νωσης των φυλακών—κέντρων βιομηχανικής και αγροτικής
εργασίας. Μέσα στους άλλους θεσμούς της Λαϊκής
Σωφρονιστικής όπως λ. χ. τα παιδικά Δικαστήρια
και τα Ίδρύματα σωφρονισμού των άνηλικών έγκληματιών
ή την ειδική μεταχείριση της ψυχοπαθολογικής κατηγορίας
των έγκληματιών, ό θεσμός των φυλακών—κέν-
τρων έργασίας, ξεχωρίζει άποφασιστικά, σαν άλη-
θινό άγκυρά της. Είναι θά λέγαμε ό ύλικός δείκτης των
άμοιβαίων σχέσεων λαϊκής Σωφρονιστικής και Άνοικοδό-

μησης—οί τρόφιμοι των φυλακών αυτών που είναι και τό
συγκριτικά μεγαλύτερο μέρος του συνολικού αριθμού των έγ-
κληματιών, προσφέροντας όμαδικά την παραγωγική τους
εργασία στους τομείς της άνοικοδόμησης, ταυτόχρονα θά
διαφοροποιούνται και θά άναμορφώνονται ήθικά. Έτσι, θά
μās έπιτραπεί να μη συμφωνήσουμε με τις άπόψεις που εξέ-
θεσε ό κ. Στριγγάρης στο άρθρο του: 'Η προσωπι-
κότητα του έγκληματία κεντρικό πρό-
βλημα της έγκληματολογικής πολιτι-
κής, στον 'Ανταίο' (Βλ. Νο 10 της 20.10.1945 σ. 236-
239). Σχετικά με τό ζήτημα των φυλακών που μās άπασχο-
λει έδώ, ό κ. Μ. Γ. Στριγγάρης ξεφλάει με μία γενικότητα
που κι' ό συντηρητικός καθηγητής κ. Κ. Γαρδικας δέν θά
δίσταζε να ύπογράψει ή πιο καλύτερα, έχει ήδη ύπογράψει:

— άναδιοργάνωση των 'σωφρονιστικών' υπηρεσιών και
καταστημάτων με αντίστοιχες ψυχολογικές
και ψυχιατρικές ύπηρεσίες, στις δυό βα-
σικές κατευθύνσεις των κανονικών και ψυχοπαθών
έγκληματιών....

— 'Η πρόταση του κ. Στριγγάρη—Τό δείχνει μονάχη της—
έγινε άσφαλώς για να δοθεί στον ψυχίατρο ή δυνατότητα
να μιλήσει για την σημασία των 'ψυχολογικών και ψυ-
χιατρικών ύπηρεσιών'. 'Η γνώμη μας ένισχύεται και από
τά άλλα μέτρα που προτείνει ό κ. Στριγγάρης λ. χ. την
Ίδρυση 'δικαστικών κρατητηρίων' με ψυχιατροδικαστικές
ύπηρεσίες, την Ίδρυση ψυχιατρικού καταστήματος άσφα-
λείας και τοξικομανών κλπ. Μάλιστα, θά μπορούσαμε να
συνοψίσουμε τις προτάσεις του κ. Στριγγάρη, έτσι:

— Πριν άπ' όλα, Ίδρυση Ψυχολογικών και Ψυχιατρι-
κών 'Υπηρεσιών! Είναι αλήθεια, πώς δέν θά είχαμε παρά
έλάχιστες κι' ίσως άσήμαντες άντιρρήσεις, άν τά μέτρα που
προτείνει ό κ. Στριγγάρης, άφορούσαν μόνο τον ψυ-
χοπαθολογική κατηγορία των έγκληματιών.
Όμως ό κ. Στριγγάρης τά προτείνει σαν ειδικά μέτρα για
την άντιμετώπιση του έγκληματικού φαινομένου γενικά.
Κι' έδώ βρίσκει τό λάθος του. Λάθος, που έχει την ατρία
του στην θεωρητική άφετηρία του κ. Στριγγάρη. Πραγματικά,
ό κ. Στριγγάρης, φαίνεται πώς υιοθετεί τις κοσμοθεωρητικές
φιλοδοξίες τη, βιολογικής έπιστήμης. Έτσι, δέν διστάζει να
τις μεταφέρει και στον τομέα της έγκληματολογίας—Σωφρο-
νιστικής: — 'Η έγκληματικότητα, μās δηλώνει προκαταβο-
ρικά, όπως

όλα τά κοινωνικά φαινόμενα έχει
κι' αυτή τις βαθύτερες βιολογικές
της ρίζες....

Και για να ένισχύσει τις βιολογικές άπόψεις του—που
είναι αλήθεια πώς τις εκθέτει με κάποια έπιφυλακτικότητα
κι' άσάφεια—καταφεύγει στο κλασσικό πιά παράδειγμα των
'μονο-ωογενών διδύμων' των v. Verschner, Lange, Sie-
mem, Poll, Weitz κλπ. 'Αλλά κι' άν άκόμη άφήσουμε κατά
μέρος την θεωρία του 'Επιστημονικού Σοσιαλισμού' (12), όπου
τό βιολογικό Credo του κ. Σ., δέν βρίσκει την παραμικρή
κοσμοθεωρητική δικαίωση, ούτε και τά πορίσματα της σύγ-
χρονης επιστημονικής κίνησης δικαιώνουν την νεολομπρο-
ζιανή άποψή του.

Πρώτα—πρώτα, ή σωστή εκτίμηση του ρόλου των τυχόν
βιολογικών διαφορών άνάμεσα στους ανθρώπους, προϋποθέ-
τει ισότητα και κυρίως όμοιότητα κοι-
νωνικών όρων ζωής, κάτι δηλ. που είναι έντελώς
άδύνατο να ύπάρξει στην πράξη. Νά, μία γνώμη των
διασημότερων εκπροσώπων της Γενετικής:

— Δέν ύπάρχει μία έγκυρη βάση για να
εκτιμήσουμε και να συγκρίνουμε την πραγματική αξία
κάθε άτομου έξω από οικονομικές και κοινωνικές συν-
θήκες που να παρέχουν σχεδόν ίσες ευκαιρίες σε όλα
τά μέλη της κοινωνίας, άντι να τά τοποθετούν άπ' την

(12) Βλ. λ. χ. 'Ο Κάρλ Μαρξ για τον Γαλλικό ύλισμό του Δέ-
κατου όγδου αιώνα—Προσθήκη 1 στο: Φ. Έγκελς: Λου-
δοβίκος Φούερμπαχ και τό τέλος της Κλασσικής Γερμανικής Φιλοσοφίας,
Μετáf. Ν. Ζαχαριάδη, 'Αθήνα 1927 σ. 141.—Φ. Έγκελς: Anti-Dühr-
ing, Δ' μέρος—ή Φιλοσοφία, Μετáf. Καστρίτη, 'Αθήνα 1928 σ. 167—169.
Γ. Πλάκας: Τά θεμελιώδη προβλήματα του Μαρξισμού, Μετáf.
Α. Μιχαήλ—'Αθήνα 1945.—Κ. Μάρξ: 'Ο έμφύλιος πόλεμος στην Γαλ-
λία—Μετáf. Α. 'Ασώκας, 'Αθήνα 1945.

γένεσή τους, μέσα σε τάξεις με πολύ διαφορετικά προ-
νόμια —.....

Υπογραφές:

H. J. Muller	P. C. Koller
J. S. Huxley	H. H. Plough
L. T. Hogbeu	A. G. Steinberg
G. P. Childe	C. H. Waddington
C. L. Truskus	R. A. Emerson κλπ. κλπ.

(βλ. 'Ο εύγονισμός και οι κοινωνικές προϋποθέσεις, στο
'Αγγλικό περιοδικό: Φύση). Μετáf. Έλλην. στην 'Κομμου-
νιστική Έπιθεώρηση', Νο 43, Νοέμβριος, 1945, σ. 44—45).

— Άλλά και τό παράδειγμα των 'διδύμων' δέν είναι ένα
άξιωμα για την έπιστήμη μας, όπως θέλει να τό παρουσιά-
ζει ό κ. Στριγγάρης. 'Ο Friedrich von Rohden λ. χ. μās πλη-
ροφρεί πώς:

— Δέν είναι σίγουρη ή άπόδειξη για την προέλευση
των διδύμων από τό ίδιο ώάριο. (βλ. Einführung in
die Kriminalbiologische Methodenlehre, 1933 [Berlin-
Wien], σ. 40—41).

Κι' άκόμη πώς οι σχετικές παρατηρήσεις για τους διδύ-
μους έγιναν σε πολύ μικρό αριθμό περιπτώσεων κι' έτσι δέν
είναι δυνατή ή έξαγωγή συμπερασμάτων που να μη τά κατα-
τρέχει ή σκληρή μοίρα της άμφιβολίας (βλ. στο ίδιο σ. 39).
'Όπως και να 'χει τό πράγμα, τό πρόβλημα των σχέσεων
ανάμεσα στους βιολογικούς και κοινωνικούς όρους του έγκλη-
ματος άπασχόλησε και άπασχολεί άκόμη την έπιστήμη μας—
μάλιστα, οι βιολογικές 'έρευνες' των Γερμανών 'σοφών'
του φασισμού έτειναν στο να άπαλλάξουν τον καπιταλισμό
απ' την εδύνη για την κοινωνική άνισότητα και άθλιό-
τητα, που είναι και οι βασικές συντελεστές της έγκλημα-
τικότητας. Μόνο στην Ε.Σ.Σ.Δ. άκολούθησαν τον σωστό δρό-
μο—περιόριστη καν γύρω στην ψυχοπα-
θολογική κατηγορία των έγκληματιών και μόνο
σ' ατήν. Όμως κι' έδώ ό κ. Στριγγάρης έχει διαφορε-
τική άποψη. Παρουσιάζει τις σοβιετικές έρευνες με πιο γε-
νική σημασία—τις θέλει να άφορούν όλο τό

πρόβλημα της Σοβιετικής άντεγκληματικής πάλλης
και Σωφρονιστικής. Περιττό να τονίσουμε πώς δέν έχει τό
δίκιο με τό μέρος του.

Χωρίς άλλο τό έγκλημα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο
(βλ. και Harold J. Laski: Reflections on the Revolution of
our time, London, 1942, σ. 226). Βέβαια στην πράξη παρου-
σιάζεται και μία κατηγορία έγκληματιών με 'οργανική'
ροπή προς τό έγκλημα λ. χ. γιατί είχαν συγγενικούς κλπ.
προγόνους. Για τους έγκληματίες αυτούς είναι άπαραίτητη
μία ειδική ψυχοπαθολογική μεταχείριση. Έδώ δέν πρόκει-
ται πιά για την έξήγησή της περιπτώσεώς τους λ. χ.
πώς οι συγγενικοί πρόγονοί τους ήταν κι' αυτοί με την σειρά
τους θύματα δυσμενών κοινωνικών συνθηκών, άλλα για
κάτι άλλο: για την θεία κρίση τους. 'Ο κ. Στριγγάρης
φαίνεται πώς δέν τά ξεχωρίζει. 'Ας είναι. Νά, και δυό τε-
λευταίες παρατηρήσεις για τό θεωρητικό μέρος της εργασίας
του κ. Στριγγάρη: α. Σημειώνεται μόνό π λ ε υ ρ ο α στις
περιπτώσεις που του προσφέρει ή βίαιη ή αίματηρή έγκλη-
ματικότητα. Την δολία ή άπατηλή έγκληματικότητα λ. χ.
περιουσιάζει έγκλήματα την ά γ ν ο σ τ ή ό λ ό τ ε λ α, και
β. Μπερδεύει τό φυσικό περιγυρο με την ά ν -
θ ρ ω π η κ ο ι ν ω ν ι α κι' άγνοεί τις άμοιβαίες σχέ-
σεις τους. Έτσι, με την ί σ ο δ ύ ν α μ ή ένταξή τους στην
άόριστη έννοια: έ γ κ λ η μ α τ ι κ ό π ε ρ ί γ υ ρ ο, εδ-
νουχίζει κάθε δυνατότητα για μία άνάλυση και αξιολόγηση
των ατίων του έγκλήματος.

Με άλλα λόγια, ό κ. Μ. Γ. Στριγγάρης σαν ψυχίατρος
που είναι, θέλησε να μελετήσει τά προβλήματα της Λαϊκής
Σωφρονιστικής άπάνω στην προκρούστια κλίνη της ψυχα-
τρικής—νά, τό μεγάλο λάθος του. Τελειώνουμε. Άπό την
πλευρά μόνο της διοικητικής ό ρ γ α ν ω σ η ς των
Σωφρονιστικών ύπηρεσιών άρα και των φυλακών—κέντρων
εργασίας, θά είχαμε να προσθέσουμε κάτι το άλλο: Πρέπει να
Ίδρυνθ παράλληλα κι' ένα: Κ ε ν τ ρ ι κ ό Σ υ μ β ο ύ λ ι ο
Φ υ λ α κ ω ν —Κ έ ν τ ρ ω ν Έ ρ γ α σ ι α ς. Θά είναι
ένα Γραφείο Συντονισμού. Έδώ είναι άπαραίτητη ή λ α ι -
κή Σ υ μ μ ε τ ο χ ή.

—Αθήνα, 26 - 11 - 1945

ΣΤΕΓΗ - ΣΠΟΡΟΣ - ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

(Συνέχεια άπ' τη σελίδα 288)

να κερδίσει πιο πλούσια τη ζωή του, να άνοικοδομήσει
και τη χώρα του, να οργανώσει μία καινούργια πολιτι-
σμένη διαβίωση, χωρίς τις πρατινές στερήσεις, χωρίς τη
διαρκή έξάρτηση από τους ξένους. Και τό σπόρο αυτό δέν
του τον έδωκαν. Φαίνεται πώς προτιμούν να τον έχουν έ-
ξαρτημένο από την ξένη μανιτόμα και τά σέντοια που
έντιπροσωπεύουν ό τόνον της. Γιατί, πώς θέλουμε να έ-
ξηγήσει ό λαός την άκατανόητη άνικανότητα των κάθε
λογής ύπηρεσιών, να του έξασφαλίσουν αυτή την στοιχειώ-
δη προϋπόθεση για την παραγωγική του δουλειά, τό σπόρο;
'Η άνικανότητα αυτή του έπίσημου Κράτους να ίκανο-
ποιήσει τις άνάγκες σε σπόρο του χωρικού μας, που έπρε-
πε να ίκανοποιηθούν με όποιαδήποτε θυσία, δείχνει με τό
πε να ίκανοποιηθούν με όποιαδήποτε θυσία, δείχνει με τό
ζωντανότερο τρόπο την δλη νοοτροπία των υπεύθυνων για
την παραγωγική άνασυγκρότηση της οίκονομίας μας. Και
θάναι πιο τραγική για τον άγροτικό μας πληθυσμό ή άπο-
κάλυψη, όταν μάθει πώς και οι λίγοι σπόροι που τό τέλ-
λουν οι σύμμαχοί του, σπάζουν στις προκυρίες και τις
άποθήκες, χωρίς ούτε ή μυρουδιά της σαπίλας να τους
πάρει, τους διάφορους Μανδαρινούς των έφοδιαστικών
ύπηρεσιών!

— Άς τόχουν όμως ύπ' όψει τους, οι ούσιαστικοί έχθροι
του χωρικού μας. Ποτές δέν θά τους τό σγχωρήσει τό με-
γαλύτερο άπ' όλα τά μεταδεκεμβριανά έγκλήματα. Νά
τόν άφήσει χωρίς σπόρο άκόμα μία χρονιά, ύστερα από
έναν έξάχρονο πόλεμο.

— Άν τό Κράτος δέν ήταν τό μεταδεκεμβριανό, αντίλαϊκό
και δοσιλογικό Κράτος, θάχε έμπιστευτεί την άνασυγκρό-
τηση της χώρας στη μόνη και άστείρευτη πηγή κάθε έθνι-
κής ίκμάδας, τό λαό. Θάχε άναθέσει την άνασύσταση του
παραγωγικού κύκλου στις λαϊκές οργανώσεις. Στά σωμα-

τεία και τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς στις πόλεις
και στους γεωργικούς συνεταιρισμούς και τις κοινότητες
στά χωριά. Θά τους είχε δώσει κάθε ένισχυση, θά τις είχε
όπλίσει μ' όλα τά δικαιώματα, θά τις είχε έφοδιάσει με
κάθε δυνατότητα και έλευθερία συναγωνισμού προς τις
πλουτοκρατικές τάξεις, ώστε να δημιουργήσουν την άνα-
συγκρότηση και άνοικοδόμηση της χώρας, να την κάνουν
για λογαριασμό και όφελος του λαού κι' όχι των πλουτο-
κρατικών και δοσιλογικών λύκων.

Γιατί τις δυνατότητες που παρουσιάζουν οι οργανώ-
σεις της λαϊκής αυτοδιοίκησης, ούτε να τις προσεγγίσουν
δέν μπορούν σε δράση, σε πρωτοβουλία και σε γνώση των
ανάγκων, οι ύπηρεσίες και οι οργανισμοί του γνωστού
κι' από την υπερεκατόχρονη δράση του χελωνόμορφου
γραφειοκρατικού κρατικού μηχανισμού.

— 'Η άνασυγκρότηση και άνοικοδόμηση της χώρας θάχε
άπό καιρό μπει στο σωστό και κανονικό της δρόμο, άν
είχε γίνει ύπόθεση του λαού και των οργανώσεών του.

Κι' όπως θάχαν ξεκινήσει όλα τά έργαστάσια και κάθε
παραγωγική έπιχείρηση, άν είχαν τον έλεγχό της παρα-
γωγής τους τά εργατικά σωματεία, έτσι θάχαν βρει τό
δρόμο της έπίλυσής τους όλα τά προβλήματα του χωριού.
'Η άνεξάντηλη ζωντάνια και δύναμη του λαού μας, θάχε
βρει τους τρόπους να άναζωογονήσει την ύπαιθρο και να
θρύψει την πόλη.

Δέν θάμενε σπίτι άσκέπαστο. Γιατί ή λαϊκή κινητοποίη-
ση έφοδιασμένη με όλα τά τεχνικά όπλα και τους τεχνι-
κούς καθοδηγητές, που ή Ίδια θά διάλεγε, και διαθέτον-
τας τό κίνητρο της έπίβωσής και τον ένθουσιασμό που θά
έκινούσε όπ' την βεβαιότητα ότι για τό λαό γίνονται
όλα, θά ξανάχιζε τά χαλασμένα ντουβάρια, θά ξαναθε-
μέλιωνε τά γκρεμισμένα γεφύρια, θά ξανάφτειναν τους
δρόμους. Θά ζευόταν ό Ίδιος ό λαός, άν χρειαζόταν, τά
κάβρα, θά κουβάλαγε στους όμιους του τά έφόδια. Γιατί

(10) Τεκμήριο για την διαγωγή των καταδικών είναι ό αριθμός των
παραβάσεων για τις όποιες τους έπιβλήθηκε πειθαρχική ποινή. Έτσι τό
1934 λ. χ. τιμωρήθηκαν πειθαρχικά 397 κατάδικοι δηλ. 1,2% του όλου
αριθμού των (βλ. Σωφρονιστική Στατιστική ΙΧ Εισαγωγή 1935 'Αθήνα
1938). Συμπέρασμα: 'Όταν γίνει ή εσωτερική πειθαρχία ύπόθεση των
κρατούμενων, τά πειθαρχικά παραπτώματα σχεδόν δά έξοφονισθούν.
Έναντι παράδειγμα μās προσφέρει ή θετική πείρα του άνοδοημιουργικού
Έργου της 'Ε λ ε θ ε ρ η ς 'Ε λ λ α δ α ς στον καιρό της Κατοχής.
'Εθνικής Άντιστάσεως, δικηγόρος που πήρε μέρος στο Κίνημα της
διοίκησης ένα στρατόεδο Κρατούμενων στο Καρπενήσι. Τά άποτελέσματα
του στάθηκαν θανατικά μ' όλο που ή λαϊκή Σωφρονιστική ήταν τότε
άληθινά μία πολυτέλεια.

(11) Στά Δεκεμβριανά, χάθηκε ή πολύτιμη σειρά της έφημερίδας του
Τοίχου που έβγαζαν οι κρατούμενοι του πρώτου στρατοπέδου του Καρ-
πενήσιου.

ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠ.ΑΝ.

Το προσωρινό Διοικητικό Συμβούλιο της 'Επιστημονικής 'Εταιρείας «'Επιστήμη - 'Ανοικοδόμησις» άμέσως ύστερα άπ' την έκλογή του κατέβαλε όλες τις άναγκαίες προσπάθειες για την έναρξη των εργασιών της 'Εταιρείας και την πραγματοποίηση των σκοπών που καθόρισε ή ίδρυτική Συνέλευση των μελών στην σχετική της πράξη. 'Ετσι, υπέβαλε στο Πρωτοδικείο 'Αθηνών για έγκριση τό καταστατικό της 'Εταιρείας, παράλληλα δέ συνέταξε τόν έσωτερικό κανονισμό. Σύμφωνα με τόν τελευταίο τά μέλη της έταιρείας κατανέμονται σε τομείς οργανικούς (οικονομικός, άγροτικός, τεχνικός κλπ.). Τό Διοικητικό Συμβούλιο άρισε γιά κάθε τομέα ένα μέλος του που μαζί με τριμελή έπιτροπή έκλεγείσα άπ' τά μέλη κάθε τομέα, θά έχει την εϋθύνη της λειτουργίας του. 'Από τόν έσωτερικό κανονισμό προβλέπεται ακόμη ή δημιουργία κύκλων μελέτης καθέτου και όριζοντίων που θά άσχοληθούν με την έρευνα των προβλημάτων που θά καθοριστούν άπό τό πρόγραμμα εργασίας της έταιρείας.

Τό πρόγραμμα αυτό θά καταρτισθεί στις γενικές του γραμμές άπό τό Διοικητικό Συμβούλιο της 'Εταιρείας και θά γίνει έπεξεργασία του άπό την έπιτροπή προγράμματος στην όποία θά συμμετέχουν δι' αντιπροσώπου των όλοι οι τομείς. Τό πρόγραμμα θά περιλάβει τή μελέτη τόσο των άμέσων φλεγόντων ζητημάτων της χώρας γιά τά όποία ή έταιρεία σάν ζωντανός οργανισμός που βρίσκεται κοντά στο λαό, είναι υποχρεωμένη νά γνωμοδοτήσει, όπως και την μελέτη των μεγάλων βασικών προβλημάτων της άνοικοδόμησης και άνασυγκρότησης.

'Η μελέτη των τελευταίων θά γίνει με βάση ένα ευρύτερο σχέδιο άναδιοργάνωσης της οικονομίας μας σύμφωνα με τά καινούργια ρεύματα που επικρατούν σ' όλες τις προοδευτικές χώρες που νικήθηκαν ό φασισμός και που ή έφαρμογή τους στην 'Ελλάδα παρά τις προσπάθειες των αντιδραστικών κύκλων και των φασιστικών ύπολειμμάτων δέν μπορεί παρά νά γίνει πολύ σύντομα πραγματικότητα.

Παράλληλα με τις προσπάθειες του Διοικητικού Συμ-

είναι ό ίδιος ό λαός του 'Αλβανικού έπους και της τετράχρονης 'Αντίστασης.

Δέν θάμνε χωράφι άκαλλιέργητο. Γιατί οι συνεταιρισμοί, άδελφωμένοι με τις κοινότητες, θά χρησιμοποιούν σαν ως τό άνώτατο σημείο της άπόδοσής τους τά τρακτέρ και τά ζευγάρια που διασώθηκαν και κείνα που μάς ήρθαν άπό τό έξωτερικό.

Οι συνεταιρικές τους όργανώσεις θάχαν άδειάσει στο συντομότερο διάστημα τις προκυμαίες, και θάχαν στείλει τά έφόδια στον προορισμό τους και δέν θά τάφιναν νά σαπίζουν, νά σκουριάζουν και νά δημιουργούν την έντύπωση στους ξένους, ότι μάς έφεραν πάρα πάνω άπ' ό,τι έπρεπε, άφοϋ ούτε αυτά που μάς έφεραν ως τώρα δέν μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε.

Θάχαν έγκαιρα κατατοπίσει τους ξένους γιά τις πραγματικές και οδισιαστικές άνάγκες της ύπαιθρου κι' έτσι όλα τά έφόδια θάχαν έρθει σωστά και στην ώρα τους.

'Οργανωμένοι οι παραγωγοί στις συνεταιριστικές τους όργανώσεις, δευτεροβάθμιες σε κάθε περιφέρεια, τριτοβάθμιες γιά κάθε προϊόν, θάχαν όργανώσει την παραγωγική, θάχαν συνεννοηθεί με τό τίμιο έμπόριο και τό πατριωτικό κομμάτι της Βιομηχανίας, θάχαν έξοντώσει τή Μαύρη 'Αγορά και θάχαν έφοδιάσει τόν καταναλωτή της Πόλης και του χωριού με τά είδη που παράγει ό τοπος.

Θάχε λυθεί, τότε, αυτόματα τό πρόβλημα της ύγείας του χωριού, τό πρόβλημα της μόρφωσης και της τεχνικής καθοδήγησης του άγρότη.

'Αλλά τότε θάχε γίνει και τό Κράτος, Κράτος του Λαού. Θάχαν πραγματοποιηθεί τό όνειρο του Λαού μας. Θάχε γίνει ή Λαϊκή Δημοκρατία.

Γι' αυτόν άς άγωνιστούμε όλοι μας. Γιατί άλλη διεξοδος γιά τή λύση των προβλημάτων του Λαού δέν υπάρχει.

βουλίου οι τομείς συγκροτήθηκαν και κάτω άπό την έπιβλεψη της Γραμματείας της 'Εταιρείας έπεξεργάζονται ήδη τό ειδικότερο πρόγραμμά τους.

'Εν τώ μεταξύ ή άπήχηση της 'Εταιρείας στους έπιστημονικούς κύκλους τόσο της 'Αθήνας όσο και των έπαρχιών υπήρξε πραγματικά άντάξια της σημασίας της. Πολλοί έπιστήμονες προσέρχονται καθημερινά στα γραφεία της 'Εταιρείας και ζητούν νά γίνουν μέλη της. 'Εξ άλλου στην Θεσσαλονίκη διαλεχτοί έπιστήμονες και καθηγητές του Πανεπιστημίου ίδρυσαν παράρτημα της 'Εταιρείας. 'Ανάλογη κίνηση παρατηρήθηκε στα Χανιά και σε άλλα έπαρχιακά κέντρα.

Τό Διοικητικό Συμβούλιο καταρτίζει ήδη τόν κανονισμό λειτουργίας των Παραρτημάτων.

Παράλληλα και οι λαϊκές όργανώσεις και οι παραγωγικές τάξεις της χώρας άντίκρουσαν την 'Εταιρεία με έμπιστοσύνη και κατέφυγαν σ' αυτήν σε πολλές περιπτώσεις γιά την επίλυση των ζητημάτων τους, όπως λ. χ. ή δημοσπονδία 'Ηλεκτρισμού και ή οργανωτική 'Επιτροπή του Παμπεριαικού Συνεδρίου που προσκάλεσαν την 'Εταιρεία στα συνέδρια που συγκαλέσανε. 'Η 'Εταιρεία εκπροσωπήθηκε και στο συνέδριο της δημοσπονδίας 'Ηλεκτρισμού και στο Παμπεριαικό Συνέδριο άπό τόν Πρύτανη κ. Ν. Κιτσίκη Γεν. Γραμματέα της και συνέβαλε στην προσπάθειά τους.

Μία άλλη πλευρά των εργασιών της 'Εταιρείας είναι όργάνωση μιας σειράς διαλέξεων πάνω σε θέματα της νεοελληνικής πραγματικότητας. Οι διαλέξεις αυτές που θά έχουν όχι μόνο σκοπό μορφωτικό αλλά και τόν χαρακτήρα συμβολής στην έπιστημονική επίλυση των προβλημάτων της χώρας μας, έγκαινιάζονται την Κυριακή 30 Δεκεμβρίου 1945 στο Κινηματοθέατρο «Βρετάνια» με την εισαγωγική όμιλία του πρύτανη κ. Κιτσίκη γιά τους σκοπούς της 'Εταιρείας και τις άμεσες δυνατότητες λειτουργίας βαρείας βιομηχανίας στην 'Ελλάδα.

Ε. Π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Οικονομικά

'Αγγέλ. 'Αγγελόπουλου: Τά πρώτα μέτρα γιά την άνασυγκρότηση.—'Ενα μεταβατικό πρόγραμμα σελ. 78.—'Εκδ. 'Αργ. Παπαζήσης 1945.

'Ανάγκη μεταβατικού οικονομικού προγράμματος. Τά άμεσα μέτρα γιά την αύξηση της παραγωγής. Τά μέτρα γιά την έξυγλωση του προϋπολογισμού και οι οικονομικές σχέσεις με τους συμμάχους.

Α. Σεγκάλ: 'Αρχές πολιτικής Οικονομίας. Τόμος Α. σ. 176 έκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε., 1945.

Τό θεμελιακό έργο γιά την οικονομική διδασκαλία του Μαρξισμού-Λενινισμού-Σταλινισμού.

'Ο Α', Τόμος περιέχει: 'Η οικονομική ανάπτυξη της Κοινωνίας.—'Η έμπορευματική παραγωγή και οι άντιθέσεις της.—Τό χρήμα.—Τό Κεφάλαιο και ή 'Υπεραξία.—Τό Μεροκάματο.—'Η συσσώρευση του κεφαλαίου και ή έξαθλίωση της εργατικής τάξης.—Οι μορφές του κεφαλαίου και της ύπεραξίας.—'Η καπιταλιστική ανάπτυξη της Γεωργίας.

Α. Λεόντιεφ: 'Η εργασία στον Καπιταλισμό και στο Σοσιαλισμό: σελ. 53, έκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε. 1945.

Τί είναι εργασία;—Σοσιαλισμός και 'Εργασία είναι άχώριστα.—'Η εργασία ζήτημα τιμής.—Τό δικαίωμα και τό καθήκον της 'Εργασίας.—'Η πειθαρχία της σοσιαλιστικής εργασίας.—'Εργατικές έφεδρείες.—'Η νίκη του καινούριου κοινωνικού συστήματος.

Διάφορα

Κ. Κ. Ραγκαδάς: Γύρω άπ' τόν Δεκέμβρη. Σελ. 127, 'Εκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε., 1945.

Ν. Μπαλάνου: 'Ο Πατριωτισμός: σελ. 29, έκδ. Κ. Ε. του Εθν. Κόμ. της 'Ελλάδας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1945

Η "ΣΟΒ-ΦΙΛΜ,"

Παρουσιάζει στο "ΙΝΤΕΛΛ,"

— Μιά μουσική ταινία που συνδυάζει τό έπικό μεγαλείο του πολέμου, με τή χαρμόσυνη έκσταση της Ειρήνης.

— 'Ενας σταδμός στις έπιδιώξεις του Σοβιετικού κινηματογράφου.

— 'Ο άχριος ήχος του τηλεβόλου και ή τρυφερή έκφραση της ψυχής.

ΕΞΗ ΩΡΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

ΜΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΑΠΟ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΩΔΙΕΣ

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ", Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347

Κυκλοφόρησαν στο 6^ο εξάμηνο του 1945:

1. Δ. Γληνοῦ: Τὰ σημερινὰ προβλήματα τοῦ ἑλληνισμοῦ.
2. Ν. Ζαχαριάδης: Ὁ ἀληθινὸς Παλαμᾶς.
3. Γ. Ζιούτου: Ὁ τύπος στὴ λαϊκὴ δημοκρατία.
4. Γ. Ζέβγου: Σύντομη μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, Α'.
5. Ἱστορία τοῦ Κ. Κ. τῆς Σοβιετικῆς "Ἐνώσης Α'.
6. Α. Σεγκάλ: Ἀρχές πολιτικῆς οἰκονομίας.
7. Α. Λεόντιεφ: Ἡ ἐργασία στὸ σοσιαλισμὸ καὶ στὸν καπιταλισμὸ.
8. Ρόζενταλ-Γιούντιν: Μικρὸ φιλοσοφικὸ λεξικό.
9. Κ. Καραγιώργη: Γύρω ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη.
10. Στάλιν: Διαλεκτικὸς καὶ ἱστορικὸς ὕλισμός.
11. Δ. Γληνοῦ: Ἡ τριλογία τοῦ πολέμου.
12. Α. Ἀγγελούλη: Βροντάει ὁ "Ὀλυμπος.
13. Ρίτας Μπούμη Παππά: Ἀθήνα. Δεκέμβρης 1944.

Ἡ ἀμέριστη ὑποστήριξη τοῦ κοινοῦ καὶ ἡ συγκινητικὴ στοργή του γιὰ τὶς ἐκδόσεις μας, εἶνε ἡ καλύτερη ἐνθάρρυνση γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἔργου μας. Μὲ ἐπίγνωση τῶν ἠθικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν εὐθυνῶν μας, θὰ προσπαθήσουμε ν' ἀνεβάσουμε ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ τὴν παραγωγή μας.

Γιὰ τὸ πρῶτο εξάμηνο τοῦ 1946 ἔχουμε περιλάβει στὸ πρόγραμμά μας τὰ παρακάτω ἔργα:

Στὴν **ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**: 1. Στὴ μνήμη Δ. Γληνοῦ (μελέτες γιὰ τὸ ἔργο του καὶ ἀνέκδοτα κείμενά του). 2. Ἱστορία τοῦ Κ. Κ. τῆς Σοβιετικῆς "Ἐνώσης, Β'. 3. Γ. Ζέβγου: Σύντομη μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, Β'. 4. Ταρλέ, Ἐφίμωφ, Νέτοβιτς, Χρόστωφ: Νέα ἱστορία (1789—1918) (τόμοι 4). 5. Λένιν: Βιογραφία ἀπὸ τὸ "Ἰνστιτούτο Μάρξ-Ἐνγκελς, Λένιν. 6. Σεργκέγιεφ: Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Στὴν **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**: 1. Σεγκάλ: Ἀρχές πολιτικῆς οἰκονομίας. 2. Α. Λεόντιεφ: Πολιτικὴ οἰκονομία.

Στὴν **ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**: 1. Κ. Βάρναλη: Ἡ ἀληθινὴ ἀπολογία τοῦ Σωκράτη. 2. Μ. Μαλακάση: Τὸ Μεσολογγίτικα. 3. Ν. Χάγερ-Μπουφίδη: Τὰ παράλληλα. 4. Σ. Πατατζή: Ματωμένα χρόνια.

Στὴ **ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ**: 1. Α. Μωραΐτου: Ἀπὸ τ' ἀντάρτικο τῆς Ρούμελης. 2. Γ. Ζιούτου: Τὸ ἐθνικὸ Συμβούλιο. 3. Ἀρχεῖο Ἐθνικῆς Ἀντίστασης (περιοδικὴ ἐκδοση).

Στὴν **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**: 1. Ρε-

βιάκιν: Ὁ Στάλιν γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὸν πολιτισμὸ.

Στὴν **ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**: Κ. Καραγιώργη: Μεταξὺ πολέμου καὶ εἰρήνης (Τὰ σύγχρονα παγκόσμια προβλήματα. Τὰ κείμενα τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν. Ὁδηγὸς γιὰ τὴν κατανόηση τῆς διεθνούς πολιτικῆς).

Στὴ σειρά τῶν **ΑΠΑΝΤΩΝ ΜΑΡΞ-ΕΝΓΚΕΛΣ-ΛΕΝΙΝ-ΣΤΑΛΙΝ**: 1. Κ. Μάρξ: Ἡ 18η Μπρυμαίρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη. 2. Ταξικοὶ ἀγῶνες στὴ Γαλλία. 3. Κριτικὴ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. 4. Ἀθλιότητα τῆς φιλοσοφίας. 5. Κριτικὴ τοῦ προγράμματος Γκότα. 6. Φ. Ἐνγκελς: Ἐπανάσταση καὶ ἀντεπανάσταση στὴ Γερμανία. 7. Ὁ πόλεμος τῶν χωρικῶν. 8. Ἀντι-Ντύρινγκ. Α' Φιλοσοφία. 9. Λουδοβίκος Φόυερμπαχ καὶ τὸ τέλος τῆς κλασσικῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. 10. Λένιν: Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ. 11. Ὁ ἀριστερισμὸς, παιδικὴ ἀρρώστεια τοῦ κομμουνισμοῦ. 12. Κράτος καὶ ἐπανάσταση. 13. Στάλιν: Λογοὶ γιὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸ πόλεμο. 14. Ὁ μαρξισμὸς καὶ τὸ ἐθνικὸ καὶ ἀποικιακὸ ζήτημα. 15. Ζητήματα λενινισμοῦ.

Ὀργανώνονται νέες σειρές ἐκδόσεων: Παιδικὴ Βιβλιοθήκη, Παιδαγωγικὴ Βιβλιοθήκη, Ἐπιστημονικὴ Βιβλιοθήκη, Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, Ἐργατικὴ Βιβλιοθήκη, Μικρὴ Βιβλιοθήκη, Ξένη λογοτεχνία κλπ.

Ἀρχισε ἡ μετάφραση τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μάρξ.

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ", Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347